

עוזי גדור

קצה המחנה

סיפורים

עכשיו

Uzi Gdor
At the Settlement's Edge

All rights reserved
© כל הזכויות שמורות 1995
להוצאת הספרים 'עכשיר' ולעזרי גדור

הקלדה והדפסה: דפוס דף-נוי בע"מ, ירושלים
הצילום של העטיפה: שלומי אופיר

סדר הסיפורים

7	בדרך אל התחנה
31	קצה המתנה
45	בלה
63	על אחר ההרים
75	ערוגות הבושם
93	חדר בחדר
113	ארוכות השמים
139	מריה
153	תרומות

בדרך אל התחנה

היו המדרגות מתרוממות. אחת מעל הארמה ושניה שהיא השביל עצמו, לבן בתוך מישטח הדשא. כאלה בכל הבתים מהצד הגבוה, לפעמים ריבועים מבטון, לפעמים יצוקים חצץ והזמן סודק ומעקם כאילו זקנים. שעה שרק מתחיל היום, ורק ההסעות מוציאות נשים לבושות חורף, שמנות עוד יותר בגלל הבגדים של פועלות ערביות. אם דורכות על העשב, אמרתי לגרי, דורסות לגמרי, ואתה היזהר. להראות שמבין את הדיבור שלי, ובכוונה מקפץ ונובח את הקצב, פעמיים ושלוש. בטוף מוכרח להיכשל אל תוך החלק הסבוך, שמרטיב מטל, ועכשיו צחוק למראה שלו. חתול רטוב, אמרתי, כך בדיוק, ועונה הב הב כי ממש עלבון.

עוד קודם אמרתי, תחזור הביתה. דיבור סתם, כי משתולל במישחק, לקפץ על העשב. וכשבא מול שיח זוחל מלמטה ועד הצד האחר. תחזור הביתה, צעקתי לו, כי מתנהג בשזכבות.

רעניים ונקיים העשבים בבוקר, להיות מראה עליז. וגם השיחים בדיבור שמת, ציוץ הציפורים שרות חגיגה, ונוגע בהם עד שמרגיש את המים ממש מטפטפים מהיד, ניתזים אל הדרך ועל כולי. אחר כך תגיד אימא שכל האבק בדרך הזו. בוקר טוב עשבים, אני מברך. וגם גרי בשפה של כלבים, אבל אחרת, עד שמתקרב אל הפועלות, ואני אליו לקרוא שקט.

אבא אומר שמריח עשן מהבגדים שלהן, לערור מכל החצרות. מגיעים בזינוק קָרָקָבוּ וּאֶלְפִינוּ וג'ינג'ית, ובשורה מלווים את הצעידה לחממות של פָּרְדוּ, של לופו. לא מתנפלים ממש, רק למלא את התפקיד, להזהיר אנשים ממקומות אחרים. חוזר המראה בכל בוקר וההן כבר רגילות וממשיכות כאילו כלום. ואמרתי, טיפשים. את זה אל גרי שמצטרף את האחרים בקול צווחני, מצלצל נמרץ וצעיר, להתחרות בגדולים. ואמרתי טיפשים כולכם, כי בכל בוקר, יודעים שבלי תוצאות. ואתה טיפשוך.

אולי נעלב מהדיבור שלי, כי חזר לפסוע אתרי, לנעוץ את הראש בתיבת־הדואר של סנטו שממש על האדמה. אולי חושב שיפה, אמרה אימא. עשוי אבנים קטנות כמו בית צעצוע ומשתלב בצורה של השביל, ואמרתי, צריך להתכופף, לשים את המכתבים ופעם שניה כדי להוציא, ואם לא מזדרז, באים הכלבים ומפורים. אולי חושב שיפה, התעקשה אימא.

בסוף יבוא בטענות שנעלמים המכתבים.

כי אי־אפשר לעמוד כל היום ולשמור, וכשרואים שמחזיק בפה ממהרים להוציא, ליישר את השוליים ובחזרה. ואז באבן לחסום את הפתח, שלא יחזור ויוציא.

רחוב מלא בכלבים, אמרה אימא. אם לא מבין בעצמו שלא מתאים.

חושב שיפה, הוספתי, ומה שאומר נועם, יפה כמוהו.

כי לא אוהבים את אדון סנטו.

לכן אמרתי, עזוב, והתכופפתי לדחוף הצידה. שם בפנים מנח עיתון הבוקר, מגולגל ארוך. והדפתי להחזיר אל הדרך ובצעדי ריצה לצעוק, מי ישיג.

האוטו של קריצמר שכבר מתחמם לקראת הנסיעה, ורואים את העשן נפלט מאחור. אומר אלי, בוקר טוב נועם, בכונה בשם הלא נכון, ולא מחייך. ואני אליו, בוקר טוב מאיתי האח של נועם.

איש חשוב אדון קריצמר, שעובד בממשלה, ובכל בוקר יוצא בשעה הזאת, מניע את המכונית ועד שמתחממת מספיק לדבר במכשיר מיוחד שלוחצים וקוראים להאזין להודעה.

נועם, הוא ממשיך להעמיד פנים.

איתי, אני מרגיש בעקשנות, שוטף הלאה.

ועד החצר של מיקו בכר שמכסים מלמעלה עצים כמו גג.

רחוב צומח, כל הגוף שלנו, לפעמים כליל התורש שפודח בוורוד ורית מתוק בעונת האיזדרכת, גם צבעים סגולים ואדומים וצהוב השיטה, והכי הרבה ירוק. שני טורים והכביש באמצע טלאים שחורים, ומכורסם בשוליים. מקפיץ את המכוניות שלא מכירות ומוכרות לעצור לבדוק את הבור, את הנזק, אם שבר או התפרצץ צמיג, ואיך מקללים. לפעמים נהג שמאיים למשטרה, והתשובה של יקוב פסו בקול מלגלג כי בעצמו ביריח, שאודכה ואדרכה, והתוספת של מרצלה בכר שלא מוכרח לזהור כך במקום שמתרוצצים ילדים.

הדודה שלך, אמרתי למתי.

מילים שמעליבות את הפה כבר שומעים עד הרחוב למטה. הדודה שלך, וכשפותחת את הפה כבר שומעים עד הרחוב למטה. הדודה שלך, אמרתי ריבור להרגיז. אחת שעומדת בצד. תנסה לזכור אם היתה ולא תצליח. בזמן שכל החבורה צועקים ביחד כאילו מתווכחים ותני עם הכדור מנסה למשוך אל המיגרש. לפעמים על יד הבית של יונה לוי, לפעמים בסיבוב של ויטלי, עוצרים את המכוניות לשם צחוק, להגיד, למה בכזו מהירות, ולשימו מענועע ביד לסמן שיאיטו. אחר כך תנסה לענות מי היה, למשל שימו או עומר או בלה שבביטחון מלא, ואותה לא. גם אם ממש לידך כל הערב. גם בכיתה כשצריך להצביע ולאה אומרת, נשמע את התשובה שתיתן מתי. לאה המודה שמלמדת אותנו בשנה הזאת.

לכן שומעת את הדיבור על מרצלה ומסמיקה, כמעט בוכה. המשפחה הכי גדולה בכפר, יאמר שימו. הבעל שלה, פֶּרְטוֹ, שביחד שישה אחים ואחד התחתן עם מלכה לוי ואחד עם מלכה פֶּסוֹ וכבר בדרך הזו קשורים עם כולם. תמשיך לספור גם את האחיות, את מתילדה וחנה סָמוֹ, כל כך הרבה שלא מספיק מקום להכניס את כל הרשימה כי התחתנו עם הצד האחר, זאת אומרת עד דוֹרְגוֹ ובנֶקָה לוי. לא משפחה, יאמר שימו, וצריכים לקרוא שבט. וכשאומר כך רואים שמתחילה לבכות.

נשמע את הדיעה של מתי, אמרה לאה.

אחת ששותקת, ורק כשעובר על יד החצר שלהם, רואה את הדלת שנפתחת לצאת אלינו, לפעמים כבר על השביל וממהרת שנלך יחד.

הייתי אומר לה, איך בדיוק כשעברתי. או שבקול מתפלא, שממש היום יצאתי מוקדם וגם את.

ואם עוֹנָה בחיוך, והכי הרבה סתם. קוראת לגבי לזח הצידה כי מקפץ.

לפעמים בָּקָה אשכנזי רואה אותנו הולכים וצועקת לחכות. לפעמים נגני מושתוב.

גוני סיפר שלקחו את מיכל התערוכת. פרקו כל הלילה ובבוקר העמיסו. מכרו לכפר חנון, אמרתי, החלטה באסיפה. וסיפר שהביאו בערב מין מנוף ומשאית ארוכה שיכולה לסחוב טנקים ואבא שלו אמר, בוא נראה.

אני שמעתי את הרעש, אמרה בקה.

היסברתי שמוכרחים כלילה, כשאין תנועה בכבישים, כי בולט
לצדדים הרוחב, חוסם את הכול.
אולי דרך השדות, פיקפקה בלה.
מה שאי־אפשר בשום אופן. והיסברתי את הקושי עם התעלות,
ונוני אמר שמכאן עד בית חנוך כל השטח פרזסים.
שיחות כאלה.

וגרי מתרצץ מסביב, לפעמים מתעכב מאחור אצל הכלב של
פָּרְדוּ, או מנסה לחטט בפח זבל ואם הוציאו מיכלי אשכוליות
שמוכנים למישלוח. אחר כך מתפרץ קדימה ועובר בסערה להיות
לפניו.

לא בפעם הזאת. בגלל התרגולות שמילאו בכלובים ומגוחים
בשורה בצד הכביש עד שתגיע המשאית ואל המשחטה. מכיר את
התמונה הזאת ואוהב להתקרב בזהירות ובבת אחת להפחיד. כל כך
שקוע בהן שלא מרגיש כמה התרחקתי, עד צמחי הגומא עד עץ
הזית, ואחריהם השביל המוצל.

לדעת את ההרגשה הקרירה שהולכים בִּשְׁבִיל מוצל. הענפים
כמו שערות על המצח, מדגדים בפנים ולפעמים תחכופף לעבוד
למטה. לדמיין יער. אם תגיח חיה מתוך הסבך, אם נחש. להגיד,
מלך הגיוגל מבקר בממלכה.

אולי היה פתוח בזמן הראשון, ששמו אבני מירצפת בשורה,
ואת הצמחים משני הצדדים. ועכשיו כבר מכוסים לגמרי, נקברו
תחת העשב שצמח שכבות שכבות ופורצים הענפים להתחבר
מלמעלה עד שלא תראה את הקו. יכול לדבר בהליכה כי לבד. אלף
קילומטרים לבר. להגיד, שקט בזמן שעושה מסלול של בוקר.
לחייך אל עצמך, כי לבד.

האיש ההוא ברחוב של רופאת־השיניים.

היתה הבטן שלו בולטת וראש מכוסה בכיפה גדולה. ונמוך.
אולי אבא של ילדים שחושבים מתי יחזור מהעבודה. איש
שפתאום חייך, אמר משפטים אל עצמו, והגוף שלו כמו בובה
מגומי, מצחיקה. עניין שלא בחירה שלך לקבל אבא, ויכול למות
מבושה אם כזה, ואיך מקפיץ את הרגליים בזמן שעובר לידי, לא
מבחין שיושב על הגדר ושומע את הדיבור.
ממש.

לא ילד שמדלג בין הערוגות. נחבא בתוך הענפים למעלה על

עץ האורן, ומשם אצבע מכוונת אל האנשים שמטיילים.

טח טח טח

עצור, הרם ידיים. ואם פועלים שהולכים בשורה, סתבים את הסלמות כמו תותחים על הגב. פועלים ערבים.

טח טח טח

בשעות שמתחיל הערב.

ואחרת לגמרי בבוקר, עובר חצר של לופו, חצר של איס. וכל פחיהזבל שנשארו מפוזרים, והכניסות שבילים שמתחברים לכביש. אחת שנמשך הדשא והשיחים בשוליים, אחת נטועה גדר חיה חוסמת את המראה ועד הבית של מתי בכר. בתוך הענפים. בתוך הצל. כי מופיעה ממש ברגע שמגיע. לכן להאיש עד שתצטרף. כך בכל יום. לא בפעם הזאת. פיזור של זמן שמתמלא מראות, מתמלא מחשבות, רצות אל הראש ובחזרה לרגלים, אומרות להמשיך להמשיך, לא להביט. והקריאה אלוהים, אולי קריאת אוי, תוקה שלא נשמעות. כי לא ייתכן, דברים כאלה, והמבט של מתי שנוגע בשלי, מבחין שראיתי. כולו באורך צעד. ומה שאחריו כמו גלים, כמו עשן, נשפך ברווחים, וגרי שמגיע מתוכם בריצה, מסתובב להקיף לחזור אל מתי שהרבה צעדים מאתור, ולא מגיעות הגערות שלה לא נשמעות בכלל. תמי פָּרְדו הכריזה, להקפיד על השודה. אתם שם לא להשתולל, כי מנסים להתגנב ראשונים, צועקים איתי. ומביט אל הצד שלהם שיהיה מופנה הגב, וכמה שיקדים להגיע האוטובוס. לדאוג מה ההמשך.

היה החלום, וקודם השכיבה במיטה, בחושך, חושב מחשבות שכמה מעשים רעים. למשל קָלָה סִינְלָה.

בכל פעם שמגיעה הצעקה שלה, ואימא אומרת, להפסיק את זה אחת ולתמיד, אתם הגברים, או לקרוא למשטרה. אומרת לאבא. ויטו מכה את בלה, אמרה האחות הקטנה.

הרי קראנו ולא עשו, הצטדק אבא.

יכולים לאיים בכוח, דיברה אימא, לפני שמאחר.

כבר מאוחר, ענה אבא, עיניין אבוד.

כי לא הולכת, אמרתי.

אי-אפשר לגדל ילדים באווירה כזו, שקולטים את השמועות, פיטפופים של אנשים ונכנס עמוק שמוכרח להיות נזק. הרי שומע באוזניך. ואבא עונה שחיים כאן בעולם, ומגיעים הדברים במקדם

או במאוחר, ואולי הכי הרבה אם מצירים תמונה של שקר.

הכי הרבה נזק, סיכם אבא.

כי לא רוֹצֵה ללכת, אמרתי, ועד שיהרוג.

איזה שטויות, רגזה אימא.

התעקשתי שכן, בגלל חנה חמו.

כבר לא צריכים בית־ספר, אמרה אימא, ידעים הכול.

גם אדון מטוסוב, אמרתי. ואת הגערה שלה להפסיק מייד,

להתרכז באוכל. הנחתי פרוטות מלפפון עד שמכסות לגמרי את

הגבינה, ואימא מתבוננת איך עושה, איך מתקן את הסדר שיהיה

ממש שלם, מחכה בסבלנות. בסוף מעירה שאולי אתחיל לאכול

בכל זאת. כל המישחקים האלה, היא אומרת. ואני לה שלא טעים

הלחם, נכנס לפה ולא מצליח לבלוע. הרבה שלא אוכלים בבוקר,

אמרתי, בכיתה שלי.

גם אני, אמרה האחות הקטנה.

תכניסי לפה, אמרה אימא.

כולם, אמרתי, רואים איך נכנס לבית של מריקה.

את המבטים שהחליפו כאילו קוראת להתערב. ואמר, לא עיניך

שלכם.

אבל של אֶלְחִי, התעקשתי, כי רודה שלו.

אישה בוגרת, אמר אבא, שיכולה להחליט בעצמה. לא צריכה

עזרת ילדים זבי חוטם.

לא זבי חוטם, ענית, ויש הגדולים, שמוליק לוי וגֶזָה, כל

החבורה הבוגרת.

לא צריכה את העזרה שלכם, פסק אבא.

ואלחי אומר שכן, שנכנס ולא שומע בקולה ללכת, מגסה

להכריח.

כולם ידעים, אמרתי.

את המבטים שהחליפו ואחר כך בקול גוער, שדי פיטפוטים

לארוחה אחת, ואת השתיקה שלו.

לפעמים מגיע קול שורק, כמו קריאה לאותת בלילה קני יו.

במגנינה כואבת שעושה את המחשבות, את המבט של מְיִי, שאולי

מבקש עזרה, או מצטער ורק להמשיך הלאה כאילו אין, ואת

העמידה בשקט. הסבא שלה, שיותר זקן מאדון מטוסוב, יותר

מקומט. צורה אחת של איכרים זקנים שצומחים רחב, גב מתכופף.

ויש שצועקים בקול, כאילו חירשים ואז מוכרחים כולם כדי

שיחזור את הרעש, והכי הרבה ארון לופו. לא סכא בכר שמתבונן בערב מאחורי השיחים להביט שעוברת כל החבורה, לפעמים קודא שתבוא.

סכא שלך, אמרנו לה, הנה שם.
לא אומרים, תעשי כאילו לא שמעת. וכבר ביחד צווחים אל דדי כהן שמשמן את השרשרת במזבלת שלו.
דדי זבל, אנתנו צורחים.
בזמן שנשמטת מאחור, מתחמקת בשקט אל החצר שלה.
קיי יו קיי יו, במנגינה כואבת.
אם המתין כדי לעשות.
לרצות לצעוק שיתעוררו כולם.
לספור, ראיתי איך הכניס יד, וגברת בכר אומרת, מספיק מספיק.
לספור, איך עמדה בשקט וכל כך קטנה לעומתו.
וזה שראיתי.
שאי-אפשר להירדם.
יכבת ציפור, חזור וחזור ולא באה עזרה.
קיי יו.

נשמע את הדיעה של מתי, אמרה לאה.
כבר היה אחרי שאספנו, מחזירים אל המדף, וקוראת לשוב למקומות, לשבת בשקט. להודו, כי צריך להספיק את השיעור.
תוכלו לסיים בהפסקה, אמרה לאה.
וגדי רטן שלא צודק שדווקא חברי הוועדה, שכל העבודה, להכין את הדמויות, והצאן וכל פעם צריכים להוסיף צורות חדשות וכך מתבזבזות כל ההפסקות. לא מספיקים לאכול, התאוננה מירב, כי עשינו את הלחות.
אני את העגל, אמר גדי, מנייד כסף מזהב.
תשבו, אמרה לאה, והשאלה שמציגה אם היה מוכרח לקרות. אוהבת לשמוע את הדיעות שלנו.
כולי אמר שבגלל אהרן שניסה לגנוב את התפקיד, ומחפש צורה מוכרת. זאת אומרת שמבין ללב שלהם, אמרה לאה, אולי ביקורת נטירת על משה שחושב שבקלות יעשה שינוי. אולי מוכרח, אמרה מיכל גלר, כי מחכים ומחכים וכך ארבעים ימים עד שהתחיל לפחד שלא יחזור. אם חושבים שבגידי במשה, שאלה לאה. ואמרתי את הדיעה שלי שעשו יחד, לכנות מזימה. הולך

להתחבא למעלה וכאן השני שם מלכודת לחסל את המתנגדים.
יותר לא העיזו, הדגשתי.
לאה חייכה, ואל כולם אם חושבים שיתכן הכיוון הזה. לשמוע
דיעה מהספטלים האחרונים, לשמוע את שימון, ועד שמגיעה
אליה.

אם יכולה לומר את הנושא שעוטקים.

וידעתי שמביטה למטה ועד שיחלוף.

כל אלה שלא איתנו, טענה המורה.

וקולות צחוק מהכיוון של עמיר ואודי, שמתבוננים מגבוה,
להגיד, כפר שמגדל תלמידים לשולחנות אחרונים. ומוכרח
תשובה, להכריז, מי שמדברים.

תיכף לחזול, התעוררה לאה.

בעינין מכון התעורבות, היזכרתי. להיות בטוח שישך במקרה
הכואבת. תיכף לחדול. ומכה בכל הכוח על השולחן.

היה בעיתון, התעקשתי, כתבה שלמה.

ההצעה, תצא החוצה.

לפגוש עיניים משלנו. גם של אלה מהכפרים הקרובים
שאומרות ברכה. ושל מתי מבט ששואל.

הקול של אבא שמאיץ לסיים, לשמוע את הצלילים שמגיעים עד
הבית, סימן שכבר התאספו כולם. להזדרז, אמר אבא, וגם אתן
לגמור להתקשט, עד שיקרב את המכונת אל הכניסה. איך ליכלכת,
התרגזה אימא, חולצה לבנה שכל סימן כולט לעץ. והיסברתי
שמוכרח לצחצח את הגעליים, ומנה.

היו מתחזקים קולות הנגינה, נעימות מוכרות שחוזרות בכל
חתונה, והדפיקה של לייזר בז'ראנו שבא לשאול אם צריכים עזרה.
עולים ברגל, הסביר, ואם מישהו מצטרף. היו חשופות הבידוכיים
שלו, מבליטות שרירים שמנים והגרביים גבוהות וישרות כאילו
מחוזקות בעמילן. אנחנו עולים ברגל, הסביר, להיות טיול. אימא
אמרה שסוחב את הסאמובאר הרוסי. היה יכול להשאיר כאן,
אמרתי, במקום לעשות את כל הסיבוב, וענתה שרוצה לעיני כולם.
מתנה שעולה שבעים לירות, אמרה אימא, ואיך יום אחד הביא
מהעיר, ומספר שראה בחלון-ראוה והרגיש שמוכרח. כזה שרואים
בקולנוע, חלק על גבי חלק והכלי לתמצית בראש הקיגדל. להיזהר

כי שביר, מחומר חרסינה. ונורה השמיעה גידופים, מגענעת את הקופסא כאילו מאימת, מפני שאיך לזרוק כזה סכום, בזמן שמשאירים את התפוחים על העצים. עונה קשה שלא כדאי להכניס את פועלי הקטיף, וכבר באו להציע שיקבלו פחות, ולא. מהדלת זרקתי, דיברה נורה, וגם את חסן עצמו, להרגיש את המצב בכיס שלהם, להגיד תוצפה.

צועקת את המשפטים, כי לא ייתכן. כל אלה הערבים שלוקחים את הנתח השמן, משאירים הוצאות וריבית ומיסים ומיכלים שבקושי שלושה רבעים, ועכשיו הקומקום שמצא, שבעים לירות ורוקות לאשפה שאיך לא לצאת מהרעת.

מוכנה להתערב, אמרה אימא, שאת הסאמובאר הרוסי. והאחות יללה שלא מצליחה לסיים, כי הלכה לאיבוד הנעל השניה. איפה שהנחת אותה, כעסה אימא.

צוקר שתודרוז, אמרתי.

תראה מה עשית לחולצה הלבנה, כעסה אימא. וכבר היינו במכונת שמכוסה בענפים ובפרחים, ערימה ירוקה, לעבוד בין האנשים שפוסעים משפחות משפחות ומחזאים כף לעומתנו. הבט שם, אמר אבא, איפה שהתקבצו כל הקבוצה שלה.

להיות חבייה ביניהם, כתם לבן. ושרה קרדחו צעקה, כאן כאן, ונעמדת מולנו לנענע את בטן לפי המנגינה, קבלת פנים חגיגית. לא בגיל שמתאים, צוחחתי, ואתם שעושים כך לכן שלכם. ואבא ניחם שעוד מעט, ואחר כך נחזור להיות כמו קודם.

יכול להתאונן במשטרה, צוחחתי. נחנק מהחיבוקים, כל הנשים השמנות שתופסות בראש שלי ולחצות אל השדיים ומנשקות. צועק לעזוב, להתחמק למקום אחר. ואבא מושיט את היד ומושך אליז עד לפינה הגבוהה, אומר, שבו לכם פה.

רצה הביתה, התחננתי.

אפורות הפנים שלו, מכוסות אבק, ונדבק לשיער ומצל לעיניים, שדה חרוך. והתחננתי הביתה כי ללא סיכויים. אחר כך נראה, אמרתי. כל כך רבים לעומתנו, הצטדק אבא, והכול באשמתך, כי ראית. זה סבא בכר, טענתי, שעשה מעשים. אבל ראית, הסביר אבא ועכשיו כבר מוכרח לעשות חופה.

אפורות הפנים שלו והשיער, ומנסה להוביל בתוך ההמון, איכרים כבדים שמתכופפים אל המאכלים, דוחסים פרוטות טבולות ברוטב ומיני מאפה שממולאים תרד. מזל טוב, צועקים

האנשים, פיות מלאים ואם ניתז מקנחים כגב היד. נתפסו השערות שלי, צרחת, לא ידע במה. ועומד מעליי, מטלטל את הראש שלי, להפסיק את החלום.

לא מסכימה לסיגנון הזה, רגזה אימא. ועניתי שהצורה שמדבר.

לא אליי, אמרה אימא, ואם לא מבין אז בדרך הקשה. ומפנה את הגב כאילו אין.

בסדר, אמרתי, יכול להסתדר גם כך.

והשיחה שלהם בערב, כי חושבים שישן. אומר לה, משהו שמכביד, רואים שלחוץ. אולי בבית הספר, שיערה אימא, אולי לטלפן אל לאה, לשאול אם יודעת. ממש צרח, הסכיר לה, עד שהצרת.

אחר כך התמונה שחזרת. לפני השביל שלהם, עובר ולא עוצר, והיא יוצאת ופוסעת מאחור, נשמר הרוחח אולי עשרה מטרים או שנים-עשר, וכך את הבתים של אנגל ודורגו ושרה לוי עד התחנה שליד דנון. לפעמים מתבונן בה בחצר בית הספר, עומדת נבדלת בצד, פנים פוחרות, לא לנחש את המחשבות. אולי סתם. קטנה וחלקות השערות שלה, לחייך איך המרצה אם לובשת את השמלה הלבנה והכיסוי שמניחים על הראש, רשת שקוראים הינומה, שעוטפת את הכול בלי להשאיר רוחח. חושב, עד שתגול.

תמיד מורידה את הראש אם נתקלות העיניים ואז שנינו במהירות, ומומו שמכריז את החלוקה לקבוצות, כוחות שבערך שווים, ואמרתי לא מסכים לחלוקה הזאת שלא צודקת, ואם חושב שכן אז בבקשה להתחלף עם עומר. עכשיו קילקלת הכול, רגז מומו. ואמרו, התבטל המישחק בגלל הוויכוחים שלך. ומרצלה שעוברת על ידינו מתערבת להגיד שאפשר בלי צעקות ממש פחד. דווקא הקרובה שלך הכי שקטה, אמר מומו וכולם מתבוננים איך מתכופפת בחלק האחורי, מחכה שנעזוב.

לא ספרת את מתי, הכריזה פלורה. ומגטה לתקן את החלוקה, להגיד אליי שבתוספת הזאת נעשים הכוחות ממש שווים. ומוכרח להסכים. ועומר הכריז אנחנו על הגבעה, ופורץ ראשון לתפוס את החלק הטוב.

בואו, אמר מומו, נקיף את המחסן.

ורצנו לקצר דרך הוולנסיה של טינלה, צועקים כלב טיפש כי

מסתער בנביחות, אולי חושב שפועלים ערבים, אולי סתום האף שלו. בן-זונה, צעק אלחי, וכולנו אחריו, תסתלק בן-זונה. יכולים לצרוח ולצרוח עד שנגיע אל הרחוב האחר, נדחקתי למשוך הצידה שיוכלו לעבור הקטנים, כאלה שיכול להפיל וגם היא. מהר מהר קראתי לעומתה ומזרחת לעשות, כמעט נופלת מהענפים כי נמוכה וכמה שתגדל לא יספיק מול כל אלה. כמה שתגדל שלא יספיק אם שותקת.

להיזכר בשיר. כזה שלא עושים בחתונות ודווקא אותו. ואת השאלות אל עצמי כי חוזרות וחוזרות המילים, הנה עולה תמנתה לגזו צאנו. לא שיר חתונה, וגם הנהימה פרועה, רעש תופים וצווחות המזמרים, לגזו צאנו לגזו צאנו, ושרה קרדחו בפיתולים גסים, פושקת רגליה ומנענעת עד שמוכרח להסתיר את הפנים. עכשיו תתרחק ממני כלב מטונף. ובכפיפה להרים אבן, לאיים, ותיכף להשיג את האחרים שכבר אצל המרפאה וממשיכים אל מחסן-התערוכת.

הדחיפות של נורה לוי שמבקשת להצחיק, לעשות חוכמות עם סבא איזידור, לשאול אם עוד יכול. וצביטה בבשר בחלק של הרגל גבוה מהברק עד שצורח: תפסיקי. על הספסל שלפני המחלבה.

אוהבת את המישחק הזה, וגם אנחנו, מצטופפים בעיגול, קוראים עצות להכניס את היד אל תוך המיכנס, כי מתפתל מצחוק, צוח שמדגדג, וכאלו מחכה שתחזור ותעשה. אישה בלי בעל. ולובקה אמר שמחוממת בעצמה וצריכה לפרוק את המתח. סתם משחעשעת, אמרה פלורה.

לדה קטנה, צחק לובקה, ובעוד כמה שנים כבר תרגישי. משתדל לעשות רושם, עיוותה פלורה את הפנים. יכול להסביר לך את העיניין הזה, ללמד שצור. פירחת, גידפה פלורה.

היו אדומות הפנים שלה, כי הכי גדולה בין הילדות, ואלחי אמר שלפעמים נדחקת בתוך הקברוצה הבוגרת שמנסים לעשן מאחורי המזכירות. יכול להיות בטוח שכעצמה גם כן. משהו שפתאום בא, הסביר אלחי, לפי הגיל, ואז כבר מוכרחות. תינוק, לעגה פלורה. ואלחי הצביע על איזידור שאיך שוכב על הספסל מתבונן בנורה במין ציפיה ארוכה.

תעשי שוב, הציע לובקה.

הולכים בכביש, היזהרתי, הנה שם.

תשתתקו לראות מי. אדון פטו ומושתנוב הרזה שקוראים
"מושתנוב שתוק" ודונקה לוי. מקצרים את הדרך לחצות מהגבעה,
ודונקה שואלת מה קרה ילדים, כי רואה ששוכב.
סתם, הסבירה נודה.

מה שלומך סבא איזידור, ניגנה דנקה, ומתבוננת בנו, לחפש
מלווה, כי זקן וכבר זמן להחזיר הביתה. מישהו שיזכיר, היא
מבקשת, ונודה הציעה שיחד כמו תהלוכה. קוראת תקום תקום.
היה הצל שכבר מתחבר להיות אחד כי שקעה השמש, ופניתי
להתרחק. הכי רחוק הבית, דרך שכולה עלייה. ובזמן שהולך יכול
לחשוב חלומות, דברים שלא לאבא ולאמא, ואם שואלים,
להתחמק. כובד שמתח על הלב, שעושה לדמעות לצאת.

כלב עצל עובר את הכביש ועד החול בצד, מניח עצמו בפיהוק
של בטלה. רואים ולא נובחים כל אלה. רואים את החתולה של
ורסאנו וכלום. יום שנגמר. לחשוב על כל השורה, אדון אשכנזי
שכמו איכר, פנים מחוספסים חרועות והגוף גוש רחב שלא צריך
צוואר. תוסיף עשר שנים להיות סבא כבר שאולי עושה בלול,
עבודות קטנות לפתוח מים, לפזר תערובת ואת הביצים. קרוב קרוב
לצחוק שכמו סבא איזידור, מתח על הספסל ובאים לנגוע, או
מתחבאים מאחורי התעלה זורקים אבנים בצווחות, שיהיה גורר
את הרגליים ולא יכול להספיק.

בקרוב גם אתה, ריברתי, מבטא את המילים בקול שיהיו
קיימות, כי רק אני, ואם עומד בשביל יכול לשמוע, או אחר
מהמשפחה שלהם אם עומד בשביל. ולא היה. לכן בייתר תוקף,
כמעט מכריז, בקרוב גם אתה.

יש שני רחובות בכפר שלנו, ועיגול שהוא האמצע. וכל הבתים
קומה אחת ובלי לטפס במדרגות, חוץ מהכית של מורדו שיצא
לגובה ועומד שלד, קירות בטון שלא נגמרים. הרבה דיבורים על
העיניין הזה וגם באסיפה, ואומרים, עכשיו בעיה שלו. (לא שייך
לעיניין, כתבה לאה ליד השורה הזאת). מי שמביט מהגבעה
למעלה רואה שכמעט ירוק הצבע. אבל מקרוב כבר מבחינים בכל
מיני מכתורים, עגלות הזיכול של בזרנו וערימות גזם, והנגרות
שעומדת לפני הבית של פינקי שכבר שקעו הגלגלים לתוך האדמה.

אנשים זורקים את הניירות וקופסאות כאילו מזבלה וכל הזמן
יכוח מי יפנה. לכן החליטו לרשום בחשבון שלו מאה לירות
לחודש, וצוחק בקול שיכולים גם אלף, כאילו כתוב בכרטיס אחר.
(לאן שהתגלגלת, כתבה לאה, מלכלכת קו אדום על השורות
האלו). ועכשיו האנשים. יש ילדים ומבוגרים, ובערב מטיילים
ברחוב שניים שניים או שלושה ואיידור שהולך לבד, נעצרים
להגיד שלום אל החצרות ואנחנו עוברים ביניהם ברעש, צוחקים
לגערות וגם יכולים להתחמק מהמכה כי זריזים הרבה יותר.
לפעמים צועקת גברת מרצלה שצריך אסיפה מיוחדת על
ההתנהגות. והתשובה של לובקה, להזדרז לפני שתמותו, כי נעשים
זקנים מיום ליום.

לובקה הוא ראש הקבוצה שלנו, שלא מפתח מאנשים גדולים,
ואת הדברים שלא אוהבים לשמוע. למשל לפינקי, שיותר מדי
מסתובב כשכונה למטה, ופינקי עשה פנים מרוגזות, מבקש לדעת
את הכוונה. ליד הבית של מריקה גאן, אמר לובקה. פינקי הוא
הנגר שעושה ארזונת-מיטבח ומדפים, ומסתובב בבתיים לבדוק אם
התקלקל. יכול להפיל איש במכה אחת. לא להשיג בריצה. לכן
תיכף מפטיק לרדוף, ממשיך לכיוון האחר. לא מסובב את הראש
לצחוק שלנו.

אלה האנשים שכאן, והדוגמה של סבא בכר יותר זקנה. מתחיל
רזה, ילדים כמונו, ועד שנהיית הצורה הרחבה. ואם ילדה אפילו
יותר.

כך הכפר שלנו, כתבתי. ולאה באותיות אדומות שמיותרים
הסיפורים האלה, לא נוגעים לנושא. במקום זה לפרט כמה תושבים
ואיזה שירותים וענפי המשק. מבקשת לתקן ולהעתיק לנקי.

בגלל התפקיד שהטילה, לצרף את כל החיבורים שהיו כרוכים
יחד, ואת שם הכפר בצבעים על הדף הראשון. תשבו יחד כולכם,
אמרה לאה, כל החמישה להכין הצעה. ועומר אמר שלא מוצלח
הכתב שלו, אי-אפשר לקרוא בשום אופן וצריך להעתיק. הכי יפה
של מתי, אמר עומר, כי ילדה.

ותיכף כולם שגם את שלהם. ומה הרעיון לעשות אחד ויפה,
ובשוליים ציורים קטנים שמסבירים את התוכן, בתים עם גנות
אדומים ולמשל מיגדל המים. הכי מתאים כלבים, אמרתי, כי מלא
מהם בכל מקום.

לכן החלטנו שאחרי הצוהריים. וטיפרתי לאימא שבמידפסת הגדולה, גם את הצורה, מגילה שנפתחת ונסגרת ומוכרחים דבק שקוף ולא מלכלך. תאכל כמו בן-אדם, רגזה אימא, בן תשע ועוד לא למד להחזיק בכף.

גם מתגרנד על הכיסא, מושך לאחור עד שכמעט על שתי רגליים. הדרך שטובל את הלחם, מינהגים שלא יודעת מהיכן, שממש לא נעים ליד השולחן.

מנסה כמו גרי, היסברתי, הדרך שמכרסם את הגושים. ועונה שעייפה מידי לבדיחות האלה.

לכן מוכרח בגובה, מנסה את הדרך שתופס בפה לזרום פנימה במציצה. כל כך מהר מרוקן את הצלחת שמוכרח גם. ואת הקולות שמשמיע.

שוב, היא קוצפת.

ואני עונה שבסדר, היפסקתי.

לא במצב-רוח לנהל ויכוחים.

חוקרת אם קרה בבית-הספר.

שהחליטו לעשות אצלי בבית וכמה שהתנגדתי.

תוכלו לסגור את הדלת, אמרה אימא. ועניתי שיותר טוב במידפסת הגדולה שאפשר להסתובב, להתגלגל על הרשא, כי כמו פצצה כל החמישיה ביחד.

תכין בצלחת עוגיות, אולי בוטנים, הציעה, לבדוק אם גשארז.

ואמרתי, עד ארבע. ביתניים מישחק עם גרי ואחר כך לקשור

שלא יפריע.

רובך לפני המיטבח, וכשיצא אליו מתרומם בעצלות, כאילו

טירדה בשבילו, ואיזה חוטר נימוס התנועה שמתגורד, לחזור להיות

צורת סחבה שמגקים נעליים.

תקום כבר, נזפתי.

ואז מזנק בבת אחת. לחשוב שהפתעה, שלא מכיר את המינהג

שלו להעמיד פנים שקתם ובא בקפיצה. ותיכף התגלגלנו על

הרשא, מתהפכים זה מעל זה עד שלמעלה, מכריז נקודה לטובתי.

גם האחרות שבזו אחר זו ועד שהתעייפנו והיכרזתי, לשכב לנוח.

להתחפר בקרק שצומח גושים ואיפה שקרוב לממטרות או מסביב

לגועי העצים, וכך טמנות הפנים בחושך ולמטה זחלי טחביות

וחגבים מתנועעים לאט, ותיכף יגיעו אל השורה שהולכות הנמלים

ואז.

תפסיק, שאגתי, מהקפיצה פתאום, ועכשיו כבר התערבב. לכן
עונש למשוך בכיוון האחר אל הכבל שקושרים, ורואה שכבר
עומדת, מחזיקה בתיק בית-הספר ומתבוננת בנו.
להיות דייקנית.

אנשים חולים מצטופפים בכל בוקר בתדר-ההמתנה ועד
שמגיעה האחות תמר ומברכת יום טוב לכולם. וכשרואה ילד,
מתפלאה לשאול מה קרה, ואם הצטננת. כאלה שצריכים לספר על
הכאבים בלילה, קשיי נשימה. ומרגיעה שתיכף תיכף, ורק קפיצה
קטנה לבית של אדלה שלפתע-פתאום. לא חולים פתאום אנשים
זקנים. מתעייף הלב או קילקול בכבד או במוח. לפעמים בבת אחת.
כך הלוחאי על כולנו, אמרה אימא, לנחם את ציונה פֶּסוּ כי הלך
לישן בערב ולא מתעורר.

אדם שאף פעם לא חולה, התאוננה ציונה. ואמרת לי אימא, אחד
שבקושי זה, מזדחל על הכביש בתנועות זיקית וצריך לצאת יותר
מוקדם שעה שלמה אם רוצה בזמן. עכשיו משמיעים ציפצופים של
צער, של השתוממות כאילו אסון גדול. דאי שאסון, אמרה אימא.
הכי טוב כשנשבר הלב, מסתיים בן-רגע. לא כמו סבתא טילדה
שמכניסים לבית-חולים שוב ושוב כמעט שנה שלמה, וכבר
מתחננת לגמור כי נורא הסבל. למות בבת אחת, אמרה אימא,
איחול אמיתי.

קשרתי את נְרִי, היסברתי לה.

ומגידה בראש.

ושאלתי על סבא פסו, אם שמעה.

נעמד הלב שלו, לחשה מתי. להיזכר שקרוב שלה גם הוא
ומוכרחה לדעת. אח של סבתא בכר. ואלחי סיפר שהשתמשו
בידיים להכות, ומאז לא נכנסים, לא מבקרים. ורק הסבתא
מסתובבת בין החצרות ומלכה בכר שמעוזה ללכת אל הבית האחר.
איש טוב, הוסיפה מתי, ועזין כמו סבתא.
בקול שכמעט בכי.

יכולים להכין את הקארטון, אמרתי, ער שיגיעו.

ופרטנו על השולחן למדוד לפי הרוחב, ובמיספריים רצועות
מתאימות, מחזיקה מולי ואני חותך, נוסע כמו סכין ורק מזהיר

להרחיק את היד. אחת, היכרותי, ואל השני, אל השלישי עד שהופיעה אימא.

שואלת מה בבית ועל מלכה בכר, אם תיסע השנה לכנס הפעילות. המון מרץ לאימא שלך. גם העבודה במשק, גם ועד בית-הספר ועכשיו התוכנית החדשה. הרבה כוח. מתי אמרה שלא יודעת, לא בטוחה. ומתכופפת אל הדפים, ממש נוגעת ונחשף העורף לכן וחלק נעלם בעומק הצווארון, להשתוקק לנועץ אצבע. ואמרת, זהירות שבדיוק על הקו, יהיה בולט אם חיים למטה ועוד את הגיליון השני. עכשיו ממש מפריעה, הידגשתי. ומבקשת סליחה, ראתה שרק שנינו וחשבה.

אכין לכם מיץ פטל, והנה גם האחרים.

צילצול שרשרת הנביחות שמתנפלות ברעש גדול, כי אל תוך המישבצת שלו, ואומרים שקט שקט וכמה שיגידו. רואים שהיתחלתם, אמר נתי. מסביד שהתקהלות בדרך למטה ליד הבית של קונפורטי ורצינו לראות. גירש החוצה, סיפר עומר, ואת הדלת סגר מבפנים שלא תוכל להיכנס.

לחפש את הצד הטוב ואותו לחבר אל המחשבות. לא לחלומות שהרבה יותר קל. למשל ביצרות של שלג או מטפסים בשבילי הרים שמסתיימים פתאום ומוכרח להיותו בסלעים שכמו קירות ושם ממתנים לעזרה, וכבר התיאשו לגמרי.
לא לאלה.

לחזור אל האדמה שלנו. פרדסים ועצי פקאן. ובתוך הירוק ריבועים לבנים ושחורים, חממות ציפורן ובתי רשת, הדרך אל ראש המחנה. כי באים לראות, שואלים איך עשית שכן מצמית. כל כך רעניים הענפים וארוכים. ועומדת בצד בפנים קורנות, יודעת את הסוד ולא משמיעה. להישאר שותקת.

להיות בהירה. פנים חיורות וחלקות, והשיער נמשך למטה, תיגע כמו משי. להגיד, לא מפני שמוכרח, מפני שבחור.

ויכול לדמיין שעות של ערב, בקצות הימים. שיחות סתם שמספרים על היכול בחלקה ההיא ואיך המחירים. פתאום להגיד שלא נשאר ממה שעשה לך, מחוק כולו. אולי. לכנות נבל וכך לבטא. שום עקבות למה שעשה לך הנבל, האם נכון. ואז בקצות האצבעות להחליק עדין עדין כי רוצה שבכל זאת רועדת, והפלא איך עדין נמצא. לגעת ביד ולאט לאט חוזר השקט וחיוך. מפני

שבזכות מה שקרה הרי עכשיו יחד. ואומר, כאלה שמפתיעים בשלב מאוחר, כך את, כי זוכר איך היית שקטה ועלובה ובלי צורה מיחזרת. ממש לשכוח שקימת ומתי התחיל השינוי שנהפכת לעלמת חן. כאלה דימינות.

חושב, יכול להציע את השעורים להכין ביחד. ואם יצחקו. גם חושב, איך פתאום מונח עליך תוקע את הציפתיים ולא יוצא. למשל לאה פיאודה שסתם בבוקר אומרת לאחות תמר תמששי. בזרוע, כאן הבליטה הזאת, אם צריכה להתאיג. וכמה עד שגמורה לגמרי אולי שלושה חודשים אולי ארבעה. מפני שהתבוננת, אמרתי אלי, וכמו להביט אל תוך החשמל ששורף את העיניים, כמה שחצטער כבר נשאר מקולקל. יכול להתהפך לכעס. להדגיש שלא מחויב. ואם טובלת, עינייך שלך. ואם לא משיבה לשאלה של לאה. יכול לצעוד לבד בכל בוקר וקורא לגוי להצטרף אליי, לא מסובב את הראש. ואימא חוקרת אם קרה בבית-הספר, אולי בין הילדים. כאילו נפלו הפנים, היא אומרת. ואני מתחמק שסתם מהחום.

ציפור שקוראת קרע, מגובה הברוש הזקן, ואמרתי שמבשר הגשם. זהו רחוק. אמתות טפלות, אמר אבא, יכול לצעוק ולצעוק, לא יביא ענן. ונרעם אמר שפתאום הללו, מקפצים בכל מקום מקפצים על הכביש, ואם פגר דרוס, חתול או ארנבת, מנקרים עד שממש קרובה המכנית ואז מודים הצידה לחזור ולזלול.

אוכלים בשר, התפלאה אמא.

ואמרתי שאת אגוזי הפקאן.

הכול, אמר נרעם.

אבל הכי הרבה למטע הפקאן ואת האזהרות של טמו מלכי שיחסלו את הענף. מכה שלא היכרנו, נאנחה מריקה. ובלה לוי מהניסיון שלה שכך כל דבר טוב שתיכף מופיעים המזיקים. תגובות שלא מוצאות חן.

לכן תפס פח ומנסה שיטה של רעש, מתרצץ בין העצים, דופק וצורח. וההם מדלגים מצד לצד או נאחזים בצמרות לחכות שיגמור. נראה מי ינצח, הכריז מלכי. ואומר לחברים שמוציאה מהדעת הסבלנות שלהן, עד שמתעייף ואז חוזרות אל המלאכה ואיפה הוועדה החקלאית, איפה המרעצה. תסלח לי, נבנס סבא בכר, לענות שיכול לדבר ולדבר פיטפוטים ויקים. לא פיטפוטים,

התגונן מלכי, מגיע מתוך השטח עצמו ואתם למה לא יוצאים לראות בעיניים.

ריקים, התעקש סבא בכר.

מי שעומד כאן לפני המחלבה, מכריז הכרזות, מסית את החברים, לא יודע כל מה שעשתה הוועדה החקלאית. לא מברר לפני שפותח את הפה להטיח ומהכעס מנענע את הידיים, מניף ומוריד, להוסיף תזוז הצידה, ואת זה אל גרי שהתקרב לרחרח במיכנסיים שלו, מתחכך בידידות.

תזוז הצידה, צעק אדון בכר, ומרחיק בבעיטה.

בוא הנה, קראתי לגרי. מריקה אמרה שלשם מה ההתרגשות, שלא טובה ללב ומבקשת לשמוע את ההסברים שלו בשקט. בבקשה, היא אומרת, בבקשה מְנָצִי. לכנות בשם שאף פעם לא שמעתי. ועכשיו אליה, עד שמוכרח לאחוז בצוואר שלו, למשוך בשערות הצידה ובאיזמים להרחיק. כי מנסה אל הספסל, שמצטופפות הנשים הזקנות קוראות קיש קיש. הבט איך מבקשת ממך ילדה יפה, הצטרף סבא פסו. צחקו.

סבא פסו אמר, לזכור את התלתלים השחורים ואיך היו אדמדמות הלחיים שלה, חה חה. מתבונן במין געגועים איך מגיחה את היד המקומטת על הזרוע של סבא בכר, ובקול שמפציר, שאומרים מתחנחן, מציעה שיסביר בשקט. שלוש ישיבות, התרתח זה. שלוש ישיבות מיוחדות.

הו, אמרה בלה לוי אל מלכי, הנה שמעתי ומזה רואה שלא מזניחים, מתייחסים כרצינות. דיבורים, רטן מלכי, מדברים ומדברים.

ואת הזינוק ממול, שמסלק את היד שלה, ממש כפראות, יורק אל האדמה להגיד טינופת, וכבר מתרחק בכביש, במין הליכה שמראה כעס, שמזיזה את הרגליים בכוח, ומריקה אומרת מסוכן לבריאות הרוגז הזה. הלוחאי שימות, לחשתי.

לא בכיוון שלהם, שתיכף יגידו חצוף. גם ימהרו לספר לאימא על ההתנהגות. תצריכה לחנק, אחרת ידעים לאן יוביל. לכן למטה, מלטף את גרי, גם מגרד בבטן שלו לשמוע נהמות של הנאה, ואומר הלוחאי שימות.

גרגרים שקוראים ציאניד שכולעים אחד וכבר אתה גמור. או שנותנים לכלב בתוך הבשר. יכול לשטוף את הקיבה שלושה ימים ולא יעזור. ואמרת המצאה שלך.

תשבץ שאמת. אולי מבטאים אחרת, צינין או צאנין, מילה קשה. ושאלתי על החומר שמפזרת המועצה לחטל את הכלבים המשוטטים. כזה שהורג תיכף ומיד, אבל בכאבים. חשוב שיהיו כאבים.

ארסן או פרתיון, חומרי ריסוס שבכל משק, להשמיד את החרקים במטע, להילחם בעכברים. ארוחים בבקבוקי פלסטיק, ואבא אומר, לא להתקרב אל הפינה הזאת שמסוכן לנשום. הדוגמה של ברטו מורדוב, אמר אלחי, שמכיו כל ילד בכפר שלנו. ומוסיף את הריעה של וירג'יניה, שעבודה מתוכננת. והתבוננו בו.

תינוקות שאיך ששומעים חושבים אמת. וכל מה שמסתירים מהאחוניים שלכם, לשאול איך לא מבדיל בין יין והחומר הזה שמסריח אפילו מרחוק. והתבוננו בו שימשך.

היה תיכף אחרי האסון. שישבנו ליד בריכת המים ושרה רודיטי שקוראים שרית הכריזה שלא ממשיכה להזדריך ברעש הזה, לא מוכנה להמשיך. ונשארו לשבת סתם, שמחים שהלכה. כמה זמן מאז, אולי שנתיים, ואלחי אמר שעבודה משפחתית, שמים טיפות טיפות ואפילו חודש שלם עד שגמר. להיות חסד, הסביר, כי מטושטש לגמרי השכל, עושה דברים שאי אפשר לסבל.

והתבוננו בו. יודעים את אלה ומה. להיות חסד, הדגיש.

לא סבא בכר, הירחורתי לזיכרון הזה, לא מאמץ שיעזו.

כבר יותר רגוע, חוזר אל הקדר שמקודם. ואם חושב מחשבות לעצמי, לא נכנס אל החלומות. להתבונן על ההורים איך מסתכלים, שמח שלא גיליתי, לא שיפתתי בסוד. אם אפשר לחזור להיות חיים סתם, ארוחת-בוקר ובית-ספר וארוחת-צהריים. וכשאימא רוצה לנווף שלועס ולא בולע, או לבקש לחדול להתנדנד על הכיסא, ואיך יכולה. לשמוע שאומר אבא שחזר השקט, הפסיק לצעוק בשנתו, וגם החברים נוני ועומר מתאספים בכל יום להתגלגל על

הדשא והמאמץ לנצח את גרי, לשכב מעליו והגוף מכסה מלמעלה עד שלא יכול להתחמק. מישחקים של בנים ולא יכולה להצטרף. רק אם עומדים כל החבורה בטייב סגולה או לפני המחלבה צועקים ויכוח, ואז נילוית גם כן, תמיד בצד ולא מדברת. אם מינהג שמייוחד לבוקר. אולי בכל זמן שרואה. אולי מחכה כל היום בין השיחים וסתם בבית. והתמיהה על גברת בכר שמעוזה להגיד דברים באסיפות, להאשים את ההנהלה שלא מבינה את החשיבות, חוטכים פרוטות מתגיגות הכפר וכאלה. ואיך מתבוננת מהצד ורק ממלמלת די די. להיות בדישה.

לפעמים מנסה ברמזים. להזכיר לאלחי את הסיפור מפעם, ששמים טיפות באוכל עד שמתנפח הכבד. להתפלא כמה מעשים שלא מספרים בקול ואיך יודעים. ולובקה קורץ אל פלורה, להגיד שעושה אבא שלה, ויוצאים ילדים צהובי שיער. רק בתוך המשפחה, תיקן אלחי, כי לא רצה לחלק את הרכוש לכל העולם. דימיונות שצומחים בראש חולה, התרגזה פלורה, מציץ מאחורי כל שיח לגלות חטאים וכלום. להיות בטוחה שפחות מדי. מעשים רעים בכפר הזה.

אם מכחישה שעושה אבא שלה, שאל אלחי. ומתרגזת עוד יותר, להיות צעקות, מוכנה להבטיח שהרוב כאלה שלא מסתכלים הצידה. תבדוק את הזרז המבוגר ואלה שלפניהם, אנשים שעבדו בפרך, הקימו משקים ובקושי זמן לגדל אפילו את הילדים שלהם. יכולים לבדוק אצלכם במשפחה, הציצה פלורה. והצצתי במתי לראות את הפנים שלה, כאילו סיד. ואלחי אמר, הרבה מעשים שבושה לדבר בקול, ומה שלא יודעים. לספור את הלוויות בזמן האחרון, כאילו לפי תוכנית שתהיה אחת בכל שבוע. לספור במרפאה בכל בוקר. מגיעים להתאונן על כאבים וסחרחורת. ומה האחרים שבמיטות, מחכים שתגיע תמר לגעת במצח, לעשות סימן פלוס במחברת בטור המתאים. כבר יכולה לחלוש את הדף לכמה אנשים ולא תולשת, אומרת, הדרך לזכור.

אלה שסתם בשכיבה, ממשיכה פלורה, לא מסוגלים להזיז. וצריכה לתפוס ולהפוך לצד האחר. להיות מול אם נגמר קודם.

פתאום מתבוננת במתי, ובשאלה מה אצלם, כי ראתה תנועה בצוהריים, וגם הרפא.

אם כדי לתת סימן, להבריל מסתם נביחות, יללות כמו תנים מהוואדי למטה. לא יודע את הסיבה, עניתי ללאה, בעינין הצורה שלהם שמרגיש במיוחד. אולי מפני שכך, צומחים לרחוב. עכשיו להגיד שרק החלק האמצעי, ובאמת מתחיל לגובה, כשעוד ילדים, ולאט לאט חוזר ומתכווץ להיות מקומט.

וצחקת. הרי לא הנושא שביקשה. זה הכפר שלנו, אמרתי. להיות מזל שבדיק לפני החושך. חוזרים בשורה שעמוסה סולמות, וכל כלב על החול בצד הכביש ומתעורר לצעוק סכנה לצעוק ערבים. בטוח בתמונה הזאת שדי לאקר רבע שעה או ככה ואז תשאלי איפה.

ומחקה שאמשיך.

טוב, ויתרתי, שיש גם מהצורות האחרות. מלכה בכר שפתאום שם לב שעומדת ליד הבוגנביליה שלהם ומביטה סתם. ותיכף מבחין בשיער שפרוע. אולי לגשת קרוב, להגיד כמו סבא מורדוב, כמו סבא מורדוב, כמו סבא מורדוב. לתקן בדרך הזאת. כבר בילבלת את הראש שלי לגמרי, אמרה לאה, לא מבינה כלום.

יכולה לטרק צמות, היסברתי, לפי האורך שרואה כי פרוע לגמרי.

ומחקה שאמשיך.

ממש בתוך השיח, שמתרומם נאחו בעמוד וגולש מגול. ועברתי קרוב קרוב לדעת שנעוצות העיניים ולא רואה. ואם אברך בשלום לא חענה כי לא שומעת.

בכל זאת מתוך נימוס, אמרה לאה.

לא שומעת, התעקשתי, וגם בימים אחרים שרואה אותה במקום ההוא או קצת בצד, ואותו לא.

ניירות שתולים על הקיר במכולת של גרשום להזמין לחגיגת ברית מילה של התינוק לופו. יכול להיות הודעה שנגמר מישלוחי הקלמנטינות, תאריך אחרון. ותיכף אחריו סיכום העונה כך וכך טנות ותחלק בין הסוגים, להיות גדולים והפסולת פחות מעשרה אחוזים. לבשר שחגיגת הסיים. מוזמנים לבוא אל הרחבה, והבטחה שיהיה כך וכך, לטמך על ועדת התרבות.

יחור קצרות מודעות האבל. דפי מחברת פשוטה וכותבים נעלה אל קבר יקירנו, כל מי שרוצה להצטרף. ממחברת החשבון של

קובי, יאמר לובקה, הדף האמצעי. פתאום יכריז מי בא, כי אחזו דבר בכל יום ושום רעיון חדש. שעה שלמה הליכה ברגל, יעיד אלחי.

לצאת תיכף, פוסק לובקה, להספיק לפני שיתחילו. ומי שלא רוצה.

תופס בחולצה שלי לסמן פקודה.

יכולים לאורך כביש חנוך, יכולים דרך בריכות הדגים של עין חנוך, ומושך דווקא אל המזבלה למטה ההמשך בואזי ועד הפרדס הזקן. מכיר את השיטות שלו להכריח לחצות בפטל, ומי שלא עושה קפיצות שלא מצליח בשיחוי משקל משליך הצידה. בכל פעם התרגיל הזה שנשכב ועושה סימן לדרך בזהירות ומי שמכאיב זורק לתוך הפטל. חוכמה שכבר נמאסה, אמר אלחי, ולובקה התבתן בו במבט שמנסה להפחיד.

אם לא תזדרז, אמרתי.

יתגדל ויתקדש שמייה רבא, סילסל לובקה.

מנגינה שמנסה להיות בנוי ויטלי, וכולנו עונים במקהלה אמן, ואלחי המשיך ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה, וכך עד שכבר בגדה השניה. עכשיו בריצה, האצתי.

וצחקו.

אם חושש שלא יספיקו אנשים למילוי החול, שעושים לשם מצווה. והרי כל הבנים שלו והחתנים, כל המשפחות שלהם. לא זקן בחד סבא בכר.

לא עמד היום בבוקר, אמרתי, בכניסה שלהם.

פלורה סיפרה שעוד בלילה, ותיכף העבירו לבית החולים ובבוקר נכנסה מלכה להגיד שנגמר. כשעוד בקושי בוקר, הדגישה פלורה, נושמת כבד כי לא זריזה בריצה ומוכרחה להחליף צעדים להליכה, מתחננת שנאיט. היא אמרה, ממש העירה את כולנו, ותיכף ראינו שמשהו רציני, כי דופקת במכות קשות ופוחתת בלי לחכות.

אילו מת אבא שלך, אמר אלחי.

לא אדוך לופו, צחק לובקה.

כבר היו שטחי הפקאן, שתקעו באדמות למטה, יערות גבוהים מבלבלים במין ירקרק בהיר ורק החלקה של קתפינו שבקושי מוציאה. לא יכולה בקצב הזה, התחננה פלורה ולובקה הציע עזרה לסחוב את השדיים. דיבור של לעג, כי צומחים כבדים להיות צודה

של הנשים במשפחה שלה. צורה של רחל לופו והדודה שלה ברכה
מנדה. בדיחה שלא מצחיקה, אמרה פלורה.

כבר ממש קרובים, עודדתי, והציעה ששנינו. מפחדת להישאר
מאחור לבדה. ובתוך הצבע בעיניים שמנסה בתחנות, כאילו קצה
של קריצה להגיד כדאי. יכול להישאר, צחק אלי לובקה, ממליץ
על השיעור הזה.

מול חלקת החציר של פרדו, שמקבל מהמועצה בכל שנה.
טובה רק לגדל עשבים ומה שמוסיף זרעי חיטה ובקיה. עכשיו
עמדה קצורה כאילו מונחת ואני היבטתי איך מתרחקים בריצה
מעבר לטיבוב, מנסה לשחרר את היד לשחרר מהחום. ביישן,
צחקה פלורה.

החלק שמשמיעים תפילות, ואחריו מעשה הקבורה שעומדים
מסביב ולפי המיקרה יכול לנחש אם בכיות או סתם שתיקות של
צער. לפעמים יללה שמנסה לעצור. הרי ילד שלא עשה, שלא טעם
חיים ואיך שמים כבוד הקר, עוזבים לבד בחושך. ואמרו, די די
מלכיתה, כבר מתבונן בנו מעולם ללא מכאוב.
מצביעים למעלה.

חבל להפסיד, אמרתי.

וצחקה. לתת מה שטוב באמת, ובשבילו אפילו את כל הטקס,
תיכף תראה. תעמדת מולי מושכת את היד למעלה לשים אצלה.
לא רוצה, צוחצחי.

ואם מתאמצת בכוח לא יכולה בשום אופן, כי מסובך ומסובב
עד שזורך ופולטת צעקה, להתכופף אל הרגל.
טפו, מה שאַת.

וכבר בריצה לברוח קדימה בִּשביל שממשיך. מהר ולא די,
להתחמק מהצחוק שלהם מתוך הפרדט, ויוצאים כולם מכריזים
ראינו.

היה הקול של בנו משורר בטילסולים, ורק מכות המעודים
שמגודים את האדמה ומושכים למטה. ושְׁנֵי המרָאָה, כל החבורה
שנאספה מסביב עמידה שקטה. ואז אותן.

כמעט בצד, והיד של מלכה מחזיקה בכתף שלה. לא סתם
מתחת. ממש חודרת. ובתנועה שאפשר להבחין רק מקרוב
מתעוררת לחפור שוב ושוב ומְתִי לחצת אל המותן ממול, מנסה
להתכסות, לטמון את הפנים. לכן רועדות. להדגיש את השרשרת
מהאמצע שמתרוצצים בתנועות זריזות, תנופת כלי-החפירה

במעגל סוגר קופא על מקומו, לתת כבוד למת. ורק אלו השתיים
כמעט מרחקות, מתייפחות חרש.
וידעתי שאמת.

כל המדרגות שמתרוממות אחת מעל האדמה והשניה שהיא
הדרך עצמה, וכך חצר אחר חצר עד השביל המוצל שמכסים
מלמעלה עצים כמו גג. קרירות של בוקר נשפכת אל הכביש וגם
היא שממהרת לצאת אלינו ללכת יחד. די, היא אומרת לגרי שמנסה
להזדקף מולה להניח את הרגליים הקידמיות כמעט בגובה כמה.
כבר יכול לשאול על השינויים שעשו בבית, ואם קיבלה את
החזר שלו להיות לעצמה בלבד, ואת התפקיד לאסוף במקומו את
הביצים בלול.
לא שואל.

רק הערות סתם. להגיד ששוב הוציא אשפה לפני הבית אדון
אשכנזי. או שהגיע הזמן לרחוץ את הכלב קרמבו שנראה כמו גוש
זבל. מעניין איפה אוסף את הליכלוך שמתח שיכבה על הפרוזה
השחורה.

לפעמים בקה פינצי שרואה הולכים רצועקת לחכות.
גם האחרים.

וגרי מתרדץ סביבנו, מקיף במעגלים לחגוג את הבוקר.
לחשוב אם חזר.

קצה המחנה

א.

בָּקָה היתה הראשונה. אבל לא שמנו לב, עד שהחוקנו ברגל שלו, הירגשנו שמתנועע וגם הציפורניים. ולבקה צוחה זה חי, בקול שלא מצליח להסתיר. אף פעם לא קרה קודם. לובקה דיבר שצריך לחכות עד שיפעל הרצל, כך תמיד כששמים פחות מדי. לכן הסתדרנו מסביב, מתבוננים איך מתחיל להניע את הרגליים, לאט לאט, תזוזות של הראש, עד שהתרומם ועמד.

חתול לבן. אמרה בלה.

בָּרָטוּ הציץ לזרוק לצד השני, לזרוק בצדינות. חתולים תמיד נופלים על ארבע. ומשם כבר ממשיך בעצמו את הדרך לכפר שלהם. כראי לסמן, אמר ברטו, קושרים חוט שאם יגיע שוב, תיכף יודעים. אבל לובקה הכריז ששכוי וכאלה להביא לרחבת המחלבה. ברטו אמר, אולי רק מודימים וצריך לחכות שיתעוררו כולם כל אלה שזרקנו. מה שהצחיק את לובקה, לחשוב שבכל בוקר אותם חמישה. לכן נראה מחר, נראה כמה יגיעו.

כבר היתה שמש. מהכית של לופו יצאו הצעקות צוחחות שלגמרי למעלה. כאילו תיכף ליפול, ולובקה אמר משוגעת אמא שלך. אֶלְחִי ענה שככה אימהות, אבל כולם הקיפו אותו ששלו הכי הרבה, הכי צועקת. בלה אמרה ששלה לא. אימא שלי אילמת, חזרה שוב ושוב ולובקה צעק שתזוזור לסוף הטור. רוצה לראות אותו, אמרה בלה, את החתול הלבן. מהחצר שלו הופיע הטרקטור של מִיקוּ בָּבָר צופר וצופר. אבל לא חזנו. לובקה הסביר שסתם לעשות רושם, כי הרי סגור המחסן, לא פותחים כל כך מוקדם והלחם רק בעוד שעה, אז מה הרעש. מיקו נסע אחרינו, מתקרב כאילו מתכוון לפגוע והרי בין האחרונים גם הבת שלו. תדרוס את הבת שלך, צעק

לובקה ואלחי צעק מצאנו חתול. שוב ושוב, שישמעו האנשים.
אולי כבר ידע, כי התכופף להרים חבל, כזה שקושרים חבילות
חציר. גילגל על היד עד שנהיה פקעת. אולי סתם להתעסק במשהו
כשאלחי ממשיך לחזור ולחזור, להודיע לכולם. האימא של בלה
הביטה בנו בחיוך שלה שלא יורד. אימא שלך, אמרתי לבלה, תגידי
לה לבוא. הרי לא משנה אם חכם כשעומד בתוך האנשים. גם לסבא
של ניסים שניפנף אלינו מהמירפסת, צועק, בוקר טוב ילדים. וענינו
שמתאספים לפני המחלבה. לובקה קרא שיביא את ההוא הכובע.
מין שעשוי פרוות עוד מהתקופה שהיה שומר בשיח אבריק ומספר
איך רדפו אחרי השודדים, ירו וירו וההם בחזרה. כדאי שיביא את
הכובע, אמר לובקה, אחד שעשה משהו בחיים שלו, שמבין
בסוטים. לא כמו אלה שרק לגלגל כל היום את הטרקטור, סיבובים
למכולת ובחזרה ולא מפטיק לצפור. תפטיק לעשות רעש, צעקה
פלורזה. אבל לובקה הסביר שלהיפך, עושה שישומו לב. יודעים את
הדיעה שלך, אמר ברטו.

מה שכל הזמן על יד התעלה, זאת אומרת מתווכחים. והודיעה
שלו שכבר הפטיק בית-הספר ועבודה כמו כולם כי אף אחד, ואל
תגידו הפירות שאוספים. שום צדק שמרימים ידיים באסיפה, אחד
בן שמונים שמבלבל את השמות, או לדוגמא האימא של בלה
ודווקא אנחנו שיכולים להתגנב לברר מה שורפים בצד ההוא, כי
מוכרחה להיות סיבה. ופלורזה אמרה שלפחות את הבוגרים, כאלה
שאחרי בר-מצווה.

הכי מרגיז הדיבור הזה.

לכן אמרנו לה שיכולה ללכת, ללכת עם הגדולים. לפתוח את
המפתורים בחולצה שלה שיראו שמתנפח. אחת שבקושי בת
שתיים-עשרה ונותנת לנגוע לה. הרי ראו. וענתה שתינוקות זה מה
שכולנו, חושבים שמנשיקות, מליטופים. כך ההתחלה, טען ברטו,
ובסוף כמו אימא שלך שכל ילד בצבע אחר. ולובקה צעק להפטיק,
מפני שראה שמתחילה לבכות.

לא חשבנו מה שם. תמיד יכול אדון לופו להגיד נאום ברכה
ופסוקים שתכריז נוֹרָה לוי שכבר יודעים על פה. לקרוא בקול
מאיים והיד השניה קדימה, אחת שבועדת תרבות ומארגנת את
הכיבוד, אומרת לזו עוגה לזו בוטנים וכל מיני כאלה. כך בשנים
הטובות, שיכלו להביא. עכשיו רק תפוחים, מגדרינות ובפסח
צלוחיות שטק.

לכן חשבנו שכדאי לשים רגל. העמוד שהתקינו במיוחד בפינה של הגג וכופפו בזווית שיחנופף מעל הבימה, מעל הראשים שלהם. למטה כבר עמד קבוע הספסל שפעם היו מוכרחים לסלק אחרי כל טקס, כי הפריע להכניס את החלב. גברת פִּינְקִי שאלה מה עושה, מפני שטיפס והשחיל את החבל בטבעת שבקצה העליון ואז חזר החליק אל הגגון, מותח ומושך, מעלה אותו למעלה. היינו צריכים להטביר לה שלא סתם חתול. אחד שהגיע משם והתעורר אצלנו. רק מהצבע יכולה לראות שלא שלנו, מזה שלכן. הוא התפתל והשמיץ יללות ואנחנו למטה ייללנו גם כן, חיקינו את הקול שלו. נורה אמרה תעלה אדון לופו, תגיד משהו. ולופו רטן, להראות שרק מפני שמפצירים, צועקים, קדימה לופו עלה עלה. הוא הכריז שכמו סמל. אזהרה לאלה ששם. ומבקש להודיע שכולנו כמו גוף אחד אם צריך להילחם. גם שולח ברכה לילדים ששמח לראות שאיתנו יחד, הַמשך ישיר. אולי יש כאלה שלא יודעים. שגרים ברחוב השני. חבל שלא קראו לכולם. אחר כך יגידו שבכוונה. אמנם בודדים, מיעוט מבוטל, אבל לפי הרעש אפשר לחשוב מי יודע כמה.

עוזב את אלה, צעקה נודה.

לזבקה ירד בינתיים, אמר שנאום יפה, מה שדיבר לופו. עוד מעט יגמור, יפטיק לפרפר. רואים שנחלשו התנועות ואז אפשר להתפזר. אבל להוריד כדאי מחר, שיטפיקו כולם.

פנה ונדחק בין הבוגרים ואלה טפחו על הכתף שלו או החליקו לשערות. ברטו הכריז, נגמר והתחיל לחזור. הוא שאל מי בא וצעקנו לו שימתין. כבר היתה גבוהה השמש, חם. ואימא של אלחי ניסתה לשים כובע על הראש שלו שלא יקבל מכת שמש.

ב.

משפחות שכמו יבלית, צומחות להנה ולהנה עד שרחוב שלם. ובערב כולם אצלו, אצל סבא מָנְטו. יושבים על הדשא והוא למעלה ולייך על ידו כי בכור. ניסים אומר שמול גדול אם אתה נולד למי שבכור. אחד שמילה שלו כמו פקודה וכל האחיות מוכרחות לעשות, גם הקטנים. אחת ששמה סִימָה פינצי, ששמה

מָטִי אַרְדִּיטִי זֶה אֵימָא שְׁלוֹ. שֶׁהַתְּחַתְּנוּ כַּאֲן בְּכַפֵּר. תּוֹסִיף הַמְשַׁפְּחוֹת
הַהֵן שֶׁמֵּהֲבַעֲלִים, יַחַד שֶׁמֵּתְנָה מְשַׁקִּים, וְכֹל יוֹם בָּאִים הֵנָּה לְדַבֵּר עַל
הַמִּצְבָּ, לְשַׁבֵּת לִפְנֵי סַבָּא מְנַטוּ.

תְּמִיד לִיִּזְרוּ בְּכִיסָא שְׁלִיד הַזְּקֵן, לֹקֵחַ מֵאֵימָא שְׁלוֹ כּוֹס שֶׁמֵּבִיאָה
לְשַׁתּוֹת וְכֶשֶׁמְדַבֵּר מִשְׁתַּתְּקִים, נוֹתְנִים כְּבוֹד. גַּם חֵבֵר בּוֹעֵד וְיַדְע
מָה קוֹדֵה. אֹמֵר, עוֹד שְׁבוּעַ נְגַמְר הַרוּחָח.

בְּקֶצֶה הַשָּׁנִי כָּל הַיְלָדִים שְׁלֵהֶם, מְשַׁחֲקִים עַל הַכְּבִישׁ וְגַם אַחֲרֵים.
מִשְׁחַקִּים שְׁצִרִיכִים כּוֹחַ, בְּגַלְל הַבָּיִים שֶׁל סִימָה, שְׁצִרִיכִים לְהִרְאוֹת
כִּמְהָ כְּבָדִים, וְנִיטִים בְּדִיֶּקֶת הַהִיפֵךְ, מִתְּכּוֹפֵף, מִתְּאֲמָץ לְהִישָׂאָר עַל
הַרְגְלִיִּים, אֲבָל אֵיךְ יִכּוֹל. וְאֵנִי אֹמֵר, בּוֹא נַעֲלָה לְשִׁמּוֹעַ אֶת
הַדִּיבְרִים.

לִיִּזְרוּ, כְּבֵר רִיקָה הַכּוֹס שֶׁמְחֻזֵּק. עַכְשֵׁי תּוֹפֵס אֲגַס וְנוֹשֵׁךְ, לֹעֵס
בְּפֶה פְּחוֹת. לְהַגִּיד עוֹד שְׁבוּעַ יִלְךְ כָּל הַרוּחָח. לְפִי רַעְתּוֹ לְהַפְסִיק
מִחֲזוֹר פִּיטוּם אֶחָד, יוֹתֵר טוֹב לְחַכּוֹת עַד שְׁנֹדַע. עַל זֶה מְטִי אַרְדִּיטִי,
שֶׁקָּל לְדַבֵּר. אֶחָד שִׁיכּוֹל לְסַגּוֹר גַּם לְשָׁנָה שְׁלֵמָה, לְהַתְּקִים רֶק
מֵהַבְּצַל שֶׁמְחֻזֵּק בְּמַחְסָן שְׁלוֹ. אֲבָל מָה הִיא. לִיִּזְרוּ עוֹנָה שִׁיכּוֹל
לְזוֹרַע גַּם כֵּן, לְקַחַת סִיכּוֹן. אֶחָת שְׁבִלִי כְּבוֹד לְמַסּוֹרַת וְכֶשֶׁאֹמְרִים
לַעֲשׂוֹת תּוֹשַׁבֵּת בְּשֶׁכַל שְׁלֵה. זֶה אֵימָא שְׁלַךְ, אֵנִי אֹמֵר לְנִיטִים,
שְׁתִּיכֵף תְּבַכֶּה.

מִפְּנֵי שֶׁהוֹלֵךְ הַצִּדָּה, לְהִידַחֵק אֶל מִתְּנֵי אַרְדִּיטִי וּמְשֵׁם לְהַבִּיט
בְּלִיִּזְרוּ, אֵיךְ מְנַבֵּ אֶת הַמִּץ מֵהַסְּנַטוֹר, מְנַבֵּ בִיד, מְסַבִּיר שְׁמֵלָא
הַשּׁוֹק וְעוֹד הָאוֹנִיָּה שֶׁהוֹזְמִינוּ מִחוּץ לְאוֹרֵךְ וּמִי שְׁדוּחָקָא רַעְזָה
לְהַפְסִיד לְמָה לֹא. שְׁלוֹשָׁה אַרְבַּעַה חוֹדְשִׁים לְכָל הַפְּחוֹת. הוּא אֹמֵר,
אַתֶּם יֵשׁ לָכֶם יְלָדִים שְׁלָכֶם וְלִי אֶת שְׁלֵי וְעֲצוֹת נוֹתֵן חִינָם בְּלִי כְּסָף.
אַתָּה אַחֵי הַגְּדוֹל, מִתְּחַנְּנַת מְטִי.

הַכּוֹל הִיא. וּמִתְּנֵי סַתֵּם מֵהַצֵּד כְּאֵילוֹ לֹא עֵינֵיךְ שְׁלוֹ, לְהַתְּעַרֵּב
כְּעִיסְקֵי מְשַׁפְּחָה אַחֲרַת. גַּם כְּשֶׁפִּינְצִי צוֹעֵק שֶׁמֵּהָר יִקַּח אוֹתָהּ, לְפָנֵי
שִׁתְּחִילוֹ הִילְלוֹת. לֹא אֶחָד שְׁפוֹתָח פֶּה. וְכַאֲסִיפּוֹת תְּמִיד בְּקֶצֶה,
מְסוֹבֵב אֶת הַפְּנִים אֶל מִי שֶׁמְדַבֵּר. עַכְשֵׁי מְנִיחַ יָד עַל נִיטִים, לְשִׁמּוֹעַ
אֵיךְ שׁוֹאֲנָת לְסַבְּתָא לְמֵלָא אֶת הַכּוֹס שְׁלוֹ, צוֹעֵקָת, אַתֶּם הַצִּדָּה אֶחָת
וְשְׁתֵּיִים, שְׁאִיזָה מְקוּם לְשַׁחֵק, לְרוּץ בֵּין הַרְגְלִיִּים. וְאַלֶּה קוֹפְזֵי וְקָקָה
וְגַם שְׁמַעְוֵן שְׁרוּדֵף.

סַבְּתָא מְנַטוּ אֹמְרַת, יְלָדִים לֹרְדַת לְמַטָּה.
וְכְּבֵר הַקְּרִיאוֹת מֵהַבֵּית שְׁלִי, לְבּוֹא לְאֲכוֹל. וְכֹדָאֵי לְחַכּוֹת כִּי
קְרוֹב. בְּקָה אֹמְרַת, קוֹדָאֵים לָךְ וְאֵנִי אֹמֵר אֲבָא שְׁלַךְ בְּלִי שׁוֹם

התחשבות, לא איכפת לו שבוכה. ועונה, כל ערב הצגות שעושה דודה מטי.

לפי התור, סימה פינצי ובאשקה שניגשות להיזו. מחזיקות ומושכות להושיב בצד ובושקה אומרת, עכשיו תגוח, לא טוב ללב ההתרגזויות. גם מביאות לשותות. ובין כה וכה לא יתן, הרי מכירה את האח שלה שמחזיק קבור במקום שאי אפשר למצוא, מחזיק בארמה. שלוש שכמו שקי בוטנים וגם סבתא מנטו, ובקה גם, בעוד הרבה שנים. לכן לא להתחתן אף פעם, מפני שכזה בית רוצה, כמו שלהם, חדר שיושבים ועוד אחד לילדים שיהיה מאחור ובאמצע שלנו. אצלנו לכל אחד מיטה או מיזרון ואצלם אחת גדולה לאימא ולאבא. גם את בעוד כמה שנים, אמרתי, הולכת ללוטי למרות צבעים שפחד לנגרע.

עכשיו סבא מנטו במילמולים מהתפילות ועושים קולות של שקט, לתת כבוד. חחד בכל ערב מילים משונות שבצעמו לא זוכר את הפירוש ומחכים שיגמור. בקה אומרת, תפסיקו לקפוץ, לא רואים שסבא מתפלל. ולא תפילות, סתם משפטים ממה שבא לפה שלו ובעצמו לא מבין. לכן נעלבת, מתרחקת ממני בכעס ולא איכפת מפני שבין כה וכה כמו אימא שלה בעוד כמה שנים. אחת שקוראים בושקה, ואיך אפשר במיטה אחת.

גם ניסים, שקטן ורזה. ויכולות לחנוק בבשר שלהן אם מחבקות כלילה. ויותר טוב שלא בכלל. במקום זה בוכה אצל אבא שלו, צועק אימא אימא ומטי גם כן בוכה בכיסא שלה אבל לצד אחר. עוד מקווה שמשוהו מהאיש שקוראים ליזר. זועקת שלפחות משהו, כמה שקי בצל, או פילפל מיוכש, לכבוד סבא מנטו שיאריך ימים, לכבוד הבריות שלו. תזכור את אבא, היא מייכבת וכבר כאילו לעצמה.

ג.

היה צהוב העשב, יבש לגמרי וגבהה שלא רואים כמה עמוק, חושבים סתם שוליים של דרך. ומי יורד ושוקע למטה, שרוצה לסובב את הטרקטור. או מטיילים שחיפשו מעבר, נתקלים במחסום ואז. כבר הרבה זמן לא היו כאלה ומיקו חשב בהתחלה שהנה הכנסה קלה, גם דרש שרק הוא, מפני שהכי קרוב. והחשובה

של שימו שבסדר, מכוניות של תיירים, את זה לפי מה שיחליטו בוועד. אבל אחד מאיתנו אם נופל צניין אחר. מיקו ענה שכמו מסגריה, משהו להתפרנס ממנו. ובעד שירות משלמים. זה כששקע עם הפרגוסון ומיקו חסם, לא נתן להוציא.

התפקיד שלו לבוא בערב. לבדוק אם סגור. ומאז חזר בנסיעה לאחור עד שמגיע לחצר של בכר ויכול להסתובב. אם יושבים על הדשא צועק שלום והן צועקות בחזרה, גברת בכר, גברת רודיטי, כל אלה. לפעמים מסמנות לו מבקשות שיעצור, שואלות אם יש סידור והוא צועק למה מתכוונות ומסבירות שבעינין ההזמנות, והתשובה אין. צועק מהכביש וכלי לכבות את הטרקטור והן אליו כי כך, אפילו כשזו אל זו.

ברטו יאמר, תראו שייגש, ישתה קפה גם כן. אחד שכל היום לשבת פה, לשתות פה ובעד זה משכורת מהוועד. זאת אומרת מהכיסים של החברים. אלחי יאמר, שום שמירה כלילה, לא קם לראות אם יוצאים. רק לחתום במחברת שלו. גם את אבא שלי, אומרת בלה, מחתים במחברת. אלחי חושב שאם ירצו לבוא כלילה להתנפל, מה יעשו השומרים. עד שיקומו מהכורסאות, כי הרי שותים תה על המירפסת ואם עובר זה, מצטרף גם כן. דווקא אבא שלו, אחד שמקפיד, תמיד עד הסוף. לובקה יאמר, היום אפילו לא אחד.

אחר כך היכו, הוא וברטו. מפני שאמר שסכנה לכולם. הוא טען שיודעים הכול, כל מה שעשית ויכולים להתפרץ בכל רגע מתוך עצי האבוקדו או קופצים מעל המחסום, לבוא לקחת את הגוף שלו שעוד תלוי על החבל. אתה פתוך, ענה לובקה וברטו הסביר שעניין של אחריות. בטח מצאו את ההם שזרקנו, ראו שאחד חסר ומחכים אולי יגיע. לכן לא באו תיכף כלילה. היה צריך עוד אתמול לזרוק גם אותו, להספיק לפני החושך. לובקה ענה שהיו תנועות, הזיז את הרגליים, ובדיוק מושקו לוי על יד המחלבה והצביע, אמר שלא מתים אף פעם. מתוך קנאה הדיבורים שלך, אמר לובקה, ואני אמרתי, הנה אימא שלך.

עכשיו ידענו שדואג. לפי הקפיצה שלו, לפי הצעקות. לשאול מה רוצה, וכל ההתרועעות בעיקבותיו, ולצרוח הכי טוב שתשב בבית. לא תראה את עצמה. פה כולם ילדים, אמר לובקה, לא משהו שאת מחפשת. בלה אמרה, פתוחה התולצה שלך, נְרָטָה ולובקה דחף שתסתובב, אומר, לא צניין של אף אחד ויכולה אם רוצה

להודיך בכלל, לא עיניך שלכם. ברטה אמרה, אתם מחפשים חתולים. במנגינה כאילו לשאול. ולובקה דחף שתלך, בסוף התחיל באגרופים, מכוון ישר אל הבטן שלה.

מאמין שמיותרת לגמרי. תקופה שלא צריך ילדים ועד שאפשר, כבר יצמחו אחרות, כל אלו שילדות. בינתיים ההן רק אוכלות, מרגיזות בריבורים שלהן, גם מתרוצצות בן הגברים ולא יכולים להתרכז בדברים חשובים. הכי חשוב עיניך האוכל, מה שהסביר ראפו וכולם נינענו בראש בהסכמה, מדבר ומנענעים בראש כאילו מבינים. לא תפסו את הקווים שצייר על הלח, ובמקום שנתקלו, שכתב איקס, הכריז עד הנה ומכאן לא ממשך, כי בלי מים גם בוטנים לא. צריך מישלחת, אמר ראפו, לנסות לראות מה אצל האחרים ובינתיים לחסוך בדברים שמהעיד, לחסוך בשמן, בקמח. והכי גרועים אלה שמוכרים ממה שבמחסנים שלנו, למשל תירס, למשל בצל. לכן היכה בבטן שלה והיא ניסתה לעצור, לשים את הידיים במקום שפוגע, אומרת, אתה חזק, כמה שאתה חזק.

ואז ברטו, שיכולה לשבת איתנו. פתאום התערב והצביע על העשב ואמר, את יכולה לשבת איתנו. אולי כרי להתגרות בלובקה, להפסיק את המכות. ברטה אמרה, אני אשב איתכם, עליו אצלכם. מפני שעצור, הביט בברטו, בודק את הפנים שלו, אם צוחק או שברצינות. והיא בינתיים יכולה לנשום, להגיד שתשב על העשב כמו שהציע. החולצה שלה היתה פתוחה לגמרי, וכל הזמן דחפה לתוך המיכנסיים שיחזיק מתוח. בלה אמרה, את צריכה לתפור כפתורים ולובקה התבונן גם בה, לראות אם כדאי, ואז התנפל על ברטו.

לכן צווחנו, מהפתעה, אלחי צעק שמתגלגלים לתוך התעלה, ניסה לעצור. גם קרא לכוא לעזור, אבל לא זנו. מלא פטל למטה, אתה נתקע ואחר כך שריטות שריטות ומתכסה בדם חוזק מזה למי שיך, כי לא מסומן הגבול. גם חשבנו שיכה אותו, יכה את לובקה. לפי הכוח שבידיים.

שיכול להרים כלובים מלאים או למשל ארגזי גויאבות שהיו מכינים לסוחרים בזמנים ההם, וכשצריך לעזור לפרוק שקי אמוניאק, לגרור מהמכנית ולגלגל לפני הבתים. אולי שישים קילו כל שק, וקורא לברטו לעזור. לכן חשבנו שיכה, בלי לתחוב לעין, לתקוע את האצבע בפנים. תחבולות שמלמדים את החיילים.

שלימד שימו. וכשכך כבר לא חשוב כמה כוח בשרירים, אם היצלחת לתחוב לתוכו.

ברטה אמרה נַי נַי, חושבת שאולי הלכה העין. היא החזיקה בזרוע שלו והובילה אל הבית של בכר. רק היא ואנחנו לא. בגלל הנוזילה שכאילו נשפך החוצה וניסה ביד להחזיר למקום. פלורה אמרה איך מגעיל שאפשר להקיא ולבוקה הסביר שעכשיו ידע לא להתערב. אף אחד לא ענה. לכן המשיך, אומר, היום אפילו לא אחד.

ד.

מזה שנושבת רוח ואז מתנועעים כאילו משהו שהולך, שתיכף יתגלה מאחורי הענפים ומוכרח להיות גדול. חזיר בר אולי. לא מהכביש שמעבר למחסום, לא מהצד הזה. מטי אמרה שגרים בביצות, שוכבים כל היום בשקט, מחכים ללילה. סיפורים מאבא שלה, אולי מפאפו הזקן בזמן שעוד חי. היא אמרה, פתאום עומד מולך, נושף קולות כמו משור, כמו מאה נחשים ביחד, שתיכף תיפול בלי הכרה. ואלחי אמר, פתח הסבא שלך, זאת אומרת כשעוד חי. היא אמרה, גיבור לדקר מכאן מהצד הזה של התעלה, מפני שזו הסיבה שחשב שמת, לכן נרדף על הראש ועזב, מה שמזל גדול. מטי אמרה שכך עושים, דורכים על הראש בפרטות שלהם ומזה נהיה שקט, כאילו להכריז ניצחון. ואם אתה זו תיכף ינשך בשיניים שלו. הכול המצאה, אמר אלחי, כאילו שם, ראהו זהרי נהיה אילם. שכן מצאו אותו בערב. שוכב על האדמה, לא יכול לקום, מתבונן בשקט וכל הפנים שלו סימני רגליים וגם מסביב. ומה ששאלו לא ענה, לא דיבר. לקחו ושמו בכיטא על המרפסת ומכאן אל הרחוב, יושב מביט ולא אומר.

כל השנים שראינו.

מטי אמרה שקדוש. לעשות שתמות רק מקללות, למשל את אבא של לובקה. ולובקה נענה בראש שמסכים ורק שעכשיו כבר איננו. אם אתה יוצא מהפה של כזו חיה, שבטח נגעה בלשון שלה, ליקקה וכאילו נהיה בן שלה ועכשיו אולי כולכם. אני לא מקללת, אמרה מטי.

לובקה אמר שכבר כמעט שבע ומוכרח שיקרה. איך אפשר שלא הבחינו, או להרגיש בריח. אני יכול להרגיש, אמר ברטו. הוא

עצם את העיניים והתחיל בנשימות עד שנהיה רטוב, כאילו מרוחות בשמן הפנים שלו. יכול להרגיש אפילו עכבר, אמר ברטו, זה הגור היה גדול מאוד.

אז אמרתי שאין שום ריח.

אולי להוציא גם לך, אמר ברטו, אולי לשים אותך יותר קרוב. הביט עליי בעין שעוד היתה וגם כולם, מחכים לראות. ואני אמרתי שיכול לעבוד לשם, למקום שנפל. אתה משוגע, אמרה פלורה.

היתה זיעה על המצח שלה, בועות בועות כמו כוויות, כאילו לטבול בסירפוד. והיא ניגבה ביד, העבירה על החצאית. מרחוק התרומם העשן כמו ענן מלוכסן מתקדם לנגוע בהרים. עוד נשבה הרוח, נכנסת בעצים שמהעבר השני. גם הקוצים שבתעלה, שיחי הפטל שכבר התחיל שחור בפרי, לתפוס כאילו תבל שיזרדים ממצוקים ואז מניח את הרגל בזהירות, פעם זו פעם זו עד שלמטה. לא היו נחשים. חיכיתי שיזחו ולא היו. מלמעלה אמרה פלורה, אתה יכול לחזור. אבל האחרים רק הביטו, עמדו בשקט. לכן התכופפתי והיתחלתי על ארבע, לאחוז בגבעולים שמהעבר ההוא, לפנות מקום לכפות הרגליים, מושך ועולה והקוצים נעצים ושורטים.

לא היו גם פיטות שלהם, קרומים יבשים שקוראים נָשֶׁל, מאלה שזרק אבא של אלחי למשוך אל הצד השני. הוא הסביר שמחפשים את המתים, הולכים אחרי בן הזוג ואצלנו המון שנמשכים אל הלולים. אתה שם למטה ובלילה יבוא השני, יכרוך עצמו כאילו צמה וכשהולך, עובר לשם מפני שמכאן הכביש. גם תלה מודעה לבקש ממי שמרצא, לזרוק לשם, להשתדל לעבר השני. ובכר התנגד ותלש מהלוח. אבא של אלחי שקוראים קָנוז צעק שמוכרחים לעשות אסיפה, מפני שאיך להתקדם, להגדיל את היבולים, אם כל אחד ריץ לעצמו לפי מה שמתחשק. ובאו לשכנע, גם לופו גם קָנטו, כל הוודע, סיכמו שחודש ניסיון ואחרי שברעיים כבר הפטיקו.

לופו טען שמין מלכודת, אולי כלבה שקשרו בין העצים ומפיצה ריח למשוך זכרים. רק לא פחד, לא הכלב שלו שמתנפל על נחשים, תופס בצוואר שלהם. וכשהשליכו, תמיד ירד לראות איפה נפל, ובזו הפעם פתאום פרץ בלילה, להיעלם בין ההם העצים. כולנו צעקנו, קראנו בשם שלו והתשובה כל הזמן יללות. לזבקה אמר שצריך להתנגב להציל, אבל שימו הזהיר שמי שיעיז.

כבר קרה בכפרים אחרים ומהמשלה כל הזמן הוראות להקפיד.
ארבעה ימים רצופים היינו שומעים עד שחדלו.

נשבה רוח נעימה כשעמדתי למעלה, מייבשת את הזיעה במין
קרירות, מייבשת את הדם. היבטתי בהם איך כורעים על הבידכיים.
לא זזים וידעתי שכבר מוכרח, והכי טוב למהר. מקרוב היו גדולים
כל העצים, נכנסים זה לתוך זה וגם מלמעלה ומה שמשם כמו כתם,
פתאום הפך סבוך. לא היו עשבים או קוצים, רק עלים יבשים,
שמקבלים את כף הרגל כמו ליטוף. משכתי בענף, איפה שפגע,
וניצעתי ולא כלום. היה קשור בחבל כשנזרק. זה החבל שנשאר
על הצוואר שלו ולזכקה טובב במהירות והירפה ומהתנופה
התרומם, טס, לנחות לתוך זה. יכול להישאר תלוי למעלה. יכול
להחליק אל האדמה, לכן חיפשתי. היה שקט. רק איוושה של עלים
שמתנועעים ברוח, זזים לאט. לא חתול. גם לא מה שפעם, גור לבן
שרואים מיד שלא מאצלו.

כאילו בא החושך, ירד במהירות. ומין רטיבות שעולה מהאדמה
למלא איפה שעוד רוח. בכל מקום עלים ושקט. אולי הגזעים
שהתצקמו פה ושם, גדולים וכהים. שתיים שלוש שורות ומעבר
כבר צפוף לגמרי.

ה.

אחר כך אספו אל הסככה הגדולה, דפקו בבוקר בדלתות להגיד
תיכף לבוא בהוראה של הוועד. אפשר היה להרגיש שמשוהו לפי
הנקישות וניסים הסביר שכולם, כל הילדים. הוא אמר, אתה בבית
האחרון ועד שהיגענו. לכן יצאנו בלי להגיד, בלי לענות לקריאות
שרצו לדעת, הציצו לקחת כובע, אולי סנדלים. אבא של פלורה
היה שם ומרילה ליאון, אמרו לשבת לאורך שולחנות המיזן ומי
שישב, הגברת ליאון נתנה סכין. אמרה לכל אחד אתה אחראי
להחזיר. היא אמרה, שניים שישפכו את הארגזים שניים מהגדולים.
לובקה תיכף קם, אמר שהוא וברטו. מה שגרם למרילה להיראות
מתלבטת. אבל לובקה הכריז שהוא וברטו ותיכף משך אותו לבוא
אחריו. מרילה הסבירה שבהתחלה גויאבות ועוד מעט יגיע שימו,
יביא על הטרקטור שלו את החברשים. גם אתם, אמרה אל לובקה,
בזמן שלא שופכים, ולצעות פרוטות דקות. היא נכנסה לחדר
המשרד, איפה שאבא של פלורה עוד מקודם.

לובקה וברטו התחילו להעמיס על השולחן ואנחנו תפסנו בפירות וחתכנו שורות שורות ואחר כך על גבי חוט ברזל לתלות שיחייבש. פלוודה אמרה, אל תביאו כל כך מהר, כל מה שעשיתם הר שלם שמתגלגל לרצפה. אבל לובקה אמר לה לשתוק, לא עינין שלה. ויכולה לקרוא לאבא שלה אם דווקא מתעקשת. במין חיוך רע, מחכה לראות איך מורידה את הראש והפנים שלה כמו סלק. לובקה אמר, אבא שלך גם כן אוהב כל מיני דברים. ואז בצעקה את השם שלו רפאל, רפאל. ומהחדר שמענו את התשובה, שואל מה יש מה קרה. לובקה צנה שמחפשים אותו מפני שבדיוק הגיע אבא של ניסים, ניגש אלינו להביט. בלה אמרה, הנה פה הבן שלך. כאילו לא רואה בעצמו. ולובקה אמר, הוא ילד טוב. הושיט יד וצבט בלחי שלו; אבל ניסים לא זו ואז צבט שוב. מנטו שט בפנים, אמר לובקה. בא ועמד מאחוריי, מניח יד על הכתף שלי, סימן שהולכים הצידה, לוחש שיש תוכנית.

הטוב ביותר, לחכות בצד השני. מישהו שישב, ימתן כל הלילה, לראות מה יעשו. בלי זה לא תהיה שום התקדמות. למשל העץ שבדקתי. הרי הזחתי את הענפים, ראיתי מקרוב. האם נראה מתאים, זאת אומרת לשכב למטה. ואני שאלתי מי.

לובקה דיבר בלחש. הסביר שהכי טוב אחד מן הקטנים. כזה שכבית לא יבחינו לא יצעקו אם יקרה. למשל בלה. אחד שיוכל לספר, טענתי, וזו תבלבל את הכול. הוא הירחר רגע, שאל את מי אני מציע וענית שצריך לשאול מי מוכן. הוא שאל אם חושב שישכימו ואמרת לא. לכן הסביר שצריכים להחליט, כאן מאחורי הארגזים שעמדנו, ואתר כך להכריח. לא חבורת פראים שכל אחד לעצמו אלא יישוב עם תקנון ואסיפה ומה שמחליטים, אי אפשר לבוא להגיד אני לא. אנחנו נקבע את הצורה של הכפר הזה לפי ההתנהגות שלנו. עכשיו לחזור ובדרך הנית אצבע על השפתיים שלו להגיד שאף מילה.

אחר כך הגיע לופו ומנטו יצא מהמשרד והסביר. לופו אמר שאחריות גדולה ובמקום להסתכן בכל מיני הרפתקאות חשוב להכין מלאי גדול, לייבש גויאבות חבושים, כל מה שאפשר, כי אין לדעת. יש מי שתפקידו לחלק הוראות והוא ידאג שיתמלאו בדיוקנות. מעשים כמו אחמול עלולים לגרור סיבוכים שאנו קטנים מכדי לרדת לעומקם. אלחי שאל למה לא תוקפים את ההם ולופו צנה שבבוא העת. סתם פחדנות, אמר לובקה, ובינתיים יכסו את

כולנו בעשן. הוא קרץ אליי וקרא קדימה קדימה מפני שהפסיקו לחתוך. וגם מרילה קראה. פתאום הגיעה נעמדה לידי ושואלת מה קורה כאן שכולם סתם כך לא מזיזים ידיים. היה פרוצ השיער שלה וניסתה להחליק בתנועה זריזה, צועקת, להמשיך לחתוך, אחרת יהיה רע.

6.

היה צל על החלון מגסה להיכנס פנימה למקום שכולם. מן שבהתחלה אי־אפשר לדעת אם מתוך הבורק, אולי סתם שאריות שהשאירו למעלה בזמנים ישנים ומצצמו תופח ער שעגול לגמרי. אבא הסביר שמהו מהזמנים שפעם, כשעוד זרם בתעלה. עכשיו פתאום בולט כי הפסיקו הפנסים. הוא אמר תישן תישן, מפני שראה שמתהפך על המיזרון שלי לסיים את הלילה.

אבא אמר כל הקירות סדקים ושוב צריך במלט. בגלל האדמה שמתנועעת זיזים היסודות וכשיזדעים מראש יורדים לעומק, ולא ידענו, לכן בכל פעם מתקדש לסתום ולסייד ואז מגוחה. זה מקודם, כשעוד ערב וכבר סיים לעשות. שערות מלוכלכות היו על החזה שלו לבנות מסיד ושקוע הבשר בפנים ובכל מקום. זמן שמרוצה, שיכול להגיד שמתחילות שנתיים של שקט ויחד חמש־עשרה.

עכשיו התרומם אלי לשאול מה ועייתי שמנסה להיכנס האם שומע. זה הרוח, אמר אבא, סתם שריקות שצושה הרוח. איך יכול לדעת.

בחדר השני היו דיבורים, קולות להרגיע, גם בכי. אבא אמר אתה מעיר בשעה שעוד לא בוקר. חזר למיזרון שלו ומשך בשמיכה לכסות את הבטן והסימן שנודם שתיכף נחרות. הרי לא יודע מה שעשינו בחושך.

שלקחנו אחד, מישהו שלא ירגישו, אמר לובקה, שלא יזעיקו תיכף את כולם ועייתי שאיך ייתכן. ואז הציע את ברטה. יכול להושיב כאן למעלה ובבת אחת כולנו להתנפל ולקשור. אחת שאי־אפשר להעביר, אמרתי, לא במשקל שלה. לכן הניח לאימא שלו, חיפש משהו קטן ותיכף את ניסים.

כבר רצו להתפזר ואלחי טען שחושך לגמרי. אצלם אם אתה מאחר לא משאירים אוכל. לכן אם יש כוונה אז בבקשה להסביר.

אתה יש לך כוונה, שאל את לובקה, או שסתם. ופלודה אמרה שמתחיל להגיע, כל הטיפות הצהובות האלה. הגה לראות. תפסה בשולי החולצה ומתחה, אומרת, אצלכם גם. עכשיו כבר קרוב, אמר לובקה, ניגש עד שפת התעלה והביט לשם כאילו בודק. אלחי דיבר שוב, אבל ברטו אמר לו שישתוק, שיכולים לשמוע. ופתאום הדפיקות האלה מהבית של בכר, קולות שמכים בפטיש לעשות רעש. בכוחה לקלקל, אמר ברטו.

אימא אמרה שעושים מקום להחביא. הרימו כמה שודות של מרצפות וחפרו לעומק, שאפשר להכניס שקים וחבילות, גם להסתתר בעצמך. אתה מניח מלמעלה מיטה ואי־אפשר להבחין. היא התבוננה בפנים של אבא שמתנועעות מהלעיסה וכל השיער לבן ומאובק. אולי החליטה שזמן מתאים. לכן לפרט את התועלת. הרי אף פעם אי־אפשר לנחש, לדעת מה יקרה. לכל היותר סתם מחסן. מחסן שמתמלא מים בכל חורף, אמר אבא ואימא ענתה שאיך שעושים. מי שאיכפת לו היסודות. לא חוסך במלט ואז בלי סדקים. אבא אמר שבסדר להסכים איתה, ויעשו ההם שיודעים, ומי לא מוכשרים לבייה, יותר טוב לא להתחיל. הוא התרומם ואסף את הכלים שלו אל הכיור, שומע איך שואלת, אותם שלא מוכשרים לבייה למה הם מוכשרים, ולא מגיב.

לובקה אמר, דווקא טוב שמרעישים. משך את ברטו הצידה ללחוש באוזן שלו ואז אלינו שניתן ידיים ללכת בשורה. אתה ראשון, אמר אלי, כי כבר היית ומי שישמיע קול.

במקום סיום העביר אצבע על הצוואר, להסביר, אחר כך תפס ביד שלי ובשניה את של ניסים. מסמן לברטו שתור שלו וכל הייתר איך שרוצים. מין דחיפה שמכריחה לזוז קדימה והיתחלתי מגשש, לבדוק את השחור שעבה מכדי להבחין מה פטל מה עשב סתם. לכן התבוננה בי זועפת איך שנשרטת, גם קרועה החולצה ועניתי שקודם לריב עם אבא עכשיו איתי, לא מוכרח להתרוצץ בחץ כשחושך, אמרה אימא, וכאן יושבים ומחכים ליד השולחן. כולם שם, אמרתי.

זאת אומרת עמדו סתם ורק לובקה וברטו את הכול. לובקה לחש שיותר טוב לשתוק, לא לעורר תשומת לב ובבוקר תספר כל מה שראית. ואז חזרנו מהר מהר כואבים מהשריטות ולא איכפת. וכשכבר אצלנו העיר ברטו שכאילו הסכים, נתן לקשור בלי להיאבק.

אבל בוכה, אמרה בלה, דמעות בלי קול כי סתמתם.
לובקה פקד לשתוק, להתפזר הכיתה ואם הסתובבת לא ראית
כלום, רק צללים שחורים מתערבבים, וגם זה שָׁאֵל הגוע שלו קשור
ומוסתר בעלים.

היה צל על החלק מנסה לבוא פנימה ואני התכסיתי בשמיכה
לחסום את היללה. מין דקה שלא נגמרת, לחשוב שאולי קודא
אלינו, אולי להזהיר.

בלה

א.

כבר היה מאתמול, החום הזה. שורף את העלים עד שמתקפלים בשוליים, למות לאט לאט. וראיתי שעור ממשיכות בשלהן. לצאת החוצה, הולכות בדרך שאסור, ממש עד הבית לנגוע בקיר שלו ואז בסיבוב לחצות את התעלה ואל הלולים.

ואמרתי, אזהרה אחרונה.

שום ערך לסיבוב הזה, רק להתגרות. ואמרתי, החום יהיה אזהרה ואם לא, תיכף הדברים האחרים, כאלה שכואבים ובשבילי כאילו משחק, כל כך גדולה לעומתם. אמרתי, צריכות להבין שיכולה להרוס את הבית שלכן בין רגע, כמה בעיטות ומחוסל. ואז יום שלם יעבדו לחקן ולא יספיק. לכן התכופתי נמוך שיוכלו לראות בעיניים, גם נשפתי רוח, נשפתי כנגדן, להגיד התחלה ומי שהתעקשה, אותה ללחץ באצבע, להדק אל החול.

מהבית הגיע הקול שדופקת בפת, לקרוא לבוא. תיכף תיגש לראות למה כל כך הרבה זמן. וצעקתי להודיע שהנה כבר, ובלחש, שהולכת לארוחת בוקר ואתן באותה צורה, לחכות שאגמור ושוב איתכן כאן. עכשיו אני משחורת, אמרתי, ויכולות לחשוב על ההתנהגות, ללמוד מהניסיון. אחת שאולי נשבר הגב במקום שמתחבר הראש, מתחיל חלקים קטנים כמו מחרחת ומהלחץ מתכופפת הצידה, מוכרחה לנענע פעם לצד זה פעם לצד שני. וההן עוברות במהירות, אולי לרגע לגעת במחוששים וממשיכות כאילו כלום. אפשר גם אתכן, אמרתי, תיכף אחרי האוכל. ובקול גדול להודיע שוב, לצעוק שכבר באה.

מפני שאילמת, לא יכולה לקרוא בשמות שלנו. ותלה פח מול הדלת להכות בצינור, סימן שזמן לאכול. וכשמגיעים מסדרת את

הכוסות ושמה סוכר והרבה זמן עד שרותחים המים. לכן אומר לה שקודם ירתחו, לפני שיוצאת לדפוק. הרי באמצע העבודה ומפסיק, לבוא הנה לראות שלא מוכן. כמה פעמים שיגיד לא יעיל. ואומר את תלכי ראשונה, לשים לב אם עוד לא בכוסות ומכינה מה שצריך. התפקיד שלה ולא ממלאת, אמר אבא, ועכשיו כבר גדולה די שיכולה לעזור. לכן אמרתי לה להפסיק את הדפיקות, להיכנס הביתה.

מתחיל מוקדם החום כשבוקר. וכאן יותר, בגלל האוכל שמבשלת. מערבבת ביצים וכל מיני ירקות, עגבניות וכאלה ובסוף את הבצל לעשות חריף. כל כך שמוכרחים עם לחם מנות גדולות ועכשיו שמחלקים לפי האנשים, כיכר אחת, איך יכול להספיק. יכול להגיד, להסביר שעושה חריף ולשם מה. ואחרי יום שוב באותה הצורה. ואמרתי, להחביא אותם, לשים בכל יום בצל אחד, אולי שניים אם קטנים. ומנענע בראש, סימן שמסכים ולא עושה. ואמרתי, לא אחריות שלי אם לא עושה. ואת החריפות להוציא אחר כך. מין גבעולים שקוראים חלמית. תקלף עד שנקי לגמרי, להיות טעם של כרוב ויכולה לאכול בלי הפסק.

כאלה שגדלים בין העצים במקום שרטוב.

תשובה מוכנה אם שואל לאן ממהרת. הרי רק עכשיו, לא הספיק לטעום ממה שבצלחת, ויכולה לענות. ומשם כבר אליהן, מקום שמאחורי הגיאבה, איפה שבנו את הקן עמוק באדמה, יוצאות תכנסות לפי השביל ולפעמים סתם לצעוד כמה צעדים והולכת בחזרה כאילו מתחרטת. לא להבין למה כל הדרך עד הלולים ולא מביאה. והיכרותי שיתר לא, ועונש למי שכך תתנהג. גם האוכל שסוחכות. כל מיני חתיכות צהובות, למצוא בין הכלובים פיזורי תירס פיזורי שעורה, גם שחורות מתרובים. ואם גבעולים או עלים הרי יכלו להביא מכאן, לחתוך מהקוצים שבכל צד ואת זה בשלב השני.

והשלישי, להתרחק מהבית שלנו.

המון צעדים מכאן עד הקיר ומסתובבות ממש למטה, לקפוץ מהמדדגה ואומר תראו איך הולכות כאן כאילו חצר שלהן ומוכרח להתרגז כי שלו, מאיים לקחת צינור, להציף את כל השטח. ולא. מפני שבעצמו גילגל להשתמש בגן הירק. צינור ישן ומוכרח לתקוע חתיכות מברזל בכל מקום שקרוע. לא להזיז כי רקוב לגמרי. פתאום רואה אותה מושכת בחזרה לחצר להשקות את

התפוחים. והרי הזהיר מי שייגע, בכל פעם מזהיר ומזהיר ועכשיו תופס בשערות שלה וישר טטירה.

לצעוק שתחזיר למקום.

הכי גרוע אחרי ארוחת הבוקר, שקם מהמקום שלו ומחפש להתנפל, לשאול למה מסתובבת כל הזמן, אחת שצריכה לבשל לנקות ורק מסתובבת, לא עושה. ואני שיכולה לעזור בעישוב. תיכף למשוך בשערות ומוזה עוד יותר מרוגז. ואם יוצא, הרי להיות בשמש עד הצוהריים. לכן ממשך, מכופף את הידיים שלה, להפיל לרצפה והולך לבית של סבתא גרציה, מקוזה ששם.

ועד שיתרחק.

עכשיו התחלה, אמרתי.

לדבר למטה, ממש בגובה שלהן וצריך אחת שסתם, באצבע את הגב שלה ללחץ אל האדמה עד שנגמרת.

ומוכרחות להבחין. נעצרות לשלוח חוטים ותיכף מקיפות מהצד, לפעמים חזרות. ואמרתי, התחלה, להאמין שברצינות. אזזהרה לכל מי שחושבת, טתם, ואת העבודה יעשו אחרים. עכשיו שוכבת מתה וידעו ששענש. שומעות מה שמדברת. בכל זאת כמו קודם, או שמתעסקות בזו, מנסות לגרור פנימה. ותיכף עצרת. להשאיר כאן על השביל שיוכלו לראות כולן.

ב.

הכי חשוב אדון לופו, וקנטו השני. שמחליטים איך לחלק את התסקידים ואמרו לאמא להיות אחראית על המזכירות, לנקות כל שבוע והטיפול בגינה. תיכף אחרינו החצר שלו וכשצריך לתפוס את העופות מזמין לעזור, משלם בכל פעם חמש לירות, כי זקן ובעצמו לא מסוגל. יכול לקרוא לבנים שלו ויותר קרוב לצעוק אלינו, להגיד חבואו הערב. כבר הרבה זמן שאין, לכן הציע את העבודה למעלה, ומתלבט בגלל האחריות כי לא מצטיין בביקון הבית שלנו. הוא אומר, אלה שרוצים גם כן, גברת לאון ודינה לוי ומתחילים להגיד דברים, להתזו בך, לשאול, אחת שאת הבית שלה כמו רפת ואיך.

מעביר את היד על השערות שלה לברד אם מבינה.

גם על שלי.

ומסביר לאבא שעוד מעט יתחילו להצטופף לפני הדלת, מגיעים לפי הריח, ויצטרך להכין מקל חזק. כמעט אישה, הוא אומר, קודץ בעין.

ואז הדיבורים על הזמן הזה. כל כך קשה לא זוכר מאז ההתחלה ואין בריחה רק להמשיך לחכות, להסתפק במה שיש, לחם עגבניות ופירות שאוספים לפי העונה. רק שלוש נפשות להאכיל ואצל האחרים חמש ושש. ומסתובב ללכת.

רק מעט פעמים שעומד משוחח. ותמיד בפקודות, להביא מיכלים, לקחת את הכלובים לשטח האיסוף. לעשות בשבילו. מפני שראש הורעד.

ומבקש שאבוא לעזור לגברת לופו, אם עושה ליפתנים או מייבשת תפוחים ופילפל, ולא יכולה להתכופף, לא להרים את הרשתות שפורסים או למתח חוטי ברזל שעשתה מחרוזות מחרוזות לופו, ואם תציע לקחת מהשאריות, תיכף להביא הנה. ולא מציעה. הכי גרוע עלים של גפן שעושה כבוש, מכניסה לצינצנת אחד על השני וממלאת מים, לוחצת עד שיוצא כל האוויר. ואמרת, הולכים למחלבה כל הקבוצה וצריכה גם כן והתשובה קודם לגמור ושם הרי מישחקים, בתוך השיחים שבגבעה מתחת למוכירות, לא עינין שבורח, כבר ראתה ויודעת. קודם העברדה, אמרה גברת לופו, הרבה יותר חשוב.

בגלל המלחמה, שמתאמנים אם פתאום פורצת וצריכים לדעת כל מיני פעולות, לזחול בתוך הקוצים או לטפס על האקליפטוס, לזרוק חבל ותופס בצוואר שלהם עד שנחנקים. חושבת שסתם מישחקים, אמרתי לגברת לופו, לשאול את אדון לופו או את שימו, כאלה שיודעים. ועונה שלא ילדות. לחלק את התפקידים ושלנו, להכין אוכל, לדעת להשתמש בכל הסוגים האלה שיהיה מוכן לזמן שלא מוצאים. אם מלחמה הרי בלי אוכל לא יוכלו, לא יחזיקו מעמד.

תפקיד שלנו, היא אומרת, זאת אומרת של הנשים. ועכשיו תלכי לקטוף עוד, לחפש גדולים וקשים שממלאים את כל הרוחב ועד שנגמור.

ללכת לגפנים שלהם ובדרך הצצה לראות מה עושות ההן, אם ממשיכות כמו קודם, אם הבינו את האזהרה וראיתי שאיננה זו שמתה, נעלמה מהשביל וממשיכים לסתובב חתיכות, חלק ממשיך

וכאלה שמתרדצצים סתם, חחורים בלי כלום. ממש להרגיז. והתכופפתי נמוך נמוך, עד שנוגעות הפנים באדמה ואמרתי, פקודה, כל מי שבלי כלום, דין מות. לודת על הברכיים, אחת מכאן אחת מכאן והשביל באמצע, השביל שהולכות, לא יכולות להתחמק. מוחצת באצבע עד ששבורה וצריכה כוזיות כי הרבה, ללחץ ולספור כמה. לפרץ מהומה, ומנסות לעבור, להקיף את האצבע שלי שתקועה בדיוק. כאלו שבחלק הרחוק בזמן שקודם, ומפילות את המשא כי לא שמעו את החוקים. אולי חושבות אויב, לרוץ לתוך הקן. והתכופפתי להסביר שלטובתם, כל מה שעושה בקול שמבטא ברור, להוציא מילים אחת אחת ומדגישה שלטובתם, אני הגדולה, ויכולה חופן גרגרי שעורה, להניח ליד פתח המחילה שלהם. את זה אם יתנהגו לפי מה שאומרת ואם לא, בבעיטה אחת את כל התלולית, גם לשפוך דלי מים ומציף בפנים. עכשיו נעצרות לשמוע ומוכרחה למהר להסביר שהחלטה שלי, לבחור בקן הזה, להיות מלכת מלכות הנמלים, עד ששלנו כל הכפר. וכדאי להם איתי ביחד. להיות אלהים שלהן. ואם לא, כבר יודעות.

אמרתי, עכשיו יכולות לאסוף את כל המתות, להכניס לתוך הקן ועד שאחזור. הרבה דברים לעשות, דברים שלא יכולות להביץ מפני שקטנות. גם להסתלק מהקריאות של גברת לופו שצועקת קלה.

ג.

הכי חזק, לזבקה, וגם בגובה. להביט מאחור לחשוב מישהו גדול כמו מנטו, כמו שימו. אם רוצה לוחץ את הזרוע אל הצוואר וחונק וכבר את מוכרחה לרוץ אחורנית, לעשות קולות שהולכת למות עד שעוזב. לפעמים עושה למישהו מבוגר עושה למוני ארדיטי ומתגלגלים על הארץ, מתלכלכים בברץ עד שמנצח אותו, זאת אומרת מוני, כי מסגר. אחד שמכופף בחזלים על המצח, לכן צועק, די די, ובורח במהירות ועוד צועק תתבייש, אחד שמכה ילדים, כי רק בן שלוש-עשרה.

לפעמים מושך עד ששוכבת על הארץ ואז מתישב על הגב שלי, לוחץ את הברכיים מהצדדים בתנועה כאילו דוהר ואמרתי, נראה אם תעזי למישהי אחרת, נראה אם לפלורה.

ואֶלְתִּי אָמַר שֶׁרָק לִי מִפְּנֵי שְׂדוּמָה לַבְּרָקָה, חוֹשֵׁב, כִּךְ הִיתָה
כְּשַׁעֲדוֹ קִטְנָה וְעַכְשֵׁי כְּשִׁמְבוּגָתָה רַק רֹאֵה אוֹתָהּ, צוֹעֵק, תִּלְכִּי תִּלְכִּי
וְאֵת הָאֲגוּרֹף יִשָּׁר בְּבִטֶן. תִּתְבַּיֵּשׁ, אִמְרָה פְּלוּרָה, לְהִכּוֹת אֶת אִמָּא
שֶׁלְךָ. וְעוֹנָה, לֹא לְהִתְעַרֵּב. אֵלֹחֵי אִמֹר, רַק לְךָ, וּבִמְקוֹם שֶׁתִּתְרַחֵקִי
מִמֶּנּוּ, כֹּל הַזְּמַן מִמֶּשׁ נִדְבַקְתָּ. וְעִנִּיתִי שִׁיחֹד עִם כּוֹלָם וְמָה אִשְׁמָה.
מִמֶּשׁ נִדְבַקְתָּ, אִמֹר אֵלֹחֵי, דִּחַפְתָּ אֶת הַגּוֹף שֶׁלְךָ קָרֹב קָרֹב. בְּגִלְל
הַחֲתוּל הַהוּא, אִמְרָתִי, בּוֹזֵן שֶׁתִּפְסְנוּ וְרִצִּיתִי לְרֹאוֹת. פְּלוּרָה אִמְרָה,
לְמַדּוֹ לִקַּח, לְדַעַת שְׁלֹא נִבְהִלִים, לִכֵּן הִפְסִיקוּ. וְאִמְרָתִי שְׁבִאֲמָת,
וְרֹאִים שְׁלֹא נִבְהִלִים מֵהֶם. דּוֹקָא הִפְחִיד, אִמְרָה מְטִי, לְמִצּוֹא כֹּל
מִיְּנֵי חַיּוֹת, כֹּל מִיְּנֵי חֲרָדוֹנִים, וְהִכִּי גִרּוּעַ הַחּוֹלְדוֹת. אֲבָל לֹא
הַחֲתוּלִים, אִמְרָתִי, כִּי עוֹד גּוֹרִים.

בְּסוּף זֹרְקֵנוּ גַם כֵּן, סָתַם חֲתִיכוֹת אִשְׁפָּה, קוֹפְסָאוֹת רִיקוֹת שֶׁל
צִבְע, שֶׁל שֶׁמֶן מִכּוֹנוֹת. קוֹשְׁרִים בַּחֲבֵל, מְסוּבִים עַד שַׁעַף, נִשְׂאָר
תִּלּוּי עַל עֲצֵי הָאֲבוּקָדוֹ שֶׁלֵּהֶם, וְאִם לֹא מְגִיעַ אִזּוֹ בַתְּעֵלָה. אַחַד שְׁכַל
הַזְּמַן לֹא מִצְלִיחַ, קוֹבֵי סָמוֹ, מְסוּבִים וּמְסוּבִים, בְּסוּף עָף לְגוֹבָה וְיִשָּׁר
לְתַעֲלָה. וְאִמְרָנוּ לוֹ לְעִזּוֹב קוֹדֵם, כְּשַׁעֲדוֹ בְּכִיּוֹן לְמִטָּה וְאוֹ מוֹכּוּחַ
לְהִגִּיעַ, לְפִי הַתְּנוּפָה. אֵלֹחֵי אִמֹר תִּרְאֶה אֵיךְ, תִּלְמַד מִמֶּנִּי. הַכּוֹל אִם
עוֹבֵב אֶת הַחֲבֵל בּוֹזֵן הַמִּתְאִים וְאִם מֵאֲחֶר הִלְכוּ הַסִּיכִיִּים. הִיוּ
חֲתִיכוֹת חוֹמֵר שֶׁנִּשְׂאָרוֹ מִהַמְחִסֵּן שֶׁל פְּרָדִי לּוֹפּוֹ, שְׁקוֹרָאִים אִסְבַּסְט,
עוֹשִׂים מַחֲלָה שֶׁהוֹרְגָתָ. וְלוֹבְקָה אִמֹר, אֶת אֱלֹהֵי לְפֹזֵר לֵהֵם בַּחֲלָקָה.
הוּא הַעֲמִיד בְּשׁוּרָה וּמוֹשִׁיטִים יְדֵיָם לְהַעֲמִיס כְּמָה שֶׁאִפְשָׁר וְאוֹ
הִלְכּוּ אֶל הַמְּחִסּוֹם, מֵאִיפָה שְׁזוֹרְקִים. הִכִּי טוֹבִים לוֹבְקָה וּבְרִטּוֹ,
וְאִמְרָה פְּלוּרָה שְׁכַדָּאֵי רַק אֱלֹהֵי שְׁמִצְלִיחִים לְהִגִּיעַ, גַּם אֵלֹחֵי וְעוֹדֵי
שִׁיּוֹתֵר צַעִירִים, וְהַבְּנוֹת לֹא. תְּבִיטִי אֵיךְ מִפִּילָה אֶת כּוֹלָם לְתַעֲלָה,
כֹּל פַּעַם שְׁזוֹרְקָתָ. וְעִנִּיתִי, לְחַחוֹת שֶׁאֵנִי הַבֹּאֲתִי. קוֹבֵי אִמֹר, בְּעִצְמְךָ
לֹא מִצְלִיחָה, אִזּוֹ תִשְׁתַּקִּי. בְּמִקּוֹם זֶה כֹּל הַזְּמַן עֲצוֹת, וְיִזְתֵּר טוֹב
לְעִצְמְךָ, אֶת הַעֲצוֹת הָאֵלוֹ. אִמְרָתִי, לְתַת לְלוֹבְקָה כִּי הִכִּי חִזֵּק,
לְקַשׁוֹר אֶת הַחֲבֵל וְלְהִגִּישׁ. וְעוֹשָׂה סִיבּוּב לְקַבֵּל תְּנוּפָה, יִשָּׁר אֶל תוֹךְ
הַעֲצִים, כֹּאֲלֵה שְׁכַשׁוּרָה הַשְּׁנִיָּה.

נִדְחַפְתָּ, אִמֹר אֵלֹחֵי, קָרֹב קָרֹב עַד שְׁנוּגַעַתָּ.

לְהִגִּיד שִׁיבוֹאוֹ מֵחֵר, לֹא יִבְיָנוּ אֵיךְ הִגִּיעַ כֹּל כִּךְ רַחוּק, יִחְשְׁבוּ
אוֹלֵי מִתְּגַבִּים לְעִבּוֹר לְצַד שְׁלֵהֶם, לְעִבּוֹר אֶת הַתְּעֵלָה וּמִשָּׁם. יִשְׁבוּ
בְּלִילָה וְיִחְכּוּ לְרֹאוֹת אִם עוֹד פַּעַם. וְאִמְרָתִי, זוֹכְרִים אֵיךְ קִשְׁרָנוּ אֶת
נִיטִים, לְהִרְאוֹת שְׁלֹא מִפְּחָדִים מֵהֶם, לִכֵּן הִפְסִיקוּ. הִיוּ צְרִיכִים
אֲחֵתְךָ, אִמֹר לוֹבְקָה, לְהִשְׁאִיר בְּכִלְלָה.

ומושיט את היד לצוואר, צועק, לקשור עכשיו ומפיל למטה.
ועד שמצליחה להשתחרר מכל הכוּכר כי כולם, אחד תופס ברגל
אחד ביד, עד שבטוף.
קרעתם את החולצה, אני אומרת.

ד.

אחד שלא מכאן, אבא של עודי ומָנָה אי־אפשר לדעת מה יוצא
וגם התינוק של ויטו שרק תביט תראה שלא מכאן, כל כך צהוב
השיער, כתמים חומים על הפנים ובכל מקום. ולבקה אמר, היה
צריך להתחתן עם זו, אבא שלך.

כבר לא הלכנו לחצר שלהם לחפש את האחות הקטנה. אלחי
אמר, ממשיך העשן כמו קודם ועוד גנבו את המפות ומי יכול, רק
בשותפות עם אחד מכאן. נשאר פתוח הבור, איפה שהיה חבוי
ושום סימן. ופאפו שאג שלהסתובב ערום, זו ההרגשה. יבואו
מהמועצה לבקש הוכחות ומה נגיד. לרצות לסמן את התעלה, אולי
דרך לבית־הקברות. רק בשותפות עם אחד מכאן, אמר אלחי.

לובקה אמר, להגיד תודה לאבא שלך. כפר שזקנים כל אלה
שבהנהלה, לא מסוגלים לקבל החלטות. ועודי שתק, לא ענה. עוד
היו סימנים על היד שלו, פצעים יבשים ופלורה אמרה, היה יכול
לשכור את העצמות בכזו בעיטה, ועוד יד ימין, שהכי חשובה.

בשעות שמתאספים על ידי המחלבה להתכונן לחגיגה השנתית.
מה שכתבה גורה לוי, ועושים חזרות. וקודם עוברים בכתים לאסוף
את כולנו, וכשמגיעים לבית של עודי, אומר, אבא שלך אי־אפשר
לדעת מה יוצא, איזו השפעה על הילדים שלו. היתה עומדת בצד
האחות שהכי קטנה, וכשורק רואה את לובקה מסתלקת הצידה
להתחבא בחצר. ואמרת, כבר לא צריכה להתחבא. בכל־זאת
ממשיכה, אומרת, זה ששכר את הכבשים. הרבה זמן עד שמגיעים
למחלבה תורה באיזמים שיותר לא מחכה, ובפעם הבאה רואה
שלא מגיעים הולכת. אולי חושבים שמתבטלת בבית שלה, יושבת
על המרפסת להסתכל בציפורים. אולי חושבים אין עבודה לעשות
במשק שלה. ואלחי אמר, כל היום לייבש פירות, להכין אוכל למי.
אחת שלבדה את כל העבודות וגם בוועדת תרבות, כל הזמן
לעשות. ואם עובר ראפו או אַנְלָה, מפסיקה, אומרת להם, צריך

להחזיר את הספסלים לחדר-תרכות, או בענין שעות-הקבלה במרפאה שלא כתוב על הדלת. אם עובר אבא שלי, לצעוק לפנות את החביזת כי נשפכת האשפה. אחת שאת הכול מארגנת.

לזבקה אמר, כל הכבוד שעושה דברים, אבל עכשיו ללמד את ההצגה. הוא אמר, לא אשמה שלנו אם צריכים ללוות את סבתא בָּקָה לעזור להגיע לבית שלה. אולי להגיד, תלווה בעצמך, להגיד למנטו, כי הרי קרובה שלו. אחר-כך מבקשים חומר לרצף את המגרש ובלי אישור שלו לא יביאו אף פעם. אלחי אמר, כבר רזה כמו קודם, בלי שום סימן להיריון, והילד תיכף רואים שלא מכאן, כל הכתמים החומים האלה וגם השערות. לכן לא רוצה לגשת בעצמו, צועק. תבואו הנה ילדים, תקחו את סבתא בקה לבית שלה. אלה העניינים לא מעניינים אותי, אמרה נודה.

ואמרת, זה מנטו שאמר ללוות. מפני שחשבתי שלא שמעה. וענתה, עוד לא שפך את החביזת אבא שלך, עכשיו תלכי להזכיר לו. מין התנהגות בכפר הזה, כל אחד לפי החשק שלו. לכן יכולים להתפור ומחר אולי ילמדו. היא הסתובבה ללכת לבית שלה. פתאום מפנה את הפנים, אומרת, עוד את עומדת כאן.

מבט ארוך שלא מתפור ושל לופו מתפור, יורד מלמעלה, נוגע בגוף ועד הרגליים. כאילו ללטף ויודעת שגם כן רע. להיות צהוב הצבע שלו, להיות כמו של אבא, אבל צהוב. ויש האחרים, כל מי שעובר, ארוך מוסאייב ולייזר מנטו, עוברים בלי לשים לב. לא תופסת העין שלהם ואיך להגיד אם טוב או רע. לכן בצד שמוסתר, לקצר בין הכתים, שלא תראה גברת לופו, תעשה סימן. ואם בזמן שחוצה איך תספיק אם בריצה וכבר בתוך הגויאבות. ומה שאחר-כך צינורות השקיה, סמוכות לקשור את האפרסמונים, לאסוף בערימות. ומהצד שלהם הלולים, זאת אומרת מוסתר לגמרי.

והחזתי שיהיה מונח לאורך, צינור מכל צד ובאמצע השביל שהולכות, שורה ארוכה.

לעשות יותר טוב, אמרתי, לא צריכות לטפט, וכשמגיעות לקצה, ההמשך כמו קודם, לרדת אל התעלה ואם בכיוון ההפוך אז לעלות. כל כך כבדים הצינורות, קבורים באדמה והעשבים מחזיקים מלמעלה ומוכרחה בתנופות עד שמגיע, לעזוב שיפול. ובדיוק כאלו שהיו במקום ומהמשקל נמצכות לגמרי. רק כמה. ולא חשוב לעומת התועלת. הרי כל-כך הרבה.

והיסברתי שלפעמים סערות וכאלה, שמתים אנשים או טובעים בשיטפון ולעומתם כזה צינור כמו להפיל הר. ויכולות לאסוף את הגופות, לאכול אותן. בעוד כמה שעות כבר ישכחו את המתים והתועלת כל הזמן. גם לבנות גשור.

ושואלות למה ערשה, להביך את הכוונה. ימשיכו כך ובמהירות יתמלאו כל המחסנים, ומהאכילה לגדול, להשיג את הייתר שנמצאים בקינים אחרים, להיות גזע מיוחד. אני אלוהים שלכן, אמרתי, ובכל פעם לשמוע את הבעיות, אם צריך להזיז או משהו שפוגע ועוזרת. האם מבינות. ובזיק אבא שעובר מאחורי, שואל אל מי מדברת, ועינתי ששלחה להגיד לך, להזכיר את החביות, חו נורה לוי מההנהלה.

ה.

עיניים הכי רעות לכלב של מְרָה וערדי אומר, אחד שמביך שפה של אנשים. והתזכחו. פלורה אמרה שכל כלב, אם תגיד, לשבת בשקט, או לקרוא לרוץ אחריו. וענה שריבורים סתם, לא מתכוון לכאלה זה יכול להקשיב בשקט, לדעת מה לעשות. למשל, אמרה פלורה. למשל שמוכרים לכל מיני סחורים, אמר ערדי, להגיד שלא בסדר. ואלחי צחק. מהגישרון שעל יד הבית של פְּנֵדָה, ששתול מגנו כל השטח עד הכביש. שתילים קטנים מכוסים עשב. ואמרו, מה פתאום, כי לא שלו החלקה שבפינה. פלורה אמרה, אולי יותר טוב להשאיר קוצים. מקום שתיכף בכניסה לכפר, לעבוד כל מי שבא. ואלחי צחק. פלורה אמרה, יותר מידי צוחק היזם, סימן שיגמור בבכי. וענה, הכי הרבה את האבא שלך, להזהיר מהכלב הזה. כל הזמן באים לחצר שלכם ומדבר על האחרים. עכשיו שרק שריקות קצרות, מסמן לו שיתקרב, ולא זו. ולובקה אמר, תראה איך בא. הרים את היד ותיכף ראינו שמזדקף. צעד ועוד צעד להתקרב לאט. כמו דוב, אמר לובקה.

בסיבוב למטה עלתה מכונית הלחם ואלחי הכריז, להיכנס לגישרון. התכופף וחזל לתוך הצינור לשמוע את הרעש כשנוסעת מלמעלה. ואני מיהרתי אחריו, כי מקום לשניים, ולא מספיקה להיכנס כשהתחילו האבנים. צעקתי לאלחי שיותר צמוק, מפני שזורקים כמו גשם, קולעים ברגליים שלי והוא בעט, להיות נגד,

לא הפסיק. ומה יכולתי לעשות, רק לחול אחזרה, לברוח משם
ובדיק פגעה בראש שלי.

פלורה אמרה שממש נס ומה שהציל, היללות שלהם, שצווחו
כולם ביחד, ואני לא, כי איבדתי את ההכרה. כבר החזיק את
הצוואר בין השיניים ולובקה צעק עזוב, אומר לו לעזוב. ועכשיו
צומדים מטביב, מנסים להעיר בטילטולים, בסטירות לחי, ואל
הכלב להתרחק, לחזור לבית של מריה. אלחי צעק שיילך לחצר
שלו וענה במין נהמה, להגיד, עוד רגע וגם עליו. הכי טוב שתלכי
הביתה, אמרה פלורה, תשכבי במיטה. ובעצמה תלווה אותי, רק
היא, השאר לא צריכים.

היו אנשים ברחוב, הולכים לצרכניה או סתם, ופלורה החזיקה
ביד שלי, מסבירה להם מה שקרה, ואיך פגעה האבן. איך
התעלפתי. מפני שהולכים בטלים, אמרה חנה פינקי, וסְרָצְלָה
התנגדה לדיבור הזה, שואלת מה רוצה שיעשו, הרי ילדים. תגי לה
מים, אמרה מרצלה ופלורה נייענעה בראש שאליה הביתה ושם
ממה שהכינה גברת מנטו, מיץ פירות משזיפים. מרצלה אמרה, כל
יום מאתור להגיע, הלחם, כל יום יותר מאוחר, ועסוקים במיני
דברים, ההנהלה הזאת, לא יודעת במה. גם הצבע שלו, אמרה גברת
פינקי, הביטי איך כזה שמוטיפים תירס קלחים שלמים. בואי
נמשיך, אמרה פלורה. ומרצלה אמרה, מזה כאבים בבטן וכל הזמן
לרץ להוציא, מכל הפטולת שמכניסים.

בואי נמשיך, אמרה פלורה.

מפני שראתה את סבתא בקה, להגיד, קרובה שלך זו
שמתקרבת, ועונה, אחת שכל יום אצלנו כדלת, לבקש דברים לבקש
כסף. חראי איך שמנה, אמרה פלורה, שבקושי זהה. ממה שאוספת
כשבילה, אמרתי, האישה של ויטו.

ידיקה אל המרצפת.

כזו שבלי בעל, לאטוף אוכל ממה שנשאר בחלקות, פירורים
שלא מספיקים ומנסה כחצרות, גם לתוך הבית ואיך לדעת ילד של
מי. ועייתי, אולי של ויטו, אולי של אדון מנטו, מי יודע.

גם בעצמך, אמרה פלורה.

סימן שכועסת, אם אומרת כך. לכן לשתוק, ללכת אחרי הגב
שלה עד החצר של פאפו, איפה שהעגלות, איפה שיושבים
הגדולים. מלה ופךדי לופו והבן של מוסאייב שקוראים גֶ'קִי
ופתנים בשם שלה פלורה שואלים לאן אצה רצה ומוכרחה להיעצר,

לספר על האבן שפגעו בראש שלי ואיך התעלפתי. אחד שקוראים ג'קי שכבר בן חמש-עשרה וכל הזמן מדבר חוכמות, עכשיו אומר הראי הראי, מרים את הסנטר והאצבעות נוגעות בלחי נוגעות בצוואר, להמשיך לרדת עד שצופקת תצוּב כי קטנה. לזכור שבת עשר.

רק שריטה, הוא אומר, לא קילקל הדברים שבתוכו ומולה צחק שריק לגמרי ואם לעשות אילמת מה איכפת. לא אילמת, אמרתי, הבת שלה. והציע להישאר גם כן, להשתתף במישחקים. תלכי הביתה, אמרה פלורה, תשכבי במיטה.

תיכף ידעתי שלא רוצה ללנות, בגלל ג'קי, בגלל ששלח יד לשים על הכתף, ואומרת תלכי לשכב במיטה ולא הלכתי. להגיד שצריכה לראות איך אצלן, הולכות על הגשר שהנחתי, הולכות בקי הצינורות. ואם מביאות גורגים מהחופן ששופכת ומזה להתרגל לדרך הקצרה. להגיד לעצמי.

ורואה שלוקחות חתיכות קש, גם שעורה ומסתובבות, לא יודעות איך לחזור. ויכולה לחפור תעלה מכל צד, למלא מים, להגיד, הביטו, כאן באמצע, בשביל הנקי וכל הנושים לשים בצודים, ערימות ערימות. וענו, כך מלמעלה ומהארץ מתבלבל הכיוון. איך להשוות הגודל שלך שבקושי רואים. ועייתי, נכון, גדולה מאוד לעומתכן וצריכות להגיד אלהים שלנו, אם רוצות שאעזור. ואמרו, את אלהים שלנו.

להביט בהן, קטנות חרירות, כל כך הרבה שאם מתנפלות ביחד, לכוא בחושך, לנשוך. ומוכרתה לצוות, לקפוץ למעלה והידיים מכות בכל מקום, לקלף מהגוף שלה. וגיקי ישאל מה, כי לא רואה, לא מבין את ההתנהגות הזאת. ואומר, אולי חולה, כי הרי ממש על ידו ולא נוגעות בכלל, עושות לפי ההוראות, לתת פקודה לפי השם שלה, שקוראים פלודה.

מפני שאמרה, תלכי הביתה, ומה שהבטיחה מהמיץ, שמכינה גברת מנטר, אוספת את השזיפים ומבשלת עד שנהיה אדום, להוסיף לימן, להוסיף עשבים שקוראים שמיר. ואמרתי, עומדת כאן לחכות שתגמור. ואמרה, ללכת הביתה ואחרי הצהריים תבואי אלינו, תקבלי לשחות. היו מכורצות השפתיים שלה, לטעון שלא מחויבת. מכאן עד הבית שלנו פאפו ואנ'לה ולי'נו ופ'קר, ביחד ארבע חצרות, שכל תינוק, עוד לפני שהולך לגן חו יותר מעשר.

הכול בהתנדבות מה שעשיתי, אמרה פלורה ללוות מהגשר של פְּנֵדָה עד הנה ולא תגיד תודה. תלכי, אמר פְּרָדִי, אחת ושתיים. וממנו מפחדת, שמביט מְכוּרָץ את המצח להיות צורה רעה. בגלל הצחוק של גְּקִי, להגיד, יותר חכם מכולם אבא שלך, לזכור הזכות שלו. וקוֹרֵץ בעין ופרדי אמר תלכי כבר, לשאול אם חירשת. ואמרתי להן, לפעמים שְׁעוֹנָה לפעמים דורה, חופן שלם. לשים קרוב לקן, גם לשמור שלא יהרסו ומוכרחות להחליט שרק אני לאן שמתפללות. מתכוספת עד שממש קרובה האוזן, לשמוע את הלחישות. וענו, אַת אלוהים שלנו.

1.

ימים שמתחיל בבוקר, ועד שחושך, לחכות שיתקרר, ולא. ואמרו כזה חום לא זוכרים. אידידור וסבא פאפו, שבקושי על הרגליים, כל כך זקנים וכל הזמן אומרים, כזה עוד לא. ואנחה, להגיד אלהים ישמור. תוכנית של נורה לוי, לכן אליה את התלונות. וקודם לשים שלושה שלושה, לשפוך מים שיהיה רטוב הבגדים שלהם והשערות, ולנענע חתיכות קארטון מול הפנים. היא אמרה לסגור שלישיות ומי שקרוב שלו הולך אליו וכך פלורה ובקה אצל אידידור וביקשו את עודי לבוא איתן. מטי אמרה, לא צודקת החלוקה הזאת וייתנו אחד שיותר גדול, את לובקה או את ברטו. לובקה דתף שתלך ומה שתקבע נורה. תפקיד לאלה שיותר קטנים, גם לילדות, כי יושב על הכורסא ובדיוק מתאים הגובה, לא צריכים להתכופף. הוא קרץ לברטו, מסמן שהולכים, אומר, בתום כזה כל הזמן להתבונן אל הצד שלהם, להיות מוכנים. ונורה נייענעה בראש שמסכימה, להגיד עומד האוויר לגמרי ושום ריח, בכל־זאת מגיע העשן שלהם, יורד נמוך על הראשים. לחשוב שעל יד התגורים בתום כזה. מפני שסוג אחר, אמר אלחי, לא למדוד לפי ההרגשות שלנו, וגם הצבע יותר שחור. פוי, אמרתי, מגעיל הצבע שלהם, ואלחי אמר ביום שהלכנו להרוס, והחאספו למעלה על יד החצר של עודי, עמדו צפופים וראינו, רדים בלי טיפת שומן על העצמות, מין כזה שכמה שיאכלו לא ישמינו. מגעיל, אמרתי, שממש פחד. נורה אמרה, תלכי עם מטי, להיות בצוות הזה וגם מילי. לא צודק. אמרה מטי, החלוקה הזאת.

מפני שמתנגד בכוח, דוחף שנפסיק ואמרנו אם לא רוצה, יותר טוב לעזוב וללכת. ומטי טענה איך לא מבינים שזקן, והשכל כבר מטושטש לגמרי. תפסה בידיים שלו להשכיב על הכורסא, אומרת תשכב סבא תשכב, ואליי לשפוך מהר. כל כך צועקת שמוכרחה להתבלבל, להפוך את הדלי על הבטן. וצווח שיעזבו, בני רשעים כולם, לא מתביישים לפגוע בזקן, לתת למות בשקט. ומטי מלטפת אומרת, לעזור לך מה שרוצים, ואליי בכעס, תיכף ומייד להסתלק כי ערשה בכוונה. ועוד את המילה ההיא, שאסור להגיד וגם אבא שלי ואמא, כל המשפחה. ועניתי, ללכת לנורה לוי לספר שאמרת את המילה הזאת. ואיפה נמצאת לא יודע אף אחד. אנשים שבצרכניה, וויקטור לופו, לשאול אם ראו כי באופן דחוף, בגלל מטי, בגלל מה שאמרה, ולא יודעים, אומרים, אולי בלולים שלה. ואבא אמר שגברת לופו, לגשת אליה, במקום זה מתרצצת ברחוב. היתה קרועה החולצה שלו ומין זנבות שיורדים, מתלכלכים מהזבל וכל היום נשאר הריח. צריכה את נורה לוי, אמרתי, לספר לה. ותיכף בצעקות, לגשת לגברת לופו, לא יודע איזו עבודה. ואמרתי, מגעיל הריח הזה, נדבק לאוכל ואין ברירה רק להקיא. יותר טוב לאכול לפני שמגיע, לצעוק לאמא שקודם אנחנו. ורואה שיושבת במיטבח, מנסה לגמור מה שעוד בפה שלה.

להגיד את השם ניאָגו, שיותר מכובד. ומפני שאילמת לכן הסכימה ואם לא, לא מגיע אליה בשום אופן. שאמר גם לופו, וכל הטיפול שעשה להעביר את סבא מדור למקום של הזקנים ונשאר הבית רק להם, לאבא ולאמא, כי עוד לפני שנולדתי. הכי חשוב אדון לופו. ואם נכנס לראות, תמיד שמחה, מושכת ביד שלו לשבת במיטבח, להשאיר ריח סוכריות, ומסתירה שלא נראה. הרבה כבוד נותנת ללופו ואבא מתרגז, מחפש למצוא אולי החביאה. מין אדומות שצובעות את הפה, מתפשט בכל המיטבח, וכשמגיע אומר להוציא את הלשון לראות אם יש. ואמרתי, למהר לפני שבא, נחלש הצבע אם אוכלת, וערשה קולות להתנגד, סימן שלא גמרה. לכן לצאת החוצה. ורואה שכבר בדרך הקצרה. מתחברות אל השביל שבין הצינורות ועד הלולים, ממשיכות לסחוב, לא מתעייפות בכלל. והתכופתי לשים אוזן קרוב-קרוב, לסגור את העיניים שיבואו הלחישות. כמו תפילות שעושים במקהלה, אומרות, לעשות כל מה שתגיד.

מקשיבים שאומרת, אנחנו כאן ליד התעלה והן הולכות לשם, לבוא בלילה כשישנים. ומתמלאות הפתעה הפנים שלהם, לדבר ביחד כל מיני שאלות, כי לא מבינים.

ומסבירה שמרוב גרגרים, חופן מלא בכל בוקר. הרבה זמן עד שהצליח. לראות את ההבול בגדל ומה הזריזות, מהאורך של הרגליים. ואומרים, הרי ממחטן התערוכת, מפחורים בכניסה ומה לאסוף, להביא בכל יום. רואים שלוקחת ולא מבינים. ואומרת, עכשיו הזמן להחזיר.

עוד היו מדברים באסיפה, שואלים מה יהיה ולא מנסים לעשות. רק שימו שבדק את המנעול בכל ערב ואנחנו מביטים, להגיד לו, עובר מלמעלה העשן. לובקה אמר דוקרים מהצד וזה חתולים וכל מיני שזורקים בחושך, כל מיני ברזלים. להזכיר את ברכה לוי איך שומעת רחש ומסתובבת לראות את הנמיה מאחוריה, מרימה את הראש להביט, וכמה שעושה תנועה לגרש תיכף חזרה. אחי אמר, מלא כל הכפר, פתאום ברחבה של המזכירות אחת גדולה והגורים שלה, מתחממים בשמש ובורחים אל תוך השיחים, כל החורשה ששתל פאפו ואיך לחול מתנת, לשחק מלחמה. ואמרת, לקרוא לדוד שלי שידע מה לעשות, לקרוא לפינקי.

ברטו אמר, הכי גרוע החזירים. המון עקבות בחלקות, מרוח על הגזעים, ועל הקליפות סימני שיניים. אחד כזה אם נתקל, נושך כמו צבת, גורר אותך לתוך הפטל. עוזי אמר, להזהיר את האשה של ויטו ועוד מושיבה את הילד להיות על ידה. ולובקה שאל למה להזהיר, לחשוב כאילו משפחה שלך. יכול להבחין איפה הבית שלו, אמר עוזי, מכיר את הצורה.

להספיק להגיד, גיבור בדיבורים. וצפירה של שימו שנוח הצידה כי רוצה לנסוע. וקפצתי על הטרקטור שלו על היצול מאחור, לבקש עד אלינו. ומפני שנוסע לאחור כאילו קדימה. צריכה לעשות משהו, היסברתי להם, דברים שלא יכולה לספר וכשיצליח יבינו את הסוד. גם אדון לופו גם גברת לופו. חושבת שבורחת מכל העבודות. והיסברתי שעבודה אחת, לא יכולה לגלות תנועה לכל הכפר. להתרגז מאלה וקודם משימו, עוצר על יד בכר מתחיל בצעקות, אם עוד הרעלת קיבה, לשאול אם יודעת ממה. ועונה שכמה שחושבת לא מצליחה לגלות. שימו צעק,

מהאוכל של שבת, לרעת מה בישלת. ואסתר בכר ענתה הרי ממולאים כמו תמיד. אמרתי, מתי בכר ממשיך והסתובב אלי להגיד ששום הבטחה ויכולה בלעדיו אם ממהרת. מוכרח משהו בתוך הפשר. אולי חולה העוף שעשתה, לבדוק את הכבר שלו. וענתה, תשאל את גיאגו לשמוע ממנו. צוואר כל כך עבה שמוכרח בסכין שתי פעמים. ואמר, מגיע תשלום כפול, אולי לרשום כאילו תרנגול הודו. דיבורים שמתבדח, אמרה גברת בכר, ואמרתי, נו בכר אדון שימו, מתי תיסע. כל כך התרגז, כיבה את הטרקטור וירד ועכשיו כבר יותר כדאי להמשיך ברגל.

לשמוע אומרים איך חם, אי-אפשר להיות בתוך הבית ועומדת לבד בכניסה. רק אמא שלי וכולם קבוצות-קבוצות יושבים על הדשא או הולכים אל המשפחה שלהם, ואבא תמיד אל סבתא גַרְצֵיָהּ ולאן יכולה. להגיד, למצוא חברים מהגיל שלך, לטייל על הכביש עם ברטה עם לוסי, להזמין לשבת. מסבירה לה שגם הן לבד. אבל לא האשה של ויטו שלגמרי אחרת, כל כך רזה, להיות מהעבר ההוא אבל יותר לבן, ואת הילד שמה על הארץ לשחק בחול. לפעמים כשצריכה לעשות, לנקות את החלונות של המרפאה או במיברשת את הקירות של מחסן התערובת, ואותו מניחה לפני הכניסה להיות לבד. לתקוע את האצבעות בחול ומורים למעלה, שופך על הרגליים וסתם. גם לוקח ללעוס גושים ופתאום באה מרציאה מהפה מה שנשאר ובקול עצוב לבקש שלא. ועניתי שסתם עומדת, לא עושה כלום והנה שוב, להראות שממשיך. כל כך הרבה כתמים על הפנים שלו, לשאול אותה ולא תענה, ואליז להגיד, לא טוב, יכול לגרום נזק, להיתקע בגרון או בבטן. לא טוב שצוחקת ויכול לחשוב שמותר. אבל כל כך מצחיק, אמרתי, שלא מצליחה להתאפק.

אולי מזה; אמרתי, מזה שאוכל חול.

ומנטו אמר, אַתְּ התבילה הזאת ותיתני לאמא לשים במזכירות. בקול כמו משור, להגיד בזהירות, לא לרוץ, לא להפיל. כי באה מהילד של ויטו, היסברתי, וכל הזמן ממלא את הפה גושי אדמה. לקבל כתמים חומים. ואמר, לא עיניך שלך. עכשיו שוב דחף לפה, אמרתי, ואמא שלו בתוך מחסן התערובת. לא עיניך שלך, אמר מנטו.

אומר, תגידי לאמא להביא למעלה.

וגברת מנטו שאלה לאן הלך. כל הזמן רק לדאוג לכולם ובעצמו

מתי אוכל מתי מנוחה. וענית, למחסן התערוכת, לראות את האישה של ריטו.

להיות כמו סלק הפנים שלה.

ולבקה בשאלה, לנחש לפי השערות. אחד בצבע בהיר אחד כמו דבש ואיך שלך, שחורה לגמרי. והתשובה של פלורה, לדבר על אחרים.

בגלל אמא שלו, שקוראים ברטה. וכל הזמן מסתובבת בחצרות או לאיפה שמשחקים לבוא אחרינו. ואותה יכולה להזמין לשבת, להיות חברה.

ולא עושה. במקום זה מגנפפת אלי ואני אליה במין תנועה להזיז את האצבע מצד לצד. גם אל גברת לופו, ותיכף מהר שלא יתחילו לקרוא. וכשמגיעה לשם הרי לבד, מוסתר מהצדדים ולא יכולים לדעת.

כבר מתכסה צל ומאיטות את הקצב שיוכלו לשמר. וההתחלה, פקודה לספר לאלו שבפנים או רחוקות ועד שיגיעו. מונחת היד על החול והפנים בתוך היד. דיבור שני להכריז אני אלהים שלכן ותיכף ציפצופים להיות רק כמו ים של עשב, שעונות, אלהים שלנו, לחישה כמו רוח, נמשך ונמשך כי מצטרפות לצאת מהקן. ומי שצריכות להודיע לאלו שבפנים, בסבלנות עד שיעשו. כל כך דקות הרגליים, להיזהר בירידה. לכן בסבלנות, רק חזרת על ההכרזה ההיא והן כמו הד שכקושי מגיע, עושה לישון. להתעורר מהציחקוקים ואז לקפוץ ולעמוד.

בקול את המילה ההיא, וזה לובקה צוות, אל מי מדברת, אל נמלים, וכולם. ואמר, לגלות להן את האמת. ומכופף על הבירכיים, מכריז, אחת שהכי מפגרת, מכל הקבוצה. ואז בקפיצה, להפיל למטה והוא מהגב שלי, שאגה כאילו דוהר ואליהן, להביט איך עושים, להשכיב בחול את אלהים שלהן. ואלתי אומר די, עכשיו ללכת.

לראות שפתאום שקטות, מסתלקות הצידה, לא להתקרב אליי. ומזה הוכחה ששמעו. ומה יכולתי לעשות. רק לבעוט שיתרסק, מעיפה גושים לפתוח את המחילה שירדת, מכות מכות ומתפורר לגמרי, להיות מהומה מהאור. ותיכף מתכסה אדמה כי ממשיכה עד שטתום, וגם השביל. ואבא שאל למה בוכה, לספר מה קרה. ולא רוצה, רק להתרחק מכל אלה הצילצולים, דפיקות בפח לקרוא לארוחת-ערב.

ח.

דוגמא לכולם חנה פינקי שמוכרחים לקנא. לראות כמה חביות כמה ארגוים. ואם שנת בצורת, רק לשטוף במים ומספיק לשנה שלמה. מההצעה של נורה, להזמין לבוא ומכניסה לפי התור להציץ בפנים. בסוף תלמד להכין אחד מאלה שעושה במלח. חנה אמרה, אוכל את הפת, לא יחזיק גם שנה אחת, והכי טוב מעץ. שיטות שקזמן, לבוא מדור לדור.

כך פירות כך אנשים וכל מיני שעועית או תירס. יכול לפתוח בצוד עשר שנים, לא תבחין. אלחי אמר, איך להיות בטוח אם לא נותנת לטעום, ושנית, כמעט מלא לגמרי כל המדפים. עוד רחוק, ברוך השם, הדאגה הזאת, אומרת חנה. ואמרת, כאלה קופסאות אם תיתני לאמא שלי שתוכל לעשות גם כן.

מספיק מספיק, הכריזה נורה, לעבוד לביצים, לראות איך חותכת דקות דקות, מגיחה צפוף במין סדר שעושה שכבות עד שמתמלא כל הכלי ואחרי כל שיכבה לפור מלח. מאה ביצים, היא אומרת, מה שנכנס. בסוף שתי כוסות מים לעשות שיחדור. ופלורה אמרה שאותו דבר אצלם אבל בלי המים.

הרבה יותר לאט עד שתופס, הסבירה חנה. ופלורה אמרה, גם להוסיף פילפל לתת חריפות. להגיד דברי סיכום ואת זה נורה לוי בעצמה. גם להודות. מאכל שבדיוק עכשיו בבית שלה ומערבבת זיתים שגם כן במלח עד שנעשים שחורים. מה שמכירים כולם.

ומדגישה להיות יחד, כמו חומה מברזל שלא מתפוררת. ואם לא מלאים המחסנים איך לעמוד בתקופות הקשות. תפקיד שלנו, הנשים, וגם אתם שכבר יכולים הרבה וצריכים להצטרף. וחנה פינקי אמרה שהכי חשוב האוכל, שנותן ביטחון. זו דעתה.

עוד להזכיר שאחרי הצוהריים הפגישה במחלבה. אולי תצליח את לופר, לעשות שיחה. ובינתיים קריאת היריעות הופ, להתפורר הכיתה לספר לאמא ובדרך אליהן. כבר פתחו את המעברים, מונח ערימות ערימות כל העפר. והולכת כמו קודם שורה ארוכה ומי שחור, גרגיר או גבעול ויכולה לשים שוב חופן על השביל להיות

להם כמו בהתחלה. למחוק מה שהיה, אמרתי, ומה שיהיה, לפי
ההתנהגות שלכן. די זמן יחד ללמוד מהניסיון. ועונות בקול
שבקושי מגיע, לחזשות תודה.

על אחד ההרים

א.

בזמן שעוד חי וזה לפני השריפה, לפני כל המהומה ההיא. היה יושב בסיבוב של בן־סנו, מביט עלינו כשעוברים והשפתיים לא מפסיקות להתנועע. היינו צועקים לו פאפו פאפו וגם צועקים כל הקללות עליך ומסובבים את הכיטא שיהיה מכוון לצד השני. ואם מהבית רואים או למשל סימה אַרְדִּיטִי מהחצר ממול, היה לֹבְקָה גם כן צועק תשובה בקול רם, תבואי לראות ששוב הרטיב את הכול.

כבר היה צריך להיגמר הקיץ. אבל נמשך כאילו מתגרה ואמר שבגלל העשן וזו ההתחלה. כך לופו ושימו בזמן שתולים את הרשימה ונוֹרָה ביקשה להבין איך, ביקשה שיסבירו. כבר הרבה זמן הודעות כלליות שעדיין הפסקת קטיף, וזה על גבי הטופס עם השמות. נורה אמרה איך יכול לייבש את הגשם והסבירו שכמו שמיכה, ממלאת את השמיים ומדלגים, מקיפים מהצד. הרי גם הצורה כאילו עגן. נורה אמרה, מזה כל הבילבול, ממדעות כאלו שכותבים באמצע את המילים ובצד בשחור רשימת החברים, כל אחד לפי המקום שלו ומי שבקצוות יכול לחשוב שלא אליו. דיבורים שבכעס מפני שמסתירה מה שבאמת, שידעת את השלב השני, הודעה לאטוף כל מה שגָשֶׁר, כל מה שעוד לא רקוב לגמרי, להביא לחצר שלו. ומביא סחור, אחד שמשלם מעט כי פסולת, ומי שלא, לזרוק סתם בלי שום תמורה. אֶלְחִי אמר שבכוונה מעכב את המישלוחים, כותב במודעה הפסקה עד שיגמור את הבית לְגַן שלו. לכן לשלוח בחושך. מי שיכול וגם היא. תשלח ולא תגיד, כך אלחי, תראו שלא תגיד. ולובקה אמר אתה תשתוק.

אחר כך לאט לאט עד התחנה, ויודעים שלא לנסוע כי חדלו

לגמרי. מה שנהיה ספסל ציבורי, לשבת סתם וגם היא. לופו אמר שאולי יגיעו היום להעריך את הכמירות. בכל פעם מבטיחים שתהיה הנה ובינתיים נושר. הרי גויאבות. יומיים שלושה וכבר רך לגמרי. שימו הכריז שצריכים בעצמנו, להעמיס, לשלוח בלילה ואחרי כמה פעמים ישתנה כל היחס. כאילו לא יודעים שעושה בין כה וכה, כאילו לא יודע שיודעים. אלחי אמר, הנה הנה, להראות ניפנוף יד שמסמן להתקרב, זה לופו, אולי להזהיר מהמכנית של הביקורת, להגיד ילדים כדאי שלא בחלק הזה, בכל רגע יכול הטנדר של המועצה. עכשיו תשתוק, אמר לובקה.

היתה רוח ביקר מנדנדת את העלים, גם את חוטי הברזל, עד שיוצא מין זימוזם, מין ריח מוכר לסמן שמכאן. לשמוע אם יש חדשות, אמר לובקה. הוא נעמד לפני כולנו, מביט בהם יושבים על הספסל, לא מרגישים שחריף ואם אדם זר בטח יסתום את הנחיריים. ההוא מהמועצה למה לו לרצות את זה. לכן בתירוצים, בכל מיני הבטחות. נורה אמרה, רק בגללו לא קושרת אל האבן וכבר יכלה דליים שלמים. אחד כזה כשמגיח אי אפשר להספיק לסמן להקיף מהצד ההוא. הכול רק המילים של לופו שמקשיבים מתוך כבוד. לא היה כעס בקול שלה ולופו ענה שחרצה, וחבל שלא כולם, בזמנים שכל פרוסה מצטרפת. אַת בתורה חרצה שיכולה להיות דוגמא לנוער. כבוד לאבא שלך שמלווה מלמעלה בעיניים שלו ומה אפשר יותר. לזכור אותו שאומר, אם צפוף המחסן ואפילו סלק, ערימות של צנן ובלבד שממלא את הבטן. זכותו תגן עלינו, אמר שימו. ואז אלחי, שגם אם מביט לא יעבור עשן בכזה עובי, לא יראה כלום. ילד, אמר שימו, דיבורים של ילד. ואז הקול של המכנית ההיא ואחר כך גם בעיניים ממש, קטנה וצהובה, מתקדמת אל הסיבוב של סככת המיץ ומשם בדרך העפר עד האבוקדו של פִּינְקִי, עד החבית שהניחו לרוחב הדרך.

ב.

דרך עפר תמיד בין שניים, סימן לגבול, חותכים מזה ומזה שיהיה שלושה מטרים או להוסיף תעלת ניקוז ואז חמישה. ופינקי בצד הגבוה שכל הזמן שופך חול ודוחף להיכנס לפרדס של פִּכּוּר, לתוך הקלמנטינות שלו. גם המים, בזמן שגשם שוטף ומה שלא מספיק

לזרום מטפט על הדופן ואחר כך כבר סתם לאן שרוצה. בכך ניסה להעביר לצד השני, ניסה בהנהלה. הרי באים משם כל המים ואם אתה תופס לפני הדרך גם שומר שלא יעשה חריצים ומזה חיסכון. ולא הועיל. אחד כמו פינקי שמטר ותשעים וגם האישה. ומתחילה בצעקות שאדרבה, יוכיח שמאצלם. ובכלל כל שינוי צריך במועצה ומוכרח מידה ואת זה מהתקציב הכללי. קָרָטו אמר שלא אחד כמו לפני, לא יכול להרשות. אם אתה מראה שכל השורה בזה הצד ואז גם שלו, מפני שבהמשך חֶלְקָה אחר חֶלְקָה. לכן דיבר שאיך כאלה רעיונות, כאילו בשנות השובע, אנשים ששמים כפית סוכר וגוזרים שלא בגובה. ומקודם אפילו שלוש, לפי ההרגל מהארץ שבאו. ושנית, להעביר תעלה, לחפור מכאן מכאן ובאיזה אופן, אולי מעדרים שגם בשלושה חודשים לא תגמור, אולי מחפרון.

הצחק אותנו וגם האחרים בכאלה שאגות, כל מי שבאסיפה ההיא ויותר לא דיברו. ואחר כך הרי הניחו את החבית, לחסום שלא ימשיכו למטה, איפה שמתקרב ממש צד הוואדי. נורה צעקה, לשבת צד שאסוק, זה מה שמחכים ואז יעשו אחת ושתיים, בלי החלטות, בלי לרשום בפרוטוקולים. ואמרו בסדר, מי שאחראי לביטחון זה שימו.

וברור שרק לתת תשובה. אחת כמו נורה שאומרת למה להתחתן, למצוא מיך בטלן שממלא את סל הכביסה ובצוהריים מנה עיקרית ומנה ראשונה והקינוח. ומה שבלילה לא רוצה לדבר, ותיכף ענתה להם שלצאת ידי חובה. להגיד שימו כאילו אמרת אף פעם. והשיבו שאיך אפשר וצריכה להתבייש ואל שימו שעניין של כבוד ומוכרח להוכיח.

ובאמת.

לובקא אמר, הרי מונחת שם בצד ומה שעשה גרר עד שבניצב לדרך וחזק באבנים. אחת שהכין ארדיטי ואיך יכולה להתגלגל.

ג.

זאת בלה שאמרה, חבית שלהם. וכולנו בקולות שריקה להשתיק, לראות מה יעשו. בכל פעם באותו מקום ורק החום מהשמש שכבר למעלה ולא גשם בכלל. לכן ניסה מהצד וקודם לבחון אם אפשר להזיז, מרים בפניה בלי קושי והגברת נְצָר יוצאת גם כן, אחזת

בכתף שלו ומושכת שיקום. שום בעיה לגלגל חבית ריקה שיכול כל ילד. לכן אמר לופו שצריך להזהיר, לצעוק שלא עוברים. די זמן כדי לשכות. ובעינייך הסכנה איך יכולים לדעת. וראינו שהניחו, חזרו למכנית ומהר בתנועה לאחור ועד שעוצרים כבר יכול לופו להוסיף, לא אחד שפורץ מחסומים, לא אדון נצר. ואז ראינו איך נדחק הצידה כמעט אל תוך התעלה ומקיף בחריקה עד שכבר מהעבר ההוא, יורד ונעלם במידוך.

להביט זה בזה. לנענע בראש. להכריז שתיכף לדוח. תורה צועקת, הרי תינוק, הילד שלהם שבקושי בן שלוש ולך תדע. לזבקה אמר, עכשיו אין ברירה וצריך לרדת קבוצה שלימה, לרוץ להציל. אתה מהר תפתח את מחסן הנשק. אבל שימו ענה ששקט, לא להתערב, ומה שצריך, לטלפן לדוֹפְרֵי־שׁוּ וְהוּא יידע. נורה המשיכה, וזעקת קריאות ארי, שבן שלוש וכזה יותר טוב בלילה לשים בחואדי, לא לראות איך הכלבים איך הנמיות. אישה שכזאת גברת נצר שאם תסגור במנעול לא די. עכשיו שקט, אמר לופו, ולקרא לכל האנשים.

עינייך הבטחון שיותר ויותר. ובהתחלה צעקות למתוח גדר בקצה החלקות למטה. להצמיד אל שורת העצים האחרונה, וכך בלי עמדים. ופָּנְזוּ ומיקו מוכרחים נגד, שמקטין את השטח וכל הענפים למעלה, הפרי שלהם כבר מהצד השני. לכן כל אחד איך שרוצה ורק שתוקע בעצמו את הרשת. ומי שחלקה צעירה או שבכלל לא נטוע מוכרח בין כה וכה לתקוע צינורות. לזה שרה בכר ושרה רחיתי, כל האלמנות שלא יכולות וטענו שמיפעל משותף, לקבוע מי שדואג וגם הצורה, שאי-אפשר אחד אל העצים אחד בקצה המיגרש ואיך יתחבר. וטִיִּלְךָ שפתאום זועקת אָמִיל אָמִיל, הזמנה לראות, הזמנה לשמוע. לשכב מתחת לאבן שיוכלו אלה לישון בשקט ועכשיו רוצים שבעצמה. וכבר מִפְּסָאִיב מִזֶּנֶק, מחזיק בכתף שלה ומחבק בכוח, אוֹמֵר תירגעי תירגעי ובעדינות למשוך החוצה. חנה פינקי אומרת אתה שָׁב. בקול יבש, זה לבעל שלה. ולזבקה אומר אתה שָׁב, מי שתופס ראשון. וצחוק שלו שמכריח לעשות מעשים, להכריז כל הילדים החוצה, ומהדלת עוד להספיק את שאלת השכר, שאם אדם מיוחד איך לשלם ואמרו שדי, לא להמשיך בצעקות כל הלילה ושימו יכין הצעה.

אחד שאחראי על הביטחון. רשימות שמירה ולבדוק את המנעול במחסום שבכביש למעלה. ואם אתה אומר שימו, כאילו

כלום, כאילו בלי החלטה. תשאר פתוח וכשצריכים לקטוף, להקפיד שבשעות הבוקר, להקפיד ששניים שניים וכל הזמן מבט אל התעלה אם יוצא מהפטל, וגם טתם רעש, קולות שריקה ואי־אפשר לדעת אם ציפור, אם מישהו מתבונן בך מנסה לבדוק את התגובה.

ד.

שרה בכר אמרה שכמו ארדיטי, דוגמא איך לשלם. הרי יכלו להגיד כל אחד בעצמו, כמה מכות פטיש והחליטו שרק הוא. עיניין של התמחות, למשל התבנית. אתה תולה אחת שרק פתוח בדפנות ומחזק אל הקיר, פעם מכאן פעם מכאן וכבר קוביה ואז לגזור את העיגולים לפי המידה. כך את כל הערימה שצברו מעבר למחסן האספקה וכשרצו להרוזיב היו מוכרחים לפנות ואמרו לארדיטי שיעביר אל המיגרש שלו. חביות סיד, זה הרוב וגם מחומרי הדבחה. והרעיק של אדון ארדיטי לשים את המתים כאילו ארון, וזה בגלל החורף.

מפני שנקבע בחלקה ההיא. עוד כשהיו האנגלים. שהכי טוב כי קצה. גם נוגע בדרך לכפר חנון. ולא איכפת שנמוך כי קיץ, כל אלו שמתו ראשונים, לכן לא שמו לב ופתאום ראו שלהניח בתוך המים. סבתא מָנְסוֹ סיפרה שבדליים, לשאוב בזריזות ומהר את העפר, ולפעמים לא הספיקו מפני שזָרָם תָרָם, והגה אדון ארדיטי את ההצעה שלו שאם לוחצים עד שמתיישר למעלה ולמטה וכאילו ארגז. גם עשה דוגמה וקודם לענות לחכם ברוך שאיך אפשר אם לא נוגע באדמה והשיב ששום בעיה ומכניסים כמה כפות עפר מהפתח בצד וזה עוד לפני שאַת הגוף עצמו.

אדון ארדיטי אמר שדווקא את ההן מהסיד, שמתאים הצבע וארדיטי יכין מראש, שאם קורה פתאום, או למשל אסון וצריך שתיים או שלוש. וכדאי אחד אחראי שיכול בעצמו. גם לשכלל, לעשות זיזים שתופסים את הבשר ובפינות מן בליטות שנוח להתזיק. הכי מתאים ארדיטי כי באותה חצר ומשגיח עליו בכל יום והתשלום על-ידי חיוב בחשבתנות. כך אדון ארדיטי. ושרה בכר אמרה שאת ארדיטי מפני שבן שלו.

כבר היו רגילים. לא צריכים להודיע ובאים לחצר, בחורים

מהשורה. ואם לא באים, אדון ארדיטי שדואג לכל הסידורים ודואג גם לזה. ואמר לנו, אחד שלא ישים לב לכאלה פרטים, אדון נצור, שמִתְרַבֵּת אחרת וטוב שנשים לב אנחנו. וכשואה בפנים שלה מחשבות אחרות הוסיף, לא יותר טובה אבל אחרת.

לכן הרגיו כל כך הזינוק שלה, שכבר בטקס עצמו. מתחיל מהמחלבה, טור עגלות וטרקטורים והחברים כולם על הכנפיים או מאחור, כל הזקנים. תעצר פתאום, מה שאולי מיקרה. לכן לא מיהרנו לראות, ומה שנשאר — הסיפורים של פלורה וכל הדיבורים אחר כך, איך תפסה ומשכה החוצה את הגוף, נוהמת, לא בתוך זה, בשום אופן. פלורה אמרה שניסו להחזיק בה, להרגיע במילים ודחפה אותם, משכה בדופן הפח וכופפה ואילמלא מִיקוּ וְשִׁימוּ שתפטו בקצה החבילה, הרי היתה נופלת לגמרי. גברים חזקים שיכולים לחסום טוס אם יניחו יד ולא העיזו.

שימו אמר שמִתְרַבֵּת אחרת, בלי כבי בכלל, כאילו בלי צער. בקול פקודה לזוז עד שמגיעה ותיכף הוציאה וניסתה להעמיס על הכתף, וידוע שפי שניים הכובד כשמתים. לכן ניסינו למשוך בחזרה, להיזהר שלא יתפרקו כל העטיפות. אחת שמטר ושישים ורזה. ובגלל נצור שהתערב, ביקש שניית. ולפּו אמר, קילקלה בעצמה, שֶׁקָּץ הרבה יותר מסוכך. זאת אומרת להוציא. וזה אחרי המכתב.

לא אחד מכאן. וגם היא. ואם לצרף יותר מאחור, כתבאי שמאותה ארץ, שמכירים את המינהגים, וחשבו אחד לניסיון. דברים שצריכים זהירות, אמר אדון ארדיטי. ובאמת הרי הלכו. אסתר לוי ענתה שעניין אחר, אחרי מה שקרה. וטען שדווקא להיפך. דבר שיכול לקשור, שאחד מִשְׁלָךְ כאן באדמה הזאת. ואפילו ממחלה. ואם מהמלחמה כבר שייך לכולם ועושים טקס כל שנה. יודעים לכבד את הנופלים, אמר אדון ארדיטי, ובנוגע למקום הרי היצעת.

זו היא שהתנגדה, אמרה אסתר לוי, זו עדנה נצור.

ה.

בגלל הטרקטור של בכר, שכדי להניע צריך לגרור ולגרור. לכן משאיר בצד לא מכבה. ונסתמות האוזניים מהרעש, לא תשמע מה

שרחוק. לדבר בקול צעקות זה אל זה, כל האנשים שהתאספו
 ברחבה, על יד מחסן התערוכת ונמשך למחלבה. וגם אימא שלי.
 מסבירה שהולכת למכולת ופתאום ההתקהלות הזאת. שואלת אם
 ראיתי. צורה כמו כולן נמוך ומתרחב, לפי הזמן כמה שעובר.
 ומכוסות שכבות שאי אפשר לדעת אם חולצה אם טוודר, בגדים
 שטובים לבית. הרי לא להתקשט לכבוד כל אלה כאן, שאם
 יוצאות, כדי להביא לחם, חלב, מיני אוכל. אתה מראה שמתחיל
 חורים, ואז תיקן גס מכורן כמו גוש. עכשיו בתוך הקהל, אומרת
 דברים אל גברת פאפו, אומרת, רק להביא לחם חו אליה שמיהר
 במיוחד ארון פאפו, הגיע לקרוא. דברים שנוגעים לכולנו וכאלה
 הזמנים שאינך יודע מה מחר ומוכרחים ביחד בכל האסיפות,
 ולהשתתף באחריות. חבר בשתי ועדות, ארון פאפו. אחת
 שמתלקים את המים, רושמים כל אחד כמה משתמש ואת השארית,
 והשם ועדת מים. ועוד אחת לקבוע את התור בקטיף התפוחים. בכל
 שבוע ביום שלישי ישיבת ועדת המים וכיום חמישי ועדת הקטיף.
 אבא אומר, כדי להפיק טובת הנאה. שנה שמחסור בפרי ואז מוטב
 אחרון ומתהפך בשנה אחריה. לכן מן סדר להתחיל בקצה הכפר
 ובעוד שנה להיפך, וכך אתה תמיד בגובה. סיבה לשבת בוועדות
 לדאוג לכאלה דברים ואת זה לקרוא טובת הנאה.

האָם עונה שבסדר, ויכול גם כן.

אדם מוטב שיהיה ברי לכאלה עיסוקים, מסביר אבא, ואם לא,
 לא יועילו השתדלויות. כאלה עיסוקים שהרווח פי כמה ממה
 שמעמל כפיים.

מי שמיטיב להסביר ומוטב לעצמו, אומרת אימא.
 ובעצמה לא מקווה. לכן כאן בתוך הצפיפות והוא אולי קורא
 בספרים שלו, אולי על הביורקיים בסכנת הצל ומְעֻשָׁב את
 האספרגוסים. חושב, עינין שלא נגמר. יכול לעצור, להביט
 מאחורי הרשת איך הנמית. רק קיר של רשת שחורה והן מאחוריה
 ומטפסות זו על זו. אחת גדולה ושני גורים, משתעשעים בשמש.
 ומספר שבמרחק צעדים וגם אם זו לא ברחו, כאילו מכירים
 ויודעים שלא פוגע. ואימא אמרה שטורפים תרנגולות. אחר כך עוד
 אחד, עבר על ידו ממש ומצטרף אליהם בזחילה מלמטה, מושך
 ראשון וכולם אחריו אל תוך סבך היבלית. צריך להודיע ללופו,
 אמרה אימא, ואיך לדעת מה מחר. כבר כמו ענן העשן שלהם
 ובערב מתכסה שיכבה צהובה העשב והאדמה כל מה שבחרף. ואני

אמרת שתגורים, לא יכול להיות אחרת, צריך להתגנב בלילה
לפרוץ. אתם הסיכוי היחיד, אמרה אימא, אתם הצעירים.
וגם עכשיו כשממלאים את כל השטח מהמחלבה ועד מתסן
התערוכת, וכל הזמן עוד ועוד ולופו הכריו, להזיז את הטרקטורים,
להעמיד בשוליים. יבוא הגייפ של המועצה ולא יוכל לגשת.
ולובקה אלינו שכאן ליד המציבה, לחסום את הדרך וכשעצור
לקפוץ ולעלות.

לא יעזו, אמר אלחי, לא יעזו לנסוע למטה.

הוא טיפס והתיישב על גרש הבטח, במקום שצורה של חרב וזה
בהתחלה וכל הזמן תופסים וניתלים עד שנפלה, אומר, כבר שכח
שהבטיח להלחים, אולי בכלל הלכה לאיבוד. לובקה אמר, צריך
להיות מוכנים לזנק, ואלחי ענה שמלמעלה בקפיצה לתוך הרכב. אז
תזח תפנה מקום, אמר לובקה.

ומשם יכול לטפח שיכלו ארבעה, אילמלא גברת נצר
שהתעקשה דווקא בבית הקברות וכמה שהסבירו שברחבה, שהיא
המקום הכי חשוב ורק את חללי המלחמות, קודם אמיל והוא, ובכל
שנה טקס ומדליקים אש, מכינים בצורת חנוכיה מברזל ושתי
חרבות מהצדדים ועוטפים בשקים שטבלו בנפט. מדליקים, תורה
מכריזה שיר גבורה. לא עזרו גם המישלחות, קודם גברת לופו
וסימה ארדיטי, אחר כך כל הוועד. אמרה, בקש מהם שיפסיקו, לא
תיתן לעשות מקום ציבורי, לא מהגוף שלו. וענו שכמובן, איך
שרוצה, ויהיה בבית הקברות אם מתעקשת. ואחר כך גם בלי חבית,
ופירוש שסתם כך בתוך הבור בתוך המים. ויכלו לצחוק, כשכבר
עבר, אחרי שלושה ימים, בדואר, המכתב שלו שכתב כשעוד חי,
מבקש בכלל במקום אחר, לא בכפר שלנו, זאת אומרת אם יקרה
משהו, חלילה. ואבא אמר, אחד שלא יודע למה מת. כל עניין
המלחמה.

יכלו ארבעה, אמר לובקה, שניים שניים על כל קוביה.

תפס בצינור שתקוע באמצע והחרב מולחמת מלמעלה עד
שנשברה זה מקודם. עכשיו סתם ברזל שחור, שאפשר להחזיק
ולהתרומם, ומביט מגבוה על כל הסביבה ואלחי צעק שייזהר כי
מעליו. אז תרד למטה, ענה לובקה, שיהיה מקום.

אולי היו ממשיכים לדחוף זה את זה, סתם התגוררות
שמתחזקות עד שנופל. אי אפשר לנחש מי. ושימו שאג שיחרלו,
כל המישחקים האלה ההשתוללויות. ולא זמן מתאים. הרי לא

חגיגה שכך מתאספים באמצע היום. פלורה אמרה, לא דבר שתלוי בנו. ורק עומדים עד שיגיעו מהפיקוח. וענה שקצת דרך ארץ ושם אולי נגמרים אנשים. אנחנו דואגים גם כן, אמרה פלורה. לזכרה התכופה, תפס בכתפיים של אלחי וקולות אי אי מפני שבקושי שיווי משקל. אחד מכם עוד ישבור את הגב, אמרה גברת לופו, ליפול לאחור מכוה גובה.

אולי באמת. אילמלא הרעש, קריאות לזח. ועד שראינו מאיפה, כבר הספיק להתקדם וממש באותו אופן, אבל כמהופך. עוקף את החבית, דוהר אל תוך האנשים וביניהם, כאילו ריק. מבט נעוץ קדימה וגם היא. במושב האחורי מסובב את הפנים אלינו זה התינוק. הוכחה שבכלל.

6.

עינייך לרפז הבטחון, שאולי מיד, רודפים לתפוס. ויותר הגיוני בלילה, לבוא להשאיר סימן. ובעינייך השלל אין הוכחה. אדם בריא אדון נצור, אם יחפור שתי שעות וקודם מסיר את המציבה. שום הוכחה, קבעה נורה במין התרסה וגברת פאפו אמרה שלקחת תינוק למין טיול כזה, רק אם רוצים מגיל צעיר. כמעט בן שלוש ויכול לזכור. לכן חושבת שמחשבה טיפשית מה שדיבר אדון מוסאייב ואם לבוא להוציא, יותר טוב עוד גבר שיכול בטוריה. הרגיו אותו הדיבור שלה. אומר, תשובה לכל דבר. אומר, רעיון של גברת נצור, לשים במפתיע. למשל שכבר ליד הקבר ומוציאה מעדר שהטמינה מתחת לחבילות, לא יודע מתי, אומרת לו, שעה של עבודה קשה והוא שלנו. אומרת לו, הרי בפירוש במכתב ומישאלה אחרונה. אי-אפשר לדעת, קבעה נורה. ומוסאייב ענה ששתי שעות רצופות, ואיתם זה התינוק ואם סתם לביקור, להגיד שלום כי מלאה שנה, להגיד תפילה ומהר להסתלק. לצחוק מהדיבורים שלך, אמרה גברת פאפו, אחד כמו אדון נצור ותפילות. ומוסאייב אמר, לכן עוד פחות.

עינייך לרפז ביטחון, הכריז לופו, שמקבל משכורת כל השנה ועכשיו צריך לעשות. לרדת למטה לבדוק אם שקט. ובעינייך אדון נצור, אחד שלא מכאן וגם היא, לכן שום סיכוי מההתחלה ואת ההוכחה אולי לקחו אולי לא. אחד שכותב מכתב, שכבר יודע

שסוף, ומבקש לשכב במקום זר. להתבייש בדיבורים כאלה, אמרה גברת פאפו, שכבר מת, ויכול להיות שהמצאה שלה, של עדנה נצר, כל המכתב הזה.

פתאום להיות בעד, אמר מוסאייב.

לופו הסביר שבלי לנקוט עמדה ורק העובדות, כאלה שאין ויכוח. להזכיר למי שכבר שכח איך יושבים בבית, לא מצטרפים וזה בחגיגות הכפר שחגגו כתנוכת-בית-המריטה, שמגקים את העופות מהנצות שלהם. יותר טוב כך, ללכת בלי להשאיר באדמה השחורה הזאת. או למשל שמתחתן ומחר אי-אפשר לדעת איזה ילדים מכזה זיווג.

אימא אמרה, לא יותר גרועים מילדים שלך.

להסביר שלא באופן אישי. וסימה אמרה, דברים שמגיעים אחרי הרבה זמן, כשכבר נכדים, פתאום סימנים שלא משלנו, כל מיני סימנים.

איזה סימנים, התעקשה אמא, איזה סימנים.

וניסו להרגיע, להגיד שמשפחה אחת, כולנו, ובאמת הרי לא פוגע באיש וכל הספרים שקורא, לפעמים באמצע היום, שוכב בין האספרגוסים שצריך לעשב וברור שלא טוב למשק. את הרי משלנו, אמר מוסאייב, ואם ביקורת, רק בכונה טובה. לובקה אמר, אחד שלא יודע להחזיק רובה, אבא שלך, שלא משתתף באימונים. ועיחי, אתה יותר טוב שחשתוק.

בגלל אימא שלו, שקוראים כְּרָטָה.

שימו צעק, ילדים להיות בשקט, ולובקה ענה, אתה התפקיד שלך לרדת למטה. להיות בשקט ילדים, אמרה נורה.

דיבור שיכולות לחזור עליו, שיכולות להגיד, בגלל ההשתלשלות שלכם יגידו ללכת. למשל בלה ואז לא מקשיבים, למשל פלורה. הכי גדולה ביניהן ולפעמים עומדת על יד המזכירות ומתלוצצים, מספרים בדיחות כל אלה שכבר בחורים. אחת שבגיל מוקדם. זאת אומרת מתפתח הגוף. לכן הרגיו אותו ההתערבות שלה שיכולה ללכת לעמוד במקום אחר. וברטו אמר שאולי מגיע הלחם, מין טירטור מנוע מהצר של כפר חנוך. וגם האנשים, דיבורים בתוך הקהל שבא מוקדם ולפנות דרך לתת להתקרב. מישהו צעק גרשון גרשון לפתוח את הדלת, והוציא את הראש שלו מתוך הצרכניה, שואל מה קרה שכל כך מוקדם. תמיד טענות, אמר לופו, במקום זה לבקש לא להידחק.

ממש עד אלינו, נכנס ועוצר. ולא אפור כמו שצריך להיות אם לתם. רק כחול. ודוֹבְרֵי־שֶׁל מֵהַצַּד שֶׁעַל יַד הַנְּהַג אומר, איזו שמחה כאן. אומר, היה קילקול ולא רצה להידלק.

ז.

היו שם מדרגות מוליכות לבטוח שלמעלה. להסתיים במין במה. והשיחים מתרוממים מכל צד, מכסים את הקצוות. יכולת להידחק מתחת, לזחול ביניהם ולחכות, ואז בבת אחת מגיע ראשון, מכריז את הספירה. נורה לוי היתה צועקת, זהירות. מפני שמנדנדים את כל החוטים וצריך להרים כל מה שנופל, לתלות מחדש. כל התועלת הולכת לאיבוד, אמרה נורה. היא התיישבה בקצה הבטון, מתבוננת איך מורחים בכוכ, גם מעירה הערות, לתקן איפה שלא לגמרי. אומרת, אצלך להוסיף על המצח.

היה מישחק שקודאים מלכודת ומי שנתפט מכניסים למטה ובשכיבה איפה שרטוב. לובקה וברטו טיפסו על האורך, מחזיקים רשת שחזקו מסביב במיסגרת, מפילים על מי שיצא. היו צריכים לעזוב בבת אחת, שיירד ישר ולפעמים אחד ממהר, ואז באלכסון, לא לוכד. היינו עוברים בריצה, צועקים חזיר חזיר ומנפנפים בידיים להדוף את הרשת.

לפעמים איזידור שכא להתבונן, עומד על יד תחנת האוטובוסים וכל הקללות שלו להזהיר ממה שיהיה. דיבורים של איש זקן, אמר איזידור, ומוכרחים להיכנס לראשים שלכם. ואלחי ענה שמה פתאום זקן, אחד שבגיל של מוסאייב, שעוד עם כל אחת. תשאל את נורה, צעק אלחי, זו שכאן איתנו.

נורה אמרה שמפתח את הדמיון, המישחקים שלנו, ואת התודעה. היא ניגשה אל איזידור לבקש שישתוק, להסביר לו שהסיכוי היחיד. אתה מוכרח לנתח את המצב מבחינה פוליטית, אחד שישב בכל מיני ועדות, השתתף בקבלת החלטות. והוא קָשָׁלוּ, מכריז, לטבוע כביצה הגדולה כל אלה הפראים וגם את. כבר היו רזות הפנים שלו, נדבקות לעצמות וגם בידיים והכול מהאוכל שרק עלי קולוֹרְבֵי טבולים במי מלח או בלימון. אם אתה תולש את העלים אף פעם לא יהיה החלק הטוב ובסוף מקל עם פרחים לבנים. נורה אמרה, אתם מנדנדים את החבלים שלי עד

שנופל כל הפרי. ולובקה צעק, לקרוא לטיקָה, לקרוא לה שחיגש. אחת שצוברת על הגוף מחסנים מחסנים ועכשיו יכולה בלי לאכול אפילו שנה שלימה. ופעם הרי בכלל לא, בזמנים שעוד בחורה, מין מדים שאפשר לחשוב לא מכאן. לובקה אמר עוד מעט יתפקע, יתפוצץ למטה ומה שייצא נחל ירוק. תראו איך נשפך מצד לצד לפי הצעדים. הוא צעק, תבואי הנה טילדה, כל הזמן מחכים. פלורה אמרה, מאז קברו את אמיל, רק אוכלת, לא מפסיקה לגרוס בשיניים. ובאים לבקר מוטאייב או פינקי, מביאים כל מיני כיבודים, וגם השומרים. משהו שלא הולם את המצב, אמרה פלורה, שתמיד באים. טילדה ניגשה עד החוט הראשון מתבוננת בנו במין חשד ולא עוברת. נורה הראתה שיכולה מלמטה, לכופף את הראש שלא ייגע וטילדה ענתה שאיזה מין צורה, לסגור מעבר ציבורי. את יכולה בחצר שלך, אמרה אל נורה, וכאן מקום של כולם. גם עלבון למציבה.

לא מבינה שדווקא. להמשיך בינינו. והכי טוב מערכת ישיבה, מין קוביה כמו שולחן ומהצדדים מושבים והכול גוף אחד בגלל הרצפה שמחברת. ובאים הזקנים, באה אסתר בכר עם התינוק שלה וגם אחרות ויושבים מעליו, קתם חברים שעושים שיחות וגם אנחנו. נורה ענתה שדווקא בגללו. וכאן חבלים עם פרוסות גויאבות או חוטי ברזל, שיכול לדעת את העונות לפי הריח. כבר יכלו שניים, הסבירה נורה, אלה שמהמלחמה. אולי לארגן את הגברים לחפור ולהביא, ושם לכסות כאילו יש. רק לא אם לקחו. אלחי אמר שצריך להחתים מראש. כאלה שבאים. ועכשיו כבר אחד. הוא הכריז, מי שראשון למעלה ולובקה דחף וזינק בתנופה, מחזיק בצינור וברעט ברגליים שלא יתפסו.

ערוגות הבושם

א.

ואז אומרת, כל מה שתגידי, כלומר אם כך הפיתרון להישאר שבעים. עיניך ארוך החורף ולאט ותיכף נעשים מרים לגמרי האגודים, רקוב הטעם מהמים. מה שנשאר תפחים, אשכוליות, כל אלה. והשניה אומרת, לזכור שגם אותה, כאילו תנאי. הרי לא תשאיר לבד אישה זקנה שאפילו ללקט לא יכולה בגלל הסחרחורת.

אחת שמביטה למטה, הסביד אלחי, עד שלא צריך בתחבולות. לבוא מאחור, לטפס. כבר היה בולט לעין, המצב שלה. וכמה שתכסה מלמעלה שמלות רחבות או מיכנסיים שנבלעים בתוך בגד עליך עד ששואלים לשם מה. והסוף שמוכרח להתגלות להיות שיחה בצרכניה, שאומרים בא במזל טוב.

לכן אמרתי שמארץ אחרת, צבעים שלא מתאימים. אוספת שיהיה לשתייה, אמר אלחי, וסבתא קָקָה רק בהוראות, עשי את זה את זה ובעצמה כלום.

בזמן שיורדת אל חלקות הפקן, ואנחנו כסיבוב של בכר, איפה שהתעלה. ומוכרחה לעבור על ידנו. לצעוק לה שצריך בהירות. חוכמות שאפשר לפרש למשהו אחר. הרי למטה למטה, ממש בוואדי, והענפים נמשכים מעבר לדרך, נושר רחוק בין הערימות בין הקוצים, ודווקא שם מחפשת. לכן במין קריצה, להגיד להיות צירנית. אחת שנמצאת לבד, ולא קלת רגליים לברוח אם יבוא. אלחי אמר שלפחות להיות איתה, זה יכלה. ובלה אמרה, קרוב שלה ארץ קָגָטו.

קרוב לפסח ונעשית ידוקה האדמה, כל העשבים שצומחים במהירות להספיק את המים כמה שיותר לפני שיתייבש. מי

שלגובה או מתפשט כמו מרכז ומסתיר את הכורות. צמחי מצליב צמחי מרור, למהר לפרוח והדגניים אחרונים, מצטופפים להרגיש יחד. אלחי אמר ההתחלה דיבורים שלא מבטיחים, שיכול להגיד להן, ממה שיישאר בשטח, אם פילפל, אם עגבניות, אם רוצות למלא סלים. וקודם יושב אצלן, שותה תה והזקנה מקיפה בדיבורים לרמוח עד איפה.

דמיונות שממציא ויודעים שמהראש שלו, התרגזה פלורה, כאילו שם מעבר לקיר. הושיטה יד לדחוף והוא קפץ לאחור ושני צעדים הצידה, להתחמק ממנה, מכריז, אח שלך מה שסוחבת. לובקה אמר, להביט אל הכביש הגבוה, להבחין בסימנים. במקום זה דיבורי ילדים עד שמאחור ואז מי יודע מה יקרה ומי יישאר. אלה שנולדו כאן, אמר לובקה, החלק הטוב.

ב.

צינורות שהלחים ארדיטי, מצמיד פסים לרוחב כאילו סולם וצוכע אדום לבן אדום לבן, שיהיה נראה. לעצור מי שאולי הגיע בנסיעה מהכביש הראשי, מבקש להמשיך ולא יודע. עינין אחר אם מהכיוון ההוא, שאז לתפוס תיכף ומיד, להביא לחקירה. כמו לחסום את המראה, עצי האבוקרו מתנפלים על הדרך עד שנבלעת לגמרי. אתה יכול לעבור בקפיצה, לנסות על קצות האצבעות מעל ערימת החצץ שמצטברת באמצע וכהטיית ראש, אולי יתגלה. דיבורים שאומר איזידור, מחזיק בצינור והשפתיים מתנועעות במין קללות על ראש האנשים ששם על כל המזימות שלהם. כבר בקושי נושאות הרגליים וכל הזמן להזיז, לשמור על שיווי משקל וכשתופס ומחזיק יכול שעה שלמה, יכול ללחוש בלי לחדול. ולובקה בשאלה, למה להאריך אם לא משפיע ויותר לא מצו. והרי אחד שמוציא את המילים איך שבאות. משלב את הידיים על החזה והמבט בזווית, לשאול אם צריך באגרופים, אולי לשלוח רגל ופוגע בקרסול. ובפעם הזאת עומד בשקט וההוא אומר, לחפש בכל הפינות. לחפש מי האב. שדבוקים קוצים וקש לשמלה ובוך בחורף ומי ירצה להגיד אני. לתלות בראפו, אמר איזידור, אחד כנגד כולם, ואילו לא הלך, הרי היו משלחים התוצה. ועמד לבדו עד שנשארה.

מפני שלא האב, אמר איזידור, לכן יכול. נשען, מרעיד את הצינורות, לא מביט לראות אם מאיים. ויכול להגיד, בגלל כל אלה, כל החטאים שעושים והתצאה בלילה. הולך ונסגר, אמר איזידור, ומוכרח לבוא לאסוף את כל האנשים לפני המחלבה, לעמוד בחושך ואז הענן יורד ומכסה, סותם את הגשימה. תלך, אמר אלחי, לא משפיעים הסיפורים שלך. ואז באבנים, גושי חצץ שמכותים אל הברזלים ומתנפצים בקול צילצול.

פלורה אמרה, תתבייש כך לעשות לאיש זקן. אלחי אמר, הנכדה שלך, אדון מנטו, לא יותר טובה מכולנו. פלורה ניגשה למשון ביד שלו, להגיד עכשיו תלך הביתה תלך לנוח. בקול שמבקש לקצר, וכולם אמרו דווקא המקום הזה, לכוון את כל הקללות אל ההם שם, מהנקודה שכמעט לראות. לא יכולת גם אם על ערימת החצץ ובצוואר מתנח. כמה מטרים הלאה מתערבב בעצים, ונבלע-שחור וצפוף, סגור לגמרי, ומה חברי בזה הסבך.

ג.

בערך באמצע הגובה, לסמן לפי השמש איך שמתרוממת ואז עובר עם עגלת הלחם ומצלצל בפעמון, להודיע שכבר מונח כתאים. בקצב שלו, בגלל העליה ואם רואה איש, יעצור לצעוק ברכות, לשאול על הבריאות ויותר טוב אם אשה שאז הערות שצריכות קריצה, אומר, בגיל כזה ועדיין מוכן תמיד.

כבר-רצו לבטל לגמרי, מפני שיותר מחדשיים, בזמן המחלה שלו. והניחו בצרכניה. אתה בא לקחת ואז את כל שאר הקניות, גם הודעות שתלו על הקיר, סידורי קטיף, החלטות ועד. וכשתזרזר מכית-החולים נשכב על הארגז, לא נתן לפתוח. כל מיני הערות שהעירו גברת ארדיטי, גברת פאפו, שאמרו לחכות עד שיתעייף, ובערב כבר ראו שעוד באותה צורה, דוחק את הבטן על המנעול והפנים כרשת מתכסות עיגולים עיגולים, כל חוט ברזל שנוגע. נורה לוי אמרה, איך יכול להתעייף אם מוריד את הנעליים, משחרר את החגורה ולא זה בכלל. יותר טוב שיתאסף הוועד. היא תפסה ברגל שלו וצבטה בבשר שמעל הברך, צועקת, קצת לזוז דארקו.

לעשות מקום לעוד מישהו. ואלינו בקול מסבירה, שלפי התקנות וירשמו במחברת איפה שכל ההחלטות. אחד שכל השנים בלי שום הצרות, לא מחסיר יום וכשחולה שמים קופסא וכל אחד מביא את התשלום.

לכן הנהיגו שיושב אצל גרשון בכל יום שישי ומשלמים לפי מיספר הנפשות. למשל משפחת פינקי חמש נפשות ואז חמש לירות. וקודם ניסו לפי מה שהציעה במין ארגו שחתכו מלמעלה חריץ להשתיל את השטרות. נורה אמרה ברושה גדולה למצוא בסוף השבוע כל כך מעט והסיבה שמשקרים, כאילו לשים לידה, במקום זה מטבע יותר קטנה. יכולה להגיד לפי הרשימה כל אחד כמה. ומרקו אמר, בבקשה, רוצים לשמוע.

אתה, אמרה נורה, בזה אין שום ספק.

אחד מהרחוב שלמטה ובמחסן שלו בית-חרושת שלם לחמנצים, וכשרוצים לחגוג, לעשות מפעל תרבותי ואז חלוקת תפקידים, לארגן את השולחנות וקבוצת ניקיון הודעות, להביא מאכלים כל משפחה ומשפחה, וממנו קצרת זיתים, מלפפונים, גם גמבה שמייפה בצבע שלה. ברכה לוי אמרה שהכי מתאים הגמבה, טעם שמצטרף טוב למיני סאלאטים מברשלים ומבקשת לחתוך ריבועים של סנטימטר סנטימטר חצי, גודל שמתחבר. בסוף מביא שקית שהכול זיתים ומלפפונים שלמים לגמרי, שולח ביד של הבן שלו ולך חתוכת עם ילד. ברטו אמר שכמעט התפטרה, צעקה, לשם מה לטרוח ולזוף הפציר והפציר, אומר, ועדת תרבות בלעדית כאילו לא קיימת.

חמוצים שצריכים הרבה לחם. טעם חריף שדי לנשך בקצה ונשרפת הלשון. לכן טענה נורה שצריך לשלם יותר, הוא וגברת מרקו שקוראים שרה ושני ילדים בגיל הצמיחה ואיך אפשר שמספיקה כיכר אחת. היא הוציאה גליון נייר וביקשה מרוקו להגיד כמה לוקח כל אחד כמה כיכרות.

לובקה אמר שמה שצריכה, לרשום בצרכניה, לסמן בלי שירגישו ולפי זה. מזכרונות של אחד חולה רק ויכוחים, שמחבר את המיספרים הגדולים ויוצא מאה כיכרות. הוא פנה אל גרשון, לעשות עיגולים לפי מיספר הכיכרות ומי שחצי כיכר לרשום חצי עיגול, להחביא דף במדף למטה שלא ירגישו. הצעה שצריכים לשמוע. וצעקנו לגרשון שיקשיב לרעיון של לובקה. ובושקה התנפלה שלשם מה. הרי סוחב בעגלה. אותה טירחה אם כיכר אם

שלוש. לכן לחלק מנות שוות לכל משפחה ומשפחה. בכלל, ללכת להשתולל בחוץ, כל הילדים. מה פתאום נדחקים פה, סותמים את המעבר.

ד.

בימים שפעם, כשיצאו למקומות, גם לחוץ לארץ. מביאים חפצים ממה שעושים שם, כלים לבשל קפה, כמו מיגרל מזכוכית והמים מבעבעים חומים ותוססים עד הקצה. כלים לחיתוך ירקות. לתחוב לתוכו כשעוד שלם ויוצא קוביות קוביות מוכן לטיגון, או לאכול טרי לפי מה שהוא, אם תפוח אדמה אם עגבניה. גם בגדים, מעילים רחבים שעוטפים מלמעלה ונראית כמו גברת, רק העוד בכל מקום שחשוף מחוספס וצרוכ כי איכרים. וכמה צבע שתשים, כל מיני אבקות שמדביקות בריח שלהן, גם אם תתרחק כבר הולך איתך. גם אנשים.

בהתחלה יבוא לביקור ומספרת שסתם נתקלה בזמן מסיבה או על חוץ הים, כמה חברים וגם הוא. ורצה לראות איך אצלנו איך מגדלים את הגואבות, דוגמאות כאלה. אם ענתה הקטיף יכול לעזור או בענף ציבורי בבית האריזה ובסוף נוסע. כך הרוב והמעט שניים או שלושה שחוזרים וחוזרים עד שהזמנה לחתונה. ולוקחים לשם, לגור בארץ ששמה גרמניה, לכתוב על ניירות ורחים שכך וכך פלאי פלאים.

מה שאמרתי לַקָּה, שאיך להתגאות, לעבור מבית לבית ומראה את המיכתבים ותיכף כשמופיעה בדלת, אבא מסתובב להסתתר בחדר-השינה, להגיד, מקום שבושה לחזור אלא אם לא נשאר ברישה.

אחד שאיכפת הדיעה שלו, אומרת בקה. בגלל שלא מכאן, זאת אומרת ההתחלה. וכמה שנים שיעברו יגידו, מה שחושב לא איכפת, מפני שאיפה השורשים, איפה תחושת השייכות, לכן בלעג ומקמטת את האף לעשות העויה. לובקה אחר, גם לא בא לאטיפה, לא משתתף בהצבעות, סימן שלא רוצה. ואלחי הסביר שהרגו את המשפחה שלו ומה הפלא שמקפיד. אמר, את המשפחה, כאילו כולם ובאמת רק שלושה אחים ונוסף הנשים והילדים, יודעים שלא השאירו. ומי שכבר בא

לארץ מקודם הרי חי. הוא הביט בי באהדה, לכן לא תיקנתי,
ולבקה אמר, הלכו כצאן לטבח אלו ששם.
הכריז שאֵל החורשה לשחק במלחמה ותיכף פתח בריצה
ואנחנו אחריו רצים ומייללים קולות של אינדיאנים וכשעוקפים את
עגלת הלחם, דורקו מיילל בתשובה ומצלצל בפעמון להגדיל את
הרעש. מי שלא שמע את הצלצל הראשון, עכשיו כבר מוכרח. ועוד
הצופר של מנטו שבא מאחורינו, קורא לפנות את הכביש.

ה.

הוויכוח בישיבת הוועד, להגיד כך וכך כסף בכל יום שישי ועשוי
לפי הרשימה, משפחות שחמש נפשות ומי שפחות כאילו כיכר
אחת. ומחשבים לפי הגיל, בנים שמעל גיל שתיים-עשרה ובנות לא.
מין סיבוך שאי־אפשר לגמור, סבא מוסאייב טען שאיפה הצדק,
הרי לא אוכלים לחם בכלל ופתאום לשלם כאילו שתי כיכרות.
וכמה דוגמאות הפוכות, כאלה שיושבים בוועד ומנסחים את
הכללים לפי התועלת והחליטו שדי הדיבורים ועמידו להצבעה.
בזוו אִמֵר, מוחלט וגמור, בסוף כל שבוע יקבל את הסכום שנקבע
ויכול להיות שקט. כבר שלא זונח את עובדי הציבור, כאלה
שמילאו את חובתם עד שזקנים וצריכים לנוח. ובעינין הסוס, גם
כן זקן וכדאי להוציא למכירה, מפני שרק החציר שאוכל כמה
יעלה. בעצמו מוכן לקנות. דורקו הביט בו, רצה לדעת, בלי סוס
איך תזוז העגלה. עד שהבין שלא צריך בכלל. לכן בתנועות ראש
בתנועות ידיים שאיך מעלים על הדעת, לשבת סתם בלי שום
מעשה והכסף נדבה. בקושי החזיקו בו, ניסו להסביר, גם להציע
תפקידים חברתיים, נושא המועדון או הגינון. והוא מנפנף כנגדם,
נושף קולות ומנסה לפרוץ החוצה. עד שהתקרב לופו, הרחיק את
בזוו את מנטו, כל אלה שמחזיקים כדלת, אומר, הרי עוד מעט עד
זוב דם ומה בן־אדם מבקש בסך הכול. לכן כל אחד צעד קטן, זה
לקראת זה, וימצא מוצא. כן, כן, אמרה נורה, לשמוע מה מציע
לופו. והוא אומר, קצת רצון טוב, כל מה שצריך. ואז בזוו קופץ,
מכריז הצעה, להודיע שמגיע הלחם, לעבור ולצלצל. והסכימו.
נטיעות שעשה פאפו בשנה שהתחנה הבת שלו, ותשאר
עוזבים מאז. סבך עצי־שיטה קוצניים מטפסים זה לתוך זה, זה על

גבי זה, גם על שיחיו הצבר שמתערבבים כאמצע. היה צריך להיבחר לראש הוועד ותיכף בישיבה הראשונה הכריז, איך מוזנח הכול, באים אנשים מבחורץ, עובדי מועצה וכל מיני קבלנים וברשה. לכן לנטוע, מה שהסכימו כולם, ולקח שתילים שהכין בעצמו, מינים שלא צריכים השקיה, ואם אתה מצופף כאילו ים ירוק עד מקום שנגמרת הגבעה. מנטו אמר, איזו מין חורשה, סתם רמאות לצופף המוני שתילים, מינים שנובטים בעצמם בכל מקום ומגיש חשבון כאילו צמחי גוי. עוד לא ידעו שהכול קישוט זמני, ליפות את השטח שסביב המועדון, גם בניין השירותים מאסבסט. אמרו, בסדר, מתיחסים בחיוב ופתאום מביא פועלים, מביא כלים כבדים להחליק את המידרות. ועד שהתעוררו כבר נטוע כולו. חיימו בכר עומד, משקה בצינור אחד אחד והרי יותר מאלף חמש מאות ועד שיגמור. מנטו דרש כינוס ועדת-ביקורת, מפני שאיך ייתכן שגם חותם על ההזמנה וכותב לכבוד עצמו, גם מגיש את החשבון. וכל עינין ספירת השתילים. כמה שצעק לא עזר ונטפל לעינין ההשקיה. כל כך הרבה עבודה להשקיע בקוצים האלה, הרי שיגעון. ופאפו ענה שרק עד שנקלטים, אחר כך מסתדרים בעצמם. ואחרי תודשיים התתונה ההיא וכבר למחרת מתפטר מהתפקיד להניח לחורשה לצמוח מאליה.

לובקה אמר, להצליח להגיע למטה. זאת אומרת לפלס דרך ומי שגיע ראשון. כך ההתחלה. אומר ומזנק בקפיצות גבוהות וברטו אחריו, קמים ונופלים ואנחנו צוחקים מלמעלה, רואים איך נתקע בשיח צבר והקללות שלו בטח עוד קצה הרחוב. אולי לא היו מסיימים, לעשות חשבון שיותר קצר לתזור לאחור, אלמלא אלחי שהתכופף, הרים ענפים תבלע מלמטה, עד שמזדקף ומנופף אלינו ורואים שכבר מעבר להם, מרחק שהספיק בין רגע. תיכף רצנו מסביב, יורדים אל הכביש המקיף, לעצור במקום שאולי לשם. מפני שעושים כמהו, מתכופפים ובזחילה, לא נראים כלל וכך כמעט חצי שעה.

איך נראו שרוטים. ומרצלה בדיזל מהמכולת והתחילה ביללות, מניחה את הסל על הארץ לספוק כפיים, כאילו בן שלה, כאילו עליה כל התפירה, לתקן את החולצה שלו שקרועה לגמרי. ואתר כך ברטו, מתרומם עוד לפני שנגמר ומסיים בקפיצה ואנחנו מכריזים, מקום שני ולובקה אתרוך. לכן כל עינין המחילות, לפלס שבילים קבועים. שטען שאין

להשוות אחד בכזה עובי ויכולים להדביק שניים יחד, לבוא בעיקבותיו. להוסיף טעות בכיוון, שהגיע הצידה, כמעט שלושים מטר ואם מחשבים את המרחק.
כאלו טעות.

אחר כך תקצו את הצינור באמצע השטח, השחילו בתוך שיח צבר, מזדקף כמו תורן, ועושים מלחמה, קברצה שבאה מהצד למעלה והשניה מהכביש, ומי שנוגע ראשון. יכולת בהמך דרכים. להבחין בסימנים מקודם, שזזים בקלות הענפים, הוכחה שכבר היה. לפעמים דחוסים בכוח, ואז לעזוב. עדין היה אלחי זריז מכולנו ולובקה מכריז שהם השניים והשאר בצד השני. לכן, בוחרים לבוא מלמעלה, להתקדם בירידה. לזכור שמעט לעומתנו. ברטו הביט בי, לחש, לבוא מהצד. וניענעתי בראש. כבר שלוש פעמים מזה הכיוון ומצליח לגעת ראשון, להשמיע את היללה שצועקים ליד התורן. הוא אמר, אולי שביל סודי שמקצר את הדרך, ומבקש לבוא אחרי. והוי לא. לכן עניתי שכל אחד בעצמו ואז יותר סיכויים. בסדר, אמר ברטו, אם אינך רוצה לגלות.

כבר היה החום נדבק אל הזיעה. ולפי המגע שמרגיש במצח או להדוף ביד, לרעת אם קרוב לגוע ואז לפנות לצד, לפגוש בענפים של השני, ובמקום שמשותפים, הכי הרבה סיכויים. לפעמים דוחף ודוחף ולא משתחרר ושום ברירה, רק לזחול לאחור לנסות צד אחר. אולי יותר מידי הצידה ופתאום קוצי צבר.

לכן ידעתי שלא יהיה. ועוד הצילצולים שפתאום נכנסים לתוך הדוחק, קריאות להתעורר. לכן לפנות לכאן או לכאן וכשחזתי נעלמו לגמרי בגלל העלים שעל הארץ בגלל היובש שלהם. אולי גמר את הסיבוב ברחוב למטה וממשיך אל תוך החצר, מה שעכשיו, יודע שמחר מחדש וכל הלחם שהודיע כבר לא נשאר, כל העבודה שלו.

ברטו אמר, הרבה בקבוצה שלנו, כל מיני ילדות שמפתחות מהקוצים. והקטנטנים יכולים ללכת לאיבוד, להיתקע כמו מלכודת, ועכשיו אתה. דיבור בשקט שמכוון לאוזן שלי. ועניתי שלא. הוא אמר שאף פעם לא כל כך רחוק ואיך פתאום. ועניתי שצמח באמצע ולא ידעתי שהיה, זאת אומרת הצבר. יכול לראות את השריטות בידיים, לא כאלה שמקבלים מקוצים של שיטה, דקירות יבשות. לובקה שאג שכל כך הרבה הם רק שניים ואיך לא מתביישים. הוא טפח בכוח על הכתף של אלחי, צועק, מקום

ראשון מקום שני. ואלחי סיפר שדווקא הסתבך ניתפס ברגל, היה בטוח שאחרון. דיבר עלינו שצריך להתחיל כמה זמן קודם, לתת לנו סיכוי. וברטו רטן שכבר כמה פעמים עודי ראשון ובפעם הזאת בגלל מה שקרה. הוא לא הסביר מה, ואני הראיתי את הדקירות, חורים חורים בכל הזרוע, אומר, זה שיח צבר, אחד שלא היכרנו. הרי לא לספר איך השתעשעו, מטפסים זה על זה, גורים כמו חתלתולים, איך הסתובבתי ולאחור בשקט בשקט, שלא יבוא פינקי, יקשור כמו מחרוזת רגל אל רגל ואז לקרוא לכלבים. אחר כך הנחתי לפלורה לתפוס ביד שלי והוציאה סיכה שתלתה לקישוט, ניסתה למצוא איפה נשאר קרן, לשלוף אותו לפני שיתמלא מוגלה. היא הידקה את היד בכוח אליה שלא תזח ובאצבע על כל נקודה, עדין עדין, לוחשת תנועות שפתיים בלי קול והעיניים עצומות.

ו.

כאילו סימן לצאת וצילצול הפעמון ואז להמתין בשקט עד שמניע את הפורד, קול שנמשך במכות צפופות, שרשרת חריקות שלא נגמרת, להקפיץ את ברטו, לרגז אל פלורה שבלי שום רגש, סתם הורס את המתנע אבא שלה, וזו עונה שמהכסף שלו ומה לך. אחר כך אל הרחוב, מתגלגל בירידה בלי להאיץ ולזבקה יאמר, לתת למי ששבורות השיניים, שלא יכול סיבוב שלם, ליהנות מהתנופה. אתם רק במישחקים, אמרה פלורה.

לרמז למיפגשים למטה. אולי שלושה קילומטרים, ויכול בטראקטור. אחד שכל הזים רק דיבורים ואכילה, שק מתמלא, עד שנעלם הצוואר ויכול באופניים, לשם ובחזרה, ואומרת שבגלל הכבוד לתפקיד וחייב להקפיד.

לפי מה שתשלח, היא אומרת. לכן מוכרח כל מיני גינונים, שייתנו כבוד. אלה ששם אם יראו רעב תיכף ילחצו לוותר, להוריד מחיר. וכשמגיע בכזה פורד ידעים שבלי סיכוי.

הכול כסף שלנו, אמרה פלורה, גם האוטו גם הבניין, והתועלת לכולם.

עכשיו פוקחת את העיניים, רואה שחוזר ומנופפת ביד, סימן לעצור. הבט איך נדקר, היא אומרת לאדון מנטו.

קולות שאוהב לחקות, כמה שרזה, כמה שדק הצוואר שלו ומוציא כיחכוך צרוד ויבש כמו מנטו עצמו. ואז להיות מוכן לזנק, לברוח מהמכה. מכאן לובקה מכאן פלורה, לכן בכפיפה ומתחמק מלמטה.

פלורה אומרת, חינוך שקיבל בבית שלו, אלחי מרקו. שואלת אם רוצה להצטרף, לעלות יחד איתם. בית ליד בית הם ואנחנו.

לובקה יאמר, מה בצומת, אדון מנטו. לברד אם הביא משהו, מיני בשורות. פנייה מתוך ידידות. יודע ששום תשובה. רק כיוון השפתיים ומבט רחוק, להראות קוצר רוח. תסגרי את הדלת, הוא רוטן. בקה אמרה, טוב שסירבת. באה לעמוד על ידי וגם בלה. ואני אמרתי, עכשיו לטפס ברגל את כל העליה.

ז.

לראות אותו דרך הרשת, תולש עשבים ומשליך לשביל. והכול בכפיפה על ברכיים. שורות ארוכות. כבר הרבה זמן לא קוטפים, ובזמנים שקודם ממש בכל יום, קרטונים של עלי מרוזה, ענפי אזוביץ. והיו אומרים, ברכה בסככה שלכם, כמה יכול כאלו אדמה מיחדת. לכן ממשיך לטפח לשמור על הניקיון ותולש את היבש, מקווה שיתחדשו המישלוחים. ומנטו צחק, שרחוק, רחוק מאוד. דווקא הסוג הזה, עלים לתבלין, בזמן שגם צמחי מאכל נרקבים בשדות. מה שמבקשים, בצל, תפוחי אדמה, סוגים כאלה. יודעים שיש במחסנים של ליזור, גם אצל בנוו. והאם אמרה, יותר מוצלחים, שידעים מה כדאי, ואולי ספל קפה, הצעה שלא יוכל לסרב, לא אדון מנטו.

ואבא יוכל. מפני שמתעב את מנטו. הסתובב ונכנס לסככה להמשיך בשלו, לתפוס בעשבים, לחלום שחג הניצחון, חוזרים שלנו ממתנגרו מהרצוגבינה, מוכתמים מזיעה, פנים שטובעים בזקן, מתבוננים במבוכה איך קישטו בפרחים, זרים זרים מהמוערן עד הכביש הראשי ומתיזים מי בושם מענפים שלו. עכשיו מביט בי מפני שמתקדם בכיוון הזה, מסמן שלום ואני ניגש, מתכופף אל השורה שלידו ועובד בשקט.

שעה שכמעט צוהריים. להגיד, זמן להיכנס הביתה, לרבוץ על הרצפה הקרירה עד שיורד החום. ולא אמרתי. מי שמחפש מנוחה איך תדע אם בקרירות אם בשקט אם בחלומות. לכן לא דיבורים, והפנים פנימה. אם חוזרת מהפקאן של מנטו, לא תראה. גם לא מבט ששולח אליה והיא בנענע ראש אל הצללית שלו, שדרך הרשת, וממשיכה ללכת.

דיבורים של מרצלה וענו שמה שקובע היחס לעבודה ולאנשים. ובעיניי הצורה יכול להתרגל. מין גיחוך סלחני, לענות שמה שאומרות בכוונה טובה, ומי יותר ממנה ישמח אם כן, ורק שמגקר כמו יתוש, נכנס לאוזן עד שמאבד את השליטה. אחד שהלשון בכל הקצרות, לא לפחד מחושך, ויותר טוב להגיד לה לנסות תבשילים שלנו, אולי יעזור.

דיבורים שליד המכולת, עומדות בשעות הבוקר, סימה ארדיטי, שרה מרקו ובדיוק מרצלה מגיעה גם כן ולא ממהרות. לספר מה שבסירים, גם עיניי כריאות. ומשתתקות מביטות בסקרנות איך דקיקה וישר לגמרי השיער, עד שמוכרחות לשאול אם מכאלה מותניים יכול לצאת. ונענעי ראש, להגיד, אי-אפשר להבין.

אדון ארדיטי אמר, שריד מההן הלטאות. מה שנשאר ערימת הכלובים על יד מחסן התערוכת, ועוד ההפסדים שחילקו בין כולם וזו. לתת כרטיס נסיעה בחזרה, שלא תסתובב כאן להזכיר עוונות. ופאפו שאל, הכסף מאיזה כיס. מפני שאם מהכיס שלו, רוצה לדעת למה. ואדון ארדיטי ענה שאם לא לשם, ללמוד איך מגדלים את החיות ההן איך היתה מגיעה הגנה. פאפו זרק את הכיסא שלו לרצפה וברגל בעיטה מרסקת, שכבר שילם בעד הנסיעה ההיא, הלוך וחזור, גם את כל ההוצאות חצי שנה בלי שום רווח. שָׁמַר חותמת על התיק ויותר לא לשמוע. כל הטיולים שישלמו מהכיס שלהם. ועכשיו גם את הכיסא הזה. היה קצף על השפתיים שלו וכולם צעקו שמה קורה כאן ויכולים לרדן בשקט, בנוז ולייזר, כאלה שהדיעה גם כן כמו שלו, חושבים שהצעה משונה הביא אדון ארדיטי ובעיניי הכיסא, לחייב כל מי ששובר ולהוסיף קנט. ואז אדון מנטו, שקוראים רפאל, בקול שקט ומפסיק עד שמשתתקים, לחזור על מילים שכבר אמר, כמה גדול החוב שחייבים לחיטו. להזכיר שמין הרעלה בדם שלו, וכל מיני אפשרויות, זאת אומרת גם זו שאולי מהלטאות. מי יקום להכריז בביטחון שלא. ובעיניי הכרטיס, דיבורים שלפני זמנם, כי לא

שאלו אם מסכימה, ועוד הזקנה שצריכה טיפול.
ויותר לא.

כמעט שנה עד שראו. וַפָּקָה אמרה שלא מודיטו כי יותר מידי אורך הזמן. לחשב החודשים מאז שנסגרה הדרך לבית-הקברות, מאז שהתחילו להטמין בקצה החלקות למטה. ואותו הרי עוד שם. ברטו אמר שאולי כבר לא. אבל כולנו ענינו שאיך לשכוח את הגשם, איך נרטבנו כולנו ורק המציבה כבר לא יכלו להביא. הניחו בקצה המגרש של בכר ומזה הבילבול. ברטו הסביר שלא השתתף בפעם ההיא. העץ שלו העיוורת התחילה לספסף דמעות והוא ניגב בחולצה שלו שוב ושוב, עומד מולנו ואנחנו מביטים.

ח.

היתה קצרה מונחת על הברכיים שלה והתפוחים מפורזים על השולחן, לוקחת אחד ומקלפת, לראות מה פגוע מה לנקות. אחר כך שני ושלישי וכל הזמן שרה, גיל ואושר לא ראיתי עלומי לשווא כיליתי. עכשיו אמרה, נלך לאכול ואולי ייכנס גם הוא, או שיאכל לבדו. הוציאה שלוש צלחות ומהסיר שעל האש לשים מה שמתבשל. גם חתכה לחם, ואל האחות, לבוא לשבת בשקט. החום הזה שאי-אפשר לגשום. אמרתי שמהעשן והבית שלנו ראשון בכל הכפר, ראשון לקבל אותו. אתה עובר כלילה, מתקיף מהצד של התעלה ויכול להיתקל בשומרים, להיתקל בכלבים. במקום זה עושים שינשומו גפרית כך כמה שנים עד שמחוטלים לגמרי, וכבר נגמרו התינוקות, הפטיקו ללדת. לנו אין שום כלב, אמרה האחות. והאם האיצה בה לטבול את הלחם, לנקות את הצלחת עד שתהיה לבנה מבריקה.

היה לנו כלב, אמרה האם.

תמיד שמחה להזכיר אותו. להגיד, אבא שלכם לא אוהב כלבים. ואני בתשובה שאין שום הוכחה. הרי משוטט בכל מקום ואולי הלך לאיבוד כמו שהוא של בכר שמצאו מת בכביש למטה. כך לענות בכל פעם. ובפעם הזאת להגיד שמלא פרעושים עד שעושה בחילה ושום ערך לשמירה. בא איש זר ומתכשכש, מתרפק למצוא חן. צריך כמו של מריה שפחד לגשת.
לכזה אף פעם לא יסכים, אמרה האם.

סילקה את הצלחות והניחה פלחי תפוזים מסודרים על מגש, שמכינה בכל יום ובפעם הזאת חתיכות אפרסק מצופפים באמצע, אומרת להשאיר לטוף. האחות אמרה, אני אחכה עד שתגמרו את הפלחים ולא היסכמתי. אי-אפשר לברור רק מה שטעים, להשאיר לאחרים את החלק שסתם. הרי בצודה כזו נשאר התיאבון. זה האפרסק אני הבאתי, ענתה, קיבלתי משרה בכר ויכולתי לאכול בעצמי.

לכן קמתי מהשולחן, לא היסכמתי לטעום מאלה. להגיד בערב ללובקה שהבשילו אצל בכר חמן לבוא לבדוק. להתבייש במעשים כאלה, אמרה האם, קול בלי כעס, להגיד דברים שנכון להגיד ובעצמה חושבת שכך בגיל הזה ואם אחרת, לא טבעי. ובעיניי שכאן, כיבוד שהוגש לכולם והרוגז לשם מה. לא רוצה קינות, התעקשתי. והיא בשלה, עד שצעקתי לצאת החוצה אם ממשיכה. להביך למה נשאר בסככה, לא נכנס לאכול בכלל. לא בגיל שלך, ענתה האם, ומין גיחוך, להדגיש שלא יכול להביך דברים כאלה עד שתגול.

יוצאת מהמטבח, הולכת לחדר הרחוק, אל מיטת האחות הקטנה.

ט.

בצד שלנו זה החלק הגבוה. מתחיל עמוק והולך ונחלש עד שכמעט שטוח לגמרי. ויודעים לפי הפטל, שעושה רצועה ירוקה. אולי חפירה שעשו לנקז את הביצות ונשאר עד היום. ולופו הכריז שיכול להיות גבול טבעי, להפריד בינינו לבינם, אלמלא ההוא ברומו כהן, שמכר בכסף מלא, נתן דריסת רגל לתוך האדמות שלנו ועכשיו יכולים להצטופף כולם על הקו ממש, להגיד, עד שלא עוברים לא לפתוח את הפה. להגיד לנו.

הרעיון של אלחי שאמר למלא מים. אם אתה בתה טוללה מול המגרש של פינקי ומגביה בכמה מקומות, שלא יישפך החוצה. ההם יכולים לשים ענפים, למשל הגזם שחותרים מעצי האבוקדו, עד שנהיית שכבה קשה, ועל זה לדורוך ולעבור. יכולים לגלגל פנימה את החכיות שלהם, כל כלי האריזה שהצטברו במשך השנים

ואצלנו העבירו אל ארדיטי לעשות ארגזי קבורה. עינין אחר, אמר אלחי, אם צריכים לעבור תעלת מים עמוקים, שמחייב זהירות הולכת לאיבוד כל ההפתעה. על זה פלורה, ששורפים את הגזם וממנו העשן שמגיע אלינו. לא יודעת מה מוסיפים שיהיו טיפות צהובות, אולי גפרית אולי אמוניאק. לא יודעת אם כדי לפגוע בנו או משהו שגם מביא תועלת. בכל פעם שנוטע אבא שלה לצומת, מודיע שמוכרח להיכרך, הרי כמעט לא נולדים ויכולים לצאת בלי ידיים, אולי שערות צהובות. עוד מעט יראו, אמר אלחי, יראו אם משפיע.

זה בגלל האישה של ויטו, בגלל מה שבבטן שלה. ומביט על פלורה להיות מוכן להתחמק אם תעשה תנועה.

לובקה אמר, ככה זמן ששום תינוק, מאז שאצלכם זה כמעט שלוש שנים. מילים שאמרה מרצלה שאם לא נולד, הולכות לאיבוד גם השמחות שאחר כך, ברית מילה, ימי הולדת. ולייזר ענה שגם הדברים העצובים. הוא דיבר בכעס, שאולי פשוט לא עשו. כל אחד האף שלו בחלונות אחרים ובנתיים שקט. היה צריך לתכנן, אמר לייזר, להגיד, עכשיו מפסיקים בכונה עד שיתברר המצב זה לגבי כולם, אלה שמכאן, אלה שהצטרפו מבחוץ. מרצלה ענתה שבין כה וכה יבש לגמרי, וההחלטות כדי לעשות רושם. אם אינך יודע מה יהיה המצב שלו, יותר טוב שאצל החדשים. היא הנמיכה את הקול, להסביר שבין כה וכה פחות מוצלח מאלה שלנו ובלי חום. האוויר הזה שנושמת בזמן ההריון מוכרח להשפיע גם עליו. היה טוב אילו שלחנו, נכנס אדן ארדיטי, אילו קיבלו מה שהציע באסיפה. דברים שאי אפשר לדעת מה ההמשך ועכשיו כבר דאגה של כולנו.

גם ללייזר שיזקוף את הגבות, מין קול מהגררן למנוע כל טעות. מי שליקק מזה התכשיל גם ירחף את הצלחות. ולגבי ההוכחות הרי אפשר לשאול את הגברת עצמה. הוא הזדקף והרים ידיים להתמתח, מכריז שעוד מעט ערב ומוכרח להספיק כל מיני עיניניים. לא יישאר קר המקום שלך, צחקה מרצלה. הביטה באלחי ובי ומין צריחה שלא מיועד לנו, ללכת למצוא עיסוק אחר. במקום זה מאחורי הגב של המבוגרים ולך תדע מה הלאה. לובקה אמר, אולי הכוונה שלו, ששולח לאסוף אגוזים ממש מתוך הפטל ואם יתגפלו איך תוכל להימלט. אולי הכוונה שלו, אמרה מרצלה, אחד כמו מנטו יודע לחשב חשבונות. גם חזירים, אמרה בלה, בחלק שלמטה ופתאום מגיחים.

מה שגרים להרחיק את כולנו. כזאת שרואה שעומדים בשקט, לא מתערכים, וחושבת למה לובקה, סימן שכל אחד. לא מבינה את ההבדל. אלחי אמר, זה מקום ציבורי, כל הרחבה של המחלבה, מגיע עד תחנת האוטובוסים ומותר לכל אחד. ומרצלה צוחה, להתרחק תיכף ומייד, ואיתו עוד דיבורים בבית. תשמע בקול דודה שלך, אמר אדון ארדיטי.

לכן רצנו עד המחסום העליון, להספיק את הביקורת. ולובקה אמר, בטח בודק כמה הספיקה. מפני שבדרך, וראינו עומדת מתחת למרפסת שלו ומגטו בכורסא, מדבר משפטים שלא בזה אחר זה, רוחמים להפנות את הפנים למעלה, או אלינו לכביש ושוב להגיד, כל יום שעובר הרי עובר, ומשתתק.

אלחי אמר, יכול להזמין לשבת. במקום זה רובץ רגל על רגל, מוציא עשן לתוך הפנים שלה וכלום. כל הזמן באה, הסבידה פלורה, ומה יכול לעשות. ועכשיו כבר הצפירה של שימו, לפנות תיכף את הדרך וכולנו אחריו, מנסים לתפוס בכפיים של הטרקטור, לתפוס במחזירי האורות שלו וצעקות מי שיגיע ראשון.

דווקא אחד שאפשר לגשת, מזהיר לא לתחוב אצבעות כי יכולות לנשוק, ומראה על הידיים שלו סימני פצעים. רק אל הפינה, איפה שרובצות הכי גדולות, לשם לא. ומחזיק בצל, מחכה שיטילו ביצים.

ולא הטילו.

היינו אומרים לו, איך יכולות, אם בשכיבה על הבטן, לא זזות בכלל, והאוכל שנותן כל כך מסריח. בלה אמרה שמוכרח להיות מר, כזה מין ריח ומוכרחים להסתלק. תלכי בעצמך אמר לובקה, עיטוק שלא מתאים לילדות.

אבל היו הולכים. מיטו היה צועק אחריהם לעשות רעש במקום אחר, לעשות מהומה. וכשכבר רחוקים מתבונן בי, אומר, טוב שנשארת. לעשות את העבודות הרגילות, לנקות את כלי האוכל ולמלא מחדש, לבדוק אם לא נתפסו הציפורניים ברשתות, אם צריך לשחורר. עכשיו למישחקים, היה אומר.

והכודנה, לתפוס אחת מהן. להפוך על הגב ומתנועעת הבטן

כמו משאבה, סימן שלא מתות, ואלמלא זה יכולת לחשוב.
להיזהר, אמר ויטו, פתאום בתנועה מהירה, תוקעות את
השיניים.

ואמרה שלא מאושרות. להביט מהצד ובעצמה לא נוגעת,
אומרת שלא חוות סימן שלא מאושרות.
חמש, זה המיספר להיום, אמר ויטו.
סופר את אלו שמתו.

הולכים לכית שלהם. הרבה יותר גדול ממנה, לפי הגוף. ובדרך
תופס בכתפיים כמעט לשבור ולא דוחפת. ציחקוקים על יד
לוח-המודעות שאיך יכולה לסחוב. דיבורים גסים מתחנת
האוטובוסים.

אומרת, לא רחצת ידיים. והוא ממשך.
לפעמים בדרך היתה אומרת שאלות נימוס. גם בעניין האחות
הקטנה. הרי לא מכאן, זאת אומרת אבא שלך. עד שמגיעים לסיבוב
של קתפינו ומכריז, קדימה לארוחת ערב, מגנפף אלי לשלום.
אחר כך יותר ויותר והכי הרבה בשבוע שמת, אולי עשרים
לטאות בכל יום. ועשתה בעצמה את כל העבודות, גם לאסוף גם
להאכיל ולובקה אמר, מה קרה שהיפסקת לעזור דווקא שיותר
צריכים.

קורץ אליי.

ואז כל הנשים מתאספות לפני הבית שלהם, קולות גבוהים
ומחבקות את סבתא בקה ולובקה הכריז, ללכת להחייץ. לגשת
בריצה, מה שמוכרח להבהיל, ובעצמו רץ ראשון וכולנו אחריו,
סופרים את הצעדים ובכל שלישי קריאת הא שמשמיעים ביחוד. עד
שיוצאים ראשים מכל החלונות וגם היא. למצוא עומדת וכל
המתות ביד שלה כמו צנוניות שקשרו צרור. פתאום נשמטות לארץ
וכלל לא מרגישה, גם לא מגיעות המילים, מקהלה שצועקת, מת,
מת וכמה שתחזור כאילו בשפה אחרת.

י"א.

כפוף קדימה עד שבסוף מוכרח ליפול ואפילו תמשוך שנה שלימה
הרי יגיע. ואמרת שייכולים להתקין מישענת כמו לכל האחרים,
למשל אודן הופה, למשל סבא פאפו. עצות שלא מבקשים, אמרה

פלורה, יודעים בעצמנו מה צריך. וברטו אמר, מכאן עד הבית, לא יכול להגיע, לא בקצב כזה.

כך איזידור והוא הראשון. ושניה סבתא אבל במהופך, מסתערת במעלה הרחוב עד הבית של בכר, לצעוק ערב טוב ומסמנים שתיכנס, לבוא לשבת.
בכל ערב.

והשאר למטה, על הרשא של סכא מנטו ונשפכים אל הכביש. רחוק משיכול להבחין בשמות. צורות ילדים ואלה במהירות. צורות מבוגרים ואז לאט לאט. לנשום אוויר של ערב.
ובאמצע ריק.

ברטו אמר, להחזיר את ניסים, להחזיר למשפחה שלו. תופס בכתף ומחזיק, וניסים מתכווץ והולך לידו בשקט. כך כולנו. שריקות נמוכות שמוציא לובקה, לתת קצב. קולות רגליים מתערבבים וזאת ההתפזרות.

עד שמול הכניסה שלנו ובלי שום מילת פרידה. לזוז מהם, למצוא עומד על יד האורן הגדול, במקום שתמיד. אומר שכמעט חושך ובגלל העץ יבש לגמרי, לא נרטב מהטל, גם לא טיפטופים של צהוב.

אומר, היום היקדמתם.

ואת האצבעות על הגזע, להרגיש את החיספוס.

כי לא מהתחלה. והסביר שלא מגיע הריח, סגורים הנחיריים, כך גם הצלילים. יכול לשאול איך כל זה אם מהיום הראשון. לצייר את הרחוב בשעות שערב. לתמוה אם מצטרפים הקולות, נביחות הכלבים, צהלות מהמירפסת של בכר, להיות דבר קלוק.

לשאל מי שמהיום הראשון. לכן אותי.

מפני שלא צלילים, רק רעש. לכן מוכרח לתת לעבוד כאילו אינם, לא שומע בכלל. ובעיניין הכלב ההוא איך אומרת מעשה שלו, להסביר שנובח עליו תמיד.

איך לא מבינה.

לכן מחכה כאן מתחת לעץ עד ששחור לגמרי, שתכריז מוכן האוכל וכולנו אל המטבת, להיחזק סביב השולחן הקטן, פרוסות שחורות שממלאים שיכבה ירוקה, והאחות אומרת שלא. לא לטעום מזה האבוקוד.

הכי קטנה מכולנו.

קול דק. ומכריזה שבת שלוש ומי שכך, כבר לעשות מה שרוצה.

ולא. להסכיד שמוכרחה להודרו. הרי הכי מכל הכפר ואיך בלי
לחם, איך לצמוח. נימוקים שאומרת האם, דיבור רך ומתחלף
בקוצר רוח עד שממש אזהרות.

ומבקש שתחדל.

מתבונן איך מגרדת את הזיתים, מגרדת בשיניים שיהיה נקי
לגמרי הגרעין ולהניח בצלוחית ששמו באמצע. ואז מעביר את היד
לנגוע בלחי.

מביט בחיכה.

להגיד כך החיים.

חדר בחדר

א.

המון ימים מקודם, אולי שם. והשלב הזה התחלה, בחמש בבוקר, שעה שכמעט לא אור ומחייצים להתלבש, לעמוד לפני הבית ושם יגידו. לכן כתבו להשאיר פתוח שיוכלו להיכנס. אתה מתעורר מהטילטול והוא מעליך, תופס בשמיכה, אומר, זה השומר, מזהיר לא להדליק אור.

כתבו שכולם, והעבירו קו מלמטה להדגיש, והרי תינוקת בת שלוש, שכלל לא הגיוני, ושאל שוב ושוב, שאין שום טעם. גיל שאי אפשר להיות בטוח בהתנהגות, להיות בטוח שתשמור על שקט וקנזו השיב שאלו ההוראות. כל אחד את הבעיות שלו, אחד חולה אחת זקנה, לכן כולם. הוא התבונן בו שכבר בעמידה ומגלגל את השמיכה אל הקיר, מנסה לרכוס את המיכנסיים והציע להלביש חם לעטוף בשמיכה. אתם הבית הראשון, אמר בנוז, זאת אומרת שיא הסיכון.

הרים את הרוכה והוריד, להסביר שממהר לכתים אחרים, הכול לפי הרשימה ואנחנו נמשיך בעצמנו. בסדר בסדר ענה אבא, הרי רואה שקמנו.

לכופף את הראש. כך בשלב הזה ואחר כך הרי ידוע. איך היו צריכים להחזיק בכוח עד שקילקל את הכל. עכשיו הקשיב לדיבורים שלה, אומרת, לדעת לקבל, מסבירה שכאלה זמנים. לא מסכימה לשמוע את הרטינות שלו, לא מוכנה. ואבא אמר, מה הפלא שמצליחים להשתלט, מפני שהולכים בעיניים עצומות, נופלים לכל הבורות וממשיכים וכך שום סיכוי. אימא סיפרה איך ההתחלה, הוויכוח בבית הקברות הישן, באזכרה של טבא פֶּכֶר, מתחיל בדיבורים ומזה לתפוס בצוואר שבקושי הפרידו. אתה יכול גם כן, אמרה אימא, לנסות בכוח, ואצלנו תרבות אחרת, שמקבלים

החלטות באסיפה. היא התכופפה אל הרגליים של האחות הקטנה לקשור את השרוכים, קוראת לעמוד בשקט. אחר כך נכנס שימו לשאול למה מחכים. הוא אמר, עוד כאן כאילו עומדים השעונים. היה רוגז בקול שלו, שלא מעורר להגיד בוקר טוב. ויצאנו בשקט, מניחים שישאר אחרון, לראות שכולנו.

ב.

מה שדיבר חכם ברוך, שמתערב בדם שלנו, נושך מבפנים. כמה נולדו בשנים האלו, גם לא אחד לשנה, וקודם יותר אבל נקבות. כמעט עשר שנים והאחרון למטי ארדיטי, וכשהודיעו ביקש מזני לבדוק היטב לפני שמכריזים. לכן קראו ניסים, כאילו נבואה. אֶלְחִי סיפר שבכל אסיפה, לא איכפת מה הסעיף ולוקח רשות זיבור להגיד את האזהרה. להגיד, רק ילדות, שתיים שלוש לשנה ומי יזריע את אלו. שרה מרקו סיפרה שבהתחלה כאילו בדיחה ועונים להביא מכפר חנוך ששם בדיוק להיפך, פילפולים של מושקו לוי שאומר ללכוד ברשת, שהולכים אחרי האישה, כך המינהג. לחכות דור אחד ומשתלטים על השטח.

גורה לוי אמרה, רק לחכות, סבא ברוך, לחכות בסבלנות. לצחוק, מפני שלפחות עשרים שנה. אחד שבן שבעים ושום סיכוי. וקמו טען שיוכל מלמעלה לכוון את השבילים, הרי עוד מעט, שנה שנתיים. בדיחות כאלה. ואחרי שבוע סוחבים מהמטעים למטה, פנים מכוסות בוך, ועל הבגדים עקבות חזיר-בר ויותר לא אומר, גם כשכבר בהכרה, לא לדעת איך בדיוק.

אוהבת לספר את זה, שרה מרקו, כאילו לפני שנולדנו. לכן הפתעה כשראו זכר וקראו יטו על שם אבא שלו והדברים של לופו שפרק חדש, לפרש את המאורעות באור ורוד ומתעקש לא להתווכח. להזכיר את ההצעה של סמו, את ההצעה של אדון ארדיטי שאילו קיבלו לא היינו יכולים לחגוג היום. שמחה כפולה, אמר לופו, גם מיץ זכר גם להציב מזכרת לאחד משלנו. האם שמנו לב שמילים מאותו השורש.

ופאפו אמר כפול גם מחיר הכרטיס, להחזיר לשם גם את האם גם את הילד. אם יכול לקחת בחזרה את ההתנגדות שלו אז באסיפה.

הוא שאל, מזכרת למי.

מוכן לעשות מזכרות למי שרק יגידו. לעשות חנינם.
ונורה ביקשה שירחיקו את הבקבוק, מילים שיוצאות בלי שום
שליטה ולך תדע. גם לך, שאג פאפו, מוכן לעשות חנינם, להתחייב
לכן זכר. ואם לא, מחזיר את הכסף.

מין צחוק שפורץ שאגות שאגות, נשפך אל השולחן, גם למטה.
ונורה ירקה להגיד שכבר לא להחזיר, לתת למלא את הבטן עד
שלא יחזיקו הרגליים. זה מכאן חבית של קיא ושם לופו מילים
שמחממות את הלב, להסביר שמה שאמר טמו, כאילו להתברך,
ועכשיו רואים שהצעה.

עוזר מלמעלה, אמר לופו.

אולי לכן העיז את הרעיון שלו, להכריז שעוברים בין העצים
כשקט מתגנבים אל התנורים. להעביר צמרמורת בגוף של אסתר
לוי, למשש איך נהיה מחוספס העור שלה. הרי לא מעיזה לרדת אל
קצה המיגרשים אפילו בשעות שאור. מְרַצְלָה אמרה, את זה בשום
פנים ואופן לא מוכנה לשמוע, הרי שמים שם את המתים שלנו.
ואסתר לוי ענתה שנכון, יודעת בעצמה שלא נאה, ומה יכולה
לעשות אם תיכף באמצע הירידה נהיות קפואות הרגליים. צריך
באגרופים קמוצים, אמרה מרצלה, אדמה שכל כך הרבה זיעה, גם
דם, ואם להתחיל לוותר, חושבים מה שמעבר לתעלה כבר אבוד
לגמרי ואיפה מסתיים. להפסיק את הפיטפוטים שם מאחור, אמר
לופו, שום טעם לנהל אסיפה בצורה כזו.

אולי היו ממשיכים כמו מקודם. לרשום במחברת הפרוטוקולים
את ההצעה של סמו ועוברים לנושאים אחרים. תקופה שכבר
כמעט בלי עלים, עצי האפרסמון, ועדיין עומדים כתומים מרוב
פרי. נורה הציעה לנסות לייבש ולוֹבֵקָה הכריז שלא. תמיד לאסוף
את הילדים להביא לסככת המיץ הם עצמם כלום. ממתי הבטחה
לזפת את מיגרש הספורט, כבר יותר משנה. אתה מזכיר לאדון
ארדיטי להזמין את החומר ועונה כשחבוא שעת כושר. בנוז צעק,
אתם לשבת בשקט אם לא רוצים שיגרשו בכלל, אבל לובקה אמר,
תירגע אדון בנוז ולגרש יכול רק אם הילדים שלך. מין צחוק, כי
הרי לא מצליח, כל הטיפולים, נטיעות למקומות, למעיינות, גם
מיני שורשים שאוכלים, אבקות שמכינה אַדְלָה ומנסה אולי יעזור.
לכן התפרץ להגיד איך עברו לסעיף הזה, לא הצביעו על מה
שקודם. אחד כזה אם מתחיל בצעקות לא לעצור, ולופו ניסה בקול

מתוך, אומר, תירגע ארוך בנזו תירגע ארוך בנזו, עד שהעמיד להצבעה, שואל מי בעד. גם הוא גם סמו ונורה לוי, בכך הכול חמישה והייתר שתקו. לא העיזו. וכך.

ג.

הָמָּה מאנשים כל הרחוב, קברצות קברצות, מתקדמים בעלייה ואיזידור ובנזו חוסמים את המעבר, אומרים לחכות עד שירתקו את הכלבים. פִּינְקִי צַעֵק, תחזור הנה. אבל לובקה המשיך כאילו לא שומע ופָּרָטָה הסבירה שמכיר את כל הכלבים. היא אמרה, פינקי אתה לא צריך לדאוג. אבל פינקי המשיך לקרוא אחריו, מפנה פנים פעם אליו פעם אלינו ומקלל אותו ואת אימא שלו והלאה עשרה דורות. ברטה אמרה, לא יפה הדיבור שלך כי הרי ממלאת את כל ההוראות ופינקי ענה שבעד החינוך שנתנה לָבֶן שלה. יקרה משהו ושל מי תהיה האשמה. הוא בחור חזק, אמרה ברטה, והאגרופים כמו ברזל. היפנתה את הראש להגיד שמחכים בגלל הכלבים ולמה הלחץ. גם קולות אחרים מצטרפים אומרים לא לדחוף, עוד ימחצו את הקטנים. כמה כאלה בכלל. התינוק של וִיטו ואצלנו האחות הקטנה. מרצלה אמרה, כדאי להחזיק על הידיים, תיכף יפתחו את הדרך, יתפרצו קדימה. להזהיר מאסונות. התכופפה לתפוס במותניים שלה, קוראת בואי חמודה והאחות התפתלה להשתחרר ממנה, צועקת שלא. תראי את החמוד הזה, אמרה מרצלה, את התינוק החמוד הזה.

האישה של וִיטו החזיקה, עומדת לבדה ומהלחץ מכל האנשים נדחפת לצד שלנו. אומלל קטן, אמרה מרצלה, לא מבין מה עושים. האישה של וִיטו חיבקה אותו בכוח ואת כף-היד מול הפנים לשמור מהצפיפות. היו פקוחות העיניים מתבוננות בנו ובגלל החושך יכולת לחשוב שבאמת חמוד, כי לא רואים את הכתמים. יותר טוב לחכות כאן אמרה אימא ומרצלה הסבירה שמביטים בלי להתקרב. הכול מהעשן שלהם, אמרה מרצלה, כל הצרות.

הקול של שִׁימו מגיע מלמטה להודיע שגמרו ופָּנְזו הכריז שיכולים להתקדם. בעצמו זו הצידה נשען על הגדר ומתבונן אִם משפחות משפחות, אם לקחו את הזקנים וכשעברנו ניצע בראש לראות שכולנו.

כבר התחיל להאיר, מין אפור שצובע את הפנים כאילו דאגה
 ושימו אמר להזדרז, להזדרז, לעבור את המחטום. מפני שלא
 העיזו. הגיחו יד על הברזל ומי שכבר בצד השני לנגוע משם. והרי
 מוכרחים לזוז, לפנות מקום לאחרים. לכן דחף שימשיכו הלאה
 וסמו מכונן לרדת אל תוך העצים, צועק, להיכנס שלא יבלוט לעין.
 מה שקראו תתנה ראשונה, ממש מהעבר ההוא. וביקשו לשבת עד
 שיהיה ערב שיוכלו הלאה. וההסבר שצריך בסבלנות, צעד צעד אם
 המטרה להצליח והכי חשוב השלב הראשון שקורא הסתגלות.
 אתה לוקח אחד. לא מאלה שקבועים במרפאה, לא בעיות בריאות.
 רק לשים על האדמה ההיא תיכף מתכסה זיעה ואיך להיות בטוח.
 לכן לפחות יום שלם ויותר טוב יומיים. מה שגרם שיתפרצו לתוך
 הדברים, צעקו שמאתיים איש ויותר מזה, גם זקנים גם ילדים ואיך
 לשמור על השקט. ובעינין האוכל שאומר כל משפחה לעצמה ומי
 ששכח, יגידו לא לחזור. לופו אמר שהכי קובע עינין השקט,
 להסביר לקטנים, כאלה שיכולים להבין. ומי שלא, יותר טוב
 להשאיר מאחור. הוא אמר, מול שרק בחדים, ארבעה חמישה.
 ושאלה אסתר בכר לפי איזה גיל. יודעת שסופר גם את שלה. היא
 אמרה שכבר יותר מכת ארבע, יותר מחודשיים תוספת, וגדולה די
 להבין את הפקודות. מין רעיון שאי אפשר להבין. אחד שמציע
 להשאיר תינוקות סתם כך והשני אומר הכי טוב יומיים רצופים.
 כמה שניסו להרגיע, לופו ומנטו, גם האחרים ונורה אמרה שצריכה
 להקשיב, לשמוע מה שמדברים, כי הרי רק הצעה מה שהסביר סמו
 שאמר יותר טוב יומיים. לכן לבקש ממי שאימהות שיעזבו את
 האסיפה, לא להפריע לדיון. עינינים חשובים מידי ומוכרחים
 להגיע לסיכומים. אסתר בכר שאלה אם גם בעינין אחר, זאת
 אומרת להוציא מהדיון. למשל את הלולנים ויחליטו אלה שמתוך
 לענף. נעשה חד הסנטר שלה, להגיד, מין ריח שעולה באף, אולי
 לא את הכול מספרים וגם זו איתם ביחד, אחת שבטח בתולה
 ובעצמה אף פעם. איך שצעקו והאיומים של לופו לסגור את הדיון.
 עינין של תרבות, אמר לופו, שכולנו חבילה אחת ולדעת לקבל
 החלטות יחד, לקרוא לזה החבל המחר. הסביר שמאותו השורש,
 שתי המילים האלו וכולם אמרו שבאמת, וקודם לא הבחינו. לכן
 להמשיך בקולות נמוכים, להחליט שאת כולם ואחר כך יראו.

משפט שכתב מנטו, כאילו סיכום ושמו באותיות גדולות, שיהיה חודר למח, להגיד, פעולה שצריך לתכנן מראש, כל פרט ופרט. בלי זה שום סיכוי. וקודם מתנה את הדוגמאות, ששולחים להעיר בבתים, לא חושבים מה הסדר. לזכור שכמעט שישים משפחות. אתה אומר עץ לכל אחת, זאת אומרת יותר משני דונם ומתחילים לריב עץ שלי עץ שלך, והרי יכלו לצייר מפה, להגיד משפחת בכר כאן, משפחת פאפו אחרי משפחת בכר, וכך הלאה ולחשב את הקבוצות מי ליד מי. גם צירופים, לשים הורים יחד עם משפחת בן שלהם, מה שמצמצם את המרחקים בזמן חלוקת-האוכל ויותר חשוב של מי-השתייה. ובכלל חבילות ליום שלם, שיודעים כך נפשות ומכפיל בשלוש מנות לחם שלושה תפוחים וכל הייתר. הכי גרוע עינין השירותים. להגיד, גברים בצד אחד, נשים בצד שני וכאמצע ילדים קטנים שמלוות האמהות ולא אמרו כמה להתרחק, לעשות ממש קרוב לאלה שבעצים האחרונים, אחר כך בטענות, להגיד למה קמתם ועונים, להתחלף, תלכו אתם לשבת בזה הסירחון.

עיתון שמוציאות נורה וסימה ארדיטי ומחלקים ביום ששי, אחד לכל בית, החלטות הנהלה ופינת הבישול, לפעמים זיכרונות שמספרים מהתקופה שרק הגיעו ובעמד האחרון מדור שלנו, אומרות להביא ציורים או שיר וסיקה מעתיקה בנייד שחור, שיהיה מדויק.

לפעמים ארבעה דפים או חמישה והכי ארוך אם מת וכותבים הספר, קטעים של אדון ארדיטי, איך נפגשו בפעם הראשונה, כשערך שיער שחור ומתולתל, ותיכף זמן המלחמה וכשחזור והתחילו לבנות את בתי-האבן מי סיים ראשון. מאז ועד היום ארבעים שנה ולא הפטיק לזרוע ולקטוף עגבניות, מלפפונים, לפעמים חלקות בוטנים שהופכים בקילשון ואת האגחים ביד. ובניתיים בניים ובנות להמשיך את המיפעל היפה הזה. לכן צער על מי שמתי שילך, להגיד שבאמצע, לאחל כזה סיום לכולנו. כאלה דברים והשם טבא פְּרָה, טבא נִיָּגוּ ואם אישה משנה את הנוסח.

היתה מכיאה ללובקה את כל החבילה לשאול של מי התור לשים בתיבות הדואר. ואז הילדות שרוצות שתיים שתיים ולובקה

עונה שעניין שלהן אם בזוגות בתנאי שפעמיים. מין ויכוח בכל יום שישי שטוענות כבדה החבילה.

לכן בפעם הזאת אמר לוותר עליהן לגמרי ונבצע בעצמנו את כל השליחויות וסמו ענה שבסדר, לבוא אחריו בלי רעש והחל ללכת במהירות, מפנה דרך בין העצים, לפעמים מתכופף, ואנחנו בעיקבותיו. כל כך רחוק שחשבנו שעד הבתים ואמרנו לאן סוּחב אותנו, אולי בעצמו לא מכיר את הדרך. דיבורים שבינינו. ופנה לאחור, מקרב את האצבע לשפתיים שלו להגיד שקט.

היתה ערימת ארגזים. כאלה שאורזים קלמנטינות, גם מיכלי מים ושקים. סמו אמר, שלושה את הלחם. סימן באצבע לָקָרְטוּ והתחיל להגיש כיכר אחר כיכר עד שהתחילו ליפול מהידיים. הכול נופל, נהם ברטו וסמו ממשיך ותוחב, אומר, תיכף, ואלי שאתפוס בשק.

הטביד שאחד לכל שתי משפחות, זאת אומרת לעשרים הכמות שכאן ואם שלושה כבר מספיק לכולם. סידור שכתב מנטו שקרא ביצים משפחתיות. אחת שארבעה ילדים ולעומתה זוג הורים שבקושי שיניים ללעוס ומחלקים חצי כיכר. במקום זה לחבר קבוצות, חמש שש נפשות ובעניין סכינים להגיד שיביאו מהבית. אתה שובר את הלחם ואיך תצליח בדיוק לחצי, שיהיו שבעי רצון. רברים שכתב. וקודם מרגיע את משפחת פינקי, אומר, יומיים עד שייכשו את כולנו וצחוק צרוד, לקרוא תביא הנה אחת נוספת. לקרוא אלי. כך גם האחרים. ובחורים זוגות, אומרים הלחם הזה לנו ולשרה רודיטי שנמצאת בצד השני ושם הרי קיבלו מברטו. או מקובי. מהומה שלמה. נורה צעקה שלא לילדים, לא כזה תפקיד. ואיזו חוצפה לתפוס בשקים שלהם. ניגשה אליי ואחזה בשק, אומרת תניח תניח ואל מושקו שתיכף יחזיר. להוציא מהפה שלהם, מחזיקים בגוש שקרע בכוח, כך הוא הינה ושתי הבנות, נרעצים את השיניים ואוכלים במהירות ואיך לחבר מחדש. לכן הציעו שיתלשו מהפינה, כל ארבעתם וייתנו לה. את הרי משפחה, צחק מושקו, ותצטרפי אלינו. תפס בקצה הגוש שלו וסובב באגרוף קמרץ עד שנתלש. אומר כך מכולנו.

פינקי אמר, מה שעושים, הביטו הביטו, לראות מה שעושים. מין הצגה שבלי שום טעם. כי הרי מושקו ונורה מיספר נפשות בדיוק כמו אצלו ולפי מה החלוקה. הביטו איך עשו מהומה, המשיך לשאוג, ובאמת מסתובבים בכל השטח, מחפשים את

הילדים שמחלקים וצערות מגיע כך מגיע כך, שוכחים איפה נמצאים. לכן תביא הנה, כך אליי, וגם גברת בכר ומריקה לאן, מתנפלים בבת אחת ועזבתי את השק בידיים שלהם, ללכת אל שלנו, להתיישב על הארץ ויותר לא מסכים.

כך לענות ללובקה, לנענע שלא. היה ענן עשן בין העצים עד שבקושי להבחין ויוצאת הצורה שלו, מתקרבת אלינו ואמרת שנישאר כאן. אולי ראה בפנים שלי וקודם חיכה לשמוע הסבר ולא היה. לכן טען שתפקיד רציני, לא לפי החשק, ומבקשים להתרכז על יד הכביש כל הילדים. זה העשן עשינו אנחנו, אמר, וצריך לשמור שלא תתפשט האש.

ה.

שיטה שנוהגים מזמן, שלמדו עוד בתקופה שהגיעו ובהתחלה כדי להבריא את היתושים. סיפורים של מריה שכמו עננים מגיחים מתוך צמחי הטיח, לא מפחדים שתהרוג. והיו עוטפים את התינוקות שתי שכבות בד ובאמצע מין ברוך שמערבבים שתי כוסות עפר וכוס מים ומוסיפים ביצה שיהיה נדבק. כך ער שראו איך עושים ההם, מרטיבים את הקוצים וטוב להוסיף עלים ירוקים, להיות סמך.

סיפורים בחגיגות הכפר, להצטופף על יד המחלבה והם על המישטח שמעלים את הכדים, סבא פאפו בזמן שעוד חי או מריה ומעלים זכרונות, איך גרו בהתחלה, במין בורות חפורים לעומק, להקטין את החום, ופלורה מנטו לא הבחינה, מפני שמכוסים בענפים ונהיתה צולעת, מושכת את הרגל. היינו יושבים, מחכים בשקט לכיבוד, מיני מלוחים שהכינה גברת מנטו ואם שזיפים או קלמנטינות, הכול לפי העונה, לגלגל את הקליפות עד שנעשות כדור ומכוננים לפגוע בפנים או לתחוב בצווארון. להתבייש, קראה נורה, להתנהג בזילזול כזה, כאילו סיפורים לשעשע, לא להבין את הסבל שסבלו וממשיכים בדרך, להגיע עד כאן. ומריה מנענעת בראש, מסכימה בעינין הסבל, בכל יום בכל יום, הרי לא חשמל, לא בתים ובערב מכינים את הערימות, לדעת את הסדר, שיכתב קש, שיכתב עלים ומכניסים ענפים עבים שימשך העשן כל הלילה. ובעינין הזבובים כבר בשלב הרבה יותר מאוחר. רעיון שהגה

מקט שקוראים גם מְצִי, וכאילו שם חיבה, לשרוף את הגזם כשכבר קיץ. וכל השאר הרי מזדדדים לסיים לפני שמתעוררות העיניים, חושבים, אחרת יכול להביא מחלות. פתאום אפרסקים בלי שום ריקבון ולא הבינו. אתה משאיר יום יומיים ואצלם נעשה חום, תחפור בפנים למצוא זחלים לבנים. מנטו שאל, איך קרה שאצלך נשאר קשה, בלי שום עקיצות, אולי לא רוצה לגלות. ונשבע שבעצמו לא מביך, כי שום ריטוס, שום חומרי הזנה וגם את הגזם שרף מאוחר. להמשיך דיבורים בצרכניה, להגיד איך אפשר. אחד שמתרשל ומה שעושה, באיחור. וקפץ ראפו לשאול מתי בדיוק, לשאול את התאריך.

ומזה החגיגה.

שנהיה קבוע. ביום שנגמרות האשכוליות ובדיוק בשעה עשר, כולם ביחד, שלא יברח מקלקה אחת לשניה. לא עולים לאכול צוהריים לפני שנגמרת האש ואחרי הצוהריים מסיבה שקוראים בעל זכוב, שם שהמציא לובקה לכתוב בראש המודעות ונורה אמרה, חידוש מרענן.

כמעט חודש עד שיגיע, עומדות ערימות בכל חצר והוויכוח אץ לנהוג. מזמן שהפטיקו לשלוח ומה שלא משתמשים בעצמנו נותנים לנשור סתם והרי יכול להיות חממה לזכובים להטיל ולהתפתח דור שלם. דיבורים של לייזר, מציע לאסוף את הנשר להביא למקום שאפשר להשמיד, למשל בתעלה הגדולה. והשאלה לשם מה. אחת כמו שרה רודיטי שאלמנה, ומאיפה לשלם כל מיני, שבלי שום תמורה. לכן הודיעה שלא תסכים ויכולים להחליט מה שרוצים. הרי גם האפרסקים גם כל השאר תלויים עד שמנקרות הציפורים. ולמה לא להגיד גם אותם. מין דיבורים בקול צועק, גם טילדה מטס, ואמר מנטו שאיך יכולות, ודווקא בזמנים כאלה שחשוב האימון. בלי זה יפול לידיים שלהם כפרי בשל. לא צריכים להתקיף בכלל. ובעינין המדורות מציע להפריד את עינין הפרי, ולחדר שריפת הגזם. דבר שכבר מסורת ואי אפשר לדעת מה מחר, אם לא יתקלקל המאזן כולו ואז אין גבול לצער. החלטה שעושה כיוון, הדגיש מנטו, ובכאלה לנהוג בזהירות. גם לזכור את עינין התקוה, שכל עוד ממשיכים, כאילו להכריז, מוכרח לחזור.

רעיון גדול עינין התקוה, אמר לופו.

החליטו להשאיר כמו מקודם, והמועד בתאריך קבוע לפי סבא פאפו ביום שנקבר.

שיטה שצעד אחרי צעד, לא לטעון שבמפתיע. וההתחלה דברי הסבר, להגיד שעוד לא אכל וכבר כמעט חמש שעות מזמן שהתעוררנו. אימא אמרה, הפורסה ששמרנו לך, ותפוחים חילקו לפי האנשים. אתם צריכים להביא מסמו, אמרה ללובקה, לתת את מה שמגיע.

לכן התפלאו כשהתחיל בצעקות. היו צריכים לקשור מיטפתת על הפה, להגיד סכנה לכולנו. איך לא מבין שבלי סיכויים, גברים כמו שימו כמו ליזור שיכולים להרים שק אמוניאק וכמה שיתנגר. קָלָה אמרה סכנה לכולנו אבא שלך, שיכולים לשמוע עד שם את הצעקות שלו. ולובקה הציע לקשור על יד התינוקות וכך הכי הרבה חשומת לב. אתה צריך לשכנע אותנו, לחש אלי, ואחרי שייגמר כבר יידעו שכמו כולנו. כאילו לשמוע.

אסתר בכר אמרה שבלי שום תוכנית. אתמול ההצעה להשאיר בבית ופתאום רעיון חדש להיות פיתיון. הרי אפשר בהרבה דרכים, למשל כלבים. גם הוויכוח בין שימו ופינקי איך הדרך להגיע מאחור. אחד שמכיר את האיזור ויכול לצייר את כל השבילים, כל חלקה וחלקה. הרי שתילים שהכין בידיים שלו וכששתלו משגיח על הבורות ומרחקים מעץ לעץ שישה מטר. שוכח שאת כל אלה, אמר פינקי, עבודה גדולה.

לבוא מהכיוון למטה, זה הרעיון. והשאלה ששאל שימו בקשר לגור, הרי כל הצד ההוא ערימות ערימות של תיל העשן דווקא משם. הוא אמר, תבינו, מנסה בלחש ומוכרח לחזור על המלה שוב ושוב כדי שישמעו. ופינקי התעקש שיש דרכים ואם יילכו עשרה גברים כבר ימצא איך להיכנס. רק להפנות את תשומת-הלב לצד אחר שיהיו עסוקים ואז לבוא במפתיע. את זה בכל מיני צורות, למשל להדליק את הערימות. דווקא מפני שלא בזמן הרגיל ומוכרחים להתקרב לראות למה. כמה יעמדו ויביטו, בקושי חצי שעה, ובינתיים מניחים פיתיון שייחקלו בדרך חזרה, תפקיד שצריכה לעשות קבוצה אחרת, זו דעתו.

בדיוק ההצעה שלי, אמר סמו.

להצחיק את אסתר בכר שמוכרחה בשקט, לעצור את הקול בגלל המצב. עוד מעט ההיא גם כן, נודה לוי, תתערב להגיד שמהדימיון, לא ויכוח לא צעקות. אולי כל האסיפה. מפני שעכשיו

מבינה איך הכינו, גם את האוכל, איך תיכננו. לכן שואלת, שכבר יגמרו, אם כל אחד לפי מה שקיבל, זאת אומרת שווה בשווה כי כך החלוקה. ושנית, לזכור שישנם הזקנים, יותר משלושים שכבר בגילים גבוהים ומהבחינה הכלכלית איך אפשר להשוות. חומר להשתמש לכל מיני מטרות. כבר היה גבוה הקול שלה, מטפס ועולה, להדגיש שאצלה שום הבדל כי אחד מכל סוג ומי שיגיד שמביאה מתוך חשבון, אדרבה, לראות אותו קם ופותח פה. וכאן מנטו, שאיך מעלה על הדעת כאלו מחשבות. אחת שנולדה במקום הזה, ומי זוכר כשעמדו לפני המירפסת ויצאה סבתא בוקה להכריז בן זכר. אחת שמכבדת את ההורים, להיות דוגמא להרבה משפחות. ובעניין ההצעה ממש להתלהב, להסביר שאנשים מבינים, ואם מבחינה גופנית נחלשו, לא כך מצד השכל. ומתור אולי עם ההם לשבת לשיחות וכל הטקסים שעושים, כל התפילות. לזכור שכל כך רבים גם לעכשיו גם לאחר כך, ומה שחשוב להתאים לפי התפקיד ובהירות, באורך רוח. דווקא אלה שלך, אמר מנטו שבקיאים במינהגים.

לובקה אמר, אחד שרואה רחוק. יוצא למלחמה המחשבות על מה שיבוא. ואלחי צחק. אלה שבצד שלו רק איזידור, ויותר רחוקים סבא וסבתא מנטו. אחד כמו מת, ומוכרח להאכיל. ואם שום תועלת מהקללות, מה איכפת לשים שם, להכריז תרומה לטובת הכלל.

גם לבדוק הכוח של לופו, שמוכרח להתנגד.
איך יחשו שיחד שני אלה.

.ז

בלה אמרה, קילקל את הכול, אבא שלך.
לא להתחיל בדיבורים כאלה. אולי בכלל להסתיר את הכוונה, כי ילדות. אחת ששומרת מקום לשבת על ידה ולך תדע. לכן להכריז שלום עוד כשעל יד הבית, להמשיך אל הקלמנטינות ששם חופר את הגושים, עושה צורות.
פתאום נעלמת, אמר לובקה.

בתמימות, כאילו לא יודעים למה, ומגלה עינין באלה, אחד כמו דג, אחד ציפור, גושי עפר קשים שמגרד בפצירה עד שנהיה

פטל. שתגיד בקה, כמה חמוד, ואיך את כל הכבשים שצפופים ליד הגזע, איך מצליח. ומביטה בהתפעלות.

אחת ששומרת מקום, להכריז לבוא לשבת על ידה, יאמר לובקה ולא לטמוך שתשמור סוד. שואל אם מכין למישהו, בודק מסביב. ולא מבחין, מפני שלא זוה. כל כך קטנה שאם הראש צמוק בפספולום, לא ירגיש גם משני מטר. תרגילים שעשינו להיות מוכנים. במין קול חרישי, יורה פקודה להתחבא והיא רצה נשכבת בתוך העשב והפנים בכפות הידיים שלא ידקור. לא לקום, אמרתי לה, לחכות עד שבא לקרוא.

כל כך דקות הידיים ומוכרחה לתפוס בשתיהן. לתמרה אם לא תפיל. יכול להתרסק לגמרי מכזה גובה, גם לשבור את האחרים. לכן לרדת על הברכיים וממש ליד הגזע. לזכור שרק ההתחלה. אומרת, זה העדר בשבילי, האם נכון.

להיזהר גם ברגליים, דריכה אחת והרוס הכול. ומסביר שלא בשורה, הרי לא חיילים, ויותר טוב בקבוצות, לפעמים שתיים לפעמים שלוש ואת הכלב בקצה להיות שומר. אחת שבת שלוש.

מישחקי תינוקות, יאמר לובקה ובעיניים מחפש, שואל אם לא מראה את הפנים, כל הזמן מתחבא. ואיך מחזיק אצלו את התינוקות, לתת אוכל, להשכיב לישון. חשד במבט שלו כי אולי בבית. תביט קנה, הוא צועק, ואת הרגל למטה בכל הכוח.

והתפתלתי, לוחץ את כף היד לחזה. נהיה עפר, פירודי אדמה, להישפך בין האצבעות. ופלורה ייבבה שריסק לגמרי. אולי מה שעשיתי, צורת בן-אדם להיות הרועה ויכול אלף כמותו, ובקה בצריחה שיראה מה עשה, איך מתגלגל על הארץ. וענה, ללמוד להתנהג, אחרת כמו אבא שלו שחופר מתחת לשורשים. לכן לשאול שנית אם חזר הביתה, אם יודע איפה מתחבא, אולי לבעוט גם ביד השניה.

תפסיק, אמרה פלורה, תראה את הכאבים. ואלי, ללכת לרחוק במים קרים, לרחוץ את הדם. ובלה אמרה, קילקל את הכול, אבא שלך, לכן מגיע.

מה שכתב מנטו, לגלות שנגר מההתחלה, והדרך שלו להשתמש באותו הנשק. לכן לא המעשה הנכון, גם לא הדרך שהכינו ואיך אפשר סיום הולם יותר, לירוק בפנים של כולנו. מקפיד להשתמש בכזה ביטוי, להגיד שראויים לכך, שמראים רחב-לב בדברים

שבנפשנו. כעס, צד שמרגיש דקירות בלב, מפני שאם בדרך הזאת, צוד כמה שעות לשקול את המהלכים, לחשוב בשקט.

אם מהעבר ההוא.

וראפו שאל למה הכוונה.

אחד שקיבלנו בהצבעה, אמר מנטו.

את זה אלחי, בקול שמדגיש את הביטויים, קורא שורה אחר שורה, לעורר צחוק, גם לעשות חיקוי לפאפו, לשאול למה לא הבחינו שנגד מההתחלה, הרי הרימו ידיים והתוצאה לראות בפרוטוקול. אם זוכר מישהו איך קם החבר מנטו וצעק נגד. אולי מי שספר את הקולות, לבוא להעיד. מפני שקטנטן שבקושי רואים. וזה עונה, לא שמו לב, לרשום סיכומים בלי להביט בכלל. חמישה בעד ובלי מתנגדים ומה משנה אצבע נוספת. ובעניין ששואל מה הדרך שלו, להשתמש באותו הנשק, להכניס לתוך המים ששוחים, אולי חומרים שמצטברים בפרי ומי שאוכל.

שָׁפָה שמבינים.

ולובקה אמר, להתגנב בלילה, לשים רעל לכלבים שלהם. אין דרך אחרת. אחד שבן שלוש־עשרה ועומד לפני האסיפה, מציע שלבים. ושורה בכר אמרה, מי בכלל נתן רשות דיבור לאלה, צוד מעט יגידו, אתם לשבת בבית, כל מי שזקן. בכל זאת המשיד, הסביר שקודם ההצעה בעניין הכלבים ואם רואים שלא די, להתגנב לתפוס ואז כבר מוכרחים. לתפוס ילדים.

לאט לאט, אמר לופו. יגיע גם זמן שלכם.

פלורה אמרה, ללכת לרחוץ במים קרים להרגיע את הכאב ועניתי שידוע בעצמי וקודם תלכו, לא צריך עזרה שלכם. עדיין מדבר, אמר לובקה, התכופף מתחת לענפים ובכוח על כל הצורות שמסודרות למטה. רזמס ומכריז, עכשיו אפשר ללכת.

ח.

היתה שוכבת בתוך העשבים והפנים מכוסות ואמרתי, כבר מותר לקום. כל כך קטנה שאיך יכולים להבחין. רק אם מתרוממת לשאול צד מתי, לא להביץ את הסכנה. היה מוצלח, אמרתי, שחיכית בשקט ואילו ניגשו קרוב יכלו לגלות. עכשיו שתשב כאן ליד הבור צד שארזץ את היר, ואמרה, שברו את הכול. תשבי, אמרתי, ואחר כך

בנסה מחדש, ולהחביא מה שגמור.

להביט כמה רזה, דקות הרגליים עד שנהיית בליטה בכרך, להישכר בנשיכה אחת. כך הצוואר. ושאלה שרה בכר איך בטוח שיישארו שלמים אם לבדם. כל היום קשורים הכלבים שלהם וכלי אוכל. רק בא הערב לשחרר לשלוח לשוטט בחלקות. כאלה שכמו זאבים בגודל ויכולים את כל הראש בנגיסה אחת. והתחיל להסביר שסכנה. הרי לא טיול שעושים כאן. אולי חושבת בגלל הירק, טעודה שאוכלים תחת כיפת השמיים שאירגנה ועדת-התרבות. ומוכרח להודיע בצער שלא בשנה הזאת. אדון לאון, אמרה גברת בכר, מה שקורה עיניין רציני ולמה בליצנות. והשיב שכל השאלות, כל אחד להראות שמבין, כאילו לא הנהלה, רק טתם אנשים מהרחוב. משהו כמו סמו שהרבה ניסיון בוועדות וגם הוא עצמו אחראי לביטחון כמה שנים שכבר לא סופר. בסדר בסדר, אמר לופו, למה בצעקות. וענה שמרגיז, אי-אפשר להמשיך בצורה כזאת.

עד לפני שזו, רק הוראה להיות מוכנים הסתובבו להנה ולהנה מזיעים מהחום.

נשכח לגמרי עיניין הכלבים ופתאום עלה. לשאול איך יהיה. אחד כמו לופו שמדבר בקול מתון וגם עכשיו לא לרצות לעורר בהלה, לשאול איך מתכוונים לפתור את העיניין הזה, כי הרי יגלו תיכף ומייד. והביטו בסמו לשמוע את התשובה, לראות שמוריד את הראש, אולי מנסה לנסח דברים, וכמה שמחכים לא מגיע. לכן שינו את התוכנית, לקצר באורך. ותיכף הדלקת הערימות ומשכו לרדת למטה, כמה שאפשר רחוק מהדרך, ולהתקדם לתחנה השניה, ממש ממש מתחת לכפר שלהם.

תנועה שמוכרחים ברעש, לנוע בין העצים, מחנה שלם וכל הזמן שומעים איך מתנפצים העלים היבשים, גם ענפים דקים שמצטרפים כאילו לצליל מגרסה, וניצל את ההזדמנות לתפוס את האחות להתחמק הצידה ומשם להמשיך עד שרואה את הבתים שלנו.

שימו הסביר שהיו מוכרחים להתיר את הרגליים, שיוכל להתקדם עם כולנו ואת הידיים מי. הוא הציע לחפש מסביב, אם לא הספיק להתרחק, אחר כך להמשיך בתוכנית בלי אלה. אבל אסתר בכר אמרה או כולם או אף אחד, במצב הזה לא נותנת גם את הבת שלה. ותאלצו לבטל בכלל, לחזור הביתה.

להוסיף הלול של פינקי שתפסה האש בגג שלו ועד שכיבינו. הרי היה יכול להיגמר לגמרי, כי שום צינור בסביבה ומניח את הערימה שממש נוגע בעמחים. לובקה קפץ אל תוך העשן ובמעדר הודף חבילות ענפים, הודף וחחרר לתפוס נשימה וכולנו חובטים לכבות את אלה האגדים. גם מעיפים חול לראות איך מתחילה להתרומם להבה, צועקים, בוער הגג, ואז ברטו בזינוק אל הטרקטור ומסיע לאחור לפגוע בעמוד הפינה להפיל למטה.

לובקה הכריז שממש גבורה ואם מתעכב רק עוד רגע היה נשרף גם הוא גם הטרקטור. כבר נחלשה לגמרי ויכולנו מקרוב, חובטים בשקים חדליים של חול. אחר כך לגשת להביט איך התפוררה החולצה שלו, ממש כל הגב ומלמטה בועות בועות להיות פס שחור וריח כמו עוף שעושים לגמור את הנרצות.

לובקה אמר שהצליח, דווקא בגלל האש, כזו אדומה שמוכרחים לראות בכל הסביבה. גם הרוח שמעביר את העשן לצד ההוא ולא יכולים לדעת אם אצלנו, אולי תפס בחלקות שלהם. לא להיות בטוחים. לכן תיכף יצטרפו ליד המחסום, מה שהכוונה של סמו, יעמדו לאורך הגדר שלכם לבדוק מה קורה. אומר אלי.

הציע להתגנב אל הכלבים, לשחור. יעמדו אלה מכאן והכלבים מהצר שלנו ואם יזרקו אבנים איזו מהומה תהיה. לכן שאל מי מוכן לבוא, אחד שלא מפחד להתקרב אליהם. ואמר אלחי, דבר שאסור לעשות, לפני שאף פעם לא לדעת איך מתנהגים. מפתח, התגרה בו לובקה, תודה שמפחד. אמרתי שלפני שעושה כדאי להכניס את ברטו לבית, מין ריח שתיכף ימשוך את כל הלהקה. לכן הביטו בו יושב על הכלובים והפנים בכפות הידיים וקראנו, ברטו, לגרום שיזדקף, להגיד, צריך לאימא שלו, אולי אישה אחרת שתבוא לטפל, ואיפה הלך ראפו, ירד למטה ולא תחור. לובקה אמר תלך לחפש אותו, תגיד לבוא הנה.

ט.

להתפלא באיזה כיוון כי שקוע בעשן עד שבקושי צורת בתים, נדחפים למעלה, גולש לכביש סמיך ושחור. להגיד, הכי טוב לחפש

במחלבה, להגיד לעצמי, ובשקט, שיכול לשמוע. לכן הורדתי את הסנדלים לתלות על האורך של פאפו, מחוברות הרצועות שיהיה ביחד עד שחוזר. לזכור איפה.

שמונה חצרות עד הסיבוב של דורקו. משם לשמאל עוד שתיים. להגיד, של בכר של לופו אחר כך האחרים. יכול לפי הרגש, לא לפתח עיניים. פתאום מתערבב בתוך העשן ומוכרח סימן, לפי ערימת האבנים שליד לייזר, לפי חביות הזבל בכניסה של פאפו, מצטרפות אחת לאחת כי לא שופך. לחפש כאלה סימנים.

יכול בעיניים עצומות ופתאום מוזר, כאילו אחרת, לחשוב שמתו כולם ומה שנשאר ערימות עשן ושקט. לרדת חצר חצר. מי שהשאיר את הטרקטור לעמד לפני הבית, גוש כהה שמופיע פתאום. מי שהשאיר סדינים להתייבש על החבל כמו מחיצות שלא מפרידות, תלויים במקום שלהם אחרי שכבר נגמר לגמרי ושום סיבה לנסות.

יכול בעיניים עצומות, לרעח לפי הקולות, צעקות של שרה מרקו שקוראת אלחי, דיבורים של אסתר בכר, של שרה בכר, סתם מספרות ולפי החזקת חשוב מה קרה. פתאום גברת מנסו קריאות לבוא לאכול ארוחת-בוקר ומשיב בקול גס שמעתי אותך. לפעמים קירקור תרגול מהחצר של סבא ניאגו, רץ מטפח כנפיים עד שיחי הליגוסטרום ושם כבר מת. שיטה שהמציא לקשור חוט אל הצוואר ודרך השולחן את הקצה השני אל הרגל, מעגל שלם וכשקוצץ כבר משוחרר, יכול להתפרץ קדימה והראש בקצה החבל ניגוד על האדמה עד ששוכב. בקה אמרה, שלא יגידו שמחליף, מצרף אחר, יותר קטן. לכן קושר. בכל זאת שוחטים בעצמם. אחד כמו מוסאייב שיכול ביד אחת את העוף ובשניה תופס בצוואר ותולש, והתשלום למה. ומרצלה ענתה, לכבוד המסורת. לכבוד הברכות שמברך. והסכום פרוטות. לא עינין שמתעשרים ממנו.

להגיד שיכולה גם כן.

כל אחד איך שרוצה, אמר מוסאייב.

ולזה לא להסכים מפני שעיקרון. אתה מוותר לאחד ומתחילים כולם עד שנשברת המיסגרת מפני שאולי פרוטות, אבל אחרי זמן כבר מצטרף לסכום.

את זה מבקשת להדגיש.

הוסף שכמו קודם. זאת אומרת רק סבא ניאגו ומי שלא מגיע, להסביר איך ייתכן, אולי הפטיקו לאכול, כי פחות ופחות בכל

שבוע. תעבור לפני החצר וכלום, לא צווחה לא קירקור, ואיך תבחין לפי הקולות.

לובקה אמר, לראות במחסן התערובת, ולא היה. גם קראתי בשם שלו במחלבה ובלוח המודעות, לכן פניתי למגרש של טילדה, לחצות בין הלולים ומהצד השני עצי אבוקדו, לטפס למעלה כי מסתערים במין פראות וקודם הנביחות, להפחיד. ברגע האחרון ממש.

אלחי אמר, אף פעם לא לדעת איך מתנהגים. אתה מתכוון אל התעלה, לעמוד מהצד הזה, לנבוך, ועושים אחרת לגמרי. ובאמת. להביט איך מסובכים את הגזע, יכול לספור, להגיד, כל החמישה, ועכשיו לחכות. להגיד שמשוגע.

כמו זאבים בגודל, שאם קופץ עליך מנסה לנשוך בצוואר ובלילה לא לרדת לחלקות כי בכל מקום. אחר שמכירים זה שימו שנותן אוכל. לכן שורק לרוץ אחריו ושום דרך להודיע כי הרי שם. להגיד שמשוגע.

כאלה שיכולים יום שלם, לא מתעייפים. פתאום בזינוק אל תוך הסבך, רצים למטה, והולך ונחלש עד שאולי מעבר לתעלה. עינין שבין-רגע ולא להבין. לכן החלקתי במהירות לחצות את הקוצים, טימן שגבול, שנגמר החלק של טילדה ומה שבא ערימות שתורות, לוחות ברזל ועמודים, כי מסגר, זאת אומרת ארדיטי, כל החצר שלו. להיזהר שלא ידקרו השבבים, שלא ייתקעו בכפות הרגליים, עד שמוכרח לפתוח את הפה מהפתעה, כשפתאום לפניך.

לשואל אם לכן. אולי שלושים מטר עד אלינו, לא יכלו שלא לשמוע. והכלבים אולי בגלל ההוא של מריה, כל כך גדול ומאיים ואיך רובץ כאן לידם מתבונן בי והם לא, מפני ששקועים בעבודה, חופרים וחופרים. ופניתי בזהירות, צעדים קטנים לאחור ולהתכופף אל העשב, לזחול למטה ולא איכפת הקוצים, להתחנן שלא ינבח כי יכולים להרוג, אחר כך להגיד שעשו הכלבים ואיך להוכיח. פטיעות שבקושי והמבט להתחנן שלא יזח כי מוכרחים להרוג אם יידעו שראיתי, וכך עד שמתחיל הלולים. משם מהר אל המחלבה, לראות את כל המחנה, מגיעים מהצד שלמטה; איפה שיוודת הדרך להוביל לבית הקברות.

אומר, אחת בת שלוש, שלא מבינה בכלל. ועניתי אתה עוקר אותם אם עשבי בר. לדבר כמו אלה, אמר אבא, ומוכרח להיות מהחלב שלה. כבר היה חושך ושאלתי למה לא ללכת בכלל, במקום זה מתחבא בין העצים, מחכה ללילה. רק אתה, ויותר טוב לכולנו. וענה, דיבורים של ילד ועד שאגול.

להביא את משפחת נצר, להיות דוגמא. ואלה אולי יותר חזק הקשר בגלל הבן שלהם. בכל זאת הלכו. ועומד נשען, מושך למעלה לכסות את הבטן, להגיד, אולי לקחו גם אותו. דיבורים סתם, כי מקנא באדון נצר ובעינין האישה שלו תיכף ומייד מוכן להתחלף והאם עונה, למה לא להציע, אולי גם בעיניה ימצא חן. עקיצות שביניהם ואנחנו כאילו ישנים, או בכפיפה על הרצפה להכין את השיעורים. ואומרת לו, אישה קשה עדנה נצר. אם חושב שכך סתם. ובלי הרצון שלה לא היו זזים מכאן, לא בכזו מהירות. להזכיר איך אחרי שקברו, איך סגרה את הדלת, אומרת ללופו, זה האחד ויותר לא.

כאילו אנחנו. ובלה אמרה, מוכרחים לגשת אליה להגיד. איך חושבת שעשו, לא מבינה שמהכדורים שלהם. וענינו, תלכי לדרך. עינין שמתאים לעשות בשקט, עיניים שלה מול עיניים שלך. ואנחנו נזכה מאחורי השיחים שבגדר, לצחוק זה אל זה ותיכף תגועה של שקט שיגיעו המילים. לובקה אמר, לראות מי יפתח, אולי אדון נצר ואז מה. ועשינו קולות של שקט כי חרקה הדלת והקול של עדנה נצר בשאלה. בלה אמרה, להגיד לך משהו. והגברת נצר ענתה, בבקשה. ולא מפנה את המעבר, לא מזמינה להיכנס. ואז בלה מביטה לצד שלנו וכמה לחכות. לכן מוכרחה להגיד, לשאול אם חושבת שמישהו מהכפר הזה, ועונה שלא, ממהרת לסגור.

שיחים של הרדוף. לא די צפופים להסתיר. ואלחי אמר, כל הזמן הביטה עליך.

ועניתי, למי איכפת. לובקה דתף את בלה, שואג, לא היית צריכה לוותר. ושוב בצחוק פרוע, עד שמיקו בכר בקול צועק לשאול מה עושים שם, כי בדיוק הלך בכביש.

להגיד תרומה שלכם, כל המהומות שעשיתם, מה הפלא שהלכו. ופאפו ענה, תעזבי, תעזבי מרצלה, דבר שמוכרח לקרות. אחת

שמת הבן וסוגרת את הדלת, לא מזמינה פנימה לעשות את הטקסים. תרבות שבלי כבוד. הרי התרגשות לזקנים כזו הזדמנות, ביחוד שצעיר, ולא נותנת. דבר שמוכרח לקרות, אמר פאפו, וברכה לילדים שלנו, לאחל שכך ההמשך.

לכן מגיעים כולם ביחד, חבורה שלמה, להתעניין איפה מתחבא, לתחוב ראש לתוך המחסן, אולי רוכץ על ערימת הרשתות, אולי מאחוריה. ודי במין רמז קטנטן, ללחוש שבסככה, כמה שקיים זה על זה ברווח שבין האיזובים. למצוא בקלות. שיידעו שאחד מהם, חלק מהכפר הזה, לא אשם בהתנהגות שלו. ויותר טוב אם הולך בכלל. הרי כל הזמן נגד ומה שעשה, קילקל את הכול שנאלצו להפסיק באמצע. עד שתגדל, הוא אומר, להיות די בוגר להבין, גם לדעת שאין מקומות ללכת. ובעיניך הצדק לא איכפת אם תינוק בן שלוש ומהצד השני הנהלה שלמה. עכשיו לחכות חמישה לילות או שישה עד שמתרגלים ויכול לחזור הביתה.

לא דוגמא, משפחת נצר, זו דעתו.

שוב מושך במיכנטיים להרים למצלה, ופנימה החולצה שיהיה מסודר ללילה, גם את הכפתורים. עוד בעיניך האחות משפט אחרון, להדגיש שתינוקת, לא חלק בהנאות ואיך להגיד, את כל המשא על אלה הכתפיים, איך לא אדומות הפנים שלהם. עכשיו הולך, ואני אל תוך הבית, למצוא שכבר ליד השולחן, מחזיקה פרוטות-לחם שחורות, אומרת לשים מלח, שנותן את כל הטעם. מין ריח שתיכף לדעת, להגיד שום, ממה שקיבלה מְשָׁה בכר שמגולת בעצמה, להוסיף חתיכות אל תוך המלפפונים ועושה חמוץ. בסתם ימים מחביאה בין הכצלים כי לא יכול לסבול, לא מסכים בשום אופן. עכשיו שואלת אם טעים, מגביר את התיאבון ומה איכפת הריח. נקום בבוקר, לא נרגיש בכלל. לקחת עוד, היא אומרת, קוראת שאצטרף גם כן ואל האחיות לקחת עוד. כבר נהייתה קטנטנה החתיכה הזאת, בקושי לראות, ומתאמצת לאחוז בציפורניים, לשפשף אל קרום הלחם והאחות תגיד, לבקש עוד פרוסה, לבקש בכל יום עד שיחזור הביתה. לא זו שתינוקת, שבקושי טועמת, מקרבת לפה ולא מעיזה ואנחנו צוחקים, להראות איך תוחבים גושי לחם גדולים בבת אחת, להראות דוגמא. עכשיו די, אומרת האם. להשאיר המנה שלו והיתר לשמור לבוקר.

מין חום שנפלט מהקירות, גם דרך החלונות, פתוחים לגמרי

להכניס רוח ולא באה. כבר יומיים ועוד העשן, ערפל דליל לעוף למעלה ושב יורד מהכובד, מהטיפות שקוראים טל. עומדת מכניסה לשקית הלחם, לקבץ את כל השאריות עד שנקי לגמרי השולחן, אומרת, להשאיר פתוח ושום יתוש, אולי זוכר איך קדם, זמנים שיכולת לסגור כל היום וחודרים, לא להביך מאיפה. ועל זה להודות להם, לחברים בהנהלה, שלטובת הכלל ואיך בלעדיהם. הניחה יד על הפה להסתיר, ובקול שמתוך פיהוק, על הקטנטנות הזאת, איך נרדמה. בקושי הניחה את הראש וכבר. עכשיו אנחנו.

ארובות השמים

.א.

לא מה שחושבת, ההטפות שאמרת. מילים למרחח כמו שמן במקום שמשתפסף, וסמי ירק אל הכיוון שלי ופנה לרדת למטה. אלוהה אותך, קראתי לקָטִי.

לא מרחק עד הבית שלהם, מהשער לסיכוב של פּוֹרְסֵנוּ, ובחזרה שלושה בתים ושלהם הרביעי. כזה שאפשר בריצה, בלי להתנשף בכלל, רק אולי מהילקוט, מהכובד שלו. ומוכרחה לרוץ מפני שבוכה. חכי חכי, קראתי אחריה.

אָבְרִי צֹחַח קולות חיקוי, יללות שדומות לבכי וגם ללכת לספר ליאנלש, להלשיך עליהם. יכולה להגיד שהירבצנו, צעק אברי, להגיד למנהל. ומרים אכן לפגוע בתיבת הדואר הגדולה.

אמרת, כדאי שתשפכי את החול, כל מה שמילאו לתוך התיק. ולא עצרה. היו אדומות הפנים שלה, מתנפחות סביב העיניים וזרעים חדים תקועים בכל מקום, זרעי רושן שחורים, למשוך אחד אחד, גם אחרים, כדורי לכיד, ואת אלה רק כמיטפריים אם מסתבכים בשיער. תראי כמה, אמרתי לה, ממש עשרות.

עכשיו גם גברת מְרַצְלָה מהחצר שלה, מזדקפת מהערוגה שרובצה, לשאול מה קרה, קוראת חכי בטי חכי, ואני היסברתי שהיכו וגם אברי, הנכד שלך. להשאיר עומדת, משמיעה ציפצופים של צער, אומרת איזה זמנים.

להסביר איך התחיל ולמה הרוגז, מפני שמחייכת בזמן שהולכים החוצה. אומרים, לא להביט בכיוון ההוא, להיות רשם שאין בכלל. ממש בכעס. ומי ששומע, שמבין את החשיבות, אולי גם הפחד. אחד כמו לוֹבְקָה שבועט בכוח, לא איכפת אם ילדה או אחד מהקטנים.

כבר לא בבית-הספר הקבוצה שלהם. וקוֹרֵם מתאספים בכל

בוקר במחלבה או עולים למעלה למחסום, מעבר לבית שלנו, מדברים איך להתגנב לשם, לעשות דברים, ועכשיו כבר די. לובקה אמר, מי שלא מבין את החשיבות, מצב שמוכרחים לרכו את כל הכוחות, גם מוכנים להיות קורבן. ואם לא תופסים בשכל שלהם אולי ללמד בדרך אחרת. ואז היכה את מוליק, לתת דוגמה. אומר, אתם הקטנים אולי המטרה הראשונה. מזה שהעמידו בפרוודור אחד קבוצה להשגיח שלא יצאו בהפסקות. וכשבאים בבוקר מתבונן בשורה איך עוברת, מביט בכל אחד, כך כשיוצאים בצוהריים. בטי אמרה, כל הזמן סגורים ומה יכול לעשות, לכן נכנס בכל פעם אל נידה, לשחות תה. סתם תירץ התה הזה והסיבה שלבד ומוכרח לחפש, ועוד עם אחת כמו נידה שכל הזמן משוטטות העיניים. דיבורים של ג'קי, ופלורה ענתה שמילים מלוכלכות.

מרצלה אמרה, זמנים כאלה שמה לעשות. עוד לשמוח בעשבים האלה שצומחים, ויכולה להתכופף בשקט, תולשת ומחכה.

ב.

מי שסיפור, אֶלְחִי, שיחזע הכול, את ההוראה להמשיך בשקט ורק בלי הפסקות, בלי מיסדרים. וענו שבין כה וכה ביטל מִזְמַן ורק נכנס פעם לכיתה זו פעם לזו, מהצד מקשיב לשיעור ובראש תנועה של הסכמה, שנכון הַפְּלֹק או החילוק. ואם מתיים את הנימוקים, למשל איך ברחו למדבר. והרי יכול לשלוח לחפש, לברר את הסיבות. דְּמִיֵּנו את המצב. ואמרת, בטוף גם גירש בעצמו. דְּמִיֵּנו את הסיבות, אמרה סְךָה, מביטה בי, עושה תנועה לשתוק. ואז מתערב מהפינה שלו, מצביע עליי, אִם לא מחבבת את האיש הקדוש הזה, אברם. בנגינה שואלת ובצחוק מתוודה שגם הוא. ועכשיו כבר חש הקלה שהוציא את הדיבור הזה; ממש בזכותי, וקם לצאת.

המתודה סְךָה אומרת שמתפלאת עליו, איך כָּאֵלו מילים של כפירה ועוד באוזני ילדים. מתחיל באבות העתיקים והקָצָה כאן באסיפות שלנו, והיחס למייסדים. אתה הרי המנהל, היא אומרת, ואם קָפִיד, מה מהפיות שלהם.

ועדיין מחייך, מושך רגליים בין השולחנות, וכשעובר ליד סוגר עין אחת כָּאֵלו קריצה.

לזכור שדברים שבקדושה, אומרת סרקה. אולי חושבים שבלי צער, וזה ילד שכמה שנים עד שבא. הגדולה האמיתית, לדעת לבחור נכונה. ואם כואב, דוקא לכן. אלחי הסביר שהכול מהרגע שלא הצליחו לגרש. תיכף בהתחלה. הסיעו בטרקטור למטה אל הצומת, מראים את הכיוון באצבע, שימשיך בעצמו ולא זו. אחר כך מסתובב ועולה בחזרה, וכשמגיע, מתנפלים בלי מילה אחת של דיבור, מורידים שוב. כך כל היום. כמה הירידה, אולי חמש-עשרה דקות, ולטפס לפחות שעה, שעה וחצי. וכל הזמן מסתובבים וממהרים למעלה, לעמד ולחכות שיראו מתקרב. אחר כך בערב, ואמרו לשימו' לשחרר את הכלבים. איך אפשר, ניסה שימו', וענו: ללמד לקח. וכבר חיכינו שיבואו הצעקות, בזמן שקורעים בשיניים, מחכים ומחכים, ובבוקר חוזר, נכנס לבית הספר ועומד בפרחזר להתבונן איך עוברים אל הכיתות, כאילו כלום.

שנים-עשר כלבים שקשורים מסביב לכפר. שניים בכניסה, איפה שנוגעת במיגרש של מזרז ובמיגרש של מוסאיב, וקבעו אחד משמאל ואחד מימין. עוד שניים ליד המחסום העליון וגם בסבוב לבית-הקברות. יחד שישה. השאר כאן וכאן לאורך הגדרות. הניחו חביות שגזרות כפיץ פתח ובכל בוקר עובר שימו', קושר בשרשרת אל היתד וכשמגיע כבר אלה מחכים, כי יודעים שגם את האוכל.

כמו זאבים בגודל ופראים, שאם יזנקו איך לא תיקרע השרשרת. אבא אמר, אחת מהרבה סכנות. אם הולך בכביש, פתאום האוטו של קנטו, מזנק בדהרה, לא מביט אולי ילד בחול לפני הבית, אולי מטייל זקן. ואם שבור האספלט חורים חורים משגיח לעבור מסביב, לשמור על הצמיגים. כך את סכתא בכר שתקשת לגמרי, כך את תושלת, משאיד שוכב על הגב, פָּעור הפה כאילו לזעוק ולא יוצאת. סוף טוב, אומר אבא, מתבונן ברגליים חזות חזות עד שנשארות ומין קמטים להראות שלא מבין. אם יש אלוהים גם להם; הוא אומר.

ג.

בקול מתלונן, שרק בדבר הזה ממשיך להתעקש, לא מוכן בשום אופן. ועודי טען שאיזה מין צדק, אם מחליט בעצמו, לא מתחשב

בדיעות שכאן הרוב. התנהגות שלא מתאימה לתקופה שלנו, ודווקא כשכבר עייף לגמרי, לועס בשקט את האוכל שהכינה, לא מגיב על הדיבורים שעושה גנור, שממלאים את המיטבח עד שמוכרח לקום, לצאת החוצה.

כבר עייף לגמרי, היא אומרת, ובין השערות לראות איך מתפשטת הזיקנה. לראות מיום ליום. ורק בעיניין הכלבים לא מוותר בשום אופן, לא מבינה את זו העקשנות. ועודי אומר, עכשיו די.

זהה הרי ישנו, טענתי.

לא, אמר עודי, לא זה.

שכינה בשם תושלת, ללעוג לצורה שלו. מין חברבר ושפוף, מופיע פתאום מאחרי הבית להתכווץ ליד הדלת. ואבא אמר, איך הגיע.

כמה שתגרש. מתחיל בבעיטות, גם תופס ידית של מעדר זה נלחץ אל הפינה, לא זו עד שחובט בכוח ואז ביללה, כאילו להתרחק ושכח חזר למקום הראשון. והתחננתי. לא זה, אמר עודי, כלב של אשפה.

ואבא אמר, אם לא נגמור תיכף ומייד.

מכות שמתחזקות עד שמוכרח להימלט, להתחבא בחלקת המגדרינות.

נראה סימן של חיבה, אמר אבא, לא תיפטר לעולם.

ועודי אמר, מפני שמריח שבלי סימנים, החצר הזאת. כאלה שמשאירים בפינות להודיע את הגבול.

אחר כך בא שימו להודיע שכולם בשמונה על יד המחלבה. הוא אמר, כולם, כל מי שכבר בן חמש-עשרה, וילדים לא. עודי אמר, מסוף החודש גם אני, ושימו ענה ששימחה אמיתית ויזכר לחפור תעלות כמו הייתר. תעלות, שאל אבא ושימו הצמיד אצבע לשפתיים, סימן לשתוק.

ד.

עצה שנתן מנטו, להשתדל להפעיל את המוח, ואת הפה לסגור. ולעזאזל, כמה שאפשר פחות התקלהיות. כל החבורות האלו שעומדות בגן-המייסדים, או על הכביש, או בכל מקום שבו לט לעץ.

היו קמטים בפנים שלו, ממולאים זיפי זקן, ממולאים זיעה. עומד מולנו, מחכה לראות אם עושים, ולובקה אמר, העצות שלכם כבר ראינו לאן מובילות. ואולי לספר איפה האוטו שלך. ומנטו ענה, אתה דאג לעינייך. אולי מפני שראה גם את הבת שלו, עומדת בין אלה הגדולים, מסמן שתיגש קרוב ובקול שקט, שלא מקום להסתובב, וכל הקטנים שמתרוצצים על הגבעה כאילו קייטנה. יותר טוב שיילכו הביתה. בשאלה, אם אין ברירה רק להרים את הקול.

פלורה אמרה, בואי נטי. ומתבוננת אליהם, להראות שמוכרחת כי אבא שלה. ואלחי אמר, ראינו שעומדת מאחורי מיגדל-המים. אתם, יותר טוב שלא תתקרבו למקום ההוא, אמר מנטו, ולובקה צחק, מבקש מפלורה לספר לאבא שלה. בואי נטי, אמרה פלורה. ואז ראינו אותם. עוברים בשער של בית-הספר, אחד מפה אחד מפה הוא באמצע, קטן ונמוך והם גבוהים לעומתו, ובגלל המרחק אפשר לחשוב שענקים. כאילו לשמוע קול ולא היה, או קרן אור שמושכת את כל העיניים, ומי שהגב מופנה לצד ההוא מסתובב לאט לאט. שעות שעוד שמש. ומה שקוראים שער, דשת של גדר מכופפת והסיום עמוד, שעוד מחוברת למטה. מן רווח לעבור באמצע או מהצד, דורך עליו ברגל וקפיצה.

לא אלה. עוצרים להניח שייכנס ראשון ותיכף גם הם. כל כך קרובים שאם יתחיל לרוץ די לתחוב רגל ונופל. לא טיפוס שמסתער בריצה. בכל זאת כמעט צונח לארץ ומוכרח לעשות צעדים קטנים זריזים, לחזור. ולהתייצב. וכבר נצמדים מאחוריו, נעלמים אל תוך הקירות הדי.

כל הקטנים האלה, רטן מנטו, שעושים רעש. לובקה אמר, תספרי לאבא שלך, וצחוק פרוץ שמוכרחת להחזיק בכתף שלי, למשוך ללכת איתה. וביקשתי להישאר כאן. לראות עד שייצאו. אבל פלורה החזיקה בכוח, שואלת אם לא שמעתי, ועכשיו נלך למעלה, נחפש פקעות אצלם במיגרש. לא די גדולה להבין, אמרה פלורה, ובעיניי הפקעות הרי יכולה כל אחד מהגיל שלי. לכן לשמוח על הבחירה. לא גדולה להבין, שאלתי ומנענעת בראש.

כבר היינו יודדות אל הכביש וכל הזמן הסברים על הקבוצה שלנו, להשוות בין הילדות ולעומתם הבנים, פראים לגמרי. וכשמעבירה שיחה, למשל בחג מֶרְקו, כל הזמן מפריעים. להסמיך

מלפניו איך מספר זיכרונות מהימים ההם וכשפותח את הפה מתחיל צחוק שמוכרח להיעלב. כבר בקושי יוצא הקול שלו, לפעמים חצאי מילים שמגיעות לאוזן, והחלק האחר רוחים שקופים. ואבְרִי כל הזמן משמיץ צווחות חיקרי, מנענע את השפתיים מול הפנים שלו שמוכרחה להסתיר. בין כה וכה אי אפשר להביץ, אמר אברי, ובטי אמרה, חזר בכל שנה עד שידעיים למלא את המשפטים.

ומזה המישחק. יושבים במעגל לקרוא זקן למי שעל הכיסא באמצע ומספר לאט לאט, פתאום משתק וכולנו ממשיכים את המילים הנכונות. לכן אמרנו לנורה, למה להזמין אותו, לשמוע את הסיפור על סבתא פלורה, איך זחל העקרב מתחת לשמלה שלה בזמן הסיקול, בזמן שיושבת לנח, ומהצחוק שצוחק מוכרח לאבד את המילים, כל כך צורחת, מושכת בשרזכים, בכפתורים, עד שנתלש החולצה, השמלה, הכול. צווחות שאוספות לעמוד מסביב, מקיפים במין טבעת והשאלה איפה הוא העקרב הזה, אולי לעזור לחפש בפניות. בסוף נושר מן השמלה שהורידה ומה רואים, צרצר. דמעות נחלות מהעיניים שלו, ויוצא הצחוק אילם לגמרי, בלי שום קול, רק הגוף בתנועות של זקן, מתפתל לאט לאט. ופלורה אומרת, במח של לופו, של דורקו, בדימיון שלהם. ואם יראו מה נשאר, תיכף יתפור כל המעגל.

וסמי אומר, אחת שידעית כי סבתא שלה.

ה.

קורים להדגיש מה שענף, ומתחת טבלה, טור החומרים וטור התוצרת ואחרון, לאן למכור. לפי הדף שהביאה מהבית, בודקת אם כתוב, ואז בגיד על הלוח. והכי הרבה אסנת, צועקת תשובות שקולעות למטרה. קשה לשכות, משבחת סַרְקָה, את ההשתתפות שלך, ואולי ייקחו דוגמה.

ומתבנת בי.

בזמן האחרון, איפה את נמצאת, היא אומרת. לא איתנו בזמן האחרון.

צמר, אני עונה, עושה שחטובב את הפנים שלה אל הלוח, לסמן בטור השני, וההמשך לכתוב בית-חרושת. מיטויה, מתקנת אסנת.

מלכה שבספסל איתי יחד אומרת שלא. לקחת את הבדווים שעושים שטיח, וממה מקבלים שאורגים בעצמם. מין מכשיר שמטובבים ברגל ויוצא חוט צבעוני, מפני שקודם טובלים בצבע. קודם החוט, אומרת סןקה, עושה סימן לשבת. מה שקובע השימוש העיקרי, ששולחים לתעשיית צמר, ואם יש כל מיני קטנות, לא נוכל להכניס לטבלה שלנו. עכשיו תשבי, זועף הקול שלה, מפני שעוד עומדת, מנפנפת באצבע.

תמיד מתדוש, אני לוחשת, שלא כדאי לייצץ. אולי מיליונים המיספר שלהם, בארץ ששמה אוסטרליה. ואצלנו רק אצל בכר, עוד אחד שמפטם בפסולת. אבא אמר שמבחינת הרעיון אפשר לומר הכול רוח, רק עיניין הריחות. ואימא עונה, עדין האף שלך, ולפי האונק אולי צריך לחתוך, להיות פנים חלקות לגמרי. ועודי אמר, כל כך טיפשות שאם יום שלם איתן ביחד, אחר כך יכול לשבת באטיפות, לשמוע את מוסאייב, את פינקי, כל מי שתדעה.

בזמן שעוד לא לקחו להוביל אל הכיוון שלהם. הדבר הראשון. והשני, לרדת לצומת או לשלוח תוצרת בכיוון הזה. וכשראו את שאבו מוריד את המלפפונים, תיכף קשור חבל לצוואר שלו, משכו בריצה וצריך בכל הכוח, אם לא רוצה להשאיר את הסלים. דרך שכל הזמן עליה וכשמגיעים למחלבה מגבירים את הקצב ועכשיו כבר מוכרח להרפות, לתפוס בחבל שלא יחנוק וכל התוצרת מתגלגלת אל התעלה.

עונש שמגיע, פסק מנטו, לא חושב על הנוק לכלל. ואת זה ממש לסרקה שעומדת עם כולנו, מתבוננת איך דוהרים הכי מהר, מקיפים את המרפז עד שכמעט מול הצרכניה ואז בבת אחת לצודדים, כל אחד קצה של חבל ונפול לארץ בלי נשימה. יהיה לקח, אמר מנטו, ועכשיו תקום, תעזור לאישתך לאסוף, זאת אומרת לסרקה. כזו תוצרת כמה מאמץ עד שקוטפים. קול שמשפסף את האוזן, להישמע מתוך, לא בצעקה. ואיך מגיע לשם, שעומדת מעבר למחלבה, אבל בצד, עושה שתודקף ומתבוננת אלינו. החבל, היא קוראת, תיקח את החבל. ולא מספיק בגלל לובקה שמונק לתפוס ראשון, ממהר לברוח. וכמה שתצעק, לובקה. תצעק, זה שלנו, לא יעזור.

שאלה שתשאל מלכה, אם ראיתי. ושום גבורה, כי כבר לא

מורה שלו. לכן תגיד, איזה מזל. תגיד, מתי אנחנו. ואני עתה שיכולה גם כן.

ועוד שאלה, איך התאספו ממש כולם, לעמד להתבונן. זה בגלל הלחם, כיכר לכל חמישה למי שבטור. עובר לפני הערימה והחמישי ניגש ולוקח. ומי שמאחר הפסיד. ובכונה קיוון לשעה הזאת לרדת עם הסחורה. סרקה אמרה, לפחות לא איבד את המנה שלו, ואת המלפפונים תסחוב הביתה לעשות חמוצים.

מין לסת שמתרחבת לצאת קדימה, והכי הרבה בזמן שעומדת על יד הלוח. אם תגיד, אתה, בוענוע מלמטה למעלה, סימן לעמד. מתקרבת בין הספסלים צעד צעד שממול. אתה, היא אומרת, זה קובי שקטן לעומתה, לבן מפחד. אומרת, תיגש ללוח. סיפור שבכל פעם, ההמשך דרשיח ששואלת ולא עונה, שואלת שאלה ולא עונה, עד שמכריזה אם לא חבל על הכיסא.

עכשיו, אני לוחשת. לדמות שמרימה את היד ובקול שקט, בעיניין הצמר ההוא. קודם הצבע, אני קובעת, כך לפי כל הספרים. ואז לשוב ולשבת. לחלום שעושה.

ו.

לפקוח את העיניים מהקולות שלהם, שעה שבקושי בוקר ועד שמבינים את ההודעה, עד שמתעוררים, ויאנוש שואל אם מעונן או שהולכים אחורה אל תוך החושך.

לפני השמש, אמר אָפִי.

כי ראשון.

וכשאומר, מביט בו, לא מזכיר את ההוראות, סתם מתבונן בשקט. אחר כך מזרח לקפל את השמיכות, להתישב מסביב ומתחיל בשירים.

אולי שעה עד שיהיו המים וצריכים לשבת על יד הקיר ואמר יאנוש שחמישה בקטע הזה ושישה בזה ונהיה חצי מעגל. ובעיניין הרשימה הנה כתובה על הלוח, מבקש להקפיד על הסדר עד שיתרגלו. שעה שלמה, אולי חמישה־עשר שירים, דווקא כאלה שלאט ומי שעייף נשען לאחור בנימום שקט ובלבד שלא יפריע. אתם הגדולים, אמר יאנוש.

מתחיל בחדר משמאל. וכשמגיע למילים גבולות ארץ כבר ממש למעלה, לצרף אותנו, החלק שמוכן. ואחרים עוד מפוזרים, מקפלים את השמיכות ואסנת מזרחת קדימה קדימה, אומרת, יותר מהר בנות.

את יותר טוב שתגידי להם, אמרתי.
וכבר הדחיפה שעושה לרגל שלי כאילו נתקל. לגלגל בבעיטות עד שמצטבר ליד הקיר ואז בקפיצת סיבוב אל ראש הערימה, מחליק אל אסנת כאילו לא מכתן.

אברהם פסקו, היא אומרת.
בקול גוער. בכל זאת די חלש להשאיר כך. להשאיר נוגע. עד שמציץ הראש של יאנוש תמיד ראשון. סימן שצריכים לסיים. אחריו הראש האחר, יותר כהה הצבע, ועובר המבט עד שגומר את הספירה.

לפעמים בשלישי, או שמקדים להיות בסוף השיר שקודם, מתחיל בלחש והולך וחזק ובחזרה אל המילים נפשי אליך תערוג, שכבר בשקט בשקט. כל כך נמוך שיכול לחשוב, סתם יושבים בשקט. אף פעם לא אומר. לא בחדר שלנו. והכי קטנטנים הרי עם יאנוש, עוזר לקשור את השרוכים ואת השמיכות גלילים כמו נקניק. וכשמצמידים אל הקיר, איך אפשר שלא יריבו, עולה קצה על קצה ומוכרח להתערב. לכן האפשרות השלישית זה משמאל שקוראים ביניים, זאת אומרת בינוניים. תיכף ביום הראשון, תופסים את חקי מטט ובגרידה אל המכתנית בחוץ ויותר לא.

אחד שדווקא שקט, לא מעיז לעשות. והסיפור, שדחפו אל אמצע החדר, להיות צחוק, זורקים את התבילה שלו וממהר לאסוף, להחזיר אל הקיר ולא מספיק. ובגללו הוויכוח, שאומרות, איך יכלו לדעת. ריעה של בטי, של אסנת. שתיים שידועות להסביר, והסיום במוטר השכל, לראות מה יצא מכאלו השתוללויות, לראות בעצמנו. ואמרתי, אם זוכרות שאיננו. לנחש את המבט שלהן.

וגם איזי שחוקר אם שמעו את השאלה.
אסנת אמרה, אתה שובר את השולחנות, אחר כך מאשימים את כל הקבוצה. גם את הגב שלי, ניסה קובי.
ואיזי הסביר שכדי לפתח את הכושר. אתה עמוד בשקט, צעק אל קובי, ואם תרים את הראש.
וקפץ.

הגב שלך לא איכפת, אמרה בטי, לא מעניין אותם בכלל.
עכשיו תקום, פקד איזי.
ובטי אמרה, אם שבוך ישימו בבית של פאפו עם כל הזקנים.
מסבירה לטרקה מה שקרה.
כמו תינוקות הכריזה סרקה, יותר גרועים מתינוקות. ופונה אל
השולחן, פורקת את התיק. עומד בכניסה, היא מתבצלת, ועד שנותן
להיכנס.
רק שתי מורות, והשלישי יאנוש שגם מנהל. ומוכרחים להסתדר
ביניהם, להשתלט על כל הכיתות. לכן כועס כשמאחרת, הרי יודעת
את המצב.
בקושי חמש דקות, מסבירה סרקה, והשאר בגללו, בגלל
השחור הזה.
יאנוש מתעקש מפני שחוזר בכל בוקר ומה שקורה, הנה.
ומצביע על קובי, מנסה לעזור להתרומם ולא מצליח.
עוד בעינין האחר, שטוענת שנטפל ויכולה לשאול את מרתה.
לראות את ההבעה שלה כשמזכיר את השם. שתיים שלא
מדברות ומוכרח כל שאלה פעמיים, להגיד, מרתה אם צריכה גיר
או דפי חשבון לעשות תרגילים. אחר כך אותן המילים אבל אל
סרקה. ואם לא בשם שלה, כאילו סגורה האוזן. לכן פונה בעצמו
לברר אם גם בשעה המוקדמת.
יכול לשאול אותנו, קורץ אַבְרִי.
מין חיך שמרמוז ויאנוש אומר, מכוער החיך שלך, לקמט את
האף מהריח. ובחזרה אל מרתה, מחכה שתשיב.
בודק את התיק ומה שבכיסים, אומרת מרתה.
ועכשיו אצל סרקה, כאילו נדבקה מַאבְרִי, מהחיך שלו.
מבקשת שיחזור על המילים ולא מוכנה להגיב.

ז.

רעיון שהודיעה אסנת, להביא אל גַאפּו. יאנוש שאל איך, זאת
אומרת, המעבר החוצה. ובעינין ההשפעה לא יודע. יצטרכו
בתחבולות, אמר אפי, לשאת על הכתפיים כאילו מישחק, אולי
לעשות כמה זוגות, אחד מטפס על השני עד למטה. העיקר להגיע,
אמרה אסנת, עושה את העיניים לתקרה. יאנוש עוד היה מנסה

בשיפשוף רגליים, גם צובט בעדינות, לשאול אם מרגיש וקובי
ניצע בראש להגיד לא. נשארה בלי השגחה, אמר יאנוש, הכיתה
שלי. תלכי לשם לפני שיגיעו הצוחחות.

להתפלא אם מרגישים. כל כך בשקט שמוכרח להיות אחרת. לא
הסוג שלנו. דברים שאומר צודי, מביט בכל מיני, למשל כלב ואיך
להבין מה במוח שלו. פתות צילצולים, הוא מסביר, כאילו מעגלים
שנסגרים ואז מתחיל לזרום, להכריז בקול. כאלה שלא צועקים,
תדרוך עליהם וכלום, להיגמר בשקט. מפני שקטנים, אמרתי,
נמלים, חיפושיות, כל החרקים. וענה, אפילו נחשים. וכשבולעים
ציפור בכל זאת צוחחת.

גדול לעומתי. ובטי אומרת, לא כזה שעושה רושם. תעמדי על
יד לובקה, על יד פודי. ייתנו דחיפה ומתגלגל למטה. לפי
המשקל, עניתי, ואז צודקת. גם מה שבראש שלך, אמר צודי, איך
לדעת אם אותם הצבעים. או למשל ניאגו הזקן, שברור שלאט
המחשבות שלו, כל מה שעובר בתוך הראש. לכן שאלתי מה
מרגיש, לפי הצורה שיושב, נשען לאחור, גם אל הקיר לתמוך
מהצד. לשאול אם כואב.

עד שממש בהתפרצות.

יאנוש אמר, איך קרה. מדבר כמעט בלחש, אומר, תשבי כאן.
ומהמבט שלו לחשוב שמאוס מה שרואה, עושה קמטים על כל
המצח, עושה את הפה. וניסיתי שיכול לענות. וכמו יבבה מתחמקת
שוב ושוב. ויאנוש ניסה, אומר, תירגעי תירגעי. מושך אל הצד,
מושך כיסא לשבת.

שיענה, צעקתי, יכול לענות. ומוכרח מה שעושה, מוכרח
סטירה בלחי, שהופך את הצעקות להיות התייפחות. הכי גרוע
שישמעו בחוץ. תיכף נכנסים לראות ואז הרי ברור איך ההמשך. לא
איכפת לאן ייקחו. לכן לוחש סליחה וביד תנועה לסמן, תתרחקו.
רכה היד שלו ומה שנשאר, לא צריכה לא כאב, רק אולי רטוב
מהזיעה. ובחזרה אל קובי, לנסות כל מיני דרכים, אומר, תחפש את
האצבעות, לאט לאט, שיתרכזו המחשבות בזה החיפוש, לגמרי
לגמרי ואז תנסה.

בטי אמרה, מאבא שלו. וכל הדרך איך חיתנו עם אסתר לוי
שקראו לך גם מקודם. שניים שבני דודים ויותר זקנה בעשר שנים כי
טוחבת רגל. לכן מוכרח להיות נמוך גם כן, נגוד בקצה ואומרים,
תביא את זה ואת זה. עכשיו מתבונן ביאנוש איך תופס ברגליים,

מנסה להזיז והוא בשקט כאילו של מישהו אחר, אולי מישחק שמארגנת פלורה אחרי הפעולה. בכל רגע יכולה לחרוק הדלת ושם הראש ההוא בוחן את ההצטופפות ומה שאחר כך כבר קצר. להביא אל הדוד שלי, אמרה אסנת. ועד שהיגענו.

כבר היה כמעט ערב וראפו אמר שחשוך מידי לעשות בדיקה רצינית. אחר כך אמר, תביאו דף אבל לבן לבן. מסמן נקודות בעט, להיות מפה. כל אחת מלאה אם מרגיש את הדקירה ואם לא, משאיר ריק באמצע. כל מה שלמטה, אמר אברי, מתחת לבטן. ואני אמרתי, תרד מהמקום שהיכה. אבל ראפו הביט בנו, מתכה שנשחוק ומסביר שמוכרח הכול מהתחלה כי התלכלך הנייר. זאת הנקודה צריכה להיות ריקה באמצע, הוא אומר, ואי אפשר בכזה רעש. ואסנת הכריזה, כולם לצאת, לחכות מאחורי הבית ומי שייגע במכשירים.

הכי מלומד אדון ראפו. כל השנים רושם במחברות שלו. וכשבאו אלה, תיכף חיפשו בכל הבית, ממלאים בארגזים ומעבירים בזהירות. אדון קנטו אמר, עכשיו הכול בידיים שלהם, כל הסודות. איך לא שרף לפני שהגיעו. לשרוף, התפלא ראפו.

כאילו לעמוד ערומים, אמר מנטו, כבר לא צריך לקשור את הרגליים.

כאילו היצעת לבטל את כל ההיסטוריה, אמר ראפו. מסרב לדבר בסיגנון כזה שמתאים לקרוא שוק.

היו כועסות הפנים שלו, כעס שמראה חשיבות ומנטו התנצל שלא מזלזל במדע, חלילה. אדרבה, מכריז בכל הזדמנות שהסיכוי היחיד. בתנאי שיחד עם הכבוד למורשת. מוכרח ביחד, ענה ראפו, הרי רושם את כל הפרטים.

להצחיק את אבא, הפרטים האלה, ניירות על גבי ניירות וכתוב, חלקה גימל, זרוע מלונים ומה היכול. כמה שנים שממלא את העמדים שלו ובהתחלה מבקש להזכיר את הגידול שלפני כן. מקיש על הדלת בערב ומה שאומרים רושם בכתב קטן וצפוף. גם את הסיפורים, כל מיני זיכרונות מדורות שקודם שממלמלים הזקנים. אבא אמר, כמו לאסוף ערימות חול, מזבלה שלמה. בקול שכאילו למטה, בכל זאת מגיע אל אימא שלא יכולה. אומרת, כל מה שיודע, ללעוג. ועוד באוזניים של אלה כאן. זאת אומרת אנחנו.

הרבה קמטים בפנים שלה כאילו זקנה ופרוע השיער. אולי מרוב נחת, היא אומרת, ושנינו עונים, להמשיך בעל פה את השורה הבאה, שעושים טעות רגע אחד, אחר כך לשלם כל החיים את העושה. את זה על אבא.

ועודי אמר, איך מהצד שלו, לא מתעניינת בכלל. בשנים שבקושי הבנתי. עכשיו כבר מעורבב לגמרי. נכנס כל הצבע ששופכים אלה, שדות של סלק וסתם עשבים, ומודיעים לישון כל אחד לגמרי לחוד ומי שייתפס.

להחזיר לתהוה ובהוה, אמר עודי. לפעמים מתגנב בשעות שמתחיל הערב, מופיע אצלם לחפש במחסן. ואבא אמר, איך מצו, כי כבר שיחררו את הכלבים: איך לא מפחד. והתשובה שלו שבוודאי מפחד, עושה בזהירות וכל הזמן מתגנב מעץ לעץ, להיות מוכן לטפס למעלה. עד שיעקרו, אומרת אימא, ואז מה. מספרת לי. אומרת היה אחמול. ואני לה את החדשות אצלנו. איך ביקשו שתיים לבוא לחודר המזכירות ובחרו בי.

ח.

מהדלת תנועה להצביע ומי שפוגעת האצבע סימן לבוא אחריו. תפלה על לאה ועלי. לא מפנה את הראש עד שבחורץ, עד שרואה שרק אני ומסתובב חוזר לשם, ועכשיו מתזיק בשערות שלה. יותר גבה ממנה, בכל זאת מוכרחה להתכופף ואני אחריהם להיות קרובה.

עד המזכירות ושם השני. ומוכרח להיות יותר חשוב, לפי העמידה, לפי הסימן. שעושה, להשאיר ולצאת.

מין עבודה שגורים. נתן לכל אחת מיטפריים ומראה ליישר את הרפים, עד שחלק מכל הצדדים, ומה שבולט.

לחותך מה שכתוב, שאלתי, שעובר אל השוליים. תיכף חוטף, לעשות כעצמו. מפיל פס אל הרצפה. ויצאה שורה ועוד אחת שגזורה לאורך. עכשיו מושיט אליי, סימן להמשיך.

אולי שעתיים עד שחזור. להקיף מכל הצדדים, ובקצה האצבעות מכאן ומכאן. אחר כך מתבונן ברצפה ואני מתכופפת, אוספת מהר, שלא יספיק עם הרגל. כמעט גמורה הערימה ומה שאצל לאה לבדוק בחזר האחר.

היו קולות גניחה, סיפורתי לאימא, ואיך רעדתי. עד שמופיעה ועל הפנים פסים אדומים, ממשיכה כמעט בריצה, ומגיע אחריה, סוחב את החבילות אליי.

אוהבים שיהיה מסודר, אמרה אימא.

לחפש את הצחוק על הפנים של אבא וחשבתי לא צוחק בכלל. שררע בפינה על הרצפה, ושם מספר לאחות הקטנה את החייל מעופרת. שלב שכבר בתנור, גמור הצבע ומהחום ניתן לאט לאט. בסוף יגיד, לחשוב שאנשים וצריכה להיות רקדנית, זו שבפתח הארמק.

צריך חייל, אומרת אימא. ועכשיו זמן לישון. והאחות אומרת, עוד מעט, כי לא עייפה בכלל.

עודי היה אתמול, סיפרה אימא, ובחושך חיפש במחסן ולא מצא. לחזור על המילים של מנטו שאומר, אלה הסיכוי האחרון, הצעירים שלנו.

מה שתמיד עושה חיוך על הפנים שלו ובפעם הזאת לא. לחשוב, אולי סתומות האוזניים, רפוי להיות נמשך למטה וכל השומן קפלים קפלים, בולעים את הצוואר עד שטובע לגמרי, וחשבתי, אולי רוצה מנוחה ואם נלך. פתאום אומר, לשחק בדימיזנות. בשאלה, אם מסכימה, וזה שלושתנו, בלי אימא כי לא אוהבת.

לעשות לאחות שתחייך, עוצמת את העיניים והשפתיים מתכווצות כאילו בא הטעם. שיחי פטל, היא חולמת, תלויים למטה כוואדי וממש שחור הפרי. וסיפורתי שעשה גם כן, מלטף ביד את הניירות ומתפלאת אם נרדם. רק הפה מתכווץ, מתרחב, בולע תענוג. האיש ששם, היסברתי, במזכירת ואני מאחוריו, שלא יראה שרועדת.

אחר כך החזקתי ביד שלה, לחזור לפני שמחשיך. וצריכה למשוך, כי קטנה ועד שמתקדמת. אימא אמרה, בכל פעם תביטי עליה, תבדקי אם בסדר, ואבא לא אמר.

ט.

מה שעושים, זורעים מינים של עשב. וקודם עקרו את העצים שלנו ואת הגדרות, להיות שדות גדולים. מתחיל בבוקר בלי שום רוח

ועוד מין חום שאף פעם לא היה. ומסביר שבגלל המעשים האלה, יושבת השמש למעלה וכל הקרניים ישר אלינו. טענות של איזי ששומע מאבא שלו, אומר, מה שרוצים מחסנים מלאים. גם לישון כל אחד לתוד, להיות רעניים בבוקר. ובטי אמרה, סיבה אחרת, בגלל התינוקות.

בצבע חום השיער שלה וגם העיניים. מין מבריק אם מחייכת. וכשלא, תיכף רואים את הלסת יוצאת קדימה לנגוס בכוח. ואיזי אומר, גם אלה מפריעים לעבודה. מסביר שמתי יכול לאסוף אל הכיתות, גיל חמש, הכי הרבה ארבע. ואם קודם, מוכרח את האימא או שלוקחת איתה אל השדה לשחק בצל. והרי אין, אמר איזי. גם להזכיר מה שקודם, לסחוב בבטן תשעה חודשים ואיך מתכופפת, או להרים את החבילות. איך יכולה. לכן שלחו את מנטו להודיע שאסור, וכבר בלילה השני מתחבאים מאחורי החלון של מושקו לוי, מחכים לשמוע שקט ואז בבת אחת נכנסים ותופסים.

לא מטוגלת להמשיך מה שאחר כך.

בטי אמרה, תזוז יותר הצידה. ולא זו. במקום זה לוחש אם שומעת מה שבצד השני שמספר סמי. בטי אמרה, שומעת רק אחד בכל פעם ואיך יכולה אם לא מפטיק לדבר. בעינין העגבניות של פינקי הסביר איזי שכבר מתחיל להיות צבע. שקט, קראה מלכה. אברי אמר שלא משלמים. כל המלפפונים שהביאו למחסן, שוקלים ונותנים פתק ועד היום לא קיבלו. יותר טוב שייקחו גם את אלה, אמרה בטי. וסמי ענה, עצה שקל להגיד כי אצלה היה נהג האבא, שבין כה וכה אין מה לקחת. תגידי להם שישתקו, אמרה מלכה, שייתנו לישון.

מהתדר הרחוק התחיל קול מבקש אימא אימא. מישהו בוכה, אמרה מלכה, ועייתי שלא האחות שלי. מכירה לפי הקול. מי שם בוכה, אמרה אסנת, אחד מהקטנים.

התרוממה, קוראת לאיזי לבוא איתה ועונה, לא שומע טוב באוזן הזאת. מי מצטרף, שאלה אסנת. ממתנה רגע, אומרת, תתביישו. ואז יאנוש מהדלת, קורא בשם שלי, אם מוכנה לעזור. האחות שלך, הוא מסביר.

עכשיו תגידי, לא לזהות קול מהמשפחה, עינין שבירושה, עובר בתוך הדם.

לא איכפת מה תגידי.

כבר היתה ישנה, אמר יאנוש.

היו אפורות הפנים שלו, נבטים של זקן, מצטופף בקמטים פסים
אולי מעייפות, מפני שלבדו, ואת המורות שלחו להיות עזרה
בשרה. כל הזמן מבקש שתי בנות להשגיח על הקטנים, ובעצמו
מדלג מכיתה לכיתה, נותן עבודה לעשות ובשניה מלמד. יותר טוב
שתשבי על ידה, הוא אומר, להרגיש שנוגעה ואז יכולה לחזור.
והרי תופסת ביד שלי.

רוצה את עזרי, היא אומרת.

כמה זמן שלא ראינו. רק הלחישות של אימא, מספרת אם היה,
ואז לפי הקול, ויבורים בתושך ואיך להיות בטוחה. אולי
מהאצבעות שנוגעות בפנים שלו, לברוק אם באמת, ואם לא, למות
מפחד. לשתוק, אמרה אימא, לא לספר שיוצאים. עד שנפל מיצו
פְּרָזָה ואמרו, בניסיון הראשון. אחד שלא זריו לעשות תרגילים,
לטפס אל הגג ומשם על גבי צינור המים. כאלה, לא די שלא
תורמים את החלק שלהם, בסוף עושים שיתגלה. ויבורים של פְּטִי
ומצביעה על האחות שלו שבכיתה השניה.

סמי הציע להרטיב במים. עוטף בתוך השמיכה פחית מלאה,
בערב כשמתכוננת לפרוס לשינה ואז הופכת. הצעות שקל להגיד,
אמרה בטי. יודעת שעכשיו כבר מוכרח להוכיח, להראות, הנה.
יאנוש אמר, מי שעשה שיסביר למה. ואסנת שאלה, לפי מה
מאשים את הקבוצה שלנו. לא מאשים, דיבר יאנוש, מעשה ראשון
לברר את העובדות. נימוק אחד למה לעשות, התעקשה אסנת, את
זה מבקשת לשמוע ועוד אחת מהמשפחה שלה. מישהו הרי עשה
ואותו מזמין לקום ולהסביר, אמר יאנוש, בדיוק מה שביקש.
מפני שעירבב את החבילות, פגע בסודי פינצי ששוכבת על ידה
ועכשיו לא יגלו את הסיבה האמיתית בשום אופן. בת רודה שלי,
אמרה אסנת, בכל זאת עושה את הוויכוח עם המנהל, לטובת כל
הקבוצה.

ובעינין מיצו, כבר הכריזה כמה פעמים את הדיעה שלה,
להזכיר גם את קובי וכל ההשתוללויות, שהיו צריכים לסחוב על
הגב עד ראפו, בסוף מה. זה הדבר שרוצה לשאול, אם יותר טוב
להתאמץ כולנו ביחד ומה הסיכויים, אפס.

לא משהו שבכוונה, אמר אברי, כמה פעמים לחזור על המילים
האלו. ואסנת ענתה שכבר אחרי זה. מתחילים בנקודה יותר
מאוחרת, כשכבר שוכב על הארץ, ואז השאלה.

בגלל הספר שהעבירה אליי, כתוב על חיות, ואמרה: אוי אָם תשכחי להחזיר ומעכשיו האחריות עליך.

היא אמרה, תבדקי לראות ששלם לגמרי, עוד מחוברים הדפים. ואחרי הבדיקה לא עיניין שלי אם יהיו טענות.

לחפש סכין או מיספריים ומאיפה. מה שנשאר סתם במשיכה, לאט לאט וקודם להדגיש את הקפל שיהיה חזק. אם יש למישהו כלי חד, ביקשתי. ובטי אמרה, אם יתקלקל האחריות עליך.

לא מצאו חן הסיפורים האלה, שמדברים כאילו אנשים. והיסברתי שרק דימיון כדי להשתעשע. האם לא מצחיק שבכורסאות, ומוכרחים בעמידה כי ציפורים והגברת תגשמת מפצירה באדון אוה לטעום מן הכיבוד, פשטידת חסילים או אולי רפרפת חלזונות. הביאו את הצוהריים, אמרה חנה, מתמתחת להציץ החוצה.

רפי אמר, יותר טוב את המישחק שקושרים על העיניים. אבל חנה עשתה קול בלי סבלנות, שכבר מכירים לפי הצל, לא צריכים לנגוע. יותר טוב לחכות בשקט עד שיגיע האוכל. מי שמציץ, אמר רפי, ושרית ענתה, אותך הכי קל, מקרבים אל האף ותיכף בא הריח. אפשר בשיחוי משקל, הציץ רפי, ומזנק לצאת מהספסל, לעמוד באמצע, מחכה לסימן.

תמיד נגמר בריב המישחק הזה. ואמרתי, בתנאי ששותקים כולם, רק אני, בקצב שרוצה ומי שיתפרץ עושה טוף בלי אזהרה נוספת. הכי מעניין לספור ביחוד, אמר שמיל.

ואז נכנסות עם הסיידים, מכריזות, שלום. וחשבתי, צריכה להביא את הצלחת ובדרך מחזירה את הספר.

מין זווית שנגמרת כאילו מבוך להוליך אל החצר בדרך אחרת. מזמן שסגרו לעשות משרד לגירה ויכלו גם את הפינה הזאת, תוספת לשים ארון, אולי לחלות מעילים. כמקום זה נשאר פרץ, כל הזמן להשגיח שלא יתגנבו וכמה החיסכון, מיכל תפוחים. לא בגלל הכסף, הצטדק יאנוש.

מונה בארזניים של נורה רשימה שלמה. לבנות מחומר, והטיפול בצמחים, מכולם הכי מפחיד עיניין המכונות, שאם תנסה לעשות בתנועות שפתיים ואפילו אלף שנים. אחד שכל מה שיודע, לצרף מילים ומלאכות אחרות לא. לכן אמר למוני ארדיטי שיסגור בבלוקים מכאן ומשם, וכך.

מתני ארדיטי, אמרה נודה, שם שמסביר הכול.
למשל החלון שאם מכונן אל דלת הכניסה ואז יכולה לראות מי
מגיע. הרי פתוח כל היום בלי שום השגחה. וטרקה צחקה. מה
שיכולה לראות, חיקרה של פרחזר ואת העננים, בתנאי שעומדת
על קצה האצבעות. עושים חלון להיות בכזה גובה וכשצריכה
לחלק מחברות, או למשל להודיע לכל אחד מה מביא למסיבת
סוף-השנה ואז מסתדרים בשורה לאורך הקיר, ונידה מהחדר שלה
עומדת על כיסא והזרועות על המיסגרת למעלה, מדברת אליהם.
מה שנתתי, הסביר יאנוש, את המידות. מטר האורך, שישים
הרוחב, והתהפך הסדר.

לא רוצה להתוכח אשמה של מי.

עכשיו כבר לא יושבת שם. רק המשגיח מטפס לפעמים, מוריד
את הרגליים מלמעלה, בעיטות בעיטות, עד שנהיה חורים כל
הטית. וכשמביאות את האוכל נכנסות להעמיד את הסירים, לנח
מהדרך ואז מסתובב, לשים את הרגליים בצד השני ונהנה איך נושר
הסיד אל תוך הסירים.

היה ריק כשעברתי, ויותר טוב שיהיה מישוהו, יראה שהנחתי.
לכן קודם את כלי האוכל ובחזרה אל הקטנים לאכול איתם ביחד.
מלכה אמרה, אולי תישארי כי תיכף התור שלנו. אבל יאנוש
התערב שאי-אפשר להשאיר בלי השגחה. לכן חזרתי לשם ונידה
אמרה, נשאר בסיר הגדול האוכל שלך. ומראה באצבע לגשת אל
המזכירות.

להתפלא איך שקטים, יושבים כל אחד במקום שלו וסובבתי את
הראש לחפש, לראות את ההוא בצד האחר, נשען על הפינה ולא ח.
פנים מחרדים, להיות המשך לצוואר, להיות גבעול לכובע
שקוראים אוסטרלי. לא מוזי את העיניים מגירה, עד שניגשת אליו.
בכל זאת שלחו יחד עם המורות, לא הועילו הקריצות וכל המעשים
שם בפנים. אברי אמר, חושבת שאלוהים. יגיד להשאיר כי אוהב
רכות וכלי שריטות בגליים. ובטי אמרה, אף פעם אי-אפשר לדעת
את האמת. שתסביר, ביקש סמי, אם מתכונת שבכוחה שלח,
להיות שחורה כמוהו. ואברי אמר, חה חה ועוד פעם חה כדי
להדגיש. לא מבינה את הרמז הזה, אמרה בטי, וענה שמבינה ורק
מעמידה פנים.

נידה אמרה, תצאי לשם, לקחת מהסיד הגדול. בגלל זה. אחרת,
איך יבוא הקול שלו, טיפטוף מהחלון בזמן שעוברת. כל כך דקות

שמוכרחה להתאמץ לשמוע ואיך בהליכה. לא יעברו גם לילה אחד, אמר יאנוש, לא הקטנים. והתשובה של נורה שאפשר בלי אלה. לצאת בזמן שישנים ויודעת מה שיהיה למוחרת, בכל זאת חושבים שחובה לעשות את זה הצעד. כך הדיעה של כולם, אמרה נורה, ויכול לחוש שקט בעיניך הקטנים.

חשבתי, מה עכשיו, אם יבוא מהדלת, אולי היא. רגע שנמשך ארוך ואז הקול שלה, לקבל תשובה. ואומר, דבר שקשה להסביר, חומקים בין התעלות ומהר יודעים שאין לאן.

י"א.

בלילה חלמתי על אבא. עומד ליד האורן הגדול והרגל מורמת להיות משוכה לאחור, להישען על הגזע, ומחיך, לא מגלה. ואמרתי, לגלות את הסוד בבקשה, בבקשה. להיות ראויה לי, אמר אבא, להבחין במשהו ממני. ואמרתי, אם הבאת את זה הכלב, אחר כך כל מה שתגיד. ועודי אמר, תלכי לראות את הסככה שמכוסה עשבים. אפילו שבועיים לעשב היסכמתי, בכל בוקר שעה שלמה. ואבא אמר, איך למצוא בכזה חושך.

הרי אור. תלוי ויורד מתוך הרווחים כאילו שמש. ואימא אמרה, איך מדבר על חושך, אולי מתלוצץ. מכאלה דיבורים, ענה אבא. היתה טובה ההתנהגות שלו. מרים את האחות הקטנה חזוק למעלה, אומר, תתפסי את הענף. ומכודצת את האגרופים להראות עלים תלושים ולא מצליחה. עד שתיפול למטה, התחננה אימא. ואני אמרתי, לעשב שבועיים, אפילו שלושה, שעה אחת בכל בוקר. הצחיק את עודי הדיבור הזה ומביט בעיניים מתגרות, סימן שידע. תיתן רמז, ביקשתי. ואבא אמר, אחת שאוהבת חיות זרות. חשבתי, מה שנשאר, המקום שמונח, לגלות איפה. דוחפת את הרשת פנימה והם שורה בעיקבותי. כל כך הספיקו לצמוח, שמכסים הכול. בולעים את שלנו, שיחי אספרגוס וכל התבלינים שבחלק הרחוק, עד שכאילו אין. באיזו מהירות צמחו אלה, אמרה אימא. וענה, היה נקי לגמרי שבועיים.

פתאום מציץ וראיתי. לא כלב. וצעקתי שרואה. משולש הראש שלו, כמו שועל. כמו שועל, צעקתי וצחקו. כך האחרים, הסביר עודי, חיות מהסביבה שלנו. אם מבינה את הרעיון. אבל שועל, צעקתי, אחד אמיתי.

לכן משאיר את העשב, הסביר אבא, שיוכלו להסתתר. אנפות, חוגלות, כאלו שבחלקות למטה, נמלטות בצווחה. וכמה עמל עד שאסף להביא פנימה. ולמה השאיר את העשב, האם מבינות. והתביישנו. בגלל כל הדיבורים שאומרים כשלא שומע. גם ישר בפנים בערב. ועכשיו מבינות. להסביר את המילה תרבות, ששרים את התפילות שלנו ואת הסיפורים. ומה בחגים על השולחן, עוגות מלוחות ממולאות פילפלים בגבינה ואת הבשר בקינמון. כך צריך חיות שמגדלים ממה שבסביבה. ומתנה את השמות שלהם, חתולי בר וארנבות וצבים ואת השועל שעוד גור. אימא אמרה, להזמין מחר את נורה וברכה לוי, כל הוועדה. ועכשיו ניכנס הביתה לפני שמחשיך. מניחה את היד על הכתף שלי ופוסעת ראשונה והם בעיקבותנו, חבילה אחת.

י"ב.

מפני שהורידה מהרגל ועכשיו מחפשת איפה מונח. לשאול כל אחד, גם מציצה בקופסא אצלי, אולי בטעות. ואמרתי, סתם מתאמצת, וכפעם אחרת להיזהר לא להשאיר מונח על השולחן. סימן שיודעת, אמרה בטי, ומסתירה. כאלה שחילקו בהתחלה. חישוקים לשים על הרגל למטה. ומהתום שמחממים עושה כנוריה עגולה, להיות הוכחה. סימן שיודעת, חזרה על הדיבור הזה, אולי אצלך. ואמרתי, לא. אבל יודעת, התעקשה בטי. ומתכופפת, אולי נפל, עד שקורא בשם שלה, מבקש להפסיק את המישחקים באמצע השעור. לא מפסיקות לפטפט, טען יאנוש. לכן לגשת ללוח, אחת מכן, לרשום את הדוגמאות. תלכי את, היא לוחשת. ועכשיו כבר נטפל אליה ועד שעומדת רגל מאחורי רגל כי מנסה להסתיר. להפסיק, הוא אומר, לא רוצה לשמוע בצורה כזאת וגם הקריאות של סמי לקשור את השרוכים. מי שיודע רק בהצבעה. אחר כך מכריז, ההמשך בלי השגחה וכשיחזור בבקשה את הרשימה על הלוח, מאחת עד עשר.

לצאת אל הכיתה האחרת.

לא הקטנים שרק קוראים מילים ויכול לשלוח אחת מאיתנו, לעמוד ממול בזמן שמעתיקים, גם משגיחה שיהיו מלאות השורות ואיך הכתב. הכי קשה הכיתה באמצע, ומוכרח בעצמו. רק אולי את אסנת כי יודעת לעשות שקט.

תבואי לרשום, אומרת בטי. ומנסה בגניבה אל הברזלים, ערימה שלמה שאסף איזי, צינורות השקיה וקופסאות שימורים, כל מה שמתכת, לכן סיכוי. ועומד באמצע לשמור שלא תיגע. תיתן לחפש, היא אומרת. והוא בקפיצות עומד ממול, פסוקות הרגליים, לצחוק מהקולות שמוציא, מגנינות רם טם ואת הגוף כל הזמן תוקע לאן שפונה. כל כך שמן ועוד הבליטות לצדדים ולמעלה, מוטות ברזל מזדקרים מתוך הגיבוב; וכמה שמחזיק רק מושך ליפול ביחוד. ממש לרסק.

אחת שתיכף מתפרצת בבכי. מפסיקה את כל הייטר, אגרוזפים, שריטות. ואיזי מטפס להחזיק מעליה, להכריז ניצחון. במין צהלה אל תוך הקולות האחרים. קולות איי הופ שבציגול ואסנת אומרת, תרד כבר, תירדן להיות מתחת.

ערימת בשר, צוחח סמי.

ומזנק על מלכה, לצנח עליהם. גם קורא לאברי. וצריכה את כל הזריזות, להספיק להתרחק. בכל זאת תופס מאחור, מושך בחזרה. ערימת בשר, צוחח סמי, ועכשיו אל אסנת אל לאה, מה שעוד נשאר.

הללויה, הוא צודח.

אותו המבט, להגיד שלא אשמה. קודם אל בטי, בחלק למטה, ממשיכה אל כולם, עד שכבר כאלה לא משלנו. פנים חומות. ואיך הגיע אל הקצה הגבוה. מתאמץ להתגלגל רגל לכאן רגל לכאן, כאילו ילד. ומהצד האחר סימני ידיים שעושה יאנוש, להתחמק הצידה, מי שמצלית, כמו עכברים אל הפינות הרחוקות. ומי שלא, לאה ובטי, כי מחבק בכוח וגם ברגליים, נוהם גהמות.

כל כך שקוע שבקושי מגיע לאוזן שלו, צלצל חוזר וחוזר להכריז שעור. ומה שעושה בלי חשק, הדרך אל הדלת. לא לנחש את הדעה שלו כי מטובבות הפנים. ויאנוש אומר, עכשיו לחפש בשקט, לשאול כל אחד אם יודע, ושום ערך להתפרציות כאלו, רק להגדיל את הסכנה. תהיי יושבת, הוא אומר. מחביאה את הרגליים עד שמוצאים. וסמי אומר, חשימי נייר שיהיה נדמה. ומתפרץ בצחוק.

י"ג.

הדף את הרשת בראש שלו, לפרוץ מינהרה. וצעקתי מפחד, חזיר חזיר, קוראת בשם של עזרי, למהר ולחסום ועד שמגיע. ברחו, אמרתי בבכי, לא יודעת כמה. ומלכה אמרה, תתעוררי. שולחת יד אל הראש שלי ומנענעת. לא הזהיר שגם כאלה, ייבבתי, פתאום מגיח מהעשבים. ועזרי ענה, זה שלנו, לפי העקבות. וממהר לרדוף, להחזיר פנימה. יהרוג אותך, צוחחתי. ומלכה ניצנעה וניצנעה, אומרת, תתעוררי.

עד שהבנתי.

לפי הריבועים. גוון שאי־אפשר לדעת כמה בוקר. ומהרוח, אולי מסתתר בתוך הענפים, בתוך התנועה שלהם לראות מי יוצא. לכן נשארתי, חושבת, איך הביט, סימן שידע.

הכי קשה אחרי הצהריים. מתחיל בריצה הגדולה ושטיפת החדרים שעושים יחד, וכיום שלישי ההצגות. פתאום צריך להרגיע את הבנים. להגיד, הרי גדולים ויכול את כל ההסברים, מבקש את העזרה שלנו.

שאלה טובה, הכריז סמי.

מפני שמשתחק פתאום. נתקצות המילים בפה שלו להיות שקט. וקודם אברי, אל תוך הדברים, שואל עד מתי, אם יכול לענות על זה.

יגיד לך שלא יודע, אמרה מלכה. ומתעקש לשמוע מהפה שלו. מהפה של המנהל, הוא אומר, שצריך לדעת.

יגיד לך שנה, אמרה מלכה. מפני שסתם, שאלות להרגיז. ועכשיו מתנפלים יחד, כל הבנים להיות נגדה. גם נדחקים לצבוט. ומוכרח להיגמר בקולות, מעגל של צחוק ושלה בכי וכמה שתתאמץ להסתיר.

להיות כמו בטי, הזהיר סמי.

במקום שיושבת וגם בהפסקות לראות את הפנים שלה, חיוורות מפחד. עד שמופיע, עושה סימן להתקרב ואז כמו בעיטה לגרד למטה את הנייר שהדביקה, שיהיה נראה כמו מתכת. ומסתובב לצאת.

בכל זאת תשימי, ביקש יאנוש, בשביל האחרים. ואת היד בעדינות על הכתף שלה, להחזיר לשבת. ובעיניין אברי שואל אם יודע להתפלל, ולא מחייך.

לרצות שיהיה נמשך כמה שיותר. ומביט בי, טימן שידוע. דברים שלא יכול להסביר שם מעבר לקירות וכמה שיתאמץ, כי אחד. ומבקש את העזרה שלנו.

להמשיך בפרק הבא. וזה הסיפור על נחו. ואמרת, יכולים להיות, אחד אריה, אחד נמר, עד שטורפים את הבהמות שבפינה האחרת. בשבוע שעבר, אמרה אסנת, הרי עשינו.

ומזה הוויכוח. אומרת, דברים שכלל לא בספר, ממצאיה מהדימיון. ויאנוש הסביר את המטרה, ממש זו. אצלנו אומרים, למשש את המילים, התעקשה אסנת, מן פיתגם שמלמדים הזקנים. וגם, לגעת באוויר עד שקשה באצבעות. כך אצלנו. מדגישה את המלה הזאת.

מה שתחליטו, מסכים יאנוש, לפי הרוב.

ומה נשאר, ללכת אל הקטנים, ועושה איתם בגיר מישבצות על הארץ לפי הגודל, אם אריה אם נחש. והטענות, כמה אפשר בצפיפות הזו. אותן המילים. מי שעובר, אני אומרת, אולי לחפש סיפור אחר. אולי לשנות. ומכריזה, להתערבב יחד, לצאת מהכלובים. ולא מבינים.

מה שכתוב, הם אומרים. ובשאלה אם היגענו.

לטפט למעלה, אני מצווה, להכריז יְבִישָׁה.

ומזנקת אל החלון, טורג טורג כאילו טולם, ומלמעלה דוחקת יד לחלוש ענף. ומלכה אומרת, תראי את האחות שלך, מה שעושה. בקצה האצבעות, צועקים כולם, לקרוע חתיכה קטנה.

ועד שמצליחה להוציא את הגוף. כל כך דחוק החוצה שמוכרחה בכאבים ובבת אחת מושכת אחורנית ולמטה. חשימי בפה, הם צועקים.

י"ד.

בשקט, אמר אפי, לשים רגל וללחוץ עד שמרגישה חזק. ואמרת, כל כך גבוהה בשום אופן. למעלה, אולי עשרה מטר ואני מנסה את הענפים אם יציבים ולא בטוחה. תרימי את העיניים, אמר, כל הזמן. ועונה שבגלל הרוח, מנענעת את הכול, ממש פחד.

כמעט בוקר, הוא מצביע, לפי הצבע של השמים. סבך ומכסה לגמרי, יעברו מתחת ולא יבחינו. ומכאן את כל

הגנות, עולה אל הכית שלנו ובהפניית ראש את הרחוב האחר, ממשיך עד הכביש הראשי. גם הצרכניה המחלבה, ומאחוריהן גוש שחור מחסן התערובת. לראות דמות מציצה מהפתח הגבוה ולא יורד כי מפורק הצינור.

מאז שנפל מיצו, אמר אפי, ולאן לקחו, לא אל בית-הזקנים. בזה בטוח כי קרוב, כמה עד הקיר שלהם, עד החלונות, גם לא רגע, והקיש באצבע על הזוגית. הרבה זמן עד שחדל. ויותר לא. רק אל העץ הזה, להשקיף וחוק. אולי יראה סימן. בכל בוקר, כתנאי שחזור לפני הצילצול, ואם יראה, תיכף לודת לבשר.

לא יודע מאיזה צד, הסביר אפי, חושב אולי מהוואדי, איפה שכית-הקבורה הישן, זוחלים בתוך הפטל לברא במפתיע. זו הצורה שלהם לעשות, אמר יאנוש, ויותר טוב בזקיפות, שורות נעות קדימה. אם יכול להביע את ההשקפה שלו, גם לבטא מישאלה. ואפי שאל, איך לדעת שהם, אם אפשר לתת סימן. וענה, פתאום יבואו.

חחד בתנועת סיבוב הראש שלו, פעם לכיוון זה, פעם לכיוון זה, אומר, צוד לא. אומר, כדאי לחזור.

בגובה עד הפרוחדור ושם למצוא עומד, ממתין שנתקרב, אומר בוקר טוב. לקלוט תנועת ראש של אפי ומעביר את המבט אלי כאילו ללטף. מציץ, בכל זאת שנים ומזה כפולים הסיכויים. אולי חייך בזווית הפה. להמשיך מה שאחרי הצוהריים. ואפי לא כי לא בחזר של הקטנים. אצל השמיכה שלה ואנחנו מהצדדים ויאנוש אומר תניעי את האצבעות, חמודה, לראות שלא נשבר. בטוח שעד מחר יפוג הכאב, בלי שום עקבות. מחייך אליה. עוד אחת מהחבורה, הוא צוחק, האחות הזו שלך. ואז במין רצינות, לשאול אם חושבת שכראש שלו כל התשובות. בעצמו עונה, לא. לכן לדמוח שמעדינים מה שבצלחת, עד שנרע.

כאילו בקשה. כל כך גבה לא יכולה, אני אומרת, ומה שכפול רק הסיכון. ומתבתן בי, מחכה. חיפש את קובי, אני מבארת, לשאול אם חי. כמה שהיכה בחלונות, לא ענו.

בבקשה המשיכי, הוא אומר.
לדמות את השאר, שכמו זוחלים. יד מחזיקה בעקב וכך שורה.
לא ארון לופו, לא סבתא בָּקָה, לא קוֹבֵי. אלה שעוד יכולים.
אולי לצעוק, לחשתי, עד שבאים.
ומכופף את הראש, להגיד, בתוך הצילצולים.

מריה

אתה הרי יודע, אמרה מריה.

לא היה שום ספק שחזה פִּיאָרְהָ, לפי הנקישות, לפי החדות שלהן. מי אם לא היא. וגם הוא הכיר ומבין שתיכף תנסה את הידית, לראות אם בבית. לכן סובב את הראש שלו, שיוכל לסגור את השניים, להתגלגל הצידה כאילו סתם רובץ על הרצפה וחוה שאלה, מה קרה מריה, מפני שראתה שהתרוממתי.

כאלה שבכל חצר, ולפעמים בבית, נותנים להיכנס להיות מהמשפחה. ואצלנו תמיד, עוד כשהילדה. ופיקו דיבר שלא מסוכן, מתרגלים אם מההתחלה ושטריות כל הפיטפוטים על מחלות, תולעי מעיים, דברים כאלה. רק לא בלילה שעלול גם בלי שום כוונה, מהכובד בלבד. ועל זה התעקשתי.

פיקו אמר, אם מוציאה בלילה, אולי מתחבר אל הזרים וכל התועלת שהירגלנו. אומר, איך אם לבד, להזדווג לא יודע עם מי ובבוקר כבר בחזרה, רובץ לפני הדלת ומסובב את העיניים. התעקשתי.

תמיד את הגדולים. מביט בקנאה אם של מישהו אחר. ואמרת, גזע לגדל לבשר, זה הכלב וכך אתה. מין הקנטה שלא פוגעת. הרי בעצמו מתפאר, אומר, סחורה שמוכרחים להתעניין כל החידקים, נכנסים ויכולים לטייל בלי שנגמר. או שמתברח, יושב על נורה קונפינו כאילו ילד שמחזיקה על הברכיים, והיא בתגופה מגסה להרוץ, דוחפת ולא מזיזה. בשלב השני.

אולי ניתן גם את זה. זאת אומרת המשקל. ואיך כשהשניים סביב הצוואר ובקושי אורז לנשימה. ונשארת שוכבת, נוגעת בידים כפרוזה שלו, עֶדֶן עֶדֶן, חושבת, רק להישאר שליוה, הסיכוי היחיד. מפני שדי אם יהדק יותר. כבר בהתחלה כשעוד גור,

פותח את הפה ופיקו מנסה יד פנימה, צועק, לא בחזקה, ואליי, שמוכרחה להרגיש כמה כוח בשיניים האלו, מרסק את העצם בלי בעיות. רצה שאגסה גם כן, מטפטף הרוק שלו, מטנף את הכל, ולא היסכמתי.

עכשיו טיפס התיישר מעליי, ואני החלקתי לו על הגב לאט לאט כאילו אהבת ועדיין מחכה, לא מעיזה להתנועע. עד ששמענו את הנקישות, וניסיתי להספיק לקום, אבל כבר היתה בפנים, עוברת מהמיטבח ישר אלינו ומשמיעה קולות רואגים, שואלת מה קרה. חוה אמרה שלא סתם ליפול לרצפה. ובגיל שלנו צריך תשומת לב. פלא שעד היום לא סחרחורת לא כאבי עיניים. הרי כלים סדוקים, כל הנשים שנשארו וגם משה רודיטי, שנפגשים פעמיים בשבוע במרפאה לעשות את הכפיפות ואת האבקה למרוח בצמר גפן, לשפשף זה לזה וגם תמיסות. ומתעקשת שאין סיבה. עכשיו רואה, אמרה חוה. לכן לקרוא לבן שלה שייקח בטרקטור. ואני אמרתי שלא צריך, יכולה ברגל והתבוננה בי במבט שלא מאמין.

רק היא ולפעמים סבתא מנטו, והשאר לא. משדלת לבוא לפגישות שלהם. הרי אי-אפשר לבד. ולשחק לא מוכרחה, זאת אומרת קוביות. עניין שמגיע, אמרה חוה, כוס קפה, לפעמים גם ביסקוויטים והכסף מהקופה. ועניתי שיש הכלב ומה צריך. אחת שמההתחלה מחוברות החצרות ושום סימן לגבול, ויודעת שיבש לגמרי, עוד כשהיה חי. ביחוד אחרי הילדה אחרי שנגמר וזה שלושים וחמש שנים לפחות. אמרה שיותר גרוע מילד שלה, ובכתה. ואני לא.

יכול להפסיק, להגיד הרי יודע. יודעת שידוע ולמה הפרטים. אולי חושב, מעניין איך מהצד שלה. והנה.

דווקא עורר כבוד בעיניה. זאת אומרת שלא דמעות. כל מיני דרכים לבטא את הצער, ויש שתיכף יללות, בכי קולני שמוציא את הכאב. והרבה יותר גאה בפנים. בלי השתוללויות ולשרוט את הלחיים כאילו בדווים. צריך בכבוד, ולהראות איך שהיה רוצה לראות אותך אילו הרים את הראש. ועניתי, הכול חיסל הכבוד הזה. תתלי עגילים, יעצה חוה ויכולים לקשקש עד שתכאב הלשון. כשעוד נכנסו, וזה בהלויה של פיקו. שואלות אם אפשר לעזור. אולי מהצרכניה. אומרות, עכשיו הרבה יותר קשה הבדידות וצריכה להיזהר כי לא נשאר. רק ההיא הצהבהבת, זוכרות את הביקור. ומה שלומה. ועניתי לחוה ששונאת כאלה, שונאת

תכשיטים. איך יכול להיות טיפוש, לא לדעת. ואז כבר יותר מחמש שנים ביחוד, פתאום רעיון. והיא זוקפת אצבע מול השפתיים, אומרת, היום הרי קוברים אותו.

להראות תמיכה. בגלל כל הבריחות, חירחורי שיכורים של מוקסאיב, של לופו, בשעות שאחרי אמצע הלילה, שכבר מתנועעת הלשון בלי לשמור. רצה להראות כמה שמח, ובאמת. אומר לי שבכל הלב. ממש. וכל הדיבורים שאומרים הוכחות, להגיד סילסול השיער, אולי צבע העיניים וכנגד אלה שום קושי לפעול בשכל. ואילמלא שמוטב מאחורי גבו, גם לסייע. מפני ששמחה אמיתית, ומבטיח שאף פעם אף פעם שום חקירה שום תלונה. ואחר כך קווי הפנים. כל מי שראה תיכף הכריז שכמו שלו. וכאילו מבט מאשים שמשטה בו, מרחיקה לכת עד שמוגזם לגמרי, כי הרי יודע שלא, שכמה זמן שום מעשים בינינו ואיך יבוא. ובכוחה הלך לגיזבר וביקש, כי אצלנו מאיפה יהיה. והיו צריכים לאשר בוודע. סכום שאפשר קו שלם של צינורות השקיה. והיתנו שייקח אחת מהנשים, כשיילך לבחור, אחת שמבינה. לכבוד את הגישה שלו לעבודות המשק, גם חרוץ. אבל בכאלה שום מושג, בכאלה תכשיטים. לכן בבקשה לנקוב בשם. ואמר, חוה פיאדה, אולי נורה קונפינו, לבקש את הסכמתן.

לכן נעצו עיניים ומנטות ברמזים, איך שהגיוזה כאילו להתחיל. צורה של ילדה, לא קמטים לא כתמים ושום בשר במותניים. קצת צבע למרוח על הפנים ולטלטל את השיער. עד שביקשו שתראה. ידעות רק מהסיפורים של נורה. והוציאה את הקופסא. אתה הרי יודע שאף פעם, אמרה מריה, לא צמיד לא טבעת.

רק אחת שעונדות ילדות ואחר כך בזמן החתונה שקנו יחד. ראשונה שמצאו. ואם חייכה אליו, רק מרחמים, שכל הזמן הכריז הבטחות, להגיד תראי ששום סיבה להצטער. ומוכרחה לגתך. לומר שוויתור, הסבירה מריה, לדמיין שעדיין על הדרך הרחבה. כך בשעות ששמש, לא בלילה, שאז לדעת שבלי שום תבונה. ואמרת לי בהם הלילות שעשוי בלי תבונה. זאת אומרת, לחשוב איך מתחבר להיות אחד, ערימה אחת, וכיום לחדד את הלשון, לצחוק ממעשים שלו. אם מצרף לוחות להיות כוננית, מניח על גבי לבנים או מתקין ארגז לפני הדלת שיהיה מלונה. חוה אמרה, את אלה לא אהבת מההתחלה, את הכלבים שהביא הביתה. וכשקטנים מעוררים חיבה. לכן מבקש שאגש, אלטף אותו.

כל כך רכים שאם תתחיל לא תחזל. ואמרת, מתאים לך, שכמו ילד
ההתנהגות. והסוף שנשארו עד שנורטים בכביש או מהרצל
שמפזרים עובדי המרצה. לא מאריכים ימים. זה כן.
יותר חכם, אמרתי.

מפני שהתרומם וטילטל עצמו אל הדלת, לחזור ולרוכץ ליד
הקיר ומין נהמה שבלי איום, רק להזכיר.
יודע שמדברים, אמרה חנה.

וברור שהיה צריך מייד. תיכף כבוקר שקברו. לפנות לבן שלה
והוא ביריה אחת. שיגידו לעשות חסד. כלבים שמת הבעל נשבר
הלב שלהם ואלה השניים הרי תמיד יחד. וכבר מילמלה לחישה,
שעומדת לבקש דבר גדול. פתאום ראתה לרגליה רוכץ, מקשיב
בדריכות ועצרה. לעשות בפתק שלא ישמעו. כל מיני פירושים
יכולים לפרש. ובדיוק אדון ארדיטי בעינין הניירות, כל הסידורים
שקשורים בהלוויה. וחייכה אל רמי שאולי אחר כך. חיוך שכמו
התנצלות.

ופתאום כל האנשים. שרה רודיטי קמה שאפתה קערה מלאה
עוגיות וחנה עם החמוצים, זיתים וכאלה. מציעות להכין תה
לשתות ביחד, הרי כלום מאז אמש. וכשנכנס רמי הן אומרות
מעשה טוב, לרתום מכסחת ויעבור על כל החצר על הקרצים
שצמחו בכל פינה. יבואו אנשים ולא נאה. ואיך להגיד בקשה
נוספת. ובעינין הכתיבה, זאת אומרת לנסח. כי אי אפשר במשפט
קצר בלי שום הסבר. לכן מעכתי עד שנהיה כדור נייר ולהשמיד
בלעיסה. זה יושב ממול, עוקב אחרי הפה שלי ואז מתרומם ויוצא
החוצה.

אדן ארדיטי אמר שבודאי יותר טוב ליד הילדה, מה שמקלקל
את הרציפות, עושה לדלג על חצי שורה ואז כאילו בטור, זה
מאתורי זה. חבל שלא מראש, להשאיר מקום מכאן ומכאן והיא
באמצע, או קבר כפול מאחד הצדדים, מה שמקובל, ויותר טוב
מהצד השני, לבטא שקודם הילדה, לבטא את הצער, וכבר לא
יכולים. בכל זאת מבטיח שממש צמוד. ובעינין הרציפות באמת
לא בעיה ויתמלא עם הזמן. עניתי שבטוחה שעושה את הנכון
ובבקשה לשתות משהו קר. כל ההתרוצצות בתום הזה.
חלילה להגיד ששום חשיבות, אמרה מריה, תיכף יחשבו
שיגפון.

להסביר שכמה סוגים. תניח על הקרקע השחודה ולא יצמח כי

מהמין הקטן. ואלה גבוהים ורחבים, גב שכמו שק חיטה ומדברים באסיפות שלנו, קולות נמוכים שנשמעים לאט, אומרים, לשלוח לברוק את השטח, מה שהציעו המוסדות. ועוד אומרים, דבר ראשון לשים יד על האדמות, להתעקש על הפרדס הנטוש והבאר, ובתים אחר כך. קולות ששופעים סמכות. מביטה בהם, חושבת, אחד מאלה, היותר טובים בפינה הזאת ובחירה שלי. גם אם ריח של זיעה, דיבורים על עבודה במישמרות ואיך גייסו את כל הכלים, כל מיני גרוטאות, טרקטורי גלגלים, להספיק לסיים לפני הגשם. שיחות ליד השולחן בחור-האוכל ובאמצע להגיד תני דחיפה לירקות, תעבירי את המרק. לא ההורים שלה, לא הטעם שלהם. וכתבו משם בשאלה מה יהיה. הרי לא תינקת ועד מתי. לבחון הצעות הגונות, אנשים שמכירה. וענתה שלא. מביטה איך מעמידים חופות, מביטה מהצד, מפני שכבדים וגטים, אצבעות לתפוס בשקים והטבעת מתחמקת כי לא רגילים לכזה גודל. עד שבתנופה ותיכף לסלק את המיטפחת, לאחוז בפנים. שתי כפות שדחוסות ערימת שיער, כזה פרוע, לא צמות. שום חלום, אמרה מריה.

זאת אומרת החתונה. אבל בהמשך רפת ולשתול חצילים. אתה קוצר את הירק ועוד חליבות שלוש בכל יום, ולפזר תערובת וחציר. אחת שגם את הדליים המלאים וצריכה כוח. לכן לבחור היטב שיהיה בלחיים ארום והרגליים מוצקות, ומי שחיוורת איך תוכל להרים. ואמרתי שמוכרח ברצינות, לעשות את הבריקות וכל השיקולים. כך מהצד שלו. כי אחרי שנה שנתיים כבר סתם, ומה שקובע, דברים אחרים. יודעת שלא די חזקה לרוץ יחד, להשיג. ואז כבר יבין שטעות. וענה שדי כוח בשביל שנינו.

לזכור שאבנים, כל ההתחלה, וכמה יתושים בלילה, נתקע העוקץ בבגדים ועובר, לא איכפת העובי. ואמרו, לעשות עשן, לראות איך המינהג במקומות שכאן, שמדליקים עלים ירוקים ומהכובד יורד למטה אל תוך הבורות שגרגו. לא מפסיקים להשתעל. כאלה שסתם חפורים בלי שום ריפוד ומכסים בענפים להיזת צל. ולא איכפת. לא אלה. שלב שאת הכל יחד, להגיד, אתן קבוצה לסיקול. אם גדולות האבנים יכולות לקרוא לעזרה ומסרבות, תופסות שתיים שתיים. נשים כמו פלורה מְנַטוֹ כמו שרה בכר, שיכולות בעצמן ומכריזות שלא פחות מהם, יבואו ויראו. לדעת שמתקרב ואז כל אחד את האבנים שלו. להתפלא איך

הטעם. אחר כך אמרתי לפיקו, כך כל הזמן. מפני ששאל, אומר, לפי הפנים שלך, מין צבע שבלי שום ברק. ועניתי, כבר כמה שנים ואם יימשך תמיד. להבין שהתקדמות כי צריך ומחלקים את האדמות להיות חלקת ירקות ולמטה המטע. אחר כך בעצמנו את הבית, להשעין את הגב אל הקיר ובאים לופו וסבא מנטו, אומרים, לשבת לנשום אוויר שלכם, כל כך קריר ונעים. משכחים את היבול ולטעום מהעגבניות מהמלפפונים, רכים שאין צורך לקלף. ואמרתי, כל כך רכים שנשבר הגב. לשמוע איך צוחקים.

מנטו אמר, הזמנה להצטרף לכרא אצלם. שמתאספות בכל ערב, ואיזה רעש, צווחות שאי אפשר לישון. מדגיש שכל החברות, ואם אחת נוספת מה איכפת. ופיקו ענה שלא מאלו שבקול, לא מריה. איך אפשר, צחק לופו, לפקפק אם אישה. ופיקו, גם כן בצחוק, שאת זה יכול להבטיח. מכריז, תסמכו עליי בעניין ההוא.

בזמן שלפני הילדה. אולי שנה לפני שבאה. ותיכף נבנסתי פנימה, מושכת בדלת להשאיר יושבים בחוץ. ומפרש שעייפות, לכן הרוגו, מכל העבודות האלו. מיני חריקות שבחדאי אצל כולם. לתמוה אם לא. הסברים לאחזן אחרת ושלי מכוסות בשתי הידיים ולהתכווץ בפניה עד שנהיה בהיר החושך. להגיד, לא היתרשים, העייפות, לא כל אלה. דחוסה כל כך התיבה, לכסות על הפנים מהלחץ ואיך אוויר. אולי להתחרט, וחזרת לאחור להתנצל שטעות, לבקש על כל הצער ולא חזרתי. כמו אבן בשולי הדרך הזאת והם ימשיכו, יאמרו דרך שלנו.

הרי גם חוה. רק לחכות שיתפזר העשן, נשפך ונשפך מהעבר משם ומוכרח להיות סוף. לראות את הפנים שלה וכל הצוואר חריצים של ציפיה שהנה מחדש שיחי פילפל ושעועית, ים צהוב, וכל היום חולשים ותולשים. כי טובה האדמה ובגלל העשן לא רוצים לקחת, נשאר להתייבש בשדה עד ששיכבה של אבנים לכסות מלמעלה ומתחת נשטף והולך. הכי גרועה הבטלה, אמרה חוה.

ואמרתי, סימן שזקנה לפי מה שחושבת. להביט מכאן שכמו לוח שחמט הריבועים. מלא אחר בשחור וח השריפה הגדולה. ואמרתי, אלה שלי על השביל שדוהרת, כמה שנים חושך וכשאפשר להתקרב, כבר אל בית ריק. גם חשבה, שמחה שלא יראו, ובאמת. עשר שנים ופתאום. אחת שהשם דודה סוניה. אומרת, אלוהים

איך מקומטת. רק ביקור, לספר על אלה שמתו, להגיד, בכל זאת המשך ותיכף לחזור. עוד שאלה על הילדים. מפני שראתה שאין מכריזה, הרכה צער גרמת להם.

גם מביטה בפיקו, ואליי ששונאת כלבים, ממש לא להתקרב ואיך יכולה בתוך הבית. ויותר לא.

הרי הלכתי, אמרה מריה, משגנת לעצמי שאָת כל אלה לתמיד. את כל השבט הזה. גם להגיד יכולים לשמוח בשאר, ואני כאילו מתה כי הולכת לתמיד. דיבורים שיפים למי שעוד ילדה, שעוד לא ילד משלך ועכשיו כבר שום טעם להצטער, כי מתים. רק לחשוב אם הזכירו, בשלב שכבר סיום, אם חשבו, זו התחמקה כדי להמשיך. וטיפה של עונג לדעת שלא ניכחד.

הרי הלכתי, אמרה מריה. אומרת להם, אל דברים אחרים, ומי ששם בכוכים, כל הזמן שורקות יבבות, ניגון בלי שמחה ומתעקשים לתת כבוד כי מאב לבן. ואיך יבינו. כל המגנינות ששרים.

אפור ודהוי, אמרה מריה, אם מבט מכאן. ומעלה דמעות בגלל הזיכרון. ואז לא, כי צעירה ויודעת שאל דברים אחרים. צבועים בחזק. וכל השירים ששרנו. מי שלא נשוי לא צירפו, אמרה מריה. גם בגלל חוה פיאדה. ואמרתי לה בערב ההוא, והיא אליי, מרגישה שסתם, בלי שום הנאה. ועניתי שאשמה ככול, תבשיל שבישלה בידיים שלה. כל הנימוקים שכמעט יובל שנים, ולא לשכוח. שאמרה הרי טוב־לב וחביב שאיך לא ליהנות. דיבורים שלך, אמרתי לה, ומזה הכול. והצביעה עלי. זו אָת שקילקלת, הסבירה, להיות כל מה שרוצים, רק לא לעטוף בדימיונות. ודווקא את זה. ובהרמת קול, אזהרה שלא אמצד בגלל השיפוע, איפה שנגמרת הגבעה, מתיישרת להיות מיגרשים מיגרשים.

היא אמרה, כמו לחתוך בגוף שלו, לעשות תבנית. הרהורים שמתאספים בערב כשכבר דלילים החלומות וכלי שום גובה. ואחרי התנונה הרי בכלל. שום סיכוי. אולי להגיד, מי שנשאר שם עוד יותר גרוע. להגיד, כאילו שם ונגמרת גם כן, ומוטב בלי ילדים. בין כה וכה רואה שלא באים, ומסכימה שהקילקול הוא בי, ובלכר שיניח. גם להפנות את הגב, לצעוק די ומתחמקת להצטנף על כיסא במטבת, כרוכות הזרועות סביב הברכיים. ואיך מביט בי מהמקום שרובץ, מביט איך יורדות הדמעות ולא מתקרב. אחד מאלה הכלבים. לא זוכרת איזה. גם

זמנים אחרים. לשבת בצל והילדה מתרוצצת, מקיפה את הצריך וכשמתגלית, מין צהלה להכריז שלום ותיכף סיבוב חדש. הייתי אומרת לה, תנוחי, תעשי הפסקה ומפנה מקום על הלוח. רגליים שכל כך קטנות ורזות ומה יצמח הרי ברור, מה יצמח מכזו התחלה. יודעת שכבר מעט כל המק הזה, מסתירים את הפנים או לטפט שלא יגיע השביל ולאן לשלוח. לכן לנסות לחם ולביבות ותפוחי אדמה, לפתות כסיפורים, בהבטחות. להגיד, הסיכוי היחיד כי הולך ורע ואם לא, תמיד לבד. וענתה להיות עם גורי זה הכלב שאצלנו, אחד מהם.

אף פעם לא האריכו ימים מסתערים על העגלות על הטרקטורים ומוכרח לבוא. או מהפיתיונות שפירזה המועצה לחסל את המשוטטים. דברים שפעם. ואז הדם מהפה, מלכלכך את כל המירפסת, יללות כשחושך ובבוקר כבר בלי תנועה, גמור לגמרי. ופיקו חופר בור ומיישר מלמעלה. אומר, צריך לדבר עם פניקי ואני בצעקה שירחץ ידיים אחרי שמתעסק בכזה. צריך לדבר עם פניקי, הוא אומר, אולי עוד גור שלא חילקו. לא יכול גם שבוע בלי אלה. ובקול, שאיזה מין יחס, לחפש עיקבות צער בזמן שמתים ולא מוצאת, הרי כמו צלחת או גרב לובש ופושט. וצחוק, שיכול כל הקיץ יחף ומגפיים סתם מעלה על רגל חשופה. להביא דוגמה אחרת, לא מוצאת מה ובבקשה בסבון לפני שנוגע באוכל של הילדה.

דווקא זה אף פעם. לא אל הכביש. לכל היותר נביחות מהמירפסת או נהמה שתיכף עושה לעצור ובפנים בהלה. מבחין שזרים לפי הריח ומהפתח שמטיל לא יעזו להתקרב. גם לא גניבה אחת מאז שבא, אומרת חוה, שופכת שאריות מארוחת-הצהריים וכולע בלי הכרת תודה.

אולי היה צריך מההתחלה. למשל האוכל, לשים במירפסת אחת ליום ויותר בשום אופן. לפי הדיבור של שימו שכך אצלו, כי מגיל צעיר מחנך, יודעים שרק הוא. ועונה שגם אנתנו, להצביע עליי שלא מסכימה לנגוע. ובעינין המוערים, מה איכפת אם רובך מול השולחן, מתבונן כשלועסים, ומי שאוהב בעלי חיים איך יכול לעמוד במבט הזה. מפני שמההתחלה לא להכניס הביתה ועל זה להתעקש.

הרי בתקופה שחולה, להיגמר לאט לאט ואז לבדי בבית. אם ניסיתי, ממש נדחף בכוח, דוחק עצמו ביני ובין המשקוף, לא

מתכוון בכלל, ונהמה נמוכה שהודפת אל הקיר עד שלא זוכרת מה התכוונתי.

הרבה חודשים, אמרה מריה.

שלב שכבר המוני מכרסמים, מתנפלים לחטוף מתוך היד. עוד מחשבה, אולי סתם. ומנסים לפרש לטובה, להגיד, באים בגלל היבול. הכרזות של מנטו, לעשות בחוכמה ושולח מעט מעט שיחשבו נגמר. להזכיר לחוה איך בכל כוקר ממינים מה שכבר צהוב, מתחיל להיות רך לגמרי. לצעוק אל מנטו שגויאבות, מין שאי אפשר לחכות. ומצביע על הארגזים, הנה שלחו בחזרה. גם מרים את הקול, שואג, להביט רחוק. לפי הצורה שנותנים לעצמנו כך היחס. והכי גרוע להיות קורים של פחד, שמושך להקיף מסביב עד ששעת כושר לנעוץ שיניים.

אמר, לשמור על הסדר, וכל הזמן מוכר משל עצמו וגם משל לייזר כי בני דודים. ואחרי הנפילה של סבא פאפו שהחליטו, קודם מה שבמיגרשים, לא לעבור את התעלה כי לא כדאי הסיכון. לתת הסבר, בגלל צורת הפרי, גם הגודל. חלקות שלא בזמן את ההשקיה, נסתמות מרוב עשב להיות מארב ואיך תדע מה מסתתר. לכן מביאים הצעה לעזוב לגמרי ולהודיע למועצה. מנטו אמר, אתם הזקנים שכל כך הרבה מאמצים בשנים ההן, ומבין את קושי. לכן יותר טוב לא לשתף בדיון. מצב שמוכרחים לשקול בשכל, אלה מול אלה המיספרים שמצטרפים לאחד, הוצאות ומיסים ואיפה הכנסה. גם לענות לדוקריש בעיניין השמירה, להגיד, תרשום סעיף לדיון בוועד האיזורי כי נוגע לכל הכפרים. אם חושב, אלה שכאן על הכתפיים שלהם.

תשמע דיבורים של הבן שלך, אמר דוקרן. ואיזידור, על יד הדלת, מנענע במקל, צועק, ישר אל הבטן ואם לא, כבר גומר את כולנו. להביט בו, להיזכר בשנים ההן. ואמרתי, איך פעם, חופר בורות בצד ההוא, להכריז חלקה נוספת וכך שניה ושלישית, כל מה שמתאים תיכף לחרוש, ונותנים לפי הרשימה. ואמרתי לפיקו, בחזרה להיות הולכים על ארבע, כל הזמן ניכוש עשבים, מלאכות שעושים למטה, ואחרי זמן איך יקטפו מהעצים. יותר מוצלחים מאיתנו, אמר פיקו, כי ברגליים יחפות על האדמה תיכף כשנולדים. או למשל העיניים. להתבתן בעלים, להגיד, שם למטה מלפפון ומוסתר לגמרי, ואם גזר או צנן שנאנקת האדמה מהלחץ. הכרזה של לוטי ארדיטי שאדם חדש מה שצומח. עכשיו הנה גדולים.

מצטופפים כפינות ילדים שלהם ואנחנו זקנים. לדבר על העבודות שצריכים לפי העונה, גיזום מלמטה שלא יגע הפרי בכך. ומודיעים, התחילו זחלי הפרודניה, לרסס כולם בבת אחת. עצות שנותן מוסאייב לנורה לוי, כוס אחת בתוך חבית שלמה ומהניסיון שלו להוסיף אמוניאק שני חופנים. גם להסביר לאן לה. והרעה של חנה פינקי שיותר טוב אם סוכר, דומה בצורה ואיזו השפעה. בכל שבוע.

ואמרתי לפיקו, מתקצרים והולכים. כתפיים לחלות תרמילי קטיף, לסחוב מרסט. ואיך הילדים שלהם, איך תהיה הצורה, אולי בתוך האדמה להגיד חפרפרות. הולך ונסגר מסביב. לצאת רק אם אל בית-הקברות ונדחקים זה אל זה להרגיש צפוף. גם בדרך אחרת שעושים הילדים, מעבירים רגל מעל המחסום ותיכף בחזרה. אולי להתחפר למטה, יושבים מחכים עד שיחלוף העשן. מפני שהתחיל להגיע. עגן שחור.

עוד היה גורר את הרגליים לשבת אצל השכנים, בשעות שערב. ואיפה הצחוק שלהם, כבר לא נשפך מהחלון, ושאלות אם ישנה, לקרוא שתצטרף גם כן. אומרים, איפה מריה, אולי להעיר, למשוך שתצא. ופיקו מכריז, הרכה יותר קל כשיבואו הילדים. קולות מהשנים שפעם וכבר לא.

ורגזתי שיחודל. יודע שלא יהיו. מיישרים את הגב אחרי יום עמל, אמר פיקו, והדיבורים גם כן. איך להגיד, תביעות גדולות. ועייתי, הלצות שלכם. מזמזמות באוזניים, לא נותנות להירדם. אולי לסגור חלונות בחום הזה. כך אי-אפשר, אמר, כל הזמן קמטים במצח והרי אורח-חיים שבחרנו. ויכולתי להזכיר הבטחות שבהתחלה, להזכיר את כל המילים שפעם. רק אמרתי תוציא אותו, תוציא את הכלב.

אם רובץ ליד הדלת, ולמה פנימה. למשוך אל המיטה, מניף למעלה ומוכרח להתגלגל אל המצעים. רק עכשיו מהלול. נדבקת אל הגב הזיעה. והכלב, נחל הריר שלו, שרצון להקיא. ותיכף התרומם, הוריד לרצפה ושריקה שיררן אחריו לחצר.

שעות, אמרה מריה, מתהפכים על הדשא. ובשנים שהיתה הילדה, אותה גם כן. למשוך בזנב שלו או מתאמצת לרכב להתערבב ערימה כי מתהפכים יחד. ואיך לנחש שדווקא מאלה. סוג שהביאו לשמירה, קשורים אל העמזדים של רודיטי שעשו מבטן וכשחושך משחרר לשוטט בחלקות למטה. כל כך שחור

המבט שלהם ורע, ואיך לנחש שבאמצע היום, ממש על הדשא. כל כך גדולים ששום סיכוי, נשיכה ראשונה והייתו כבר לקרוע גוף מת.

אמרו שבגלל הכלב, לעשות תיגרה כי לא מקבוצה שלהם, ומתלהטים, לא מבחינים שיחד איתו, שתינוקת. גם פצעו את דורקו שבדיוק עוכר ברגל ועד שקשרו.

לחשוב איך בתוך הברד הלבן ולא ממלאת. קרעים שסידרו כל אחד במקומו להצטרף לשלם, תפור באדום. ויותר טוב שעל ידה, מחליק את השיער להיות אבא, לומר מילים טובות, שכל הזמן איתך, כאן למעלה ועד שמגיע בכלל. כמה שנים.

להיות כל החלום, כל מה שנשאר מזו השושלת, ומטפח את הצמחים, שיחי גרניום, שיחי אספרגוס, לשאול כמה שנים ולא די. לשאול אם זוכר את הצורה, רזה וזריזה, ואם נשארתי, אולי אחת מאלו, בושקה מנטו או מטי ארדיטי שבאותו הגיל, גוף כמו שלהן. ומנענע בראש.

כשכבר סוף. רגליים מתחככות ברצפה ולא גדול כמו פעם הבשר שלו, צונח הברד בכתפיים ובחזה. לשאול ואיפה שלי, בבקשה להראות. ומביט בפליאה שמרימה את הקול, סימן שכועסת. להגיד, אדרבא, לבוא להצטרף. אולי שתילים לפי הטעם שלך ואמרתי, אחר כך מי יטפל. לכן יותר טוב שהוא. להיות ראשון. ותיכף מפסיקים, לא יורדים לקבור למטה, רק אותו, ואחריה הבן של נצור ולונה פאפו אחורונה. כי פחד לגשת. במקום זה חופרים בקצה המיגרשים, ממש נוגע בתעלה, מתחיל באבוקדו של פינקי ועד שיתמלא הרחוב, אולי שלושים מטר. אומרים, להעביר בבוא הזמן. לקוות.

תוה אמרה, עיניין לא צודק. שנותנים יד לצעוד יחד חזכה בכל הטיפול, כל הדאגה, עד שנגמר. ומי בך. אחד שכל הגוף שרירים ולעומתו כמו תינוקת ואיך ראשון. אם יודעת ששימחה לא תראה. לשים את האצבע מול השפתיים, אולי עוצרת את המילים, ואני דווקא, להגיד שמוכרח לפי הסדר הזה. ובעיניין הילדה, דווקא מפני שדועד בפנים, כל החיוכים, הצהלות ובגיל שנה להגיד גורי, קוראת לו גורי בוא. ואמרה, ודאי ודאי, כי פה ליד ורואה. גם אומרת, תשבי מריה, ואולי לשתות תה. רק שתינו וכל השאר הלכו ללוות והרבה דמעות כי קטנה, כמעט תינוקת. ואני לא.

הסביר להם שלא מסוגלת. וקודם כשיושבת על המיטה שואל אם לא אברא ללוות. הרי לא יכול לשער ששמחה, אם רואה מטפטפות העיניים. לכן לא להשאיר לבד. וביקש מחוזה, בגלל המלים שאמרתי, שמוכרח מתוך זעזוע, אם אומרת, נגמר ויותר טוב כך.

את זה גם לחוה וניענעה בראש בהסכמה, להרגיע אותי. היתה שלו, היסברתי לה. וענתה ששום ספק. לראות בפנים ואת הצבע. ואמרתי, יותר טוב כך. גם ביקשתי את הכלב, להרחיק מכאן. אחד שקוראים גורי. ותיכף עשו. חושבים, בגלל הזיכרונות, ובאמת לנצל הזדמנות. שכמו כל האחרים, שום הברל.

תמיד גדולים, אמרה מריה, וטענתי שכדי להתפאר, ומוכרחה לקבל כמין עלבון, שנותן חשיבות לגודל ואיך אני. כך עכשיו, היה אומר.

וזהסבר, להיות סתם מקום. ועד שמסלקים את הסלעים, ומקיפים בגדר. ובא זמן שטובלים בירק, בתים מסוידים לבן, ואז להגיד תודה רבה, לחפש כלים חדשים.

עדינים, הוא אומר, בשלב ההוא. טופח על החזה שלו להתפעל כמה מביט רחוק, וצחקתי. לא להיות אף פעם.

גם ללמד שלא בנים של אלה. גזעים שקוראים פודל או תחש, שמגיעים ממקום אחר. ואלה כאן לא נותנים להיכנס, מחסלים בנשיכות. ואם אנשים, לראות איך משפחת נצור, איך ברחו, משאירים את הבן שלהם להיות קבר, אומרים זה המחיר. מפני ששניים לכן מצליחים ואחד לא יגמור אף פעם. לשמוע קולות מתתננים ולוחשת לא, לא יכולה בשום אופן. הרי זקנה. רק להיות אזהרה ולא שומעים.

יותר רעים, אמרתי, הבנים שלהם. כל הזמן חשכוונות, לספור כמה עצים, לשקול שקי בצל. ובא מנטו לעשות תוכנית, להגיד, איך חושבת לשלם את ההוצאות. חלקות מטע שנושר כל הפרי כי לא כדאי וגם הלול. תיכף אחרי שמת. ואמרתי, לשמוע מה מציע כי זקנה ופיקו שם. לא לרדת לשאול עצה. בעמידה מול כל הוועד הם יושבים, אומרים, להבין את התקופה שקשה לכולם. והשאלה בעיניין המשק, זאת אומרת אחרי שאמות. אם מטכימה לרשום על השם שלהם ובתמורה כל מה שצריכה עד הסוף. מציעים בשם ההנהלה.

נודה לוי אמרה, אחת כמוך שמשכילה וכאן ממש מהיום

הראשון. אולי לספר לילדים את הדברים שפעם ממש מההתחלה. פגישה בכל שבוע במועדון או על יד המחלבה. ומה הדיעה שלנו אם למשל בזוגות, שניים שנשואים או לצרף לפי העניין, ומעלים זיכרונות בקול, גם משיבים לשאלות של הקטנים. הצחיקה את ברוך פאפו שאומרת קטנים, אולי מתכוונת לתינוקת של בכר, מפני שאם הקבוצה של פרדי מוסאייב, להיות בלי שום טיכוי. ונורה ענתה שלא הגיל של פרדי, אבל אלה שאחריהם, מטי ופלורה. לשמוע את הדיעה של מנטו כי הרי גם בת שלו. בלי שום ספק, אמר מנטו, לברך על הרעיון, לזכור שעל הכתפיים שלהם את כל העתיד. ומציע לראות במילים האלה סיום לסעיף, וישר אל נושא הלחם, איך הקטינו פתאום את ההקצבה, בלי שום הודעה מוקדמת. להמתין עוד רגע, אמרה נורה, וכשאלה אל לופו על עניין החתימה. אישה זקנה מריה, ולמה להטריח את כל הדרך פעם נוספת. ייקח דף, ירשום את ההצהרה ויודעים שטוף.

לפי החושך כשחזרת, מטפטף אל הפנים הגשם כאילו קוצים. זמן מתאים לדבר אליהם, להגיד ששום טיכוי, כך מההתחלה. אם חשבתי שהולכת, הנה איתם ביחד. ויכולה לומר מצטערת, כך יצא. להתנצל על הטירוחה, כל הטיפול כשעוד תינוקת והשנים שאחר כך, כל הציפיות. והקול של אבא, צועק, אחת שרק לקלקל. וענית, הביטחון שלך שמכריח להטיל ספק, והוראות לא, גם אם אבא שלי, כי בוגרת. אחת שרק לקלקל, צעק.

והתשובה ששום הכדל. לענות מכאן. אם יגיד, את זה בשתי דיין.

קול ששום צליל של התנצלות.

ועד שרטובה לגמרי כי התחזק הגשם. מתגנבת, רואה ממתין על הריצפה. לא לדעת אם ער אם ישן, והעיניים במבט תקוע, לא זו. לא לדעת מה יהיה. אם מייד, או יטפס על המיטה ולמוחרת כבר צריך לכבס הכול. אולי כלום.

יותר ויותר.

אולי הבהלה. ולשאלו עד איפה. ואז לדחוף, להדוף. כמה כוח שעוד בגוף הזה הזקן ומנוכחה. הוא יהדק את השיניים חזק חזק עד שדי.

עוד הסיפור הזה. פעם אחת למועדון עם חוה. מפני שביקשה, אומרת, לנסות ואם לא ימצא חן אז לא. ושם בכמה קבוצות, משחקים. ותיכף ניגשה להכין קפה, יודעת כל אחד כמה סוכר או לגמרי בלי,

וכשמניחה לפניהם לא מפנים את הראש. מיקו בכר מילמל, לשים לב שאורחת. אבל נשארו לכר המילים שלו וגם הוא בחזרה אל הקוביות, מנהם ביטויים שמהעינין הזה. חוה אמרה, תגישי להם. ונטלתי כוס בכל יד להביא אל השולחן. ופסו, שבדיוק אצלו, מעיף מבט ומקמט במין חיוך לעצמו. כבר לא גדול כמו פעם, מתרוקן והולך ומההתכווצות להתכסות קמטים. אבל ההעווייה כמו אז, על הדשא, שאלה אל האוזן של לופו, לא מצליחה להיבלע כולה, והסיום בשאגות צחוק של גברים צעירים שחושבים הכול להם. יובל שלם וכבר דהוי לגמרי, טכול בריח של זיקנה ואם בח מה איכפת. לורה פסו אמרה, אנחנו הוותיקים כמו משפחה אחת וצריכה לבוא לעיתים קרובות להיות איתנו. תגיד לה פסו. כך בשם המשפחה. וענה, אנחנו הגברים כמו תרנגולים בלול. תגיד לה שתבוא, אמרה לורה. הניחה את הקוביות להראות שנגמר ולופו הניח גם כן. אמר, את ואני זוג מושלם. יכול לקחת אותה לגמרי, אמר פסו, לקחת במתנה. הביט בי במין חיוך, להכריז, הזדמנות אתרונה.

לכן פעם אחת ושוב לסגור את הדלת. חצי כוס חלב, קצת יוגורט ובשבת לטגן בביצה שיהיה שונה. לשאול צד איפה, מפני שעוטף ונדחס בלי להותיר סדק. אתה כבר יודע.

תרומות

א.

היום האחרון של גאולה טרפון, שמתאים להיות סופת חורף ולא היה. לא כזה שמעורר הרהורים, מוליד פחד. משפט שהייתי מדבר באוזניים שלהם, פתיחה לכל הכנסים, לאמור, זהירות בימים שבלי שום רמז. מי שמאמין שיכול את העולם הזה בתמימות, אחר כך יבוא בטענות. ולא. מפני שכמו בגידה.

יכולת לחשב את הסיכויים. כך וכך פעמים. ואם מצליח אחת למאה, ומחלק או מכפיל, והתשובה ביד. זה בממוצע. עוד להוסיף את הגיל, שמחליש את הכוח, וגם השמיצה. לצרף את כל אלה. ואמרו, הרי חסד.

בצחוק היו אומרים, לקרוא, כבוד החכם, לעלות בסערה במרכבת אש. וענית, כל מה שעושה יתברך שמו. יחליט שבאה העת וימצא את הדרך. בכל זאת להטות אוזן.

היה בשעת בוקר, שחוצים מצד זה אל האחר, ויכולים בקו קצר. לפעמים מנסים להוסיף כיברת דרך על הכביש, שהרבה יותר קל. להתגרות במכוניות, להתגרות בגורל, וכך גם היא ביום ההוא. הרבה פעמים לפני כן. להבין את הסיבות. שמוכרחה לטרוח הרבה בכל בוקר, ועד שמסיימת כבר חייבת לרוץ, וידעת שמאתרת. להבין ולא לסלוח. עוד היתה חיה כשאספו, ומתבוננת בשתיקה בעיניים עקשניות. מתבוננת. וידעתי שבלא מחילה. בין כה וכה ללא שום סיכויים, רסק אברים שאי אפשר להשיב, ובמצב הזה הרי מוטב להחיש. ובאמת כך. בכל זאת היתה מביטה כשאמרתי את הברכות. גם את המחשבות, עין בעין, להראות הבנה, ואת המשפטים שבלחש. ופךטו שאל מה היו, וגם אחרי שהסתיים. ביקש לדעת את הדיבורים, כי לא הצליח לשמוע. בקול

דורש. ואמרתי, רק עכשיו כיסינו את הבור ולא נאה. ובלשון גערה, בבקשה לדבוק במינהגים שלנו.

לא להשהות את המתים. רק אולי אם לילה. זו הרי בבוקר עצמו. לכן חפרו לפי המקום שיצא, וכבר היתה השמש גבוהה וקשה, שממש לריב עם סִינְלָה על העומק שצריך. באשמתך, אמרתי, כי לא מכין מראש. יודע את התשובה שלו, את האמונה. לכן לבטל, שללא שום יסוד במקורות. אמונות שיפות לזקנות בבית הכביסה, וכל שכמותן. אם חושב שהנאה לכולנו לעמוד ולחכות, רטובים מדיעה, ואתר כך את הכיסוי שעושים ביחד.

מי שניגש להוסיף אבן. מי שהתקרב להגיד שלום. וראיתי את האחות שלה ניגשת בשקט וממש דורכת על החפור. מה שהשארתי לי, אמרה. וברטו התבונן בה, ממצמץ בעיניים, וידעתי את המחשבות שלו.

עכשיו לסיים, אמרתי לה, להצטרף אל השורדת שעמדו התלמידים, קטנים לפנים וגדולים מאחור. והמורים מכריזים את הכיתות שיהיו צועדים לבית הספר.

ב.

דבר שמושך דבר, וכך הסדר. מתחיל באדון אונגר המנהל הגדול, שהציע את החלוקה לשניים, בתי מגורים וחצרות, ואת השירותים ממול. גם הארכיטקט קרן, שצייר את הדגמים. אחד שנמשך והולך בשורה ארוכה, וכדי לקצר עושה אפשרות בשתיים ושלוש שורות והחלקות ביניהן. כמה אוֹרֵךְ תֵּלְקָה, אולי מאתיים מטרים, ואמר אונגר, להגדיל את הרחוב, ואז מתקצר. וכך.

גם את הצד האחר, ששם באמצע את חנות המכולת, והמחסן החקלאי, ומימן הכיצים, כל אלה. ואת בית הספר והמועדון מכאן. ובית הקברות מכאן. כמה כולם לעומת החצרות, ומוכרח להחליט לעשות בשלוש שורות.

רק אחרי שבנו את הבתים, ושאלנו איך יגיעו אלה שמאחור, איך הדרך; ופסק אונגר לעשות בניצב לרחוב הראשי, ולא הסכימו. אפילו תחלק את הרצועה בין שניים, אפילו תוסיף פיסת קרקע מתוך החצרות הסמוכות, והלאה עד שנחלק בין רבים, ולא הסכימו. ותשאר כמו שהיה, דרכי עפר בלי שום מעמד. כאלה

אנשים, כל אלה שאצלנו. אומרים, זו החלקה שלי, מתחיל מהיתד ועד לכאן. כמה פגישות שעשה המנהל הגדול, כמה דיונים. בסוף הכריז, עינין שלכם, ואם רוצים כמו כפר ערבי.

וכבר רגילים לעבור בקצה החצרות, עגלות או אופניים, והזקנים ברגל. וכשמגיעים לכביש הראשי חוצים בזריזות. לא רחב במיוחד. בכל זאת יכולות שתי משאיות זו מול זו ולא נוגע. והקושי, מפני שבלי הרף, ממש שיירות, היו אומרים בהתפעלות בימים שהגיעו, לשים ספסל ולהתבונן.

וגם, שלא יכול להיות נידח אם כזו תנועה. להרגיש במרכז.

מי שהזריחה לצאת מהדומיות, נורה לרי, מדלגת על השלבים, אישור הוועד, ולקבל רישיון מהמועצה. סתם ארבעה מוטות ומלמעלה פח, ובפנים שולחן ובקבוקים, גם פרוסות אבטיח, וכתובת מיוזן שציירה על לוח עץ. אישה אמיצה נורה, ותיכף התאספו להתבונן איך יהיה, מנסים הצעות לעשות כך או כך, וגם שתשים שלט בכניסה לכפר שמעורר את הנהגים. בְּרָטָה מרציאנו אמרה את הדיעה שלה, לעמוד ולהצביע, ותיכף ניגשה אל שפת הכביש, מחזיקה את כף היד לפנים, פתוחות האצבעות להגיד עצור, ואת השניה כלפי מעלה לקרוא בשלט. בעת ההיא עדיין נערה, אבל בלי חזן, וגם הלבוש. ומי שרואה ממשך לנטוע, גם מגביר את המהירות שמוכרחה לקפוץ הצידה. בכל זאת עצר אחד, ומתקרב אל הסוכה, ממש עד העמודים, והשאלה מה אפשר.

גוזו, אמרה נורה, וגם אבטיח.

אבל איך, שאל, מסובב את הראש אולי כיסא, ורק רואה את כל האנשים שמתבוננים, אומר, תראה, ומבקש בקבוק אבל קר. אם תשתה במקום, שואלת נורה, או להוסיף את מחיר הבקוק. בסדר, הוא אומר, ותיכף בְּרָבָרָס לחפש רוח שיכול להמשיך את הנסיעה. התחלה, בירכו האנשים, גם אמרו, אשת חיל שמרויחה פעמים, כי גם הבקוק. אולי היו גם אחרים, בכל זאת חזלה. אי אפשר כך ימים שלמים, לחכות ולחכות. גם עינין מזג-האוויר, הרחחות והגשם. אחר כך היו האחים וְרָסָנו, שאמרו, למכור ממה שמגדלים, פירות וירקות. משה ורסנו והשני אהרון, ועושים בצורה יותר גדולה את השטח, את החניה, ומין אוהל שבנוי מדפים מדפים, צנון ובצלים ושזיפים וכאלו. וכששאלנו מה יהיה, מפני שכך כל היום, משחקים בקוביות. ואומרים, תשתה

קפה. גם מכריזים, פגנ את הכורסא לכבוד הרב, לשחות איתנו.
הרבה סבלנות כי לא ממהרים, גם צחוק להגיד לדחות את
הדאגות ועד שתבוא הישועה.

ג.

עיניין המעבר. מתחיל כבן של קונפינו וכל המיקרים שאחר כך. מי
שמת, מי שנפצע, אולי נשאר בעל מום לתמיד, גורד את כף הרגל
שמסובבת הצידה, או מכווץ בכסא לפני הבית, לא מסוגל לזוז
בעצמו. הדוגמה של אדון דוֹרְקוֹ שמוטל בכורסא כאלו הצטמק
הגוף שלו אל בין המישענות, וקוֹדֵם הרי מוכרח להתכופף כשעובר
בדלת, ועוד הכרס לפניו שכמעט נופל מהכובד. ואמרנו לתת כבוד
לנפגעים, לשאול איך ההרגשה, ואם להזיז אל הצל, אולי טובל
מהרוח. כי מהראשונים שעוד היתה הרחמנות. ומביאים אל השורה
הראשונה שיכול להתבונן בחגיגות, גם מסוככים בתוך המעגל.
הסיוסם בתהלוכה על גבי הפלטפורמה, ומי שמצליח לתפוס מקום
ואז בנסיעה, ומי שרץ אחרי העגלה עד שתחור.

לתת כבוד, אמרתי, כי מהראשונים. ומה שמבקשת לאה פֶסוּ
צריך לגיזבר, לא עיניין שלנו כאן בודעות.
אבל נתתם, התעקשה. ואת הילד על הידיים שלה, דוחפת
קדימה שלא יוכלו להדוף מהדלת.
ואמרנו, תתביישי גברת פסו.

הרי אי־אפשר לאסוף מהמשפחות שוב ושוב, שמתחילים
הדיבורים וההתנגדויות, כאלה שכבר קיבלו, שאומרים, רק
מהאחרים, ואיך אפשר. גם נהיה קטן יותר ויותר המיספר שנשאר.
גם אומרים, להבדיל בין ילד למבוגר, שיכול סתם כך על הרצפה.
תתביישו, צעקה לאה, כי ממש בלי יכולת להתרומם על הקצוות
שנשארו, שמעל הבירכיים.

במקום זה ביקשתי לתת את הדעת על המעבר, לקבוע מקום הכי
מתאים, ושם.

ובעיניין ילדי בית־הספר, גם לארגן את החציה. ובאמת עשו.
מרכיזים בקברצות לתת אות ובריצה עשרים־שלושים. מי שמגיע
בזמן, מציית להוראות, והאחרים על אחריותם.

לשמוע את הדבר שבעצמכם אמרתם, התעקשה לאה פסו, מפני

שבתוך הקבוצה. כמה פעמים שבאה, נכנסת אל הישיבות ומתערבת. ואמרנו, לא בכוח. ואם חושבת שתצליח בדרך הזאת. ואדון לופו הכריז שלא דרך לקבל החלטות ודווקא להיפך, להימנע מכל דיון.

לפי התקנון, אמרה גברת פסו, כי מותר לכל החברים לשבת להקשיב. אחת שמתגפלת בקולי קולות ולא מוכנה. לכן אמרו שמסכימים, בתנאי שתלך. והתשובה שלא סומכת, שעושים בעורמה, ודווקא אלה שבועוד, מחכים שרק תסתלק. לכן במקום זה מבטיחה לשבת בשקט ומה שיחליטו.

בתנאי שתלכי, התעקש לופו. כי לא מקום לילדים בשעות הלילה, ומחר כל האחרים באותה הצורה.

גם האחריות. להבין שבדרך שעושים וכל הטידחה, רק לטובת התלמידים, וביחוד הקטנים. ומי שרוצה יכול בעצמו, או סתם לשלוח בלי שום השגחה. להזכיר את הסעיפים שהודיעו מראש, חלוקת מיכסות קטיף ומחסן החלקים. במקום זה מה. ואמרת, אם יהיה בלי שיקול-דעת לאן נגיע.

ד.

עומד לעצמו. אבנים שמאורגנות קבוצות קבוצות, לפי הצורה של הכפר, ובאותו הסדר. בית הקברות שלנו. ומרחיקים בכוונה, להשאיר מקום למי שעוד יהיה, שיזכר להצטרף למשפחה שלו, ואומרים זה המקום שלי, זה שלך. יודעים מראש איפה. אם קיים ויכוח, למשל חושבים שלפי התור. מי שראשון למות. או לפי הגיל. גם עיניין בני-הזוג שמתווספים פתאום. והרי לא כך בהתחלה. עד שמת אדון בז'רנו וביקשו לשים ליד מרטה מְרִיקָה האחות שלו, שאצלם בבית, וכל המהומה שאחר כך כי מוכרחים להזיז את שלמה לוי והזקנה דַּנְקָה, ואת הילד של בכר. והיצעתי את הצורה החדשה שיהיה מעכשיו. איש חשוב אדון בז'רנו, שמארגן את הובלת התוצרת, וממנו התפקיד לבנים שלו, ועיניינם איך עושים ביניהם. וכשראו שהולך למות הודיעו שרוצים ליד מרטה מריקה, ואם יחפרו ברוח או להזיז את כל השורה. שלושה שמרימים ארגזים על הכטן שלהם, מחזיקים על הכתף שניים שניים, ותיכף כשגומרים לשלוח את המשאית מגיעים אל

המזכירות להגיד אנחנו השניים וצשהאל תיכף יצטרף גם כן, כי התחפר בבוץ הטרקטור הגיזן דיר. בזמן שהיה ויטלי. לא מתאים לגודל שלהם. וכשראה שמתקרבים, ממש נוגעים בגוף שלו מימין ומשמאל, והכריז, מה שיאמר החכם, כי לא עיניין שבסמכות המזכיר.

לראות את זו התמונה, שניים רחבים והוא באמצע, מעל האדמה, עד שממש לפני הבית שלי. ואז מורידים למטה, להכריז, הגה כולכם ביחד וגם הם שלושה. ואמרת, נדבר בחוץ כי נוטף הבוץ מהבגדים שלו.

מה שאמרה בָּקָה לוי, שמשוהו בכל זאת נשאר. אינך יכול להעביר את הכול, העצמות והעפר והריקבון, ומוכרח לזחול עם הרטיבות, להתרחק לצדדים, אולי אפילו לתוך האדמה של מרטה מריקה. ועכשיו שני מקומות לרבוץ עליהם בכל שנה ובימי הזיכרון. אישה קטנה בקה לוי, ומה איכפת אם יושבת על האבן. וענו שאיך אפשר. לא מוכנים גם לשמוע על הדבר הזה. כמעט שנה וחצי, דיברה בקה, וכשהוציאו מול העיניים שלה, אוספים את החומר בדליים, בוץ ועצמות, וישר אל הבור החדש, עד שנפער ריק ותיכף התמלא במים. אם זורם הרטוב לצדדים ועכשיו חזר. והכריז אבישי, להכות את המשוגעת.

ואמרת, לתת כבוד, גם אם מלא צער.

לדודה, התעקש אבישי, שמערכבים עם שלמה לוי לרבוץ יחד. כך. חזינק עשהאל, לשאול איך אמרה.

מהמים, הסבירה בקה, מנגבת את הרוק ששם עליה, וחזר ויורק. לא ביחד, משכתי, להרחיק אל המקום האחר, והם אחרינו כי עלבון למשפחה. להדגיש ששום איש כל החיים שלה, ורק אדון בזירנו.

ומזה כל החוקים, להיות האיש והאישה, ואת הבנות הכי קרוב ואת האחים מסביב, להתערב בתוך המשפחה, ומי שהתחתנה כבר שייכת לקבוצה האחרת.

ה.

להיאנח בצער, להגיד על חסד, ואת החובות שידעיים. כבוד להורים, לזקנים. כי מבינה בעצמה את הקושי. ואמרה, כן. כל

הקטנים האלה שמבקשים לחם וחלב, ואם לא איך יגיעו. ומובן מאליו שאוהבת.

ואמרה כן.

לכן להמשיך, להיות חזקה.

ואמרה, הרי חטא.

לא אַת, היסברתי, לא ברף שלך, ומוכרחה באומץ. ואמרה, אם מביטה מלמעלה, אימא שלה, וגם כל הזקנים שמתו. והידגשתי שלא בחשבון שלה. אַת זה מבטיח. ובלב חשבתי, כה דקה, רגליים וגוף בלא בשר, בלא רכות, ורק העיניים. כל כך קטנה, אמרתי, וענתה, כי עושה מעשיו בחושך. להיות חזקה, מילמלתי, דיבור ריק.

איש זקן שָׁמָּה יכול. רק להטות אוזן, לשאת תפילה לשלום. דברים שבסתר והם פורצים ומפרסמים עצמם, עד שמתמזגים במנגינת הרוח. אֵי ירק יונקים דליפת מי שפכים ובלא הדר. לתמוה אם צמחי תרבות שנתגלגלו בקוצים. כך בתי המגורים, מרוב שחיקה. ומי שהוסיף מחסן של פח, ואחר מירפסת וכאלה, בניינים ביד לא אמונה להיות גבב. ואמרתי, להיות איתנה, ואם צריכה עידה, תמיד פתוחה הדלת הזאת. ומי שפוקד על הזמן לחלוף יעשה את שלו. לזכור שמצווה גדולה, בכל יום ויום, אלה הקטנים שצומחים בינתיים.

וידעתי שאולי מחשבה, לא דיבור שמכוון לזו האוזן. לומר לעצמך. איש זקן שָׁמָּה יכול. ובלבד ששקט.

1.

את האדמה שקיבלנו, אבק צהוב שמתייבש להיות פורח ברוחות הקיץ. הכי טובה להצמיח דגן וירק לבהמות, גם גידולי תעשייה סלק וכותנה. ואמרנו, כך וכך מזה ומזה, ועוד לול וכבשים וירקות. יום של עמל למי שעושה מלאכתו נאמנה, והתמורה עיניין אחר. לחלק את הסיכון, שאם את הכול מין אחד, ובאים פגעי הטבע ואחריהם פגעי השוק. על זה לשאול את לופו, להיות דוגמה. יכול לקחת אחרת, הם אומרים, ואפילו מלפּו עצמו, שנה אחת לאתור. ואמרתי, קישוא, גידול שטוב כשהוא טרי, אם לא, לשים לפני הכבשים. לכן לחלק את הסיכון. ופָּרְטוֹ אמר, תהיה מתרוצץ פעם בחלקה זו, פעם באחרת, ועד שחושך. בסוף לשים לפני הכבשים

את כל התערובת. מה שבידינו, אמרתי, והייתו יתברך שמו. אם ניסו להגיד שלא עינייך להנהלה, ומי שזורע יהיה קוצר. ומי שחשב לעשות בסתר, יכולת לרשום קנט לקופת הציבור. לכתוב בכרטיס. ומה הטעם אם מסרב לשלם. אחד כמו ויטלי שדי להרים את הקול להטיל פחד, ועינייך אחר האחים בדרנו שמתבוננים אל תוך הפנים שלך ולא עונים, לפעמים אומרים, בסדר, אבל נעזוב את הפעם הזאת, ואחרי זמן עושים באותה שיטה. כבר היתה העונה החמה, כשגלוי הסיכוי, והמחירים איפה שהם, ורק לודת, לנפות את הידיים. אם תגיד, גם אלה הפרוטות כשרות ללחם. אם תגיד, אתה תהא עושה את שלך ומי שמצווה חיים, יעשה את הטוב בעיניו. ואמר ברטו, כך חודש כך חודשיים וכלילה מה. וענית, ער שיימצא.

אחת כמו סטלה, שכל עוד חיה, גם לא מחשבה אחת לשאול את עצמך אם אפשר. רק אולי בתוך החושך במוח מבלבל. ממש מתוך ערוגות שמעשבת באצבעות, דחוס הגוף שלה בין השורות, גדול ודחוק לצדדים, ובלי שום שינוי, רק שהיום כותנה ומחר סלק. גם את הקטיפים. בכל זאת מפטיקה שתוכל להוציא ילדים מתוך הבטן הזאת ולחזור להתמלא. בן אדם צריך מה שהגוף שלו, דיבר ברטו, אחר כך תהיו באים בטענות.

ממש אחרי שמתה. ואם ניסה אל שרה דהאן. ומהצד השני יקה כנפו, שצעירה בהרבה, ודי במבט אחד ששולח אלברט כנפו להיות חוזר לאחור. תשים את ערימות השחת אצל הצד השני וכשבא להרים אחת כאילו רמו למחשבות שלו להתקרב אליו. או מתיישב לתלוש עשבים איפה שנוגעת הכותנה בדרך, ורואה אותה כפופה על הצמחים שאצלם, לא צריכה להראות שהבחינה, ורק הצוואר מתארך אל הכתפיים, פקה וחי. אולי סימן שנתן אדון דהאן, צילצול הזוכית בחלון המיטבח שפתאום מתנפצת, ומהקול להתמלא דאגה, לרוץ לראות איך עשה, איך זרק, כי מוטלת האבן ממש למטה, לא אחת שהיתה מקודם. להיות אוהרה.

מה יכול, להתמלא כעס, לחשוב מחשבות שעושות שחור. שעושות רע. שעושות להיות רע. והכי הרבה אל הילדים שלו. ובערב כבר מוכרח להיות הדבר הזה, מוכרחה להרגיש את העיניים שלו מביטות עליה בכל מקום, ומין התנצלות שכך, ומה עוד מלבד תחושת אשם.

אם לצאת לחצר, אמרה גאולה, לחפש מחבוא בין העצים, בסוף הרי מוכרחה להיכנס אל החושך ושם. גם לבכות, אמרה גאולה, כל הזמן שעשה וגם אחר כך. לבכות בשקט. לדעת שללא חזרה. ושאלתי, למה עד עכשיו, עד שטיפרה. אם לא מבינה את הסיבוך שבזמן, שמחליש את כוח הצדק. וכל האחים הקטנים שכבר נוהיה קְרָגֵל להאזין לתנועות, איך קיבלו את ההתנהגות. ועוֹנָה, כי עייפים. עכשיו כבר מה יכולה, היא שואלת. ואמרתי, הולך טוב הרוח, קיץ וחורף, חמה לממשלת היום וירח ללילה. ומי שבידו הכול, לתבוע מידיו. פנים קטנות, והשיער חלק ויווד, להחליק ביד מלטפת. גם לזכור את הקטנים שבבית, שבדרך הזו מתחוסף יום אל יום עד שדי גדולים להמשיך בעצמם. עולם מלא, אמרתי, כל אחד ואחד. כבר היה יותר מחדשיים כעת שדיברה, ואיך להחזיר.

ז.

שָׁעֵלָה שצרח אדון סימנטוב, אם נעים האוויר בחלק הזה, לשבת לעצמי. וענית, לחשוב על הדברים. ומחפש את הקשר.

פתאום קוד כזו אחר זו. שיפורה ארדיטי, וביום שאחריו בוקה כהן ודוד שמטוב. להגיד שאת האחרון מובן לגמרי כי בזמן הלווייה, וכך מחזיקה ביד שלו ומושכת לבוא אחריה להתכסות יחד באבק הצהוב. מה שעשה לאדון לופו, להכריז, תמשוך את הזמן, ומי שינסה להתחמק, אדרכה, נראה.

הכי טוב כאן, אומר אדון לופו, לשבת על האבנים. ומטביר שמפני ששוכחים את ההוראות, מכט שמאלה וימינה, ושוכ, לא קודם, לא לקצר. לא המיקרה של בוקה, אמרתי.

כבר היה ערב, וידעתי שמחכים שאגיד, להיות אות להתפזר. תורה שאלה איך מרגיש ואם בסדר, חושבת שמההתרגשות. לחשוב על הדברים, היסברתי.

ואז ההתפרצות, שעוד צריך לחלוב, ולפזר מזון גרעינים וירק. וברור שְׁוֹרְסֵנו, לפי הקול. ולא סובבתי את הפנים. לטמך שנים בבת אחת, שמוכרחים לבדוק את הקשר, לכן דווקא.

שמעתי את הקריאות, דרך ארץ, וקריאות שקט, עד שנוגעו.
ואמרתי שכל כך עמוקים. לשאול את השאלות ולא להבין. הרי לא
עושה את הדין עם הזקנים דווקא ועם הילדים. לכן מוכרח לחשוב
עוד.

ת.

בערב ההוא כתבתי מכתב אל המפקח הכללי. להזכיר לכבודו שרק
בדברי תוכחה ומוסר. כוח שאם תנסה את החוק אולי ענן ערפל.
תתקרב ולא תמצא. לכן מוכרח בעדינות, ויתור שגורר ויתור, וכבר
כמה וכמה מעשים כאלה. לא לשאול בגלוי, אבל יודע. מכיר את
הכאב בעיני הילדות. גם שמרעות שמטפטפות אל האוזן, מיני
רמזים. ובאה קָקִי סמו שממש בדמעות. לזכור שקטנטן. בתים
בשתי שורות וכל השאר מה. לזכור שכמו אבק האדמה שלנו,
ובמים מלח עד שמתייבשים העלים. אם מכיר את הפצעים
הרטובים על פרי המלפפון, שזורעים ויקבון שדות שלמים. וכמה
החום בקיץ. מחמץ החלב בעטיני הכבשים. כמה יבש הקיץ. לכן
חובה בעדינות, להודיע לאנשים את דבר החוק, להזהיר את
האנשים.

כבר יכולתי ללחוש סוד, להגיד בקרוב בקרוב, ואת חשבון
הזמנים. שלושה ימי המישלוח, ואם שבת ארבעה. מה שאחר כך
רק השערות. לדעת איך המינהג שלו להציץ במכתבים, אם בכל
יום. לזכור את החשיבות והדרגה. כבר יכולתי לטעון אל ברטו את
הסכנה. ומגיף ידיים להצטרף. מזכיר גם אחרים. אבל הראשון,
אמרותי, ועכשיו כבר קרעים קרעים.

עוד להוסיף את השרפה הגדולה שבאותו הקיץ.

עיניין חוזר בכל שנה, מצטרף החום אל הרוח, ואז מרחוק עמד
עשן. הרבה עד שמגיע, יורד במידרונות ובערוצים, ואז כולנו
בחלק הקרוב, להגיד, אם ישתנה הכיוון ומי שהשאיך את שאריות
השלף, ועכשיו כבר יהיה זורם אל תוך הגדרות פנימה. מחזור
גידולים שתיכנן האגרונום דקל מהמשרד הממשלתי, שהדגיש את
הכסף לכל שעת עבודה ולקוב מיט, ומזה להצביע מה שיותר כדאי,
חצילים וקישואים, ובלבד שאת הקטיפים בזמן הנכון. גם הסביר
את המילה סניטציה, לדלג על שנה ושתיים, וברוח חיטה וסורגום

שמייבשים היטב. איש שמן אדון דקל, ומדבר משפטים שלמים כאילו מתוך הכתב. גם לרעת שלא כמו פעם החקלאות בימינו, וכל השיטות שמשביחות את היכול ואת האיכות. ושמות חומרים שמכוונים בדיוק אל המועד, ורעי מיכלוא. מתרומם הקול שלו מההתלהבות והרי שקטים כל החברים במועדון, כי יודעים שמהמשרד הראשי. לכן התבלבל כשנכנס מְנִיָּה אל תוך הגאום, ממש בין דוגמאות הכימיקלים, לברר את עניין הבצל. ובאמת חוצפה.

אם אומר שלא מבין, ממש כמו שעשה לופו, ופירוש הדבר לברר. להגיד הכי טוב חיטה, לפי המיספרים שרשם על הלוח, ובמים לא משתמש בכלל. ומחייך לשאול אם כך המסקנה. לא, אמר דקל, כי מעט עבודה, כמעט אפס, ואז הרבה על הנייר, אבל בכיס כלום.

להדגיש שהחשוב ימי העבודה. התמורה לכל שעה ואת זה לכפול.

גם להתחשב במיגבלות המים, הדגיש דקל. ולופו הביט מחייך ומצביע על העוקץ שבדוגמאות, שאם לפי שעת עבודה עניין אחר, ואם לפי הכיס עניין אחר לגמרי. להכריז את העוקץ.

ומנדה ממש אחרת, כי נכנס לתוך הדיבור ובעניין לא נוגע. שואל איך הדיעה על בצל, איך המיספרים שלו. בצל, השמיץ דקל בקול מתפלא.

להבין את הסיבה ואת החלקה שעשה על כל המיגרש, מהלול למטה, ועוד המשיך מְצַבֵּר לגדר, כאילו שלו.

יכול בצל, דיבר דקל, יכול שום. כל דבר שמוכרים בשוק. אבל קודם לעשות את חשבון ההכנסות. על כל המיגרש, אמר אלחי, ויותר.

ועכשיו כבר הייתי מוכרח. כל מה שרוצים אלה, להוציא את העיניים. והיכיתי על השולחן, להקשיב, לתת לשמוע. ואת השאלות לשמור לסוף.

סוף, הכריז דקל, מתרומם מהכיסא, ואת הניירות בסדר הנכון, אוסף ושם בתיק.

הסוף שעברה מהבצל, מהשורות שעל השטח, קופצת ופונה לצדדים, לשרוף את החלקות היבשות ועד הבתים ממש.

היה קשה השוק בקיץ ההוא, ומה שקיבל ממש נמוך, בקושי

לכסות את האריזה, והתשלום לניסים פֶּסוּ כעד המשאית. ואמר, להשאיר בשטח עד שיעלו המחירים. יכול גם קיץ שלם. לא עגבניות, מלפפונים שרק לזרוק. כל אלה הטריים. ובכל יום מתבונן אם מחזיק, אם לא נכנסות ארנבות וצבאים, גם חזירי בר שחופרים לעומק. יכול להיות גיבור כנגד אלה, אבל האש עיניין אחר, עיניין שמוזק עם הרוח, לא תספיק לגרד את היבש וכבר כל השדה כולו. בצל צלוי, צחקה נורה לוי.

ואמרת, לחייב בנוק. כל הלולים שנשרפו, וגם שלה, גם הבית של קונפינו המתבן. איך היה עובר אם לא מושך מעבר לגדר, מעבר לתעלה, אל המורדות עצמם.

יכולים להחליט מה שרוצים, אמר מנדה.

ואמרת, קוֹדֵם לדאוג לעיניין קונפינו, ילדים שצריכים קורת גג ומיטה, ובעיניין הנזקים אחר כך. וברטו אמר, את הלחם של ילדינו שרף זה.

אולי חודשיים בין המכתב והשרפה, אולי חודשיים וחצי. ומהשרפה עד התשובה כמעט חודש נוסף.

מביע תודה, בשורות קצרות ובחזרות, על הנוסח הנאה והאמון שביסוד הגישה. עיניין שיש לחזור ולשנן באוזני הנער שהוא עתיד חברתנו. כך המפקח הכללי. ולמטה החתימה, לילי פדן, מנהלת הלישכה.

כתוב על נייר תגיגי וצחור, וסמל המדינה טבוע למעלה. עובר מיד ליד לראות בעיניים שלהם. ואמרו, לתלות על הקיר, ליד התמונת, והכי טוב מכוסה בזכוכית.

כבר היו סימני אצבעות ממגע האנשים, וביקשה נורה להיזהר כי בצורה כזו יודעים מה יהיה. כינתיים מוטב לדרך בנושאים שלפי מודעת ההזמנה. עיניין חלוקת האפרוחים, והתלונה שמטרה קָלָה אִיס בעיניין הריח, ואחרון, עינייני בית־הספר, לשמוע בעיניין הזה את עזגד המנהל.

ט.

כשמחשיך ואז ארוחת הערב, עגבניות בגריסים או שעועית, ומתבלת בפילפל שמוסיף חריפות. אוהבת להשיח על דברים אם

קרו או דיבורים של זה של זה, ועל העייפות. לפעמים שואלת איך כשמדבר עם ההן. אישה כפופה, שכבר מזמן לא בסידור השיער, ובקושי הדעת לניקיון הלבוש. דיבור כאילו אל עצמה, אבל אליי, אומרת, אם מביא הביתה את הצבע הזה, כי לא מרגיש את טעם המאכל. עלי פטרוזיליה שאספה ממה שצמח ליד הבית של לופו, ואותם מקצצת ומוסיפה אל תוך התבשיל. יודעת שאוהב. ומתבוננת לראות את התגובה. ולא.

אם מביא את הצבע הזה גם לכאן, היא אומרת, אפור של עניים שעושה את סיד הכתלים כאילו ישן ומחוספס גם הוא, גם משקופי הדלתות ועל התקרה. כבר כמה שנים, אולי שלוש שלא סידו, היא אומרת. ואמרתי, יכולים בעצמנו. מאמץ של ימים אחדים. אם חושבת שיעשה טוב להרגשה. ואם לא, לשם מה.

גם אנחנו, היא אומרת, חריצים חריצים, מצטרפים היטב אל הבית הזה והחצר, והקוצים שעולים לגובה לכסות על הכול, וסדקי הטיח שיותר מיום ליום.

שואלת, איך כשמדבר עם הללו הנערות.

דבר שבכל ערב, להיות ממתין בחדר המזכירות, ומי שמבקש עצה, לפעמים פטו הזקן, דוֹגוֹ אשכנזי וכאלה. לפעמים נבנסים בזה אחר זה האיש והאישה, ואומר להם את הדיעה שלי, להזכיר את כבוד המשפחה, ככוד הדורות שחלפו, צופים ממקום מנוחתם ומה שרואים אבוי לעיניים. גם את הילדים. בכל יום. ומי שמבקש לבוא, רואה שפרוס הווילון, סימן להמתין עד שייצא האחר.

הרבה נשים שמשיחות את מכאובן, מטפטפות דמעה. לפעמים מניח את היד על הראש שלהן, מגע קל, מרפרף, לרכך את הכאב. להיות זיכרון. ואם שבה וחזרת עד שממש דאגה. ופעם דיבור למלכה רודיטי שלא טוב הדבר הזה, מחשבות שבעצמן חטא, ומוכרחה להבין. ואֵלו הרי קטנות ממש. רק צער. רק השתתפות בצער. רק תקווה שהַגָּה הַגָּה. יודע שלא.

ומבקשת לדעת את התקווה שלי. ואמרתי שלפעמים שחור לגמרי, וכל המחשבות מים עומדים בחבית חלודה, להתמלא קצף. לפעמים בלילה שעות שאין להן סוף. ובבוקר פרוסת הלחם וכוט מים מחוממים בטעם עלי המנטה, וקולות צעדי־הילדים בדרך לבית־הספר והכבשים. להמשיך את המעשים.

ואמרה, נהיו קשות התנועות, האנשים, לא אדיבות ברכות־השלום שלהם. כאילו ענן שלוחץ מלמעלה, ועל הראשים. ואז

כאיטיות ובלי תשומת לב. מה הפלא שפוגעות המכוניות אם חוצים לאט.
אומרת, אולי מחשבות של זקנה.

י

החישוב שעשתה התלמידה פינצ'י, חשבון גילאי כל האנשים, שאולי מדויק, והמחלוקת רק לגבי הפירושים. תיקח את השנה הזאת ואת השתיים הקודמות, ומה תקבל, תוספת של שלושה וארבעה חודשים לממוצע. וצחקתי. שנה שעוברת, זאת אומרת כך וכך, לפי מיספר כל התושבים. רק אולי ילדים שנולדו באמצע, שאותם לחשב בנפרד. ואמרה רחל פינצ'י, לזכור את המתים שנמחקים בבת אחת וכל השנים שלהם.

רעיון שהגה המנהל עזגד לעודד את החקרנות בבית-הספר, ועושים ספירות של פירות העגבניה, גם המשקל, גם את השפעת המים. מפריד לפי החלקות לפי המגדלים. ובכל יום רושם על לוח המודעות, כך וכך אצל זה, אצל זה, שיראו כולם. לעודד את הסקרנות היוצרת, אומר עזגד, גם הכרת העובדות, אבל לעומק. ובעינין הגיל, דגש על הדאגה.

שניים שמקצרים את הסיכויים, הסבירה הילדה פינצ'י, הויקנה ואלה שבכביש. וככל שגבוה הגיל כך מיספר המתים. והוסיף עזגד את האצבע אל הכביש, שנוטל צעירים, חישוב שניתן לעשות, ועד שייגמר.

כך בחגיגות הכיתה הבוגרת, ואנחנו בשורה האחרונה ולאורך הקיר, כל הועד וועדת החינוך. ואמרה נורה לוי, דברים מחזרים במקום הזה שעניין לאסיפה.

י"א.

בסתיו ההוא כתבתי אל שר הממשלה. כבודו כוודאי ייטיב להבין את רוח המילים, אם יידע שעתה זה שכתתי מהלווייתנו של חברנו אלחי מושלזוב, איש חביב וצנוע. כל הכפר התאסף סביבו, מתבוננים בשתיקה איך יורד אל הבור ושוב לא נראה מטייל

בשעות הערב, קורא ברכה אל החצרות. לא ירדו דמעות, לא דברי הספד. נהיו קרירים האנשים, קצרי רוח. רק התכסה בעפר וכבר פנו להתפזר, מתחמקים לצדדים. והרי ללא בנים, ללא המשך. לצרף לרשימה בספר בית-הכנסת, לכתוב, מפגיעת משאית ביום זה זהה, ואת הגיל שלו שישים וארבע. היתה שתיקה ליד שולחן הערב, וביקשתי שְׁרִי, להגיד את הדברים ברורות, כל החמצות הפנים שבאות להתריס. ואמרה, מה לומר שלא ידע. דווקא לכן. לשמוע את הדיעה שלה. ומסבירה שמוכרח לכנס את האנשים, לדבר אל ההיגיון שבמוחות. להגיד, אחד שבלי יכולת להוליד ואת גדלות הנפש שפתח את הולדת לאפשר כניסה לאחרים, ובעצמו פוסע לאורך הגדרות ובין החלקות עוצם את העיניים.

אלה הילדים שאינם שלו, אמרה, שחייבים את החיים שלהם. ומה שעשו. אלה הילדים, אמרתי, שדחפו אל המחסן, עכשיו בעלי משפחות, ובעוד כמה שנים התור שלהם.

ומזה הקשר. מעשים שללא מחילה. ומי שיודע ומעלים עין, להיות שותף. ומי שמשתתף בישיבות ורואה את הסעיפים שעל סדר-היום ואת שאינם, עליו האחריות.

מזה הקשר.

לכן די לעיין במיספרים, להשוות כמה בשנה הזאת ובקודמת, והלאה לאחור, לראות איך צמחו, והמסקנות על כך-היה. תהיה צבועה אדום הזפת, כתם אל כתם, עד שהכול. אזי יאמרו איך עוורו עינינו. להיות אזהרה.

י"ב.

כבר לא חיכיתי שתבוא תשובה. בכל זאת באה. ומה שכתוב, אמירות בשבח הצניעות. ומדגיש את הסיפוק האמיתי להיות בתוך הירוק, ואת משב הרוח בצל ענפי-העצים. אם ברושים או אקליפטוס. אי-אפשר לאנשים, כתב השר, לאלו שזכו בכל מנעמי החיים, ורק להיות זכים בעצמם, ובבוא העת, להיטמן באדמה האם שמכסה על הכול.

כבר לא הראיתי, שלא יעשו מיסגרת לתלות בחדר-המועדון. במקום זה להשתמש לטובתם, לקרוא באחניהם, בזמן שמגיע הצצר עד נפש ואז. מילים שמצלצלות כמו שיר. וכשיושב כנגדי

כפוף והמרפקים על השולחן, נועץ את העיניים למטה. אדון מושתוב. כך גם מלכה מאש. ואני מבקש להטות ארן, שאומר שקט וחשוב. ואין לדעת אם נכנסו אל הלב, אם מרפרפים, פטוקים בלא מוכן ומה הקשר. רק אולי עניין הסיום שמקבל מגנינה של השלמה, שאומרים בתוכם פנימה, כאן אנחנו וכזו האדמה נתמוג בבוא העת. בלא הישג בלא צבירה, ורק הרוח שורקת זרה וקרירה, מחליקה את המהמורות.

י"ג.

אזי המעשה במריקה, האישה הזקנה, נסתים בלילה משונה מתוך הבית, ובאו מצאו שוכבת על הארץ והכלב רובץ מעליה משמיץ בכיה. כל כך צמוק הגוף שלה, ומהמוות מכורץ עוד יותר, כאילו ילד. והוא לעומתה פי שניים בגודל, וחושף שיניים בהמת איום, עד שנכנסו וקסנו וקסנו ובבעיטות.

היו מקומטות הפנים שלה ושחורות, ועל הצוואר סימנים אדומים, ובלה אמרה שכך, כמו שהזהירה כל הזמן, מזאת החיה. מאז שמת פיקו, אמרה בלה.

פסו רטן, לפחות עכשיו, ומוטב להזדרז לפני שיעשה מעשים. חיה רעה, אמר פסו. ולעומתו המתנגדים, ששום ביטחון לדעת את הסדר, ואם אחרי שמתה. להביא הוכחה מה ראשון ואחרון. טענות שבכל התוקף, אדון ורסנו וגם לופו, כי סוג שטוב לשמירה, ומה שצריך, לקשור בשרשרת, להעמיד בצד הזה של הכפר שמשם הסכנות.

כמה שהזהירה, התעקשה בלה, גם רשמה פתקים אל תוך התיבה שבמזכירות, ולא עשיתם.

ובערב בעצמה ממחינה שאגיע, לספר מה שידעת, לדבר שלא טוב המצב שלנו ומוכרח להפסיק את החטאים. אנשים כברטו שנותנים דוגמה, וכבר מבחינה במבט הרע גם אצלה בתוך הבית. אחת שכל היום בכפיפה, עקום הגב שלה והרגליים מין צורה בגלל העמל. מה שלכל הנשים שלנו, המבוגרות, דהוי ומרושל. דיבורים שאומרת לו לחזול מהרמזים הרעים, לאיש בבית שלה. יודעת שבסוף ינצח.

מהדוגמה של ברטו וכבר כמה אחרים. מוכרח להפסיק את החטאים, היא אומרת, למען כל אלה

הילדות. ואת היד שלי מחזיקה בכוח, לוחצת אליה אל הבשר.
עד שמבטיח.

מאחורי הדלת סימה בכר, בלי סבלנות מתהלכת אל העץ ובחזרה, אל החרוב שגָלַל מתחת לחדר המזכירות. ומתחככות זו בזו, לא נותנות שום רמוז, כאילו זרות. והרי משפחות קרובות, בכר ופָרְדוּ, ורק כאן בשעה שלי, כל אחת לבדה, לא מצטרפות להיות שבט אחד. ואמרתִי לה, אתן הנשים למה שותקות, כולכן יחד. יודע שדיבור יִקָּ.

מישור אחר כל השטח בצד הזה של הכביש. ומילאו את כל הרווחים בעצי חרוב. ובסתיו נושר הפרי או שמכים בצינורות ארוכים להפיל למטה, לאגור לחורף לאנשים ולבהמות. מסורת של שנים, הטיפול באלה. וכשראו שדין ודברים, החליטו לחלק עץ למשפחה עץ למשפחה, והשאר רשות הרבים, לבוא וליטול. הכי טובים עצי המזכירות, ואמרו, להשאיר דווקא את אלה. יכול להמתין בצל ובינתיים ללקט וללעוס, או באבן. אולי מה שעשתה כשיצאה מאצלי, בזמן שמדבר עם סימה, שומע את הצד שלה, ואמרתִי, למצוא את הקשר. התחלואה ברפת ומכת הפרודניה ואחרון עינין השתיה. דרכים רבות אל שער העיר סדום. ואם היגעת, מה איכפת אם מרעב או משובע. גם המבט בעיניים שלה, שמתאים להתנהגות בכלל, למעשים שעושה, ובגללם אולי כל השרשרת. דיבור תקיף, להגיד, לבנה אחת מתוך הקיר וכל הביניין גל עצמות. ומָמָה, מָאָלָה הזחלים שמכרסמים בפילפל, שאם נותנת את הדעת כשעוד ההתחלה. והרי עוד קודם, העשב שלא נוכש, שסופג את רעלי ההדברה ומניחה לפני הבהמות להיות ירק.

להסביר את הקשר, צבת בצבת, ואל הבקבוק, להיות מיפלט, להיות מלכות. כך גם המעשה שלה. וכאן המבט אל העיניים, לבטא תקיפות, להגיד שידע את המעשים שעושה. את המעשים עם אדון פרדו. שגָלוּי לכולם. והרי החוליה שפותחת. גם לעינין השיכרות שאצלה בבית, גם העשבים שפושטים ועולים, כל חלקת הפילפל. ומה הפלא.

לשמוע את ההסברים.

במקומם החריקה, חותכת את הלילה, ותיכף המכה המוכרת ורעש המנוע מתרחק עד שחָלַק. גם הקול שעשינו, צעדי ריצה אל הכביש. למצוא שוכבת כמעט על הכורכר בצד לגמרי, והחרובים שפוכים מסביב וגם מתחת, כל מה שאספה אחרי השיחה שלנו.

מתערבבים בקרעי הלבוש, בשלוליות הדם. להזהר שעכשיו
ההבטחה שלי, בלי עדים, בלי נושים, ורק קורא המחשבות, שופט
כל הארץ.

י"ד.

עד שעשיתי. לפרט את הזמן, את החלומות. אחד שהכי קשה
מכולם, כמין פרוחודור מתארך, והילדים מזה ומזה אצל הקירות.
מבטים בזהים ובלא עינין. לתמוה על אלה שעצומי עיניים. שלט
שכתוב מחלקת-היולדות הגדולה, ואיך לדעת אם לפנים או
מהצדדים, ואת זה ממש מוכרח. גם להבין את הדרך שנכנסות
ויוצאות, כל אלו שהביאו לעולם, ואת ההמשך. ואמרת, לשמוע
את השיר ששרים, פסוק שמסתובב כמו גלגל, לפי המגנינה,
והרעיון בפיזמון החוזר, רבת בנים, רבת בנים, רבת בנים אומללה.
לא הפירוש שמסכים. והיכרותי את הכפירה שבתוך המשמעות.
להגיד, הולכים אל הים שלא מתמלא ומוטיפים ללכת.
להגיד, טימטום.

היו רובצים לאורך הקירות. מי שיושב, מי שמוטל עצום-
עיניים. ופסו אמר שעוברת לאטוף את המתים. עגלת-כביסה
שבנויה כלוב, ומטילים פנימה. בכל בוקר.
אבל השאר, ביקשתי.

ועונה את הפרטים, זמני הארוחות ואת ההתעמלות שעושה חלי
לוי, ניתורים וכפירות, הזימרה בערב. ובימים שעובי תג, מיפקד
חגיגי שעושים בעמידה. להיות בטוח שבידיים נאמנות, הדגיש
פסו, עד שנגמרים כל אחד במעודו. לזכור שגזע בלי עתיד, ואם
מגיעים לגודל הבוגר, יעשו ויעשו ולא יולידו. והתאימו במיוחד
את זה הפרחודור, שמהצד החיצוני ממש צורת בית-ספר, ומי שזר
או מהוועדה המחודית לביקורת, ומסמן פלוס בפנקס שלו. כך פסו
לשאול מה מציע שיהיה רך יותר. לשים מזורן על הארץ, ארוך
וצר שלא יחסום לעגלות. רעיון שכבר החליטו ורק העשייה. גם
המרחקים בזמן שעושה את ההדרכה ולא מגיע הקול.
לשאול אותי.

וחלומות אחרים.

ידע שלא אתחמק.

גם אירועים בהקיץ.

להביא את ערימת העצים של ארדיטי, שדוחף אל הדרך. ואיך שוקע לאט, מתכסה באבק עד שבתוך הנוף. ואמרחי, חוצפה, כי חחר ומוסיף, גזע או גרוטאה, כך כמה פעמים. להביא כדוגמה, בגלל סבתא ארדיטי, בגלל השאלה אם מבין את הסכנה, כל הפחתים והבורות שלא רואים בחושך.

שמצאו שוכבת השכם בבוקר. הראש כלפי מטה משתלשל לעומק והשמלות מכסות, לקלף את הרגליים הזקנות, כמו צנפים. וארדיטי הסביר שאוהבת לישון במירפסת מאחור, לנשום אוויר לילי. ואיך לדעת מתי יצאה. אחת שבקושי עושה צעדים קטנים לזח מהמיטה אל שולחן המיטבח, פתאום מתמלאת כוח לטפט על הגזעים עד לב הערימה.

על הידיים, אמרה רחה, מלמטה למעלה הי הופ. ומסתובבת ללכת, כי יכולים להוריד בלעדיה. להדגיש שאולי באמת יותר מידי שנים מסתובבת בעולם סבתא ארדיטי.

שמונים. ענה ארדיטי. אווזו ברגליים ומושך, גם קורא לעזרה את האחורים. ואמרחי, מוכרחים את האסיפה. גם בגלל החשד שדיברה רחה, גם כל השאר. למשל אדון פרדו.

לא עניין קל האסיפה. שאם רוצים להקפיד על הנהלים, סעיף הזימון וסעיף סדר-היום, ולופו אמר שיכול לקבל פירוש שנגד הוועד. לכן צריך שתהיה החלטה שלנו, ואת ההמשך לדחות עד לשעה כשרה.

ושאלתי איזו.

מה שתציע, אמר לופו.

להדגיש שבכבוד ראש, לכל הצעה והצעה משלי.

דיבורים שחוזרים בכל ישיבה ומחכים בשקט שאוכל לצטט פסוק, להגיד, על בנים על שילשים ועל ריבעים לשונאיי. לכתוב את האיום הזה על מזוזות הבתים, שעה שעה ויום יום. ועונים, תודה כבוד החכם, האמירות האלה שמרוממות מעפר היום-יום, ועכשיו סעיף שניים. אם מחסן הביצים או עגלת התערוכת.

להבין את המיגבלות. לראות את התמונה הכוללת.

ואמרחי, איך בית אשר אין בו מת. לקרוא את הכתובת.

יותר מהכול השיחות עם סימה בכר, שכבר יודעת מי צדק. כל כך חכם לראות את הנולד. ואמרחי, כל הדמעות שכבר לא מועילות, ולא החרטה, מפני שמצא טובה ממך, ועוד בתוך הבית. וקל לדעת לאן מוביל, לכן בלי שום גאווה.

להדגיש את הקשר אל בלה פרדו. אל המות שלה.

עשתה נקמה, אמרה גברת כבר. וצחקתי.

מכאן אל ניתוח הסיבות, שבשום אופן לא בכלים של עוגד המנהל. מילא לקרוא בשם המטרה, אם בדרך לבית הספר, ללווית מת, וכמו במקרה שהזכרתי אל המזכירות. קטע שיכולים גם תלמידים. אבל במה לחפור לעומק.

לא לילדים הפרק הזה.

ואמרתי לסימה שלא טעתי מחילה כמותה, כל אלה שנפגעו. בבקשה לבדוק ברשימה. וצחוק לרעיון שיכולה לחצות הלוח ושוב, לבוא בכל ערב בלי סיכון כי לא במחנה שמועד להפגע. להיות נקמה, אמרה כועסת, ואיך יכול לספור בתוך אלה. בכל זאת חזרת ובאה.

איש זקן, שכבר אחרי הפיתויים, ורק הכבוד לרשום החלטה ועוד החלטה, בין אלו שנוגעות לתוצרות. להיות נושא הדגלים. ואומרים, כבוד החכם, שזוקף את הראשים שלנו מעט מעל הרפש. לכן מחפש שלפחות אחת בכל ישיבה. סעיף לסדר היום והחלטה. וכך מניתי אותם, את כל המתים. ערוכים בקבוצות. ילדים שאינם בני חטא חקנים שכבר מעבר מזה, והשלישית, החברים שבאמצע. לשאול אם מבחינים בִּיחוד, שקל לראות כשמצודפים ברשימה אחת. ומביטים בעיניים תוהות, מחכים לשמוע את ההסבר. גם אומרים לבסוף את השאלה. ואמרתי, מי שנוטל כאלה יודע מה לפניו, ודי שמרמוז שבמחשבה תחילה. אם לא כן, איך. להגיד, ומי אנחנו לעומתו.

לכן לרשום בספר ההחלטות. להזכיר שיום הדין אולי כבר ממש. ומחר יִכתב על לוח המודעות, אזהרה. וקמים ללכת. דהורים כמו ברק, יאמר פרדו. בזמן שחוצים יחד, נדחקים לעבור כל עוד רחוקים פנסי האורות. ולופו, את הפליאה שגם כשִלִּיה.

לא לדעת כמה רחוק, הוא אומר, ומי שמבקש להקפיד, מוטב עד שיתפנה מכאן ומשם. להמתין בסבלנות. וכבר בצד האחר. צללי בתים שחורים. ומי שברחוב העליון, מי שלמטה אחד אחד אל תוך החושך.